This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

1/99
Loosjes
GAC

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

NEGEN- EN- TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

NEGEN- EN- TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

M D C C C I I.

NEW YORK
PUBLIC
LIBRARY

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

DRIE EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Geſteldheid in Friesland. Aldaar eene Belasting uitgeſchreeven. Wat dezelve opbragt. Friesland neigt tot den Vrede met Frankryk. Bekendmaaking der Staaten om de Ingezetenen gerust te ſtellen. Bevelen eene verandering in de openbaare Gebeden. Bezending uit de Frieſche Staaten na Zwolle. Hoe door den Generaal JARDIN *ontvangen. Onderhoud met* DAENDELS *en de uitgeweekene Friezen te Kampen. Wat de Frieſche Afgevaardigden moesten toeſtaan. Zy vertrekken. Voorbereidzels ter Omwentelinge. Spoore ter Omwenteling door het Committé Centraal Revolutionair der Land-provintien. Opening van de Fraterniteit.* JOHA'S *taal te dier gelegenheid. Een Committé Revolutionair Provinciaal benoemd. De wedergekeerde Uitgebannenen te Leeuwaarden begroet door* ANNA JACOBA BACKER. *Aan het Stadhuis verwelkomd. Te Leeuwaarden de*

LXXXIII. BOEK.

LXXXIII. BOEK. *Stadsregeering veranderd, en eene Municipaliteit aangeſteld. Verandering der Staatsleden. Aanſpraak aan de oude Staatsleden. Nieuw benoemde Staatsleden. Aanmerking op deeze keuze. Verwelkoming der nieuwe Staatsleden. Bekendmaaking deezer volbragte Revolutie in 's Gravenhaage. Hoe door de Proviſioneele Repreſentanten van Holland beantwoordt. Vreugdebedryven te Franeker beraamd en volvoerd. De Ketens der Poorten verbrooken. De Franſche Commandant doet eene Gelukwenſching. Deeze door den Hoogleeraar* CHAUDOIR *beantwoord. De deuren in de Poorten gebragt. Gelukwenſching des Hoogleeraars* VAN VOORST. J. SCHELTEMA'S *Stukken. Omwenteling van Dokkum. De Stadsregeering afgezet. Aanſpraak van den Patriottiſchen Vroedſchap* SAKE VISSCHER. *Regeeringsverandering. Aanſpraak der nieuwe Stadsregeering.* R. VAN CLEFFENS *daar ſtaatlyk ontvangen, en door* VAN TEUTEM *begroet. Omwenteling in Bolswaard. Regeeringsverandering te Sneek.* SICCO DOUWE VAN AYLVA, HUBER en DE BOER *ſtaatlyk ingehaald. Overgang tot Zeeland. Voorzorgen tegen inkomende Perſoonen daar gedraagen. Behoedzaamheden tegen de gemeenſchap met door de Franſchen overheerde Landen.* JOOST WILLEMSE BAK *wegens geboudene geſprekken geſtraft. De Landlieden wegens betoonde hulpe gepreezen. Beſtraffing der ſtegt oppaſſende Lantwagten. Geene weldenswaardige verrigtingen tegen de Franſchen. Capitein* HOELANDS *Fregat door de Franſchen opgebracht. Hoe hy zulks afſtaat.*

ſlaat. Zwaarigheden wegens de Wiſſelbank der Stad Middelburg. Verlegenheid in Zeeland by den voorgang der Franſche Wapenen. Zeeland door de Franſchen opgeeischt. Raadſlag der Staaten van Zeeland. Op welke voorwaarden Zeeland aan de Franſchen overgaat. Misnoegen in Frankryk over deeze Daadiging. Hoe door CARNOT *verdeedigd. De Franſche Generaal* MOREAU *in Middelburg, neemt de Staatſche Krygsknegten in den Eed. Aanmaaningen van het Committé Revolutionair in Amſterdam aan die van Zeeland. Bezending derwaards. De Leden der Schuttery van de Edele Buſſche te Middelburg van den gedaanen Eed ontſlaagen. Verzoek om Wapenen, en de Oostkerk ter Vergaderplaatze. Afkondiging daar beraamd. Veranderingen ter Staatsvergadering. De Eed op de Oude Conſtitutie vernietigd. Onderzoek den Eerſten Edele betreffende.* VAN LYNDENS *aanmerking hier op. Uitgebragt verſlag deswegen. Nadere Verklaaring der Heeren* VAN LYNDEN. WILHEM AARNOUT VAN CITTERS *ligt zyn Raadpenſionarisſchap neder. Diens Afſcheids Aanſpraak. Aanmerkingen daar op gemaakt. Hoe ontſlaagen. De Secretaris van het Land aanvaart die post. Nieuwe Tytel door de Staaten aangenomen. Publikatie door de Vertegenwoordigers des Zeeuwſchen Volks gedaan. Last den Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge gegeeven. Regeeringsverandering in Middelburg. Aanſpraak aan de Municipaliteitsleden, door* J. H. VAN DER PALM. *Hoe te Vliſſingen de Regeeringsverandering*

LXXXIII BOEK.

LXXXIII. BOEK.

werd daargeſteld. Edelmoedige trek der nieuw aangeſtelde Stadsbeſtuurderen. Regeeringsverandering te Veere. Geheel Walcheren omgewend. Omwenteling in Tholen. Tydſtip der volbragte Omwenteling in de Vereenigde Gewesten. Regeeringsverandering te Bergen op den Zoom. Breda in handen der Franſchen. Hoe de Franſche Generaal BLONDEAU *daar begroet werd.*

1794. Geſteldheid in *Friesland.*

Friesland hieldt den ouden ſtrengen voet in de Uitſchryving van den Voorjaarslanddag, ten aanziene van de Stemgeregtigden derwaards te ſchikken (*); volgde met bereidvaardigheid de weering van verdagte Perſoonen, wegens welke zy aanſchryvens van hun Hoog Mogenden kreegen (†).

Aldaar eene Belasting uitgeſchreeven.

Tot nog waren de *Friezen* van buitengewoone Lasten, ter ſchraaginge der kosten van den gevoerden Oorlog, vrygebleeven; dan met den Jaare MDCCXCIV, moesten zy daar in deelen. Staaten van dit Gewest drukten de voetſtappen van andere hun voorgegaan, en ſchreeven in Sprokkelmaand de Ingezetenen, tot zekere ſom gegoed, en met eenige uitzonderingen, eene Geldligting voor van twee ten honderd van ieders Kapitaal, Bezittingen, Amp-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 87 *enz.*
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 94. 794. 1093. 1641.

Ampten, Bedieningen en Beneficien. Onder toezegging van Obligatien, ten laste des Gewests, met de rente van vier ten honderd, onder korting van een vierde wegens het Reëel. De betaaling van den eerſten Termyn moest geſchieden tuſſchen den elfden van Bloeimaand en den achtſten van Zomermaand deezes, en die van den tweeden in den zelfden tuſſchentyd des volgenden Jaars. Om de Ingezetenen aan te zetten *tot deelneeming*, volgden zy *de andere Gewesten in het afmaalen* eens ſchrikbaarenden Tafereels van de *Franſchen*. Ter zuivere opbrengſt ſtelden zy alle voorzorge, en ter geregelde heffing alle middelen te werk (*). LXXXIII. BOEK. —— 1794.

By de opbrengſt van den eerſten Termyn kwam een algemeene ſtaat deswegen in 't licht, waar uit bleek, dat dezelve in 't geheel 1250309-19-2 in de Gewestlyke Kas ſtortte (†). Men maakte hier uit, by *berekening* op, dat de *Hoofdſom* moest bedraagen *f* 125,031,000, en dat dus het vermogen der *Frieſche* Ingezetenen ruim een tiende deel bedroeg van dat der Ingezetenen van *Holland* (§). De tyd der Wat dezelve opbragt.

Heffing

(*) Men vindt dit Stuk in de *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 180—200 en 310.

(†)

Oostergo	*f* 339291-1-4
Westergo	238529-17-8
Wouden	161029-1-6
Steden	511459-19-0
Geheel	*f* 1250309-19-2

(§) De berekening ſteunt op de opbrengſt der Vyfentwintigſte Penning in *Holland*, ten jaare 1788, wel-

LXXXIII. BOEK. 1794

Heffinge van den tweeden Termyn was op een afſtand geſteld, dat dezelve, door den Lotwisſel in den Lande, althans ten bedoelden einde niet kon geſchieden (*). Tot ſtyving van 's Lands Kas hadden de Staaten, ten deezen Jaare, verandering gemaakt in de Reëele Goedſchatting, en omtrent het Regt der Collateraale Succesſie (†).

Friesland neigt tot den Vrede met *Frankrijk.*

Hoe heftig Staaten van *Friesland*, in de Uitſchryving van de Vyftigſte Penning, tegen de *Franſchen* hadden uitgevaaren, hoorden wy hun, by het wisſelen van den Krygskans, geduurende den nadeeligen Veldtocht des Jaars MDCCXCIV, eenen anderen toon aanneemen. Zy waren onder de eerſten, die neiging tot Vredesonderhandelingen betoonden, en deswegen ter Algemeene Staatsvergadering eene Bezending afvaardigden (§). Een ſtap, by hun niet vreemd te oordeelen; dewyl zy, deeze ſlaagende, zich eenigzins

welke een ſom van 53,800,000 hadt opgebragt, waar uit men berekende, dat het gezamenlyk vermogen der Ingezetenen in *Holland* was 1345,000,000. Zie dit alles breeder in de *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1097—1100. waar men ook eene byzondere opgave vindt van de Plaatzen in de Kwartieren en Steden in *Friesland*.

(*) *Ten bedoelden einde*, ſchryf ik: dewyl dezelve egter naa de Omwenteling voortging. Zie *het Plakaat der Proviſioneele Repreſentanten van het Volk van Friesland tot negotiatie der Tweede Termyn van de Vyftigſte of Honderdſte Penning van ieders Bezitting, in de Jaarboeken der Bataafſche Republiek* II. D. bl. 344.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 314—336.

(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVII. D. bl. 264.

zins met de behoudenisse hunner Regeeringsgesteltenisse mogten vleyen. Eene Regeeringsgesteltenisse, die, hoe zeer ook de gedaante eener Volksregeering hebbende, geoordeeld werd, eene volstrekte Aristocratie geworden te zyn, met den Stadhouder aan het hoofd. Onze Geschiedenis, zints de daar vreemd toegegaane Omwenteling des Jaars MDCCLXXXVII, draagt 'er blyk van. LXXXIII. BOEK. —— 1794.

De *gesprekken*, *in dit Gewest* gevoerd, *de aanvanglyke bedryven der Ingezetenen*, strekkende om het Omwentelingswerk daar aan te vangen, gaven, met het ten einde loopen van Louwmaand, aanleiding aan de Staaten van *Friesland* om eene Bekendmaaking te doen, ter geruststelling der Ingezetenen; immers zy deeden hun weeten, „ dat zy, niet onverschillig zynde „ omtrent den nadeeligen invloed, welke „ op de *gerustheid* van de *Ingezetenen* „ *zouden kunnen hebben*, de *verspreidde* „ Gerugten omtrent den toedragt der zaaken in deeze Republiek, byzonder strekkende om de goede Ingezetenen in het „ verkeerd denkbeeld te brengen, dat de „ aannadering der *Fransche* Troepen, op „ het Grondgebied van den Staat, en bepaaldlyk in de Provintie van *Holland*, „ eene geheele omkeering van zaaken en „ van het bestuur der Regeering ten gevolge hadt, by deezen allen en een „ iegelyk bekend maakten: —— Dat zy, „ door echte berigten, geinformeerd en „ verzekerd waren, dat de Vergadering Bekendmaking der Staaten om de Ingezetenen gerust te stellen. 1795.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ van hun Hoog Mogenden en verdere
„ Hooge Collegien in *'s Haage*, by aan-
„ houdenheid vergaderd waren, en hunne
„ Posten onafgebrooken bleeven waarneê-
„ men, niet tegenſtaande die Plaats, en
„ een groot gedeelte van *Holland*, door
„ *Franſche* Troepen bezet waren. ——
„ Dat zy zich diensvolgens mogten vlei-
„ jen, dat de *Unie* zou blyven bewaard;
„ en 'er zich geene redenen opdeeden,
„ waar door 's Lands Ingezetenen niet zou-
„ den blyven vertrouwen op het vooruit-
„ zigt van een gelukkigen en wenschlyk-
„ ken voortgang der aangevangene Vre-
„ desnegotiatien. Uit welken hoofde 'er
„ zich gegronde hoope opdeedt tot het
„ zien eindigen van deezen bloedigen Oor-
„ log. —— Dat zy, verder altyd werk-
„ zaam, in den gewigtigen toeſtand van
„ zaaken, waar in *Nederland* zich be-
„ vondt, alles toebragten wat in hun ver-
„ mogen was tot behoud van 't geen in den
„ Lande dierbaar kon geagt worden, ook
„ even werkzaam bleeven, om tot heil
„ en bewaaring der goede Ingezetenen
„ van deeze Provintie, de goede orde,
„ op alle mogelyke wyze, te blyven main-
„ tineeren, indien tot ſtooring daar van,
„ tegen verwagting, eenige poogingen
„ mogten worden gedaan."

Bevelen eene verandering in de openbaare Gebeden.

Tot een nader bewys van hunne gezindheid, om, naar den zo zeer veranderden loop van 's Lands zaaken, zich te ſchikken, en wat aanſtoot kon geeven weg te neemen, diende een aan alle de onderſchei-

ſcheidene Geregten gezonden Voorſchrift, de Voorbiddingen voor 's Lands Regeering in de Kerken betreffende. Uit aanmerking van de verandering der zaaken, zints eenigen tyd, door de rampen des Oorlogs, in de Republiek voorgevallen, hadden zy goedgevonden den Bedienaaren des Godlyken Woords eene verandering in de Gebeden, by de maandlykſche Bedeſtonden, voor te ſchryven, en dezelve, in te richten; „ Dat *het* GOD *Almagtig* behaagen „ *mogte, den ongelukkigen Oorlog, waar* „ in de Republiek als nog ongelukkig deel„ de, door een gewenſchten en ſpoedi„ gen Vrede te doen eindigen; en daar „ toe, door zynen alles vermogenden Ze„ gen, de yverige en onvermoeide poo„ gingen van 's Lands Vaderen met een „ gelukkig einde te bekroonen (*)."

LXXXIII. BOEK. —— 1795.

Ondanks de gegeevene gerustſtelling bleeven de ter Omwenteling ſtrekkende voortekenen *zich vertoonen, en namen zo zigtbaar* toe, dat men ter Staatsvergadering op een ander middel bedagt werd ter inſtandhouding van der Staaten waggelend Gezag. Het beſluit viel om eene Bezending tot den *Franſchen* Generaal in *Overyſſel* af te vaardigen, bekleed door de Heer E. S. G. J. VAN BURMANIA RENGERS, R. L. VAN ANDRINGA DE KEMPENAAR en W. A. VAN HAAREN; ongetwyfeld met oogmerk, om, gelyk Staaten van *Utrecht* (†), voor-

Bezending uit de *Friesche* Staaten na *Zwolle*.

(*) Beide deeze Stukken waren den 28 Jan. 1795 gedagtekend.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. bl. 403.

LXXXIII. BOEK. 1795

voorwaarden te bedingen, ſtrekkende om hun Gezag, zo niet geheel te behouden, althans hetzelve, met zo weinig verminderings, als mogelyk, te bewaaren.

Hoedoor den Generaal JARDIN ontvangen.

De Bezending, den laatſten van Louwmaand, den laſt ontvangen hebbende, ter onderhandelinge met die geenen, die, van wegen de *Franſche* Natie, daar toe gevolmagtigd waren, en met deezen „ te ſpreeken over de bekwaamſte middelen om „ den Vrede en de goede Harmonie tusſchen de beide Natien te herſtellen," (immers met deeze woorden beſchryven zy hunnen laſt,) begaf zich 's volgenden daags na *Zwolle*. Daar gekomen, zogten zy den *Franſchen* Generaal JARDIN te ſpreeken, 't welk, op den avond hunner aankomſte, niet gelukte. Dan hunne verſchyning te dier Stede bekend zynde, zondt die Generaal 's morgens vroeg, een Officier om hun, eer zy zich hadden aangediend, by den Generaal te geleiden. Zy openden hunnen laſt met korte woorden; doch uit het antwoord diens Generaals bleek hun ten klaarſten, dat 'er geene mogelykheid was om daar, of elders, aan het oogmerk hunner Zending te voldoen.

Onderhoud met DAENDELS en de Uitgeweeken *Friezen* te *Kampen*.

Door den Generaal JARDIN tot een verder onderhoud met den Generaal DAENDELS geweezen, die zich te dier Stede bevondt, moesten zy zich de onaangenaamheid getroosten van met deezen bekenden en by hun gehaaten *Overyſſelſchen Burger* in onderhandeling te treeden. Een bron van nieuwe onaangenaamheid voor de Bezen-

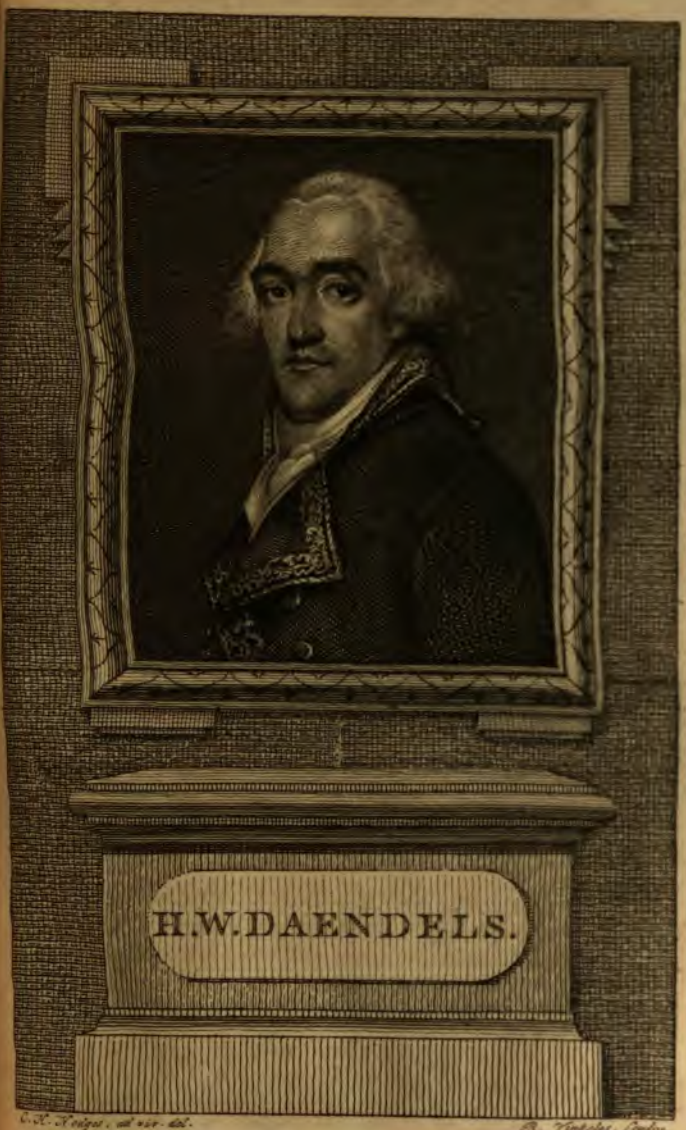
H.W.DAENDELS.

NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATION

zending deedt zich op by dit onderhoud: daar DAENDELS hun voorſtelde te handelen, met de in de Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII uitgedreevene *Frieſche* Burgers, te *Kampen*. — Vergezeld van dien Generaal toogen zy derwaards. Men verbeelde zich deeze ontmoeting tuſſchen de uitgebanne *Friezen* met Heeren, die aan het vonnis over hun geveld, zo veel deels gehad hadden, nu in de noodzaakelykheid gebragt om over voorwaarden ten opzigte van het lot, 't welk *Friesland* te wagten ſtondt, in onderhandeling te treeden. Verwyt wegens hun gehouden gedrag, was de ſchorre Inleiding tot de harde voorwaarden hun voorgeſchreeven. De Afgevaardigden zagen, om hunne eigene woorden te bezigen, „ de onvermydelykheid eener Revolutie, en de noodzaaklykheid om daar aan de hand te bieden."

LXXXIII. BOEK. — 1795.

Dit *handbieden* beſtondt in de toezegging van het onverwyld afkondigen van drie Publikatien, ſtrekkende tot vernietiging van alle Vonniſſen betrekkelyk tot de Onlusten van den Jaare MDCCLXXXVII, en het wegneemen van alle *Fleterisſuren* deswegen — tot het intrekken der Plakaaten in Herfstmaand MDCCLXXXVII, zo tegen het inleeveren van Verzoekſchriften, door eene menigte getekend, als anderzins, — en eindelyk, dat de Ingezetenen in de Steden en ten Plattenlande, daar zulks verzogt werd, op den voet zo als zulks in den Jaare MDCCLXXXVII geſchied was, zouden worden gewapend.

Wat de Afgevaardigden moesten toeſtaan.

„ Zulks

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ Zulks geſchied zynde," verklaarden de Afgevaardigden in hun Verſlag, „ was „ hun, op het het kragtigſte, verzekerd, „ dat alle Lands Ingezetenen, zonder on„derſcheid, zouden genieten veiligheid „ van Perſoonen en Goederen, Vrye „ Godsdienstoefening, en de andere Voor„regten vervat in het Manifest, door de „ Vertegenwoordigers der *Franſche* Na„tie aan het *Bataafſche* Volk gegeeven, „ en zo in *Holland* als elders bekend ge„maakt."

Zy vertrekken.

By de toezegging, op hun woord van Eer, van die Bekendmaakingen, de voorloopers van de Omwenteling, onverwyld te zullen bewerken, ontkwamen zy, op voorſpraak van DAENDELS, de vernederíng, dat twee hunner, RENGERS en DE KEMPENAAR, niet als Gyzelaars te *Kampen* gehouden werden. Onmiddelyk naa hunne wederkomst geſchiedde eene Afkondiging de opgemelde ſtukken bevattende.

Voorbereidzels ter Omwenteling.

Den tyd welke deeze Bezending uit *Friesland* was, bleeven de Bevorderaars der Omwenteling in dit Gewest niet ſtilzitten; maar wendden alles aan om de gemoederen tot de grootst mogelyke hoogte op te winden. Eerst onder de hand, en allengskens openlyker werd in dit Gewest, een Stuk verſpreid, waar in het Committé Centraal Revolutionair der Land-Provintien, de Inwoonders in deezer voege ter Omwentelinge aanſpoorde.

Spoore ter Om.

„ Medeburgers! Het oogenblik, waar „ na elk regtſchaapen Beminnaar zyns Va-

„ der-

„ derlands, zo lang reikhalsde, en het welk LXXXIII.
„ wy, en alle weldenkenden, zints eenen BOEK.
„ geruimen tyd, door alle gepaste mid- ——
„ delen, zonder eigenbelang, en met ver- 1795.
„ agting van allen gevaar, hebben tragten wenteling door het Committé Centraal Revolutionair der Land. Provintien.
„ te verhaasten —— het oogenblik, om
„ ook in deeze Gewesten uwe Vryheid
„ te herneemen, is thans gekomen; daar-
„ gesteld door den voorbeeldloozen voor-
„ spoed der *Fransche* wapenen, en door
„ de zo zigtbaar door de Voorzienig-
„ heid bestuurde Omwenteling in *Hollands*
„ grootste Stad en andere Steden. ——
„ Wy mogen niet meer aarzelen, om der-
„ zelver voorbeeld onverwyld te volgen;
„ onze Eer en het waar belang van ons
„ Vaderland eischen dit van ons.

„ Ons Land, zo lang door het plun-
„ derzieke *Engeland*, en onzen baarzug-
„ tigen Stadhouder gedrukt, kan niet
„ bloeijen zonder het *Bondgenootschap*
„ met *Frankryk*; en het *Fransche* Volk is
„ de Vriend, het is de Bondgenoot van
„ alle vrye Natien.

„ Welaan dan Burgers! die uwen Ge-
„ boortegrond bemint, en door wier ade-
„ ren nog het oud *Nederlandsch* Bloed
„ stroomt, staat op! staat onverwyld rus-
„ tig op! Komt in uwe Steden en Plaat-
„ zen, gewapend en ongewapend byeen;
„ zegt aan uwe tegenwoordige Regeerin-
„ gen, *dat Gy vry zyt!* en dat gy haar
„ van haare Posten ontslaat; geleidt der-
„ zelver Leden, welke zich eerbiedig aan
„ de Stem des Volks onderwerpen, vreed-

„ zaam

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ zaam na hunne huizen, doet insgelyks „ zo met de Krygslieden, welke zich in „ uwe Steden bevinden; maar vraagt hun „ of zy den Eed van Getrouwheid aan „ de Natie willen afleggen, en geeft de „ hand van Broederſchap aan allen, die „ zulks belooven.

„ Wy vertrouwen, dat niemand zich „ tegen uwe vorderingen, door eenig ge„ weld, zal verzetten; maar laat u ook „ door geen geweld afſchrikken. En, zo „ hier of daar een vermetel Geweldenaar „ nog mogt denken, dat hy, in deeze of „ geene plaats, op dit oogenblik, door „ de magt van eigen of vreemd Krygs„ volk, de ſterkſte was, en zich dus tegen „ den algemeenen wensch mogt aankan„ ten. *Wy waarſchouwen hem af te laaten!*

„ Ons hart dorst niet na Wraak of „ Bloed; maar wy zweeren, voor den „ Almagtigen God, en voor het *Neder„ landſche* Volk, dat wy het Bloed, dat „ door een geweldige tegenkanting mogt „ geſtort worden, yſelyk zullen wree„ ken, en niet zullen rusten, voor dat „ onze onzalige Vyanden en tegenſtan„ ders van 's Lands heil, van den Aard„ bodem zullen verdelgd zyn! (*).

Dit ſtuk, door HUBER, als Medelid van het *Comptité Centraal Revolutionair* ondertekend, klonk zo ſchor in veeler ooren, als welluidend in die van andere *Frieſche* Ingezetenen.

Door

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1142.

Door dus een Geſchrift aangevuurd, en voorts bewerkt door eenige Burgers, uit *Holland* na dit Gewest van wegen het *Committé Revolutionair* getoogen, was alles in *Friesland* ter Omwenteling gereed, toen de Afkondiging der voorbereidende Verdragspunten van wegen de Staaten geſchiedde. De tooi met *Franſche* Vryheidstekenen nam toe. De lang wederhoudene Opening van de *Fraterniteit* (*), zints den Jaare MDCCLXXXVII geſlooten, was der Burgerye van *Leeuwaarden* toegeſtaan. LXXXIIIe BOEK. 1795. Opening van de Fraterniteit.

THOMAS JOHA, opende de zamenkomst met deeze korte Aanſpraak — „ Burgers! „ Een traan van aandoening, een traan „ van dankbaarheid, ontrolt myn oog, nu „ ik U in deeze Plaats, als myne Mede„ burgers, als myne Broeders, mag be„ groeten! — De grendels der heerſch„ zugt, die deeze deur voor ons hadt „ toegeſlooten, zyn gelukkig verbroo„ ken; — *Uwe yver, uwe Afgevaar*„ digden, die in deezen zo billyk uw „ vertrouwen verdienen, hebben op de „ beste wyze, deezen uwer aller wensch „ bevorderd. — Doch wy zouden, my„ ne Broeders! onwaardig zyn het geluk, „ dat wy heden genieten; onwaardig zyn „ de Zon der Vryheid, die door de don„ kerſte wolken der Heerschzugt door„ breekt, en ons met derzelver verkwik„ ken- JOHA's taal te dier gelegenheid.

(*) Dit is de bekende naam door de *Friezen* aan de Societeit of Vergaderplaats der Patriotten gegeeven.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ kende ſtraalen begint te beſchynen, ten „ zy wy allen ook bezield zyn met de „ edelſte geestdrift om ons waardiglyk „ deeze onze gelukkiger omſtandigheden „ te gedraagen. Deugd is de éénige „ grondzuil van den Staat. Willen wy „ *wy*, willen wy *gelyk* zyn, dit gezegend „ doel zal niemand onzer treffen, ten zy „ ook braafheid en deugd, in alle onze „ bedryven, uitblinkt. — Toont dan, „ myne Medeburgers! dat gy beter zyt „ dan uwe Vyanden van U denken. Alle „ wraaklust over het voorledene, zy uit „ uwe harten geheel uitgerooid. Dat wy „ allen Vrienden zyn! dat zelfs onze „ Vyanden onze Broeders worden! Onze „ leus zy dan ſteeds *Vryheid* en *Broeder-* „ *ſchap!* doch Vryheid en Broederſchap, „ die op *Deugd* en *Braafheid* ſteeds ge- „ vestigd zy!

Een Committé Revolutionair Provintiaal benoemd.

Deeze geopende Fraterniteit werd voorts het middelpunt der Omwentelinge. Daar vergaderden de Gelastigden uit de Steden en van het Platteland, op den zevenden van Sprokkelmaand. Zy benoemden een twee en dertigtal Perſoonen tot een Committé Revolutionair Provintiaal: H. VAN WEERDEN en H. HIDDINGA van 't *Heerenveen*; Dr. STYL en YSBRANDY van *Harlingen*; VAN DEN BURG en B. BRAAKSMA van *Bolsward*; van *Leeuwarden* ZEEPER, RUITINGA, DYKSTRA, KOOPMAN, BORGRINK; van *Dokkum* R. J. DE VRIES, TYS VEENSTRA; van *Franeker* Dr. G. COOPMANS, SIPKE ADEMA, Ds. STINSTRA;

STRA; van *Sneek* BUWALDA, FELTING, VAN OLST; van *Langeweer* SIDERIUS, JELGERSMA; van *Wyckel* DU TOUR; van *Sixbierum* KLAAS ROELOFS; van de *Lemmer* SJOERT STAPERT; van *Ternaard* JAN HESSELS; van *Workum* HOEKEMA; van *Beefter Zwaag* KOLCK; van *Hallum* G. POSTUMUS; voorts van onderscheide plaatzen T. C. KRAP, A. KALVERBOER, E. M. VAN BEYMA, DS. JOHA, BROUWER. Vier van de Uitgeweekenen zouden hier by gevoegd worden; FOKKEMA en KOON de plaats van Secretarissen des Committés bekleeden.

LXXXIII. SOEKS 1795.

De wedergekeerde Uitgebannene begroet door A. J. BACKER.

Der Gebannenen en Uitgeweekenen komst uit *Kampen*, die de Staatsleden te woord gestaan, en de eerste leus ter Omwenteling gegeeven hadden, werden te *Leeuwaarden* den tienden van Sprokkelmaand verbeid. Zy deeden 'er hunne intreede onder het lossen des Geschuts van de Stadswallen. Ter poorte inkomende, tradt hun eene rei van Burger Dochteren te gemoet; ANNA JACOBA BACKER, aan derzelver hoofd, begroette die wederkeerende Burgers met deeze mannetaal; „ Zyt „ welkom, Landgenooten! zyt hartlyk „ welkom, vervolgde Medeburgers! onze „ Broeders! Dit is de blyde gedagte „ deezer Schaare van *Friesche* Dogteren, „ welke Gy, in dit oogenblik van algemeene vreugde over Ulieder komst, U „ verwaardigt uit mynen mond te aanhooren; U op te houden van uwe begeerige Bloedverwanten en Vrienden,

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ van uwe geliefde Bezittingen en Erve,
„ ware U het hart te doorgrieven. Dat
„ vermaak genooten de Dwinglanden, die
„ U, ô Braaven! een tydvak van zeven
„ Jaaren vervolgd hebben; dat vermaak
„ was eener MEDICIS of WILHELMINA
„ van *Pruisſen* waardig. — Daarentegen,
„ een traan van vreugde en teeder gevoel
„ ontrolt het oog der Burgeresſen, die
„ uwe Vryheidsmin hoogagten, en met
„ een deelneemend hart U tegentreeden.

„ Door lyden werd uwe Vaderlandſche
„ Deugd beproefd, en deeze proeve door-
„ ſtaande, in het aanzien der edelaardige
„ *Franſchen*, kwam, gelyk het goud, door
„ vuur gezuiverd, luisterryker te voor-
„ ſchyn.

„ Geluk! het einde van uw roemryk
„ lyden voor de zaak des Vaderlands is
„ daar; en gy vergeet de voorige ſmar-
„ ten om het genoegen der Zegepraal,
„ die eindelyk regtvaardig opdaagt. —
„ De Dwinglanden te zien beeven voor
„ den opſlag uwer oogen, en bloozen op
„ uwe bondige redenen; eene ſchaare uwer
„ Landgenooten te hooren juichen by
„ uwe Intrede in deeze Stad, waar het
„ Geweld U vonniste, welke Overwin-
„ ning is meer een Burgerkroon waar-
„ dig?

„ Maar ylt van ons weg, Broeders!
„ in de armen uwer Bloedverwanten en
„ dierbaarſte Panden. Streeft met volko-
„ me Vryheid, en in volle Zegepraal, de
„ Stad in; en deelt in de algemeene

„ Vreug-

„ Vreugde des Volks over het herſtel der menſchlyke, en dus ook van uwe Re-
„ ten, door den invloed onzer magtige
„ Vrienden de *Franſche* Natie!" LXXXIII. BOEK. 1795.

Naa deeze verwelkoming geleidden Afgezondenen uit het Committé Revolutionair, de wedergekeerden, door een rei gewapende Burgers, na het Stadhuis, waar de Verwelkoming des Voorzitters van het Committé, BORGRINK, door den Burger J. SCHELTEMA *beantwoord* en met den *Broederkus verzegeld werd. Volgens het plan der aanſtelling*e van het Committé Revolutionair, benoemde men uit het midden der wedergekeerde Uitgeweekenen vier Perſoonen tot Leden van 't zelve. Op het Stadhuis verwelkomd.

De dag der Intreede deezer Burgeren was die van des Ontſlags van de Stadsregeering, door dit Committé, waar by niets byzonder merkwaardigs voorviel. Het Committé deedt des *verſlag* aan de Burgery, *wenſchte dezelve geluk*, vertrouwende dat de poogingen tot verkryging der Vryheid aangewend, der Burgeren goedkeuring zouden wegdraagen. By het doen dier Bekendmaakinge voerden zy de Burgerye te gemoete — „ Het ware egter „ niet genoeg indien wy niet meer had- „ den gedaan dan de door geweld U op- „ gedrongene Regenten van hunne Pos- „ ten te ontſlaan. Wy bezorgen ook, „ dat deeze Stad niet zonder Beſtuur zy, „ ſchoon wy in deeze oogenblikken, gee- „ ne geregelde verkiezing kunnen daar- „ ſtellen. Te *Leeuwaarden* de Stadsregeering verandert; en eene Municipaliteit aangeſteld.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ Wy bieden U daarom eene Provi-
„ sioneele Regeering aan ten langſten voor
„ den tyd van twee Maanden, om, op
„ hunne verantwoording, voor het wel-
„ zyn deezer Stads Ingezetenen te waa-
„ ken tot dat het geheele *Frieſche* Volk
„ zich zelf een Regeeringsvorm zal heb-
„ ben verkooren."

Aan de zamengeroepene Burgery ſtelden zy daar toe voor de Burgers CAREL WILLEM COULON, JACOB CUB, HERMANUS BALK, HECTOR FEUGEN, PETRUS VAN GORKUM, WILLEM CARRÉ, KLAAS SYBRENS, JOANNES PETRUS PULINX, AUKE VAN TUINEN, DIRK KLAZES, JAN DIRKS en HENDRIK ERINGA. Deeze voordragt ging gepaard met de gegeevene vryheid, om, zo 'er onder mogten zyn, die de Burgers hun vertrouwen niet waardig keurden, dit rustig te openbaaren, wanneer zy daadlyk anderen, in hunne plaatzen, zouden voordraagen.

Dit niet geſchiedende, werden de voorgeſtelden als wettig verkoozen aangemerkt, en traden in het Stadsbeſtuur. Het Committé hadt, ter bewaaring van de goede Orde, het noodig geoordeeld alle Stads Amptenaars en Collecteurs, voor eerst, in hunne posten te laaten blyven; ten zy men, om gewigtige redenen, oordeelde, daar omtrent nader te moeten handelen.

Verandering der Staatsleden.

Al dit bedryf viel voor op den tienden van Sprokkelmaand, en was daar mede de Regeeringsverandering der Stad *Leeuwaarden* voltrokken. Die dag aanſchouwde me-

mede het planten van den Vryheidsboom met gewoone plegtigheden ingewyd. — Dan zwaarder werk wagtte het Committé Revolutionair, de Staatsleden moesten van hunne Posten vervallen verklaard en door anderen vervangen worden. De noodige voorbereidzels tot dit werk, op den negentienden dier maand, in gereedheid zynde, vergaderde het Committé in de Fraterniteit. Gewapende Schutters geleidden de Leden na het Landschapshuis, waar het Staatsbestuur opontboden en vergaderd was. LXXXIX. BOER. 1795.

Aanspraak aan de oude Staatsleden.

Geen zagte taal mogten zy zich voorstellen te zullen hooren; doch grievender dan die Burger BORGRINK, Voorzitter van het Committé, hun te gemoet voerde, kan men zich bezwaarlyk verbeelden. Hy sprak; — „ *Edele Mogende Heeren! Wettige Souverainen van den Lande*, waren „ de Tytels, welke Gylieden U, tot hier „ toe, hebt aangematigd, en welke een „ *in naam vry, doch in de daad verdrukt* „ *Volk U heeft moeten geeven*, thans „ beleeven wy verlichter en gelukkiger „ dagen; — Dagen waar in het Volk „ zyne waarde kent, zyne onvervreemdbaare Regten herneemt, en gevoelt vry „ te zyn; — Dagen, waar in niemand „ *Edel* dan door daaden, *Mogend*, dan „ door den wille des Volks zyn kan, en „ waar in het Volk alleen Souverain is „ en wil zyn; — Dagen, waar in ook „ hier het zweet en bloed der nyvere „ en dappere Krygslieden niet langer nutloos verkwist, en ten gevalle van eenen

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ ſnooden en ondankbaaren Despoot WIL-
„ LEM DEN V. tot de onzaligſte einden,
„ vergooten zal worden; — Dagen,
„ eindelyk, waar in, dank zy der God-
„ lyke Voorzienigheid! de heilige Regten
„ van den Mensch geëerbiedigd worden,
„ en (althans wy bidden, verwagten het)
„ geëerbiedigd zullen blyven.

„ Wel nu dan Burgers! daar naauwlyks
„ de kluisters, waar mede men den *Ag-*
„ *baaren* en *Deugdzaamen Frieſchen* Bur-
„ ger geboeid hadt, en door buitenland-
„ ſche magt geboeid hieldt, verbrooken
„ zyn, of gy beſpeurt reeds op de ge-
„ voeligſte wyze, hoe gy het vertrouwen
„ der Natie mist; zo is het daarom, dat
„ wy, overeenkomſtig met onzen pligt, U
„ verklaaren van uwe Posten als Volmag-
„ ten ten Landsdage, en daar uit voort-
„ vloeijende Commisſien in het Mindertal
„ en Gedeputeerde Staaten, vervallen en
„ ontzet, en mitsdien ontſlaagen van den
„ Eed by het aanvaarden van dezelve ge-
„ daan; doch niet van uwe Verantwoor-
„ delykheid: ten welken einde, wel ex-
„ pres en met allen ernst van U gevergt
„ wordt in dit Land, onder uwe Mede-
„ burgers aanweezig te blyven.

„ Keert dan, op die voorwaarden, in
„ den *thans* eerbiedwaardigen *Burgerkring*
„ terug, en geniet daar niet alleen de vei-
„ ligheid van uwe Perſoonen en Goede-
„ ren, welke alle Menſchen toekomt;
„ maar keert ook, by ondervinding, dat
„ de Bewerkers en Bevorderaars der te-

„ gen-

„ genwoordige Omwenteling van zaaken, LXXXIII.
„ niet gelyk die van MDCCLXXXVII, door BOEK.
„ wraak, eigenbelang, heerschzugt en te ——
„ gelyk slaafsche onderwerping aan den 1795.
„ Tyran WILLEM DEN V, die zelf
„ heershte over hun, wier Dienaar hy be-
„ hoorde en voorgaf te zyn: neen! maar
„ door deugd, braafheid en zagtmoedig-
„ heid, en het handhaaven van de heilige
„ Regten van den Mensch, gedreeven en
„ bestuurd worden."

Een zestigtal Persoonen werd ter goedkeuring den Volke voorgesteld, om de plaats der oude Staatsleden te vervangen, en droeg de toestemming weg. Deezen waren uit onderscheide Steden en Grietenyen gekoozen, blykens derzelver Naamlyst met de Woonplaatzen; GERBEN BOELENS, *Augustinusga*; JULIUS MATTHYS VAN BEYMA THOE KINGMA', AHASUERUS VAN VLIET, *Waxens*; Dr. SYMON STYL, PIETER HUIDEKOOPER, *Harlingen*; MINNE ÆBES BAKKER, *Tst*; SICCO DOUWE VAN AYLVA, *Holwert*; ALLART SCHELTINGA, *Arum*; DIRK FONTEIN *Rz.*, *Salvert*; HECTOR LIVIUS VAN ALTONA, *Tietjerk*; TAMME CLAASES, *Reinsumageest*; JAN POPPE ANDRÆ VAN CANTER, *Wolvega*; JACOB RUURDS VISSER, *Slooten*; JAN YMES TICHELAAR, *Makkum*; HERMANUS ONEIDES, *Exmorra*; DIRK CORNELIS KUIKEN, *St. Jacobsbuurt*; JELLE HAYES, *Hindelopen*; HESSEL JOHANNES, *Workum*; CORNELIS SLEESWYK, *Lemmer*; JACOBUS MOORMAN

Nieuw benoemde Staatsleden.

LXXXIII. BOUWMEESTER, *Marsſum*; TJERK VAN
BOEK. DER MEER, *Wartena*; TOSYN VAN DEN
——— BERG, *Heereveen*; HARMEN PIETTERS,
1795. *Workum*; JOUKE KEIMPES TEITSMA, *Dokkum*; LOLKE LOLKES HOMMEMA, *Hyum*; ADRIANUS ALMA, *Franeker*; JOHANNES LAMBERTUS HUBER, *Leeuwarden*; PETRUS HOEKEMA, *Workum*; JAN VAN DER BANK, *Stavoren*; COURT LAMBERTUS VAN BEYMA, *Ternaard*, JOUWERT WITTEVEEN, *Metslawier*; ARENT JOHAN VAN GLINSTRA, *Joure*; WILLEM GEREL, *Leeuwaarden*; THOMAS JOHA, *Reitzum*; PIETER ZEEPER, *Leeuwaarden*; REINDER VAN CLEFFENS, *Dokkum*; HOITE ZWANENBURG, *Sneek*; HENRICUS CANNEGIETER, *Sneek*; WATZE RUITINGA, *Leeuwaarden*; LIVIUS FOKKENS, *Bolswaard*; PIETER FONTEIN, *Franeker*; TJAARD VAN HELOMA, *Heereveen*; PIETER BREUGEMAN, *Dokkum*; MEINARDUS SIDERIUS, *Langeweer*; ABRAHAM VAN DEN BURG, *Bolswaard*; WILTETUS BERNARDUS JELGERMA, *Boxum*; HAYE TUINHOUT, *Franeker*; BARTEL DOUMA VAN SIXMA, *Minnerga*; AYSO BOELENS, *Makkinga*; W. KUIPERS, *Buitenpost*; GEORRIUS ABBERING, *Damwoude*; WIEGER ANNES VISSER, *Woudsend*; PETRUS HYLKLEMA, *Leeuwaarden*; HANS HENDRIK VAN HAERSMA, JAN VRIEMOET DRABBE, *Franeker*; IDEMA *Junior*, *Heereveen*; Dr. MANGER *Feenwouden*; (thans te *Amſterdam*); BIENEMA, *Leeuwaarden*; NICOLAAS COLÉ, *Huizum*; DREEWIS UITERDYCK, *Ranſumageest*.

In

Ingevalle 'er van deeze benoemden tot het aanvaarden van deeze Staatspost ontbreeken mogten, waren den Burgeren voorgeſteld, en desgelyks met hunne goedkeuring vereerd, de Burgers BERNARDUS SPOELSTRA, *Oudeborn*; ANDLE HENDRIKS *Wirdum*; H. M. SCRINERIUS, *Tlst*; THYS VEENSTRA, *Dokkum*; C. F. F. VAN MEYERS, *Gickerk*; JAN HESSELS, *Ternaard*; ARNOLDUS WASSENBERG, *Leeuwaarden*; A. TJEERDS, GERBEN SIBSES, *Dragten*. LXXXIII. BOEK. 1795.

Een breede Naamlyst, die uitwyst, dat de keuze, gelyk eigenaartig te wagten ſtondt, gevallen was op in Friesland bekende Patriotten niet alleen; maar dat men bovenal het oog geſlaagen hadt op de zodanigen, die, by de voorige Omwenteling, langen tyd op het Blokhuis gezeten hadden, in Geldboete beſlaagen, gebannen, of op de ſmaadlykſte wyze, ten ſchavotte gevoerd waren. Men treft 'er Mannen op aan van onderſcheidene Gezindheden onder het Christendom, als mede een en ander der Christen Leeraaren. De blykbaare toeleg, om, zo veel mogelyk, de keuze der Leden uit onderſcheide gedeeltens van Friesland te doen, hadt noodwendig ten gevolge, dat allen, op verre na niet even geſchikt mogten geoordeeld worden tot het bekleeden van veele Staatsposten en het volvoeren van verrigtingen, die voorbereidende kundigheden vorderden. Dan het groot aantal kwam in deeze anderzins meer dan ſchynbaare ongele- Aanmerking op die keuze.

LXXXIII. BOEK. 1795.

genheid te baate; en daar alles op eenen nieuwen voet ſtondt ingerigt te worden, rekende men, dat de keus veel al op Nieuwelingen in het Staatsbeſtuur gevallen, te minder belemmerings zou baaren, dat gezond verſtand, met eenige onmisbaare aangeleerde kundigheden gepaard, genoegzaam zou weezen tot het voeglyk en den Volke heilzaam bekleeden der Staatsposten, waar toe ieder hunner, by eene nader daar op te maakene ſchikking, zou geroepen worden (*).

Verwelkoming der Staatsleden.

De verkoozene Leden verſcheenen, door een groot aantal gewapende Burgers plegtig opgeleid, ten Landſchapshuize, om, als Volksvertegenwoordigers, de ingeruimde plaatzen des voorigen Staatsbeſtuurs te vervangen. De Voorzitter van het Committé Revolutionair, dien wy de voorige Staatsleden hoorden afzetten, verwelkomde de nu ingebragten, met deeze Aanſpraak —— „ Burgers! Wy dus verre „ bekleed met de Revolutionaire Magt in „ deeze Provincie, hebben zo even de „ Zetels doen ruimen aan zogenaamde „ Volmagten ten Landsdage, veelal zich „ zelven en hunne Medeſtanders committeerende, en in welker zending en last„ geeving de Burger in 't minſt niet werd „ ge-

(*) Men herinnere zich hier wat de Burger VAN MANEN verklaarde in zyne Aanſpraak by de eerſte verſchyning der Afgevaardigden des Plattelands in 't *Sticht* ter Landsvergaderinge. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVIII. D. bl. 310.

„ geraadpleegd. Zy, misbruik van hunne magt maakende, en afhangelyk van den despotieken WILLEM DEN V., hadden zich het vertrouwen eens Volks, dat Vryheid kent, al lang onwaardig gemaakt. 1795.

„ Het Volk, daar toe opgeroepen, op „ eene wyze zo volkomen als de toeſtand „ des tyds, en de nood des Vaderlands „ toeliet, heeft U eenſtemmig verkoozen „ om deszelfs Proviſioneele Vertegenwoordigers te zyn. Gy gevoelt ligt, dat „ *'er geen oogenblik van Regeeringloosheid* kan noch mag plaats grypen; „ dat het dus het Volk van *Friesland*, „ dat het 't belang des Vaderlands en der „ ontluikende Vryheid, welke U oproept, „ 't welk U in requiſitie ſtelt, eischt om, „ in deezen albeſlisſenden tyd, deszelfs „ regten, vryheden, en dierbaarſte belangen te behartigen en te bevorderen.

„ Deeze Oproeping is zo verbindend, „ *zo eerbiedwaardig, dat geen Patriot* kan „ *of* mag weigeren dezelve te gehoorzaamen, ten zy in gevalle van volſtrekte onmogelykheid, zo hy zich niet verantwoordelyk wil ſtellen voor alle die onheilen en nadeelen, welke uit zulk eene „ onttrekking, voor het lieve Vaderland, „ zouden gebooren worden.

„ Uwe verſchyning, Burgers! aan deeze plaats, verzekert ons, dat Gy van „ deeze gevoelens doordrongen zyt, en „ bereid om den plegtigen Eed, of ſtaatlyke Belofte, op de U voor te leezene „ Inſtructie, af te leggen. — Ten wel-

„ ken

LXXXII. BOEK. 1795.

„ ken einde elk uwer, die in eenigen „ voorigen Eed mogt ſtaan, in zo ver„ re dezelve met deezen ſtrydig mogt „ zyn, door het Committé Provinci„ aal Revolutionair, daar van ontſlaagen „ wordt.

„ Doet zulks van harten, vervuld met „ alle die gevoelens, welke de onver„ vreemdbaare Regten van den Mensch „ en van den Burger van U eiſchen, en „ met dien edelen toeleg, om uwe beste „ en onvermoeide poogingen aan te wen„ den, ten einde alles wat de belangen „ van Vaderland en Vryheid vorderen, „ ten kosten zelf van uw Leeven, daar „ te ſtellen."

De Lastbrief voorgeleezen en den Eed of Belofte afgelegd zynde, voerde de Voorzitter de dus ingehuldigden te gemoete, „ Burgers! Het eenig doel van de „ Magt U opgedraagen, van de Post, „ door U thans ſtaatlyk aanvaard, is het „ heil van den Burgerſtaat, met alle uwe „ vermogens te bevorderen. Die gunst„ ryke Voorzienigheid, welke in deezen „ Winter, het hachlyk lot van ons Ge„ meenebest, door, van menſchen onaf„ hangelyk weer en wind, zo zigtbaar be„ ſlist heeft, zegene ook, tot dat groote „ einde uwe yverigſte poogingen, en doe „ de gulde Vryheidszon, welke zo lief„ lyk begint te daagen, ſteeds hooger en „ hooger ryzen, tot den vollen middag „ van op Aarde mogelyke volmaaktheid „ toe."

De

De Lastbrief den Volksvertegenwoordigeren voorgehouden, en door hun aangenomen, was vry breedvoerig. Wy ontleenen 'er ſlegts de hoofdtrekken van. De wyze om de Vergadering te regelen, en over de Staatscommisſien, buiten en binnenlandſche, te beſchikken; ten einde, zo ras mogelyk, te voldoen aan de regtmaatige begeerte en vordering der andere reeds omgewentelde Bondgenootſchaplyke Gewesten, en aan den gegronden aandrang van de Gecommitteerden der *Franſche* Republiek, werdt hun ten ernſtigſten aanbevolen. LXXXII. BOEK. 1795. Hoofdinhoud van den Lastbrief.

De in *Friesland* blyvende Proviſioneele Staatsleden hadden zich in de noodige Committés te verdeelen, om in alle vakken, op de best mogelyke wyze, ten algemeenen nutte, werkzaam te zyn — zo nogthans, dat het hooge Opperbeſtuur en de eindelyke vaſtſtelling van alle weezenlyke *zaaken zou verblyven aan de Proviſioneele* Regeering *in één Lichaam* vergaderd.

De te benoemene drie Committés, van Financie — tot het opmaaken van een ontwerp ter geregelde Volksoproeping — en van bezorging der algemeene Veiligheid en Koophandel, mogten tot zich roepen alle zodanige Perſoonen, wier raad, inlichting en hulp zy over eenige zaaken tot hunne Commisſie noodig oordeelden; en mede zodanige ondergeſchikte Perſoonen aanſtellen, als zy noodig hadden tot het uitvoeren hunner werkzaamheden.

Ee-

LXXXII. BOEK. 1795.

Eene Commissie moest beschikken wat 'er omtrent de tegenwoordige Krygsmagt, zo binnenlandsche als *Zwitzersche*, in dit tydsgewrichte, te doen stondt.

De Representanten, voor de algemeene veiligheid byzonder zorgende, hadden de hoogstnoodige Burgerwapening door alle gepaste middelen te bevorderen.

Vryheid van Godsdienst stondt hun volkomen te handhaaven; doch ten naauwkeurigste zorg te draagen, dat men van die Vryheid geen misbruik maakte ter ondermyninge van de belangens des Vaderlands of het voortplanten van Grondbeginzelen, strydig met de thans daargestelde Omwenteling.

Daar de tegenwoordige Regeering alleen in een tyd van Revolutie, en door het Volk, by voorraad, was aangesteld, zou het Hof van Justitie behouden, de uitoefening van de Hooge Civiele en Criminele Justitie in *Friesland*; doch gehouden zyn het gezag en de magt der Provisioneele Representanten des Volks te erkennen, en te doen erkennen, zo en in dier voege als zy voorheen de geweezene Vergadering der Volmagten erkend hadden; de openvallende plaatzen aan te vullen, werd den Provisioneele Representanten opgedraagen.

De Vernietiging van het het Erfstadhouderschap, het vervallen verklaaren van Willem den V. van alle Waardigheden wegens *Friesland* bekleed werd hun op het volstrekste gelast; als mede de inhouding van

van alle geldige Voordeelen in vroegeren tyde den geweezen Stadhouder en diens Gezin betaald; en zo veel mogelyk zorg te draagen, dat geenerlei Goederen of Bezittingen, WILLEM DEN V. of diens Familie behoorende, in *Friesland* gelegen of aanweezig, verdonkerd of vervreemd wierden.

LXXXIII. BOEK. 1795.

In het Financieweezen zou het hun, voor eerst, niet mogelyk zyn de noodige verbeteringen te maaken; des zouden zy de *loopende lasten laaten blyven*; doch met *volmagt*, om, zo 'er mogelykheid ware, eenige verligting daar te stellen, ten opzigte van de meest drukkende Lasten, op de noodzaaklykste Leevensmiddelen, die geheel, of ten deele, op te heffen; en daar voor in plaats te stellen eenige gemaatigde Belasting, enkel zaaken van Weelde, en de meest gegoede Ingezetenen treffende.

Afscheid van het Committé Revolutionair.

Naa het in den Lande blyven der van hunne Posten verlaatenen bevolen, en de zodanigen, die in *Holland* en elders in Bondgenootschaplyke Collegien gezeten hadden, het daar toeven gelast te hebben, „ wenschte het Committé Revolutionair „ Provinciaal het *Friesche* Volk plegtig „ geluk met de volbragte Revolutie, met „ de dus verre gelukkig herstelde Vryheid; „ de bedaardheid, de goede orde en be„ waarde rust, by zulk eene verbaazende „ Omkeering van zaaken, overal zo ge„ lukkig plaats gehad hebbende, en be„ waard, strekte der *Friesche* Natie, voor

„ het

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ het oog der geheele Wereld, tot on-
„ sterflyken roem, en het Committé Re-
„ volutionair Provinciaal vleide zich, door
„ hunne onafgebrokene poogingen, hier
„ toe aangewend, den dank van elk Ingeze-
„ ten verdiend te hebben; terwyl het te-
„ vens een diep gevoel zou bewaaren van
„ dat volmaakte vertrouwen, waar mede
„ alle braave en weldenkende Ingezetenen,
„ de verrigtingen van het Committé be-
„ gunstigd en ondersteund hadden. —
„ Wy meenen, uit hoofde van dit ver-
„ trouwen, waar mede men ons vereerd
„ heeft, alleszins bevoegd, geregtigd en
„ verpligt te zyn, hy zy wie hy zy, mits
„ deezen, in den geheiligden naam van
„ Vaderland en Vryheid, op te roepen
„ en te bezweeren, om ook, elk in zy-
„ nen kring, en naar zyn vermogen,
„ werkzaam te zyn ter verdere bewaaring
„ en bewaaking der algemeene rust, de
„ veiligheid van Lyf en Goed, de bevor-
„ dering van Eendragt, Liefde en Vrede,
„ en het handhouden aan de uitvoering,
„ en naakoming van deeze onze Publika-
„ tie en broederlyke Welmeening, op dat
„ dus deeze Omwending, door de daad-
„ lyke uitoefening van waare deugd en
„ braafheid, zich onderscheide van, en
„ verheffe boven alle die Omwentelingen,
„ welke, in vroegere dagen, door Staats-
„ en Heerschzugt, met geweld, oproer en
„ verwoesting, zyn daargesteld (*)."

On-

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* II. D. bl. 207 *en vl.*

Onverwyld vaardigden de Provisioneele Representanten des *Friesschen* Volks eenen *Brief* af naa *'s Gravenhaage*, met een afdruk der Publikatie van het Committé Revolutionair het verslag inhoudende van de volbragte Omwenteling, waar uit wy het bovengemelde grootendeels ontleenden. —— Met toejuiching ontving men dit Berigt uit een Gewest, waar de Omwenteling, zonder daadlyke tusschenkomst der *Fransschen*, was daargesteld, en dus eigen werk mogt heeten. —— *Men leeze* het schryven der Provisioneele Representanten van *Holland* aan hunne Amptgenooten in *Friesland*, „ Wy zyn te zeer „ gehegt aan de beginzelen der gezegende „ Omwending van zaaken, ook in uwe „ Provincie tot stand gebragt; beginzelen „ zonder welken den Volke geen duurzaamheid kan te beurt vallen; wy zyn „ te zeer overtuigd van welk een invloed „ *de Friesche Vryheid op het heil van het* „ algemeene Bondgenootschap moet zyn, „ om niet Ulieden en de geheele Republiek opregtlyk geluk te wenschen „ met dien gunstigen keer van zaaken. „ Onze geheele Vergadering, als door „ éénen geest gedreeven, was, op het verneemen dier heuchlyke gebeurtenis, van „ dat gevoel zo doordrongen, dat dezelve „ voor een oogenblik haare eigene bezigheden vergat, om der *Friesche* Vryheid „ hulde te doen.

„ Wy zenden hier nevens alle onze „ Publikatien en Decreeten tot het af-

LXXXVI. BOEK. —— 1795. Bekendmaking deezer volbragte Revolutie in den *Haag* en hoe beantwoord.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ ſchaffen der oude Regeeringsvorm be-
„ trekkelyk, welke den Ingezetenen zo
„ veel onheils heeft gebrouwen, en den
„ grooteren en kleinderen Despoten zo
„ zeer is dienſtig geweest tot ſtaaving van
„ hun misbruikt Gezag, niet om dat wy
„ begrypen, dat gy een voorſchrift noo-
„ dig hebt, waar in de Regten van den
„ Mensch en Burger beſtaan: want deeze
„ waren onveranderlyk en gelyk door alle
„ eeuwen heen; maar om dat wy Ulieden
„ willen overtuigen, dat de Vertegenwoor-
„ digers van het *Hollandſche* Volk, verre
„ van de heerschzugt en ſlaaverny hunner
„ Voorvaderen, op het ſpoor der eeuwige
„ Rede, door het goedgunſtig Opperwee-
„ zen zelve gebaand, zyn te rug gekeerd.
„ Ongetwyfeld hebt Gylieden de Afge-
„ vaardigden ter Vergadering van hun Hoog
„ Mogenden, en verdere Generaliteits Col-
„ legien van wegen uwe Provincie te rug
„ geroepen, om derzelver plaats te doen
„ vervangen, door Burgers, uw vertrou-
„ wen, en dat der overige Bondgenooten
„ waardig; doch indien uwe menigvuldige
„ bezigheden dit hadden doen uitſtellen,
„ hebben wy alleen noodig U te herin-
„ neren, dat het heil der Republiek, dien
„ maatregel, en wel zo ſpoedig doenlyk
„ noodzaaklyk maakt, op dat alle hinder-
„ nis, ter bevordering van 's Volks algemeen
„ geluk, worde uit den weg geruimd (*)."

De

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 24 Feb. 1795.

De volvoering van deezen wensch en het opvolgen van dien aandrang, waar toe reeds algemeene Schikkingen gemaakt waren, blykens het bovenvermeld Verslag den Ingezetenen gegeeven, zullen wy elders ophaalen. Dan nog moeten wy *Friesland* niet verlaaten, vóór vermeld te hebben een en ander merkwaardigs in byzondere Steden deezes Gewests voorgevallen. —— Was 'er onder de *Friesche* Steden eene Stad, die, in den Jaare MDCCLXXXVII, uitblak in Patriottischen yver, en teffens na die Omwenteling, in de diepste vernedering deelde, het was *Franeker* (*). Eigenaartig woelde de geest der wederwerking daar by den tegenwoordigen Ommekeer sterk; doch betoonde zich op eene wyze, aan den tegenwoordigen lotwisfel waardig. By het ontslaan der toenmaalige Regeeringe, by het aanstellen eener Municipaliteit, by het planten van een *Vryheidsboom*, kon het daar niet blyven berusten; die Stad droeg de zigtbaarste Lidteekens van smaad dezelve aangedaan; nog hingen in de Kerk de Deuren der Stadspoorten. Niet vreemd, dat eenige Burgers begreepen, gelyk zy zich uitdrukten, hoe onteerend het voor de Burgery zou weezen, indien men de kluisters, waar in *Franeker* nu zeven jaaren lang was geketend geweest, langer liet beslaan; zy oordeelden dat deeze openlyk moesten verbryzeld worden by een tot Burger-

LXXXIII. BOEK. 1795. Vreugdebedryven te *Franeker* berasmd.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. D. bl. 168.

LXXXIII. BOEK. 1795.

gerdeugd opwekkend Volksfeest. Dit gevoelen behaagde der Burgerye.

Veel ter bedoelde Feestviering ontbrak; alles, wat naar Burgerwapenrusting en Krygscieraaden geleek, was na *Leeuwaarden* gevoerd. Een aantal Burgers boodt zich aan, dit ontvreemde van daar te haalen; zy bragten het in zegepraal binnen. De middelerwyl ingekomen *Franschen* viel zulk een Feest zo zeer in den smaak, dat de Commandant aanboodt alles, wat tot meer luisters van hetzelve zou kunnen strekken, daar aan te willen byzetten. De Academie Burgers wilden ook gaarne, met de Burgery, het hunne daar aan toevoegen.

Volvoerd.

De terug ontvangene cieraaden van de Schuttery werden, ten beslemden dage, den vyfden van Lentemaand, op het Stadhuis, ten toon gesteld, en kondigden het gelui van alle de Klokken den Vreugdedag aan. Het Veldmuzyk der *Franschen* kwam, vergezeld van een aantal Officiezen, uit *Harlingen*. De Breedeplaats leeverde de Schouwplaats op, waar Burgers, Burgeressen, Hoogleeraars, Studenten en *Franschen*, in voeglyke orde geschaard, zich vertoonden. De vier Burgervaandels werden, met het leevendigst vreugdegejuich, binnen den kring der gewapende Burgeren gebragt. De Leden der Municipaliteit intusschen door gewapende Burgers van het Stadhuis na de Kerk geleid, vonden daar het Werkvolk bezig, met de ketens van de Deuren der Poorten af te neemen, en ter gemaklyke vervoering gereed te maaken.

ken. Daar vonden zy vier der geweezene gevangene Burgers, met de Vrouwen en Moeders van alle de Gevangenen en Gevlugten, en drie en dertig van derzelver Kinderen, en een genoegzaam aantal welgeſpierde Mannen om de Deuren der Stadspoorten te torſchen. LXXXII. BOEK. —— 1795.

Alles was ſpoedig ten beraamden optocht vaardig. Zy begaven zich van het Stadhuis na de Breedeplaats. Vooraf gingen gewapende Burger Schutters, gevolgd door de Municipaliteit met den Secretaris, voorgegaan door de Geregtsbodens. Vier geweezen gevangene Burgers maakten in den ſtoet een uitſteekend vertoon. De Burger DIRK VAN WAARDENBURG droeg een Stok, waar aan een zwaar touw en een aan driekleurige linten hangend ſchild in de gedaante van een *Romeinſche* Legervaan, voerende het opſchrift, *Met zulke touwen was ik aan myn Zoon gebonden.* De Burger JAN SCHELTEMA hadt op een antieke Speer, den *hoed der Vryheid*, met de Nationaale Cocarde en Linten vercierd. De Burger BERRND MULDER vertoonde een Waterpas aan een ſtok, ten zinnebeeld van *Gelykheid*; en de Burger JOHANNES ENNEMA met beiden gearmd gaande, verbeeldde de *Broederſchap.* —— Op deeze Burgers volgden zestien kleine Kinderen van geweezene Gevangenen, onder de tien jaaren, draagende de verbrookene Boeijen, in welke hunne Vaders waren gekneld geweest, voorafgegaan door zeer kleine Tweelingen, elk met een ſtuk van een Boey Optocht.

LXXXII. BOEK. 1795.

in de hand. —— Vyftien grootere Kinderen der Gevangenen, waar van de oudſten twee Ketenen met Slooten droegen, nog korts de Deuren der Poorten in de Kerk zamenkluisterende; een ander Jongeling hieldt het Slot, 't welk alle Ketenen vereenigd hadt. —— Van zeventien Vrouwen en Moeders van gevangene en gevlugte Burgers, droeg één een Banier met het opſchrift; *Wy deelden in Droefheid, nu deelen wy in de Vreugde.* —— Twee Smeden, met groote Voorhamers, gingen voor de twee yzeren Hekken der *Noorderpoort*, de Deuren der *Westerpoort*, en de Hekken der *Oosterpoort*.

Onder een ſtaatig zwaar Muzyk werd die aandoening wekkende trein in den kring ontvangen. De Draagers lagen de Deuren voor de Burgers der Academie neder, en begaven zich buiten den kring, agter de rei der Schutters; het overige gedeelte van den trein ſchikte zich zodanig, dat de Leden der Municipaliteit, met de noodige tusſchenruimte, voor de Deuren ſtonden; agter hun de Draagers der Tekenen, gevolgd door de Vrouwen en Moeders; terwyl de Kinderen zich in een ruimen kring ſchaarden: de Smeden ſtonden ter zyde van de Deuren.

De Ketens der Poorten verbroken.

De Muzyk zweeg. Op een wenk van den Voorzitter der Municipaliteit aan de Draagers, om de Ketenen en het Slot op den grond te werpen, ſmeeten zy, met de zigtbaarſte blyken van afkeer, die tekens der Slaverny op den grond, terwyl de

de kleine Kinderen met de gebrookene Boeijen rammelden. Onbeſchryflyk was de aandoening der Omſtanderen, op te maaken uit de doodlyke ſtilte en de traanen, die uit veeler oogen biggelden. De Smeden kreegen een wenk om de Ketens te verbryzelen. Dit geſchiedde onder een aangeheeven vreugdegejuich, onder het luiden der Klokken, en het losſen van het Geſchut. LXXXIII. BOEK. —— 1795.

Naa bekomene ſtilte beklom de Burger JACOBUS SCHELTEMA een Stoel, op de Deuren geplaatst, en riep met een gelukwenſchend Vers de Burgery tot het aanheffen der vervaardigde Zangſtukken op. Een Beurtzang door de Jongedochters aangeheeven, werd door jonge Burgers beantwoord; en een algemeen Zangſtuk waar aan alle aanweezigen deel konden neemen, beſloot dit gedeelte des Vreugdebedryfs.

De *Franſche* Commandant DUMAINE gaf van het Spreekgeſtoelte zyn genoegen over dit Burgerbedryf te kennen; hief met zyne Medeofficieren een Vryheidademend Zangſtuk, aan ter eere van de *Nederlandſche* Patriotten, beſlooten met den uitroep *Vive la Republique Hollandoiſe!* door de Omſtanders beantwoord met *Vive la Republique Frrnçoiſe!* De *Franſche* Commandant doet eene Gelukwenſching.

De Hoogleeraar A. CHAUDOIR verving den *Franſchen* Bevelhebber, beklom het geſtoelte, en gaf de dankbaarheid der geheele Burgery aan de *Franſche* Natie, met eene Aanſpraak in 't *Fransch* te kennen. Zyne taal liep vertolkt op deezen zin. Doorden Hoogleeraar CHAUDOIR beantwoord.

HOOFDST. XXXIII. BOEK. 1795.

„ *Franſche* Burgers! Grootmoedige altyd „ overwinnende Krygslieden! Gy zyt tot „ nog toe de getuigen van de algemeene „ vreugde van een Volk, 't welk terug „ gegeeven is aan de Vryheid. Welk „ een genoegen moet gy niet gevoelen, „ by het zien van de Statie en Blydſchap „ op dit Feest! want het verbreeken van „ deeze Boeijen, het verbryzelen van dee„ ze Ketenen, en het uitwisſchen van „ deeze zevenjaarige Schande, zyn eigen„ lyk het werk van U.

„ Ja, onverzaagde Soldaaten der Vry„ heid! het is aan uwe ſtoutmoedige Dap„ perheid, aan uwe onwrikbaare Stand„ vastigheid, aan uwe elkander opvolgen„ de Triumphen, dat wy deeze weldaa„ den te danken hebben.

„ Het Volk van *Franeker* drukt thans, „ door myne ſtem, het leevendig gevoel „ zyner dankbaarheid uit, jegens zyne „ edelmoedige Verlosſers, die, in plaats „ van den tytel van Veroveraars, dien „ van Vrienden, dien van Broeders, ver„ kiezen.

„ Ja, Burgers! dit gevoel bezielt ons „ allen: een heilige gloed ontvonkt ons, „ om uit te roepen, en te zweeren, dat „ wy altoos getrouw zullen blyven aan „ de Wetten der Vryheid, der Gelykheid „ en der Broederſchap!"

De deuren in de Poorten gebragt.

Gelyk by alle tusſchenvakken deezer verrigtingen wisſelde ook hier een vreugdegejuich de bedryven af. Het groot bedryf ſtondt nu volvoerd te worden, de al-

Het weder inhechten der Deuren van de Stads-poorten te FRANEKER.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATIONS

algemeene optocht, om de Deuren in de Poorten te brengen. Vooraf ging een gedeelte der Stads Schuttery, met de wederbekomene Vaandels, gevolgd door de *Fransche* Officieren van *Harlingen*, de *Fransche* Krygslieden, te *Franeker* in bezetting, geleid door hunnen Commmandant Loy. Op de *Fransche* Muzykanten volgden de Leden der Municipaliteit. De Burgers Waardenburg, Scheltema, Mulder en Ennema, met voorbeschreevene Tekens en Zinnebeelden. —— De kleine Kinderen, met de Boeijen hunner Vaderen. De grootere Kinderen elk met een stuk der nu verbrookene Ketenen. De Zoon van een der Gevlugten, draagende het groote verbrooken Slot; en een Banier, met het opschrift, *De Kluisters zyn verbrooken! Franeker is vry!* De Vrouwen en Moeders der gevangene en gevlugte Burgers onder de voorgemelde Banier. Thans waren ook in den trein de Hoogleeraars met Togas, voorgegaan door de Pedellen in hun Plegtgewaad, met Scepters, vercierd met Nationaale Linten, gevolgd door twee Amptenaaren der Hoogeschool en een veertigtal Studenten, met zydgeweer. De Leeraars van de Gereformeerde en Doopsgezinde Gemeentens gingen aan 't hoofd van tachtig bejaarde ongewapende Burgers. Op veertig getrouwde Vrouwen volgden acht en vyftig ongehuwde Burgeresſen, alle in 't wit gekleed, met driekleurige Linten en Bouquetten vercierd. Naa een bende Muzy-

LXXXIII. BOEK. 1795.

LXXXIII. BOEK. —— 1795.

kanten zag men twee Smeden met Voorhamers, gevolgd door tien Mannen, draagende de Hekken der *Oosterpoort*. Dit werd afgewisseld door een stoet van twee en vyftig ongetrouwde Burgeresſen, en acht en dertig getrouwde Vrouwen. Omtrent tachtig ongewapende Burgers ging het overig gedeelte der Gewapende Burgery voor, welke den trein ontsloot.

Langs den Dyk door de *Oosterpoort* trok dit gevolg na het boschje voor dezelve. Hier ſtandhoudende zagen zy de Deuren in de Poorten hangen, onder het Vreugdegejuich der Omſtanderen, gepaard met het losbranden des Geſchuts. —— Middelerwyl waren de yzeren Hekken en Deuren van de *Wester-* en *Noorderpoorten* te zwaar om in den optocht gedraagen te worden, derwaards gebragt, en ten zelfden ſtonde ingehangen.

Gelukwenſching des Hoogleeraars VAN VOORST.

Naa dit verrigtte werk toog de aanzienlyke ſtoet de Stad door, en keerde na de Breedeplaats te rug. J. VAN VOORST, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid, door zyne Mede-afgevaardigden van de Hoogeſchoole, en de Studenten, daar toe verzogt, beklom het Spreekgeſtoelte, betuigende, dat de Academie met veel genoegen in dit Vreugdefeest deelde; dat zy zich verblydde over het verbreeken der Ketenen, waar onder *Franeker* lang genoeg hadt moeten zugten. Hy wenschte de Burgery geluk met haare Vryheid; reikte de hand van Broederſchap der Burgerye toe; en beſloot alles met een vurige toewen-

wensching van welvaaren, en allen weezenlyk heil aan de vrye Republiek en de Burgery van *Franeker*.

LXXXIII. BOEK.

1795. J. SCHELTEMA's Slotreden.

De Burger B. VAN REES las een toepasselyk Dichtstuk voor, hem door eene ongetrouwde Burgeresse ter hand gesteld. Dit droeg de goedkeurende toejuiching weg. De Burger J. SCHELTEMA nam weder de post van Spreeker op zich en voerde dit woord —— „ Burgers! Stad- en Landgenooten! Wy hebben nu een aangenaamen *Pligt*, als *Broeders* en *Zusters* van één *Huisgezin* met vreugde en orde betragt —— GOD zy gedankt! de magt der Overheersching is verdweenen, de Kluisters zyn verbrooken! *Franeker* is vry!

„ Wy mogen derhalven zeggen: het oude is voorbygegaan, ziet het is alles nieuw geworden; en, met een geagt Schryver 'er by voegen; Vryheid zien wy de plaats van *Overheersching*, Gelykheid die van redelooze en partydige Onderdrukkingen, Broederschap met alle de aangenaame en gezellige Deugden, die van Trotsheid en Eigenbaat bekleeden.

„ Dat wy dan, in 't vervolg, door Eerlykheid, goede Trouw, Kloekmoedigheid, en Opoffering onzer eigene belangen aan die van de Maatschappy, toonen deeze Zegeningen waardig te zyn; en, wanneer elk Burger een braaf Man, en een opregt *Christen* is, wordt zeker dit Land, en deeze Stad gelukkig.

„ Dat

LXXIII. BOEK. 1795.

„ Dat de Dag van dit Volksfeest het „ gevoel uwer Vryheid opwekke; dat ge„ voel zal zeker een zegenryken invloed „ hebben op uw gedrag, en, dus doende, „ zal deeze Dag, als een der gewigtigſte „ van uw leeven, nooit uit uw geheugen „ gewischt worden. Ik wensch u allen „ met het beleeven van denzelven geluk!"

Beſluit van dit alles.

Eer nog zyne bygevoegde aanmaaning, om de Carmagnole rondsom den Vryheidsboom te dansſen, volbragt werd, hoorde de daar toe gereede menigte, den Burger SICCO ROORDA een Dichtſtuk voorleezen. De dans van alle ſtanden onder een gemengd, werd volbragt, terwyl de Kinderen om de gebrooken Ketenen en Boeijen huppelden. — De Burger SCHELTEMA bedankte, op verzoek der Municipaliteit, de aanweezenden. Het algemeen vreugdegeroep verhief zich, het Geſchut werd ten beſluite gelost. Een vrolyke nagt, in Dans, Muzyk, en wat betaamelyke vreugd veroorloofde, geſleeten, volgde op dien dag; niets ongeregelds ſchandvlekte dit Burgerfeest.

Ten altoosduurenden gedenkteken van het wisſellot der Stad, werd een der grootſte Ketenen, met het Slot van de Poorten, na den tooren gebragt, en daar vastgehegt. By dezelve gaf men dit kort maar al behelzend, al herinnerend opſchrift te leezen, GESMEED in MDCCLXXXVII, VERBROOKEN in MDCCXCV (*).

(*) *Naauwkeurig Berigt van het Volksfeest te Franeker op den 5 Maart 1795. by gelegenheid van het*

Dokkum hadt, nevens *Franeker*, in het Omwentelingsjaar van MDCCLXXXVII, uitgeſtooken, en was het te wagten, dat ook die Stad, by deeze Ommekeer van zaken zou uitmunten. Gewapende Burgers wagtten ter Regeeringsveranderinge, de Burgers PIER ZEEPER en THYS FRENSTRA, Afgevaardigden van het Committé Revolutionair deezes Gewests, den twaalfden van Sprokkelmaand op, en hoorden uit 's laatstgemelden mond, deeze Aanſpraak —— „ Burgers! de *Franſchen* hebben gezegepraald; en zy overwinnen „ door hunne Deugden. Wy wenſchen „ U geluk, waarde Medeburgers! op het „ voorbeeld van deeze onze edelmoedige „ Vrienden, wilt gy Vry! wilt gy Gelyk „ zyn! prent dan in uw geheugen, dat „ Deugd en Braafheid aan de orde van „ den dag moeten weezen. Zyt beter „ dan uwe Vyanden; zyt beminnaars van „ Vrede; waakt voor de Rust; dat Perſoonen en Goederen ongeſchonden blyven. Zyt Gy Patriotten, waare Vryheidsvrienden, zyt dan allen Broeders, „ ſchend de Regten van den Mensch niet. „ Is het nog uwe ernſtige begeerte, dat „ wy uwe oude Regenten afzetten?"

LXXXIIIe BOEK. —— 1795. Omwenteling van *Dokkum*.

Een drievoudig Hoezee! was het teken van der Burgeren begeerte tot dit bedryf. Onverwyld vervoegden zich deeze twee Burgers

De Stadsregeering afgezet.

het verbreeken der Ketenen en herſtellen der Poorten aldaar, door JACOBUS SCHELTEMA. *Te Franeker by* D. ROMAR en D. V. D. SLUIS.

LXXXII. BOEK. 1795.

gers ten Stadhuize in de Raadkamer, waar zy de Regeering vergaderd vondt. Deeze hoorde uit FRENSTRA's mond deeze straffe taal der Afzettinge; „ Burgers! de lang„ gedrukte Volksstem wordt weder ge„ hoord. Uwe Medeburgers zyn hunne „ oude onwettige Regeeringsvorm moe„ de, en het is om U en uwen Secre„ taris van uwe Posten te ontslaan, dat „ wy, Leden van het Commité Revolu„ tionair van deeze Provincie, hier ver„ scheenen zyn. Zyt van de deugd der „ Braaven verzekerd, gaat vreedzaam af, „ en keert in den thans agtenswaardigen „ Burgerkring weder."

Aanspraak van den Vroedschap S. VISSCHER.

Onder de daar zittende Stads Regeeringsleden vatte een Medelid der Vroedschap van eenen anderen stempel dan zyne Mederegenten, de Burger SAKE VISSCHER, het woord, en deedt den Regeeringsveranderaaren eene bekentenis, zo zonderling in deeze dagen te hooren, uit den mond der op hunne waggelende stoelen zittende Regenten. „ Medeburgers! nimmer heeft „ myn hart opgehouden te gloeijen van „ Vaderlandsliefde. Zo lang myn ver„ stand verlicht geweest is, en ik opge„ klaarde denkbeelden van Vryheid gehad „ heb, heb ik my nimmer onder het Des„ potismus kunnen krommen.

„ Het is Ulieden allen bekend, dat ik, „ zedert den Jaare MDCCLXXXVII, altoos „ afkeerig geweest ben als Burgemeester „ te fungeeren; ik heb verscheide maa„ len aanzoek by Heeren Electeurs ge-

daan

„ dam my van de Nominatie te excuſee- LEERR.
„ ren; twee maalen egter heb ik my daar BOEK.
„ op geplaatst gezien, niet door Vyan- ——
„ den, maar door Vrienden myner denk- 1795.
„ wyze. Beide keeren is het de Voor-
„ ſtanders van Geweld en Onderdrukking
„ niet bezwaarlyk geweest, my by den
„ Stadhouder te doen paſſeeren. Ik heb
„ op deeze tort, my, (in hunne verbeel-
„ ding,) aangedaan, met veragting neder-
„ gezien, en beſchouwde met alle braave
„ *Vaderlanders*, de zulken *voor laage Zie-*
„ *len en kruipende Slaven*. Ik was in
„ myn hart vertrouwende, dat God een-
„ maal de Vryheidszon over dit Land en
„ Volk zou doen opdaagen, en ziet zy
„ is reeds daar!

„ God heeft de beden der verdrukte
„ Vaderlanderen, zo binnen als buiten
„ de Republiek, verhoord; de traanen der
„ verdrukte Weduwen en Weezen zyn
„ tot *Hem* opgeklommen; de ketenen der
„ Slaavernyy, die, geduurende de laatſte
„ zeven Jaaren, de *Bataaven* nog meer
„ gekneld hebben, zyn thans verbroken.

„ God heeft eene edelmoedige Natie,
„ de onverwinbaare *Franſchen*, bezield
„ met eene geestdrift van Vryheid, Gelyk-
„ heid en Broederſchap, welke zonder
„ weerga is.

„ De Regten van den Mensch zyn ook
„ hier in *Nederland* herſteld. Welke heer-
„ lyke uitzigten van geluk maaken reeds,
„ in een wyd verſchiet, onze opgetoo-
„ genheid gaande! Wy zien een opko-

„ mend

LXXXII. BOEK. 1795.

„ mend heil, voor 't welk de Tyrannen „ beeven; maar waar by de edeldenken- „ de Man, hy die zyn Vaderland opregt „ bemint, traanen van dankbaarheid en „ blyde verrukking plengt.

„ Ziet daar de waare gevoelens van „ myn hart voor Ulieden opengelegd: „ zonder dezelve te uiten, kan ik niet „ van my verkrygen deeze Vergadering „ te verlaaten. —— Ik leg dan, by dee- „ zen, de post van Raad in de Vroed- „ schap, zedert den Jaare MDCCLXX door „ my bekleed, met genoegen en blyd- „ schap neder, en stelle dezelve in han- „ den van de Burgery deezer Stede: ein- „ digende met deeze Bede, dat Vryheid, „ Gelykheid en Broederschap niet alleen „ ons deel zy; maar dat van alle Volke- „ ren der aarde!"

Regeeringsverandering.

Eenigen van VISSCHERS Mederegenten gingen, onder het doen deezer Aanspraake, heen; anderen gingen naa het eindigen heen. Waar op, van wegen het Committé Revolutionair, eene Afkondiging geschiedde, den Inwoonderen van *Dokkum* als provisioneele Stadsregenten voorstellende de Burgers JOHANNES SNIP, den evengemelden SAKE VISSCHER, SYB. BENEDICTUS, JAN F. HOEKSTRA, TÆKE SCHOONEGEVEL, DOUWE VISSCHER, FREDRIK VAN TEUTEM, RINSE DE VRIES, GEORG FREDERIK DE LANGE, JOHANNES FOEKEMA, FOLKERT RYPPERDA, LIEUWE SINIA, en tot Secretaris ARNOLD MATTHYS VAN POUTSMA.

De

De voorgeſtelden droegen der Burgeren goedkeuring weg, werden in den Eed genomen, die der *Doopsgezinde* Gemeente deeden de Belofte, voor het Stadhuis. Binnen getreeden, ontvingen zy de Zegenwenſchen en de begroeting van eene Maagdenrei, die vervolgens met de twee Gecommitteerden en de Municipaliteit drie maalen den Vryheidsboom rondgegaan zynde, dit bedryf met eenen dans beſloot. LXXXIX. BOEK. 1795.

In eene Stad, waar zo veel, ten tyde der *jongstvoorige Omwentelinge*, gebeurd was, ſtrekte het der nieuw aangeſtelde Stadsbeſtuurders tot eere, hun werk aan te vangen, met eene Afkondiging der goede zaak, welke zy voorſtonden, waardig; zy lieten de Burgery deeze Aanmaaning hooren. —— „ Heil en Broederſchap! „ Regt gevoelig over het vertrouwen on„ zer Medeburgeren hebben wy het van „ onzen eerſten en onvermydelyken pligt „ geagt openlyk te verklaaren, gelyk wy „ zulks verklaaren by deezen, dat wy, „ die uit den Volke aangeſteld, de belan„ gen van het geheel, als onze byzon„ dere belangen kennen, niets vuuriger „ wenſchen, op niets ernſtiger bedagt „ zyn, dan het geen in deeze dagen tot „ bewaaring van goede orde en rust, en „ daar door tot onafgebrooke welvaart „ deezer Stad en Burgery kan ſtrekken. Aanſpraak der nieuwe Stadsregeering.

„ Het is een zo algemeen verſchynzel „ in de Geſchiedenis, dat Omwentelin„ gen, zelfs van eenen veel min gewig„ tigen naſleep dan die, welke ons Land

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ thans ondergaat, door ongeregeldheden
„ en wanordes bezoedeld, en hier door
„ van haare, anders gezegende werking
„ zyn beroofd geworden, dat wy, daar
„ op ziende, aan de mogelykheid, om dit
„ zo heerſchend kwaad te voorkomen,
„ moesten twyfelen. —— Maar het voor-
„ beeld onzer Medeburgeren in deeze en
„ andere Provincien, het uitmuntend ge-
„ drag onzer braave Stadgenooten tot op
„ deezen tyd, heeft ons dien twyfel ge-
„ heel ontnomen. Wy hebben bewon-
„ derd de bedaarde ſtilte; wy hebben toe-
„ gejuicht de betamelyke vreugde, welke
„ den dageraad onzer Vryheid, tot nog
„ toe, vergezelt.

„ Gaat dan voort, Burgers! zo wel te
„ gevoelen; gaat voort den laster te be-
„ ſchaamen, en U, door een ordenlyk,
„ vreedzaam en broederlyk gedrag waard
„ te betoonen den Zegen, welke de God-
„ lyke Voorzienigheid, by deeze keer
„ van zaaken, zo zigtbaar over ons be-
„ ſchikt. —— Schryft de Leer der Gelyk-
„ heid met gulde letteren in uwe harten,
„ en ſtrekt dezelve zelfs tot uwe Vyan-
„ den uit. Beſchouwt hun als dwaalende
„ als ongelukkige Broeders, wier zwak-
„ heden en feilen geene verbittering, maar
„ verſchooning en medelyden van U vor-
„ deren. Beſchouwt hun als de zodani-
„ gen, die gy, om aan de eeuwige on-
„ veranderlyke Regten van den Mensch
„ getrouw te blyven, geene meerdere
„ ſchade mogt toebrengen, dan de behou-

„ de-

„ denis van de Publieke Rust en Veilig- LXXXIII.
„ heid volstrekt gebiedt. Laat dus alle BOEK.
„ Haat, Bitterheid, Partyschap en Wraak- ——
„ zugt uit uwe gemoederen geweerd wor- 1795.
„ den, en gevoelens van Eendragt, Vre-
„ de en Menschenmin in uwe harten woo-
„ nen. —— Uwe Vertegenwoordigers zul-
„ len daar by de beste prikkel voor hun-
„ ne werkzaamheid. Gylieden zult het
„ schoonste gevoel van uwe Vryheid heb-
„ ben!"

Onder de uit *Dokkum* geweekenen en thans in *Friesland* wedergekeerde Patriotten bevondt zich R. VAN CLEFFENS. Diens komst werd te dier Stede verbeid, en de Municipaliteit schikte alles om dezelve luister by te zetten. Op diens aannadering in 't gezigt der Stad loste men drie maalen het geschut van de Wallen; de Burgery stondt in de wapenen by de poort; eene Bezending uit de Municipaliteit tradt hem te gemoet, vergezeld van jonge Dogters, met vereerende vreugdetekenen; ter poorte intreedende hoorde men eene herhaaling der welkomstschooten. Staatlyk ter Stad in en tot den Vryheidsboom voor het Stadhuis geleid, waar zich de overige Municipaliteitsleden bevonden, liet een hunner, de Burger VAN TEUTEM deeze verwelkoming hooren —— „ De „ Zoonen der Vryheid juichen, myn Broe- „ der! want de Godlyke Voorzienigheid „ heeft welgedaan. R. VAN CLEFFENS daar staatlyk ontvangen en door VAN TEUTEM begroet.

„ Bitterheid en wraakzugt hadden U, „ edele VAN CLEFFENS! uit onze muu-

„ ren verbannen, en de deugd der Braven geeft U aan uwe Broeders weder. „ Met eenen nooit verflappenden yver, „ onafgebrooken werkzaam voor de welvaard van 't geheel, heeft men U onder het groot aantal onfchuldige Slachtoffers gezien. —— Gy weekt, en voor „ het laatst dagt men, hadt de Zon der „ Vryheid deeze Gewesten befchéenen. — „ Maar gy komt weder in zegepraal; gy „ komt weder in uwe geheele grootheid, „ niet om den fchrik in de harten uwer „ vernederde Vyanden te brengen; maar „ om de zegeningen der algemeene Broederfchap te helpen voltooijen. — Zyt „ welkom; zyt driemaal welkom in onzen „ gelukkigen kring.

„ Als Slaaven bukkende, onder den „ vermetelen trots der Dwinglandy verliet gy uwe Stadgenooten! Door Vryen, „ door Gelyken, door Broederen, wordt „ gy thans begroet!

„ Het is aan uwe medewerking, het is „ aan dien onbaatzugtigen yver voor het „ gemeen belang, welke U nooit verliet, „ en zich vooral op het oogenblik uwer „ wederkomst, in de gewigtigfte werkzaamheid openbaarde, het is daar aan „ dat wy onze Vryheid verfchuldigd zyn.

„ Ontvang dan, te gelyk met onze Verwelkomstgroet, een hartlyken en ongeveinsden dank, en daar mede die belooning, welke voor hem, die zich dezelve toe mag kennen, alles waardig „ is. —— Ontvang de verzekering, dat

„ zy,

„ zy, uit wier naam ik byzonder ſpreek, LXXXIII.
„ om aan hunnen Eed getrouw te blyven, BOEK.
„ en de Zegepraal der Deugd volkomen ——
„ te maaken, geen Offer, hoe dierbaar, 1795.
„ zullen ontzien. Wy hebben de Gelyk-
„ heid, de Vryheid en Broederſchap onze
„ hulde gezwooren, en door uw voor-
„ beeld geſterkt, zal de daar op eeniglyk
„ gegronde welvaard van Stad en Burgery
„ ons doel en onze pooging weezen!"

Overſtelpt van aandoeningen, beantwoordde VAN CLEFFENS deeze verwelkoming, onder het nogmaals losbranden des geſchuts, toen VAN TEUTEM zyne aanſpraak eindigde.

Hoe zeer *Harlingen* van verkleefdheid aan het Stadhouderlyk Huis, ten dage der beroeringe van MDCCLXXXVII, hadt uitgeſtooken (*), deedt de ſterke voortgang der *Franſche* wapenen den moed dier aanhangeren zinken, en dien der andere partye klimmen. *Reeds op 't laatst van Louwmaand*, of in 't begin van Sprokkelmaand, vergaderden eenige Burgers, van tyd tot tyd, in eene Herberg *de Gouds Leeuw*. Geſprekken over de tydsomſtandigheden maakten de ſtoffe huns onderhouds uit. Welhaast vernamen deeze Burgers de oprichting van het Committé Revolutionair te *Leeuwaarden* (†), en beſlooten de ſchikkingen daar beraamd, af te wagten. De Stadsregeering droeg de noodige voor- Omwenteling te *Harlingen*.

zor-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIX. D bl. 64. 96–120.
(†) Zie hier boven bl. 61.

LXXXII. BOEK. 1795.

zorgen tot het bewaaren der rust, waar toe de Schuttery niet het daar ingelegerd Krygsvolk zo vaardig en gelukkig de hand booden, dat het gemeld Gezelschap, door eene bezending uit hun midden, voor de betoonde waakzaamheid, eene dankbetuiging liet doen.

Wanneer op den vyftienden van Sprokkelmaand meerder Ruitery ter Stad was ingetrokken, kwam de Schuttery 's volgenden daags in de wapenen, en bezette de toegangen tot het plein voor het Stadhuis, terwyl de Ruitery staage ronden door de Stad deedt. Dit spelde eene op handen zynde omwenteling. Om dezelve daar te stellen kwamen 's morgens ten tien uuren, twee Leden uit het gemelde Committé Revolutionair, op het Stadhuis, en ontsloegen de oude Stadsregeering. Eén deezer Leden deedt van de puye van het Stadhuis eene aanspraak aan de vergaderde menigte. Ten slot sloeg hy, uit naam van de geenen, die hun hadden afgevaardigd, een achttal Burgers tot Municipaliteitsleden voor. Twee derzelven waren Leden der oude Stadsregeeringe, de zes overigen uit den deftigen Burgerstand gekoozen, met naame D. Petrus Cuperus, Harmen Radsma, Pieter Tetrode, Willem Sant van Nooten, Dr. Antoni van Ring, Mr. Hendrik Westra, Bouwe Boomsma, Mr. Evert Roorda. Goedgekeurd, werden zy op den stoep van het Stadhuis in den Eed genomen. Een plegtigheid, vervangen door het voorlee-

leezen eener Publikatie over de noodzaakelykheid der tegenwoordig volbragte Omwenteling, met de bekendmaaking der zestig gekoozene Perſoonen tot Proviſioneele Repreſentanten des Volks van *Friesland* (*). Het planten des Vryheidsbooms ging met de gewoone vreugdebedryven vergezeld. Een zeventigtal jonge Dogters, voorafgegaan en gevolgd door gewapende Schutters, ſchaarde zich rondsom dit Vryheidsteken, en één deezer begroette de nieuwe Municipaliteit met eene aanſpraak (†). LXXXIII. BOEK. —— 1795.

De Burgers ABR. VAN DEN BURG en BOELE BRAAKSMA verſcheenen, als Gevolmagtigden van het Committé Revolutionair Provinciaal te *Bolsward*, en volbragten dit werk, met de Burgers ROMKE STEENSMA, REINDER LOJENGA, DIRK EERDMANS, JAN CREMER *Pz.* A. ANTONIDES, LIVIUS FOCKENS, TAMMERUS CANTER VISSCHER, SYTZE DE BOER, JAN H. GORTER, KLAAS BUWALDA en KLAAS VAN GEELKERKEN tot Municipaliteitsleden voor te draagen, die door de Burgery goedgekeurd, 's avonds, op den dertienden van Sprokkelmaand, by Flambouwlicht, in den Eed genomen werden. Omwenteling te *Bolsward*.

In de meeste Steden, op de meeste Dorpen, hadt men de behulpzaame hand der Afgevaardigden van het Committé Revolutionair Provinciaal noodig tot het vaardig daarſtellen der Omwentelinge, en op ee- Regeeringsverandering te *Sneek*.

(*) Zie hier boven bl. 23.
(†) Medegedeelde Berigten.

LXXXIII. BOEK. 1795.

eenige wrogt het daadlyk daarzyn der *Franſchen* mede. Dan te *Stavoren* benoemden de Burgers hun eigen Committé Revolutionair en volvoerde dit werk, door de Burgers JAN VAN DER BANK. W. CUICHENIUS, OETS JANS BAKKER, GERBN SEIDSES, MARTEN PIETERS en HAYE JANS VISSER, tot Municipaliteitsleden voor te ſtellen, die zy ook, naa de voorige Regeering bedankt te hebben, inhuldigden.

S.D. VAN AYLVA en andere Uitgeweekenen ingehaald.

Van Stad tot Stad, van Dorp tot Dorp te gaan, zou verveelend weezen; en zo ook tot eene byzondere beſchouwing te treeden van 't geen ten aanziene der Grietmannen voorviel (*). Alleen mogen wy niet onvermeld laaten, hoe in *Weſtdongeradeel*, en byzonder te *Holwert*, het in onze Geſchiedenisſen *Friesland* betreffende, zo vaak vermelde Staatslid, SICCO DOUWE VAN AYLVA, die onder de te *Franeker* vergaderde, en van daar verſtrooide Leden uitſtak, naa eene zevenjaarige uitlandigheid, onder zyne hem zeer beminnende Landgenooten wederkwam. Met verrukking ontving men deezen teruggekeerde Balling, op het ſtaatlykst. Een agtbaar viertal bejaarde Mannen, met den Kerkleeraar STERNWYK aan het hoofd, vertegenwoordigden de Burgery van *Holwert* om de begroeting by den waardigen AYL-

(*) In de *N. Nederl. Jaarb.* des Jaars 1795. in de Maanden February en Maart vindt men deſe eenige narigten.

AYLVA af te leggen, te midden van een Burgerkring, waar in hy geleid werd, naa dat eereſchooten 's Mans komst bekend gemaakt hadden. Hartlyk was de beantwoording van den als onder zyne Medeburgeren weder herreezen AYLVA. Dit werd door een Vreugdegeroep en Krygsmuzyk vervangen. Een zeer ſtaatlyke en welingerigte trein, door gewapende Burgers opgeleid en geſlooten, geleidde den wedergekeerden na diens Landgoed, met toepaſſelyke cieraaden aan den ingang, en byſchriften voorzien. Eereſchooten en Muzyk wisſelden elkander af by het in huis geleiden; waar de verwelkomingen herhaald werden. De trein toefde 'er eenigen tyd, onder het genot van verkwikkingen. Terwyl een onthaal der Burgers en Burgeresſen, waar toe AYLVA hun 'savonds in de Herbergen des Dorps hadt uitgenoodigd, dien vrolyken dag beſloot (*). — *Zo zag ook Dronryp*, met verrukking den voor Vryheid yverenden HUBER wederkeeren: en dit Vryheidsgezind Dorp ſtak in blydſchapsbetooningen uit. — Te *Arum* hadt men naauwlyks de vreugde over het planten des Vryheidsbooms voleindigd, of de tyding dat een der *Frieſche* Uitgeweekenen, de Burger FRANS DE BOER, dit Dorp een bezoek zou geeven, deedt het beſluit neemen, om hem ſtaatlyk te onthaalen en te verwel-

LXXXIII. BOEK. 1795.

(*) In 't breede wordt dit beſchreeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1411.

LXXXIII. BOEK.

welkomen. Plegtig en vrolyk werd dit volbragt (*).

1794. Overgang tot *Zeeland*.

Wanneer wy voor onze geheugenisse oproepen het gebeurde in *Zeeland*, by de jongstvoorige Omwenteling, als mede de handelwyze aldaar zints gehouden, en wel byzonder, wanneer wy ons herinneren, hoe dit Gewest, ten deezen tyde, deel nam in alle maatregelen des Algemeenen Bondgenootschaps ter voortzettinge van den Oorlog tegen *Frankryk*, in verbintenisse met de andere Mogenheden, zo zeer gerugsteund door de *Engelschen*, steeds daar landende met Hulpbenden, en zich daar onthoudende, kan het niet uitblyven vast te stellen, dat alles, ten opzigte van het Gewestlyke, den stempel droeg van eene hechte verknogtheid aan, en volyverige verdeediging van het thans standgrypend Staatsbestuur en de belangen van het Stadhouderlyk Huis.

Voorzorgen tegen inkomende Persoonen gedraagen.

Aan deeze verwagting beantwoordden de bedryven deezes Gewests, 't welk wy nu moeten intreeden. Eigenaartig was het dat de Bestuurders van 't zelve, om allen vreemden invloed te weeren, en buiten den Lande te houden, een naauwlettend oog sloegen op de Reizenden, die eenig gedeelte van het rondsom bewaterd *Zeeland* wilden aandoen; van hier een Verbod door Gecommitteerde Raaden in Hooimaand uitgevaardigd, aan alle Schippers en Schuitenvoerders, 't zy vaste Beurtschip-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2405.

schippers of anderen, van en na de plaatzen in dit Gewest, om eenige met hun vaarenden aan Havens, Veeren of elders uit te zetten, dan alleen Staatenbodens, mits blyk geevende van den last om hunne reis met haast te moeten vervorderen; maar dezelve te moeten medevoeren na de Stad of Plaats hunner Beſtemminge (*).

Tegende gemeenſchap, met de door de *Franſchen* overheer de Landen.

De voortgang der *Franſche* wapenen in de nabuurſchap deezes Gewests, maakte eene verdere behoedzaamheid, ten deezen aanziene noodzaaklyk. In *Herfstmaand* geſchiedde 'er, van wegen Cecommitteerde Raaden, een Verbod, tot voorkoming van alle gevaarlyke gemeenſchap met het Land thans door de *Franſchen* bezet, aan alle Ingezetenen des Gewests of andere Lieden zich in 't zelve onthoudende, om zich na eenig gedeelte des voornoemden Lands te begeeven. Alle Schippers en Voerlieden werden, op eene boete van vyf en twintig *Ponden Vlaams*, verboden eenige Perſoonen derwaards over te brengen (†).

J W Bak wegens geſprekken geſtraft.

Geſprekken, die wantrouwen en bekommering konden doen ontſtaan, ja verzwygingen, welke daar toe aanleiding konden geeven, ontgingen de aandagt der Gecommitteerde Raaden niet; dit ondervondt Joost Willemse Bak, Commis op het Fort *de Haak*, die gezegd werd, wegens den ſlegten ſtaat der verdediginge van dat Fort,

(*) *Not. van Zeel.* 30 July 1794.
(†) *Not. van Zeel.* 27 Sept. 1794.

LXXXIII. BOEK. 1794.

Fort, zich uitgelaaten, of althans, zodanige geſprekken niet tegengegaan te hebben. Wel ſcherplyk werd hy deswegen door den Raadpenſionaris onderhouden, met ontzetting van zyn post, wanneer hy zich weder daar aan ſchuldig maakte bedreigd, en met inhouding zyner Wedde, ten beloope van twee maanden geſtraft (*).

De Landlieden wegens betoonde hulpe gepreezen.

Niet vreemd, dat men, ter ſtuitinge van dusdanige gerugten en den verſpreider of niet tegenſpreeker ten ſchande, het Staatsbeſluit, ten zynen opzigte genomen, door de Nieuwspapieren bekend maakte. Vreemder zeker, doch ſtaatkundig beſchouwd, niet overboodig, eene goedkeurende en aanpryzende Publikatie door dezelfde Gecommitteerde Raaden in Wynmaand uitgevaardigd. By dezelve deeden zy weeten; „ dat de aankomst en het „ verblyf der *Engelſche* Troepen in het „ Eiland van *Walcheren*, tot noodzaaklyk „ gevolg gehad hebbende, dat, tot ver„ voering der Bagagien en Leevensmid„ delen voor dezelve, een aanmerkelyk „ getal van Wagens en Paarden waren „ vereischt geworden, en de Landlieden „ en Opgezetenen ten Plattenlande, daar „ toe opgeroepen, deezen last niet alleen „ volvaardig op zich genomen, maar den„ zelven, met eene gansch voorbeeldige „ bereidwilligheid, uitgevoerd hadden. — „ Dat zodanig een gedrag Hunne goed„ keuring ten vollen hebbende moeten „ weg-

(*) *Not. van Zeel.* 15 Aug. 1794.

„ wegdraagen, als waar door aan hun ten LXXXIII.
„ klaarſten was gebleeken, de goede en BOEK.
„ welmeenende intentie van meergemelde ——
„ Landzaaten, om dat geene, wat in hun 1794.
„ vermogen was, toe te brengen, wat
„ tot beſcherming van het lieve Vader-
„ land, met al wat daar in dierbaar was,
„ kon ſtrekken. —— Daarom hadden zy
„ niet willen nalaaten openlyk Hun wel-
„ gevallen, over deeze goede genegen-
„ heid en trouwe, by die Publikatie, aan
„ den dag te leggen; ten einde ook alle
„ andere *In-* en Opgezetenen, van wel-
„ ken Wy mede, in andere gevallen, zo
„ veele welmeenende blyken zyn ontwaar
„ geworden, door zulk een loflyk voor-
„ beeld, op nieuw, worden opgewekt en
„ bemoedigd, om zich de belangen van
„ het lieve Vaderland, in deeze duistere
„ tyden en omſtandigheden, niet te ont-
„ trekken; maar ieder in zyn kring te
„ helpen *medewerken*, wat tot bevorde-
„ ring van Eendragt, tot afbreuk van een
„ magtige en alles vernielenden Vyand,
„ en ter bewaaringe van onze Godsdien-
„ ſtige en Burgerlyke Voorregten, onder
„ den Godlyken Zegen, dienen kan; en
„ om de Heeren Staaten, zyne Hoogheid
„ den Heer Prins van *Oranje* en *Naſſau*
„ en Ons behulpzaam te zyn, in die
„ middelen, welke tot voorſchreeve ein-
„ dens in 't werk geſteld worden (*)."

Geen

(*) *Not. van Zeel.* 1 Oct. 1794.

LXXXIII. BOEK. 1794.

Beſtraffing der ſlegt oppaſſende Landwagten.

Geen ſtoffe om te pryzen; maar veeleer om te wraaken en met ſtraffe te dreigen, vonden dezelfde Gecommitteerde Raaden, daar zy met leedweezen en ongenoegen vernomen hadden, dat in de onderſcheide Kwartieren van *Zuidbeveland*, onder eenigen der In- en Opgezetenen, waarſchynlyk door kwalykgezinde en onrustzoekende Lieden misleid, zedert eenigen tyd eene ongezindheid was ontſtaan tot het behoorelyk waarneemen der Landwagten. op hunnen last, zo in dat als in andere Eilanden van dit Gewest ingevoerd; terwyl zelfs zommigen dier In- en Opgezetenen, zich niet hadden ontzien, om, op eene geheel willekeurige en ſtrafbaare wyze, zich aan de waarneeming dier Landwagten te onttrekken, en zulks daadlyk te weigeren. Hier tegen vaardigden zy eene wel ſtrenge Afkondiging uit. In het ſlot hun verlangen betuigende, om door een ſpoedige en gewenſchte uitkomſt van zaaken in ſtaat geſteld te worden, de Ingezetenen van allen last des Oorlogs eerlang geheel te kunnen bevryden: hun die boven zo veele Medeingezetenen in het Vaderland gebleeven waren, aanmaanende zich eenen minderen last te getroosten (*).

Geene meldenswaardige verrigtingen tegen de *Franſchen*.

De gerugten wegens het aantal *Franſchen* in de nabuurſchap, wisſelden geſtadig af, vergrootende en verkleinende volgden elkander: dan het kwam niemand in den zin iets tegen hun te onderneemen, dat meldens-

(*) *Not. van Zeel.* 31 Dec. 1794.

denswaardig is; dat eenige Gewapende Sloepen van den Zeecapitein MEURER, na het Haventje van den *Doel* voeren, en van daar eenige Vaartuigjes die onder de magt der *Franſchen* lagen, wegnamen, hadt niets te beduiden. LXXXIII. BOEK. —— 1794.

Capitein HOELANDS Fregat van Oorlog opgeeischt.

Een onzer Fregatten, onder bevel van den Capitein M. HOELANDS, voor den *Ouden Doel* liggende, was in eenige onge legenheid geraakt. Hy ontving van den Generaal der Brigade DES LA FRANS deeze *boodſchap*. „ Ik zend u een van my„ ne Stafofficieren. om van u te vorde„ren, dat Gy de Manſchappen, die uwe „ Equipagie uitmaaken, aan land zendt. „ Het is my zeer wel bekend, dat gy, „ door toeval op een Zandbank vastge„ raakt zyt, en dat uw Schip zich in de „ onmogelykheid bevindt om 'er weder „ af te komen. De zugt om geen men„ ſchenbloed te vergieten en uw Volk te „ ſpaaren, zet my aan om deezen ſtap te „ doen. Indien gy weigert myne vordering „ te voldoen, zal ik als Soldaat moeten „ handelen. Ik weet wel, dat gy, in alle „ andere gevallen, u zoudt tragten te „ verdeedigen; maar raadpleeg uwe om„ ſtandigheden, en antwoord my. Uw „ antwoord zal myne verdere handelwyze „ bepaalen."

Hoe hy zulks afſlaat.

Moedig en ſneedig teffens was het wederſchryven van Capitein HOELANDS. „ Het eenig antwoord, dat ik op uwen „ Brief kan geeven, is, dat een *Hollandſch* „ Bevelhebber, aan boord van een *Fregat*

„ van

LXXIII. BOEK. 1794.

„ van Oorlog, zich zo gemaklyk niet
„ overgeeft aan de Vyanden van den Staat;
„ maar zich integendeel, tot het uiterſte
„ zal verdeedigen. Een *Fransch* Gene-
„ raal, (geen Zeeman zynde,) is niet in
„ ſtaat om te beſlisſen of ik hier wel of
„ kwalyk geplaatst ben. Gy hebt de vry-
„ heid om als Soldaat tegen my te hande-
„ len, of zo als gy het zult verkiezen."
De uitkomst leeraarde, dat Capitein HOE-LANDS beter dan de Generaal DES LA FRANS, over het gevaarlyke van de onge-legenheid zyns Schips, oordeelde: dewyl hy in vlot water kwam, en zyn Fregat aan het Hoofd te *Bath* in veiligheid bragt (*).

Zwaarigheden wegens den Wisſelbank der Stad *Middelburg*.

Wel geene nieuw uitgeſchreevene Belasting drukte de Inwoonders deezes daar mede reeds bezwaarden Gewests (†), dan 'er rees in Slachtmaand des Jaars MDCCXCIV, ten aanziene van de Wisſelbank der Stad *Middelburg*, een bezwaar, door de Regeering met deeze woorden omſchreeven,
„ dat zy, van tyd tot tyd, ontwaar ge-
„ worden zynde, dat by veelen hunner
„ Ingezetenen, uit onderſcheide beginzels
„ en oogmerken, eene begeerte was op-
„ gekomen, om de Contante Specien,
„ welke door hun by anderen uitgezet,
„ of in de Wisſelbank van *Middelburg*
„ berustende waren geweest, na zich te
„ neemen, onder zich te houden, en daar
„ door

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1785.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. bl. 413.

„ door uit de circulatie te brengen, of LXXXII
„ wel na buiten de Provincie te verzen- BOEK.
„ den: welk een en ander in dier voege
„ blyvende voortduuren, ten aanmerklyken 1794.
„ nadeele van den Handel zou ſtrekken,
„ en eene zeer bezwaarende verlegenheid,
„ in het doen van alle betaalingen, te
„ wege brengen." Om hier in te voorzien, hadden zy eene ſchikking gemaakt, dat uit de Wiſſelbank, hangende de raadpleegingen over dit ſtuk met Staaten van *Zeeland* voor den tyd van tweemaal vier en twintig uuren, geene Betaaling zou gedaan worden. De raadpleegingen liepen niet alleen uit op het goedkeuren van de gedaane voorziening; maar ſtrekten tot het volmagtigen der Regeering, om, tot den vyfden van Louwmaand des aanſtaanden Jaars 's Stads Wiſſelbank te ſluiten; mits daar van alleen bleeven uitgezonderd de Betaalingen ten behoeve van het Gemeeneland, en de gewoone Overſchryvingen tot den dag der naderende jaarlykſche ſluitinge, door Commiſſariſſen van de Wiſſelbank als naar gewoonte te bepaalen. Ingevolge hier van werden Commiſſariſſen gelast, zorg te draagen, dat van heden (*), tot den eerſten Maandag in Louwmaand des volgenden Jaars, geene Penningen uit de Wiſſelbank zouden worden geligt, dan die by het Staatsbeſluit waren uitgezonderd, en dat ook de Overſchryvingen, daar

(*) Den 21 November, den dag der Publikatie.

LXXXIII. BOEK

daar mede overeenkomſtig zouden plaats hebben.

1794.

Gansch verſchillend werd die ſtap beoordeeld. Deezen ſchreeuwden 'er ſterk tegen; geenen traden als verdeedigers te voorſchyn (*).

Wanneer de tyd des ſluitens verſtreeken was, vondt de Regeering van *Middelburg* zich, uit de eigenſte oorzaaken, in dezelfde ongelegenheid, en als genoodzaakt om de ſluiting van de Speciekamer op denzelfden voet te doen voortduuren; dan om blykbaare ongelegenheden te voorkomen, maakten zy, onder goedkeuring der Staaten, eenige nadere ſchikkingen. Ter gerustſtelling van elk', die Gelden op zyn naam in de Bank hadt, een tyd bepaalende, om by Commisſariſen des opening te krygen, tot wegneeming van alle gereezene twyfelingen wegens de geſteltenisſe der Bank; wanneer zou blyken, dat de ongewoone wyze op welke thans de beſchikking daar over werd gelaaten, zo wel als de vervroegde ſluiting „ alleen „ de gevolgen waren van de Publieke Ca„ lamiteiten, welke de Regeering hartlyk „ wensch-

(*) Men zie dit betwiste Stuk onderzogt in een Geſchrift ten dien tyde te *Middelburg* by VAN OSCH uitgekomen. onder den tytel *Juſtificatoire Memorie betrekkelyk de handelingen in de Wiſſelbank der Stad Middelburg; mitsgaders de præſumtive redenen der Publikatie van 21 Nov. 1794 tot ſluiting derzelver voor contante betaaling; benevens eenige bedenkingen, geopperd als conſideratien, om dit belangryk Etabliſſement in volle werking te herſtellen.*

„ wenschte, dat, door den Zegen des Al- LXXXIIIde
„ lerhoogſten, met gelukkiger tyden ſpoe- BOEK.
„ dig mogten vervangen worden (*).

Spoedig daagde 'er een tyd van veran- 1795.
dering op; doch geene, die met de hoop Verlegenheid in *Zeeland* by den voortgang der *Franſche* Wapenen
en wensch der Regeeringe van *Middelburg*, noch met die der Staaten van *Zeeland* ſtrookte. Den dwang van den vooorſpoedigen loop der *Franſche* Wapenen moesten de Beſtuurders deezes Gewests volgen. Dit overwinnend Volk, aan den eenen kant, geheel *Staats Vlaanderen* vermeesterd, en aan den anderen kant, de ſterke Vestingen *Bergen op den Zoom* en *Steenbergen*, by verdrag in bezit gekreegen hebbende, was *Zeeland* van rondsomme ingeſlooten. De verdeediging te water daar gevormd, kon even weinig aan dit Gewest als aan *Holland* baaten. De byſtand der *Engelſchen* was dit Gewest ontvallen, en geene hoop om dezelve weder te zien verſchynen, deedt zich op.

In deezen benarden toeſtand zondt de *Zeeland* door de *Franſchen* opgeëischt.
Generaal der Diviſie MICHAUD, Bevelhebber der *Franſche* Legermagt in *Staats Vlaanderen*, aan den Generaal, bevel voerende over de Landmagt van den Staat, als mede aan den Bevelhebber der Zeemagt in en by het Eiland van *Walcheren*, uit *Breskens*, zyn Hoofdkwartier, twee Commisſariſſen, na *Vliſſingen*, met deeze Opeiſching van *Zeeland*. „ Myn Heer, „ de Generaal! Buiten twyfel zyt Gy „ reeds

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 1790.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ reeds onderrigt, dat de Armée der *Fran-*
„ *ſchen*, op dit oogenblik, het ganſche
„ Grondgebied van *Holland* bezet, dat
„ alle Plaatzen voor hun de Poorten geo-
„ pend hebben, en zy dezelve zyn bin-
„ nengetrokken.

„ Ik twyfel geenzins, of gy zult reeds
„ denzelfden uitdruklyken Last ontvangen
„ hebben, om, naamlyk, op gelyke wyze
„ U tegen de Troepen, waar over ik be-
„ veel, te gedraagen; wat my belangt,
„ ik heb order, om my met dezelven in
„ *Walcheren* te begeeven.

„ De zaak die ik verdeedig, is die der
„ Vryheid; dezelve is U niet vreemd,
„ welhaast hebben wy dezelfde belangen.

„ Het is niet als Vyanden, niet als
„ Overwinnaars; neen, maar als Beſcher-
„ mers, als Vrienden, dat wy by U ver-
„ ſchynen. Indien de lasteringen van de
„ zamengezwoorene Tyrannen, waar me-
„ de zy de *Franſche* Natie hebben over-
„ laaden, om daar door andere Natien
„ van haar te vervreemden, en voor haar
„ te verſchrikken, eenigen invloed op U
„ gehad, en eenig geloof verdiend heb-
„ ben, (offchoon ik wars ben om zulks
„ te denken,) zo zal de haatlyke boos-
„ heid deezer uitſtrooizels door U erkend
„ worden, wanneer gy ſlegts een blik op
„ de Proclamatie van de Volksrepreſen-
„ tanten der *Franſche Natie* aan het *Ba-*
„ *taafſche Volk*, waar van ik een Exem-
„ plaar hier nevens voeg, zult geworpen
„ hebben.

„ Gy

„ Gy zult zien, Generaal! uit deeze LXXXIII.
„ zelfde Proclamatie, hoe zuiver de Voor- BOEK.
„ neemens zyn des *Franſchen* Volks, en
„ met redelykheid zult gy niet kunnen 1795.
„ twyfelen aan derzelver zo erkende
„ deugd, zonder hun op het grootst te
„ beledigen; iets, het geen buiten twy-
„ fel zeer verre van uw hart verwyderd is.
„ Ik ſommeer U dan, Generaal! my
„ te ontvangen in het Eiland van *Walche-*
„ *ren*, aan het hoofd der Troepen, die
„ ik beveel. — Ik herhaal U, het is,
„ als Vrienden, dat wy verſchynen. Gy
„ zult 'er over kunnen oordeelen, uit de
„ orders, die ik van mynen Generaal en
„ Chef ontvangen heb, en welke orders
„ volkomen gelykvormig zyn aan de be-
„ ginzelen der Volksrepreſentanten.
„ Ik ſchroom niet te zeggen, dat alle
„ Verdeediging vrugtloos zou zyn, en
„ alleen zou kunnen dienen om bloed te
„ doen ſtroomen, het geen zo wel tegen
„ de belangen van het *Bataafſche Volk*,
„ als tegen de menſchlievende oogmerken
„ der *Franſche Natie* ſtryden zou (*)."

Eene Opeiſching van dien inhoud mogt Raadſlag der Staaten van *Zeeland*.
Staaten van *Zeeland*, toen dezelve hun werd overgeleeverd, wel niet met den ſchrik eens onverwagten donderſlags treffen, daar de lotwisſel in *Holland* voorgevallen, en elders in bewerking, hun niet onbekend kon weezen, dezelve baarde groo-

(*) Deeze Opeiſching was den 27 Jan. 1795 gedagtekend.

LXXIII. BOEK. 1795.

groote verlegenheid, hoe te handelen, wat te doen! Dit was de onaangenaame ſtoffe eener lange raadpleeging der Staaten, op den dertigſten van Louwmaand MDCCXCV. Immers, om met hunne eigene woorden te ſpreeken, „ verwekte die Sommatie, te „ hunner kennisſe gekomen zynde, eene „ aandoening over den bekommerlyken „ toeſtand van het lieve Vaderland, waar „ in hetzelve gebragt was, door de ram„ pen en onheilen, die daar op nu jaaren „ agter een gerust hadden, en hetzelve „ met eenen geheelen ondergang dreig„ den. —— Naa dat de nabuurige Pro„ vincie van *Holland* in de magt der *Fran„ ſchen* gevallen was; naa dat de Frontier„ ſteden van den Staat, waar onder *Ber„ gen op den Zoom* en *Steenbergen*, de fleu„ tel van *Zeeland*, aan dezelven, op last „ van hun Hoog Mogenden, waren over„ gegeeven; naa dat de Commandanten „ dier Steden de vryheid gekreegen had„ den, van, op de eerſte Sommatie, een „ Verdrag van Overgave te ſluiten; naa „ dat aan 's Lands Zeemagt door hun Hoog„ Mogenden uitdruklyk gelast was om „ zich tegen de *Franſche* Wapenen niet „ te verzetten; naa dat bovendien de ver„ wagting op eene tydige buitenlandſche „ hulp afgeſneeden was, zou het, naar „ hun inzien, overeenkomſtig het ingeno„ men Advys der commandeerende Offi„ cieren, roekloos geweest zyn, indien zy „ deeze Provincie, aan haar eigen lot over„ gelaaten, en in gevaar om van verſchei-

„ de

„ de kanten te gelyk te worden aangetast, LXXXIII.
„ aan verdere rampen van den Oorlog BOEK.
„ hadden willen blootſtellen. — Op deeze
„ gronden was het, dat zy, ſchoon al- 1795.
„ zins herdenkende hunne duure verplig-
„ ting, in de Unie van *Utrecht* vervat,
„ en 't geen door iedér hunner aan den
„ Lande gezwooren was, om, tot verdee-
„ diging van Godsdienst en Vryheid alles
„ te moeten opzetten, en bovendien in
„ aanmerking neemende de Vredelievende
„ Toezeggingen der *Franſche* Natie, op
„ de gedaane Sommatie, naa rype over-
„ weeging en ernſtige deliberatie, en niet
„ dan naa gewikt en gewoogen te heb-
„ ben, wat het waare belang deezer voor-
„ maals zo gelukkige Provincie, en der
„ braave getrouwe Ingezetenen van hun
„ vorderde, goedgevonden hadden eene
„ Commisſie uit het midden hunner Ver-
„ gadering te zenden tot den *Franſchen*
„ Generaal MICHAUD, om met denzelven
„ aan te gaan een Verdrag van Capitula-
„ tie, zo wel voor den Eilande van *Wal-*
„ *cheren*, als voor de overige Eilanden
„ en Steden van *Zeeland*, die zich in eene
„ evengelyke noodzaaklykheid bevinden
„ mogten."

De afgevaardigde Staatsleden HUYSSEN DE KATTENDYKE, J. H. SCHORER, en A. VAN DOORN, begaven zich, den laatſten van Louwmaand, na *Vliſſingen*. Een zwaare ysgang belemmerde den ſpoed hunner voortreize na *Breskens*, waar zy den derden van Sprokkelmaand kwamen met Rezending aan de *Franſchen*.

LXXXIII. BOEK. —— 1795.

Voorſlagen van daadiging; die met de antwoorden op dezelve van de zyde der *Franſchen* hoofdzaaklyk hier op neder-kwamen.

Op welke voorwaarden *Zeeland* aan de *Franſche* overging.

Dat niets hoegenaamd, zou ondernomen worden tegen de vrye uitoefening van den Heerſchenden Godsdienst. —— Dat de tegenwoordige Regeeringsvorm zou gehandhaafd worden. —— Veiligheid van Perſoonen en Eigendommen voor allen, van welk eene denkwyze zy in het Politieke als anderzins mogten geweest hebben. —— Ten aanziene deezer drie ſtukken werden zy geweezen tot de Proclamatie der *Franſche* Natie aan het *Bataafſche* Volk. —— *Vrye terugkeering tot hunne Woningen voor allen, die* Staats Brabant *of* Staats Vlaanderen *hadden verlaaten, en teruggaave der Eigendommen, welke uit hoofde van hun vlugt verkogt of in beſlag genomen mogten zyn; als mede vrye Aftogt voor alle Uitgeweekenen uit de* Oostenrykſche Nederlanden *en uit* Frankryk. Het wederkeeren werd toegeſtaan aan allen, die bewyzen konden in de volſtrekte onmogelykheid geweest te zyn, van vroeger dit te hebben kunnen doen. Dan de *Franſche* Uitgeweekenen waren hier niet onder begreepen, als met, of voor welken, de *Franſche* Republiek nooit tot eenig Verdrag gehoor kon geeven. —— Voorts wilden zy bedingen, *Geene Inruiming aan* Franſche *Troepen, of, zo al, dan zo weinig mogelyk, uit hoofde van de moeilykheid der Berging en de duurte der Leevensmiddelen, die een groot aantal zou veroorzaaken; ter-*

wyl

wyl men aanboodt om het Krygsvolk van den Staat den Eed te laaten afleggen van de Wapenen: niet meer te zullen voeren tegen de Franſche *Republiek.* Hier op werd geantwoord, dat de laatstgemelden, naa het afleggen van dien Eed, hunne Wapenen zouden blyven behouden, ten dienſte der Politie — dat, voor het tegenwoordige, ſlegts anderhalf Bataillon ten beloope van zes of zeven honderd man, op het Eiland *Walcheren* zouden gebragt, en die niet, dan de nood zulks vereiſchende, zouden vermeerderd worden. De Equipagien en Bezittingen der Schepen van Oorlog der *Vereenigde Nederlanden* zouden den voorgemelden Eed desgelyks doen; de op Stroom liggende zouden een *Franſche* Wagt aan boord krygen; indien zulks op andere Schepen der Republiek hadt plaats gegreepen. — Wyders ſtelden zy voor, *Geene invoering van Aſſignaaten, of in Requiſitieſtelling van Perſoonen en Goederen.* Dit werd toegeſtaan, in zo verre zulks geen plaats hadt in de andere *Nederlandſche* Provincien, door de *Franſche* Troepen bezet. Het overige werd beantwoord door overwyzing op de meergemelde Proclamatie. — Desgelyks werd toegeſtaan, dat alle Eilanden, Steden of ſterke Plaatzen van *Zeeland*, zo wel die zich nog niet verſtaan hadden met de *Franſche* Republiek, als die reeds op min voordeelige voorwaarden, zich overgegeeven hadden, mede onder deeze Daadiging zouden begreepen worden; als mede dat deeze Da-

LXXXIII. BOEK. 1795.

LXXXIII. BOEK. 1795.

diging, byaldien eene vroegere met eenige der gemelde plaatzen voordeeliger ware, met de begeerde Artykelen vermeerderd zou worden — eindelyk dat, zo 'er in dit Verdrag Artykelen werden gevonden, die duister of voor eenen anderen uitleg vatbaar waren, de uitleg derzelve altoos ten voordeele van de Provincie *Zeeland* zou zyn: voor welker belangen, als ook voor derzelver Ingezetenen, de Afgevaardigden verklaarden dit Verdrag aan te gaan (*).

Men is in *Frankryk* over deeze Daadiging misnoegd.

Veelen hier te Lande verwonderden zich, dat Staaten van *Zeeland* zo veel hadden kunnen bedingen, aangemerkt de bekende zeer groote gehegtheid aan den Stadhouder, tegen welken de *Franſchen* verklaarden deezen Oorlog te voeren. In *Frankryk* dit Verdrag bekend wordende, oordeelden zommigen, dat hetzelve niet overeenkomſtig was met de waardigheid en de belangen der *Franſche* Republiek. Men ſchroomde niet te zeggen „ Het zyn „ de Overwonnenen, die aan den Overwin„ naar de Wet hebben voorgeſchreeven!" Heftige over- en wederſpraak rees deswegen in de Nationaale Vergadering (†), geëindigd met die Daadiging in handen van het *Committé de Salut Publicq* te ſtellen,

(*) *Jaarboeken der Bataafſche Republiek* I. D. bl. 259 *enz.*

(†) In de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1163—1168. wordt, uit het *Paryſche* Dagblad LE MONITEUR, het daar voorgevallene opgegeeven.

len, om daar op te berigten. Dit berigt, door CARNOT uitgebragt, verdient alle opmerking, als geſchikt om ons te doen weeten in welk een licht de *Franſchen* zelve hunnen toeſtand, ten dien tyde, in de *Nederlanden* beſchouwden. De Uitbrengers van dit Verſlag hebben voornaamlyk ten oogmerke, de vermoedens tegen te gaan als of *Frankryk* van de overmeestering der *Vereenigde Nederlanden* niet al het voordeel hadt getrokken, 't geen de belangen van *Frankryk* vorderden. Laaten wy den voornaamen inhoud opgeeven. LXXXIII. BOEK. —— 1795.

Met den aanvange worden de voorafgaande gebeurtenisſen, in deezer voege geſchetst. —— *Holland* en *Engeland* zyn gebooren Mededingers. Het belang van *Holland* vorderde zich met *Frankryk* te vereenigen; dan het werd gedwongen zich in de armen van *Engeland* te werpen, welks groote Staatkunde was, hetzelve, of door verwoesting, en inneeming der Volkplantingen voor *Frankryk* nutloos te maaken, of, onder ſchyn van beſcherming, zyn Gebied in 't zelve te vestigen. — Vervolgens haalt hy het gebeurde met de Patriotten in 't Jaar MDCCLXXXVII op —— vermeldt den Inval van DUMOURIER —— ſtaat ſtil op de Inlevering van het bekende Adres te *Amſterdam* — vestigt de aandagt op het uitgeſtrooide gerugt eens Stilſtands van Wapenen, ten einde den moed der Patriotten te verſlappen; maar die, in het vermeesteren van *Bommel*, Hoedoor CARNOT verdeedigd.

Heus-

LXXXIII. BOEK. 1795. *Heusden*, *Graave* en de Linien van *Breda* haare wederlegging vonden. Nu zonden, vaart de de Spreeker voort, de Stadhoudersgezinden Onderhandelaars na *Parys*, om langs dien weg in het Bewind te blyven; maar wy zonden terstond een Courier na onze Medebroeders by de Legers van het *Noorden*, *Sambre* en *Maas*, om onverwyld de *Waal* en *Lek* over te trekken, en het gevolg was de vermeestering van *Utrecht*. De *Engelschen* vlugten, de Opstand borst overal uit. *Amsterdam* opende de poorten aan onze Krygslieden. Onze Medebroeders schreeven ons van daar; „ De voordeelen van dit roemryk Con„ quest zyn onmeetbaar voor de Repu„ bliek, het geeft aan dezelve Schatten, „ Magazynen, Werven, Schepen, en „ vooral in de Staatkundige en Commer„ cieele Belangen van *Europa*, een over„ wigt, welks uitwerkzels en gevolgen „ niet te berekenen zyn. — Maar 't „ zelve zou een doodlyk geschenk van „ de Overwinning worden, indien de „ *Fransche* Republiek, verblind door „ zo veel roems, begreep, als Meester „ over het lot van dit Volk te beschik„ ken, of wel, indien dezelve, gehoor „ geevende aan de bedrieglyke voorstel„ len, welke gesleepe Onderhandelaars „ niet zullen nalaaten te doen, om eene „ Regeeringsvorm te behouden, welke „ door het Despotismus, voor eenige jaa„ ren, ingerigt werd, met de Stadhouders„ gezinden, haare natuurlyke Vyanden,

„ zo

„ zo wel als van de Vryheid der *Bataa-* LXXIIIde
„ *yen*, een verdrag maakte." BOEK.

„ Deeze Grondbeginzels," vaart CARNOT voort, „ hebt gy zelve gewettigd, 1795.
door uwe Oorlogsverklaaring tegen den Stadhouder in Perſoon. Volgens dezelve zyn wel de particuliere Eigendommen heilig, als van het Volk onzes Bondgenoots; maar de Eigendommen van het Gouvernement, onzen natuurlyken Vyand, als Veſtingen, Arſenaalen, Marine, Publieke Etabliſſementen, behooren regtens aan den Overwinnaar.

„ Onze Medebroeders, op deeze beginzelen bouwende, vaardigden eene Proclamatie uit, waar in deeze, misſchien bedenkelyke woorden voorkomen; *Het Bataafſche Volk, gebruik maakende van zyne Oppermagt, zal alleen zyne Regeeringsvorm kunnen veranderen of verbeteren*; maar onder het *Bataafſche Volk* worden noch de *Engelſchgezinden*, noch eenige *Intriguanten*, die, onder den naam van Patriotten, ſlegts hunne byzondere Vyanden zoeken uit te werpen, om zelve in hunne plaats te heerſchen, begreepen.

„ Door onzen eerbied voor de Regten der *Bataafſche Natie* om vry te zyn, conquesteerden wy in een oogenblik, het geen, op zyn best, door twee jaaren oorlogens, met opoffering van duizenden, zou verkreegen zyn geworden. *Bergen op den Zoom*, dat ons, in 't jaar MDCCXLVII tien duizend mannen koſtte; *Geertruidenberg*, waar voor LODEWYK DE XIV, de *Willem-*

ſtad

EXXIII. BOEK. 1795.

ſtad waar voor DUMOURIER ſtuitte; *Gorinchem*, de ſleutel der Inundatien, het ſterke *Vliſſingen* en *Middelburg*, de drie Provincien *Friesland*, *Overyſſel* en *Groningen*; de twee Vlooten in *Texel* en *Zeeland* hebben zich, zonder wederſtand, overgegeeven. Hadden wy den Schrik, in ſtede van de Broederſchap, vooruit gezonden, zouden dan niet de Schepen, althans gedeeltlyk, na *Engeland* geſteevend zyn, en deeze Vestingen van den eerſten rang niet voor ons de Poorten geſlooten hebben?"

Om de aanmerkingen op de Overeenkomst met *Zeeland* getroffen, uit den weg te ruimen, wordt hier aangemerkt, dat dit Gewest, door de natuur zo wel bevestigd is; dat het een langduurigen tegenſtand hadt kunnen bieden, zo dat het, in dit geval, en onderſteund door *Engeland*, in deezen Veldtocht, niet zou hebben kunnen overmeesterd worden, en ſtroomen bloeds gekoſt hebben. —— „ Daarenboven," dus drukt CARNOT zich uit, „ wagten wy deswegen nog nadere „ berigten, en het is, by het algemeen „ Tractaat, of by een beſlisſend Beſluit, „ omtrent de Vereenigde Provincien te „ neemen, dat men, ten opzigte van ieder „ derzelven, zal bepaalen de waare betrekkingen, die zy met ons zullen houden, en de uitſlag zal altoos zyn, zo „ als die weezen moet."

De Slotoptelling der voordeelen door de Overwinning der Vereenigde Gewesten verkreegen, draagt blyk van 's Spreekers voor-

vooruitzigten. „ De Revolutie wordt zon-
„ der ſchokken bewerkt, de Regeeringen
„ herſtellen zich, de Agenten van den
„ Stadhouder zyn gearresteerd of verdwee-
„ nen; de geſtrengſte middelen zyn ge-
„ nomen voor het gebruik der Aſſignaten,
„ de ſpil der Coalitie is verbrooken;
„ *Frankryk* is niet meer geblokkeerd; wy
„ hebben de vrye Vaart van drie groote
„ Rivieren verkreegen; een groot Winge-
„ west aan het Erfgoed der *Engelſchen*
„ ontnomen; wy hebben eene aanmerke-
„ lyke *Zeemagt* te onzer beſchikkinge;
„ Havens, weleer wykplaatzen voor *En-*
„ *gelſche* Kapers, maar die nu zullen die-
„ nen om hunnen Koophandel in het *Noor-*
„ *den* te vernielen. Dan hierom moeten
„ wy leeren geen misbruik van onze Magt
„ te maaken. De *Bataaven* en wy moe-
„ ten gelyklyk by de Revolutie winnen,
„ en onze voordeelen moeten niet kort-
„ ſtondig zyn!" (*).

Doch het oog weder op *Zeeland* en het daar voorgevallene geſlaagen. Welhaast naa de tekening des Verdrags, waar door *Zeeland* den zoen met de *Franſchen* trof, verſcheen de *Franſche* Generaal MOREAU in *Middelburg*, waar de Krygsbezetting in diens handen den Eed aflei van tegen de *Franſche* Republiek de Wapens niet te zullen voeren. De Staaten lieten op de Afkon-

MOREAU in *Middelburg* neemt de Staatſche Krygslieden in den Eed.

(*) Men leeze het geheele Stuk in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1795. bl. 1820—1839.

LXXXIII. BOEK. 1795.

kondiging wegens het Verdrag met de *Franſchen* getroffen, boven vermeld, kennis geeven door eene algemeene aanſchryving, dat de maandlykſche Bedeſtonden, tot hunne nadere ſchikking, zouden ophouden.

Aanmaningen van het Committé Revolutionair te *Amſterdam* aan die van *Zeeland*.

Het Committé Revolutionair of van Inſurrectie te *Amſterdam* vergat dit afgelegen Gewest niet, en vaardigde eenen Brief af aan hunne *Zeeuwſche* Medeburgers, van deezen aanmaanenden en dringenden inhoud. „ Overtuigd van de groote noodzaaklykheid, voor het belang zo van elk Burger in het byzonder, als voor dit geheele Gemeenebest, dat de Omwenteling, binnen deeze Stad zo gelukkig begonnen, en in *Holland* voortgezet, door de geheele Republiek worde verbreid, en tot ſtand gebragt, op dat het vrye *Nederlandſche* Volk zich toone waardig den naam van hunne Voorzaaten de vrye *Bataviëren*, en de Vriendſchap hunner Nabuuren, de onvergelyklyke *Franſchen!* oordeelen wy, overeenkomſtig de meening der Vertegenwoordigers van dat groote Volk, dat alle de byzondere Provincien zich tot één Lichhaam ten ſpoedigſten behooren te vereenigen: ten einde ons, zo lange in de boeijen gekneld geweest zynde Vaderland, geheel aan de Dwinglandy ontrukt worde, Vryheid en Gelykheid overal haaren zaligenden invloed verſpreidde, en Voorſpoed met Volksgeluk zich weder in dit Gemeenebest vestigen

„ mo-

„ mogen. —— Hier toe hebben wy ge- LXXXIII.
„ requireerd de Burgers TIRION en G. BOEK.
„ ZEEGERS, ten einde U, in naam der ——
„ vrye *Hollanderen*, aan te maanen U van 1798.
„ uwe Dwingelanden te ontslaan, op den
„ *Franschen* voet, in elke Stad, uw eigen
„ vertegenwoordigend Bestuur te verkie-
„ zen, daar uit Afgevaardigden op eene
„ Provinciaale Vergadering te zenden, om
„ de tot hier toe bestaan hebbende zoge-
„ naamde Staaten van *Zeeland* te vervan-
„ gen. Uit de Provinciaale Vergadering
„ weder Gedeputeerden in de nog extee-
„ rende Vergadering der Staaten Generaal
„ af te vaardigen, en alzo gezamenlyk de
„ Vryheid, Gelykheid, en onderlinge
„ Broederschap in ons geheele Vaderland
„ te vestigen. —— Gy kunt U verzekerd
„ houden, dat alle vrye Lieden, op on-
„ zen Broederlyken Raad, Vriendschap
„ en Hulp kunnen staat maaken; daar in
„ tegendeel, alle vrywillige Slaaven, dood
„ en verdelging te wagten staan (*)."

Behalven de in den Brieve gemelde Burgers hadt men Y. en W. Y. VAN HAMELSVELD aangezogt om het beleid der Omwentelinge in *Zeeland* op zich te willen neemen; beiden verlangden zy deswegen ontslag, en wy vonden hun ook elders met dien Omwentelingsarbeid bezig (†). TIRION en ZEEGERS namen daar op aan dit alleen te

Bezending derwaards.

(*) Deeze Brief werd den 3 Feb. derwaards gezonden.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 246.

LXXXII. BOEK. 1795.

te zullen uitvoeren; terwyl zy door het Committé aangemaand werden om vereenigd te werke te gaan met de Burgers CROESE en LYNSLAAGER, derwaards met een dergelyk oogmerk vertrokken. Aan de onmiddelyk na *Zeeland* door het Committé afgevaardigde Burgers werd eene lyst gezonden de Naamen opgeevende van verſcheide Perſoonen in dit Gewest, als zeer geſchikt om in het bewerken der Omwentelinge van dienst te zyn.

De Leden van de Schuttery de *Edele Busſe* te *Middelburg* van den gedaanen Eed ontſlaagen.

Intusſchen was *Middelburg* het middelpunt der *Zeeuwſche* Omwentelinge geworden. Het ontbrak in *Zeelands* Hoofdſtad geenzins aan Burgers, die de zaak der Vryheid te hartlyk voorſtonden, om zich deeze gelegenheid, zonder eenigen ſpoorſlag van buiten daar toe te behoeven, niet ten nutte te maaken. Klein was het eerſte beginzel. Twee *Middelburgſche* Burgers, PIETER VAN GOTE en PIETER DE MARET, de eenige thans nog in leeven zynde Regenten van de tot den Jaare MDCCLXXXVII daar ter Stede beſtaan hebbende *Schuttery de Edele Busſe*, dienden by de Stadsregeering, op den zevenden van Sprokkelmaand, een Verzoekſchrift in, by 't welk zy verklaarden, hoe verre het meerdertal der Leden van gemelde Schuttery in handen der Stadsregeering openlyk den Eed hadt afgelegd, by welken zy onder andere beloofden „ zich nimmer of ooit te zul„ len bemoeijen of inlaaten in Geſprek„ ken, Byeenkomſten, ongewoone Wa„ penoefeningen, of andere daaden, die,

„ in

„ in de gevolgen, tot eenige Verandering LXXXIII
„ zouden kunnen ſtrekken." Door de BOEK.
verandering der tyden vondt zich dit meer- ——
dertal met dien afgelegden Eed bezwaard, 1795.
en wenschte daar van, door hun Ed. Agtbaaren ontheeven te worden; als mede dat van die ontheffing ſpoedig, en op eene gepaste wyze, bekendmaaking mogt geſchieden. —— Onverwyld werd dit verzoek toegeſtaan en tot de bekendmaaking beſlooten.

Verzoek om Wapenen, en de *Oostkerk* tot Vergaderplaats

Nog den eigen avond deezer vergunninge vervoegden zich eenige Afgevaardigden uit die *Schuttery*, vergezeld van andere *Middelburgſche* Ingezetenen, ten huize van den voorzittenden Burgemeester MAQUET, en verzogten, om, zo ſpoedig mogelyk, eene buitengewoone Vergadering der Heeren van de Wet en Raad der Stad te laaten beleggen, en uit naam der Schuttery te vraagen, dat alles, wat van hun en de *Schuttery*, door de Plunderaars in den Jaare MDCCLXXXVII, uit de Schuttery opgehaald, op het Stadhuis gebragt, en daar tot heden gehouden was, op eene voeglyke wyze, zou worden wedergegeeven. — Ten zelfden tyde ſtelden zy voor, tegen Maandag morgen, de *Oostkerk* ten gebruike te mogen hebben: om te dienen tot eene Byeenkomst, waar toe zy alle weldenkende Burgers en Ingezetenen, door een uitgegeeven Na-courant van heden, hadden uitgenoodigd. —— Beide deeze verzoeken in die buitengewoone Avondvergadering voorgeſteld zynde, droegen de toeſtem-

LXXXIII. BOEK.

ming weg, welker wederhouding de tydsomſtandigheden geheel ongeraaden maakte.

1795. Uitnoodiging der Burgery.

De uitnoodiging, alomme door de Stad verſpreid, luidde; „ Uit kragt der Proclamatie aan het *Bataafſche* Volk, door de Repreſentanten der *Franſche* Natie gedaan, worden alle welgezinde Burgers, die het welzyn van het dierbaar Vaderland ter harte gaat, genoodigd om aanſtaanden Maandag, 's morgens ten negen uuren te vergaderen in de *Oudekerk*, om aldaar, in navolging van onze vryé *Hollandſche* Broeders, zodanige middelen te beraamen, als ter verdere herſtellinge van Vaderland en Vryheid zullen noodig zyn."

Afkondiging daar beraamd.

Deeze Vergadering mogt de Omwentelings School van *Zeeland* heeten. Alles werd 'er beraamd, wat ter Wapening van de daar toe gezinde Burgery kon dienen, en om uitdruklyk ontſlaagen te worden van den Eed op de Oude Conſtitutie. Na het voordraagen van eenige aanmerkingen, ten bewyze dat die Eed door het erkennen van 's Volks Oppermagt, was vernietigd, geſchiedde de Afkondiging van het Vrye Volk van *Middelburg*, met groote toejuiching aangehoord, aangenomen en ter Drukperſe beſtemd, om den ganſchen Volke van *Zeeland* ter voorlichtende baak te dienen.

Die *Middelburgſche* Burgers, hunne Grondbeginzels aan den dag leggende, lieten zich hooren op eene wyze, welke een diep gevoel van dien Staatslotwisſel te verſtaan gaf,

gaf, en zich genoeg onderscheidt van Af- LXXXIII.
kondigingen elders, in soortgelyke gevallen BOEK.
gedaan om hier plaats te vinden. — „ De ——
„ Proclamatie des *Fransschen* Volks, door 1795.
„ deszelfs overwinnende Wapenen tot ons
„ gebragt, daar zy elk *Batavier* in zyne
„ Vryheid, en het *Bataafsche* Volk in
„ zyne Souverainiteit herstelt, heeft ons
„ de Revolutie aangekondigd. De Staa-
„ ten van *Zeeland* capituleerende, zyn by
„ het Artykel, raakende de Regeerings-
„ vorm, na deeze Proclamatie verwee-
„ zen; zy hebben, derhalven, by het
„ tekenen der Capitulatie, ons het daadlyk
„ tydstip en begin der Revolutie aange-
„ weezen. 'Er moet geene Omwenteling
„ meer gemaakt worden, de Omwente-
„ ling is reeds daar. Zy moet alleen be-
„ stuurd worden door Wysheid, Stand-
„ vastigheid en Menschlievenheid. Zy
„ moet op eenen vasten voet gebragt wor-
„ den, op dat het duurzaam heil des Va-
„ derlands, onder den Godlyken Zegen,
„ 'er het gevolg van zyn moge.

De overweeging van deeze waarheid;
„ het belang van het tegenwoordig oogen-
„ blik; het bezef van onzen Vaderland-
„ schen pligt, ziet daar wat ons zamen-
„ bragt, onze raadpleegingen bestuurde,
„ en ons thans aanspoort om de waarag-
„ tige gevoelens, die ons bezielen, de
„ grondbeginzels, die ons gedrag moe-
„ ten bestuuren, en waar voor wy den
„ moed hebben om alles op te offeren,

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ voor het Publiek, voor onze Medeburgers, open te leggen.

„ Wy verklaaren openlyk en plegtig, „ dat wy den Vrede beminnen, en Broederſchap by ons niet meer een bloote „ leus is. —— Neen! dat wy ze met al „ ons vermogen zullen tragten te bevorderen. —— Onze bedoeling is niet te „ verdeelen; maar te vereenigen —— niet „ eene nieuwe Partyſchap te ſtooken; „ maar de overgebleevene haat en partyzugt, door het wegneemen van allen „ billyk misnoegen, te dempen. Wy eerbiedigen de Deugd, en houden de „ Menſchenliefde voor de eerſte aller maatſchappelyke deugden. Op het oogenblik dat wy onze Vryheid weder verkreegen, hebben wy alle gevoeligheid „ en verbittering afgelegd. Wy hebben „ bykans het geheugen der ons aangedaane beledigingen verlooren, en gevoelende hoe noodzaaklyk de Eensgezindheid en gemeenſchaplyke medewerking „ voor het algemeen belang zyn, hebben „ wy eenſtemmig verklaard alle wederregtlyke wraaklust te verfoeijen, en te „ houden voor verraad tegen het Vaderland.

„ Den Godsdienst en deszelfs vrye en „ ongeſtoorde uitoefening, overeenkomſtig de Grondſtellingen der byzondere „ Gezindheden, en het Geweeten van „ deszelfs Belyders, houden wy voor heilig en onſchendbaar; en, indien een-

„ vou-

„ voudigheid van Zeden, herleeving der LXXXIII.
„ Vaderlandſche Deugden, Liefde en BOEK.
„ Menſchlykheid tot den Godsdienst be- ——
„ hooren, zo durven wy ons vleijen, dat 1795.
„ wy wel verre van denzelven hindernis
„ toe te brengen, in tegendeel, dien be-
„ vorderen, en terwyl wy voor het Va-
„ derland onze kragten aanwenden, ook
„ tevens voor den Godsdienst arbeiden.

„ Onze eerſte grondſtelling is eerbied
„ voor de Menſchlyke Natuur, erkente-
„ nis van derzelver waardigheid in alle
„ ſtanden der Maatſchappye, tot in der-
„ zelver diepſte vernedering. — U voor-
„ al onder onze Medeburgers, die men
„ de geringſte Claſſe noemde, die men
„ beſtempelde met de haatlykſte benaamin-
„ gen, met welker herhaaling wy onze
„ lippen niet willen bezoedelen. —— U,
„ die men in onkunde begroef, met voor-
„ oordeelen omringde, in ſlaaffche af-
„ hanglykheid hieldt, in jammer en ar-
„ moede dompelde, om U des te gemak-
„ lyker, voor een geringen prys, tot
„ werktuigen eener ſnoode Staatkunde te
„ misbruiken. — U, die zulk een groot
„ en belangryk deel der Maatſchappy uit-
„ maakt, uit uwe laagheid, met eene broe-
„ derlyke hand op te beuren —— U tot
„ den rang van Burgers te verheffen, en
„ uwe wettige aanſpraak op alle de voor-
„ regten der burgerlyke Zamenleeving
„ voor U, en voor uwe Kinderen, te doen
„ gelden, dit is onze heilige bedoeling
„ en onze vuurigſte begeerte.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ Wy belyden de Leer der Burgerlyke „ Gelykheid. Wy kennen geene Vry„ heid, die niet op deezen grondſlag „ ſteunt. Wy verklaaren alle Voorregten „ van Adel, Geboorte en Afkomst voor „ gewaand, ydel, beuzelagtig. Wy ver„ nietigen dezelve, zo veel in ons is. „ Deugd en Verdienſten alleen, door de „ vrye keus der Burgeren voorgetrokken, „ kunnen bepaalen, welk aandeel een ie„ gelyk in de agting der Maatſchappy, „ en in het Burgerlyk Beſtuur derzelve „ hebben zal. Wy verfoeijen de Veel„ hoofdige Overheerſchieg, die men Ari„ ſtocratie noemt. —— Wy verfoeijen den „ onbetaamelyken invloed van alle kuipery „ en laagheid, ook die van eene gewaan„ de en kruipende Volksgezindheid. Wy „ erkennen geene Souverainiteit, dan die „ des Volks, en geen wettig Beſtuur, „ dán het geen het Volk, door deszelfs „ uitdrúklyke toeſtemming vertegenwoor„ digt.

„ Zodanig, Medeburgers! zyn de waar„ agtige gevoelens, die by ons huisves„ ten. Hy, die andere gevoelens dan „ deeze koestert, is niet uit ons, en wie „ onzer dezelve, met woorden of daaden „ lochent, die heeft opgehouden tot ons „ te behooren. Wy beveelen dit derhal„ ven aan uwe ernſtige overweeging, en „ ſluiten onze Aanſpraak met de volgende „ gewigtige waarheden.

„ Eene Omwenteling en terugbrenging „ van onze Regeeringsvorm tot de een„ vou-

„ voudigſte beginzelen van het Maatſchap- LXXXII.
„ pelyk Verdrag, is geene daad meer van BOEK.
„ willekeur; zy is door de betrekking, ——
„ die wy tot de *Franſche* Republiek heb- 1795.
„ ben aangenomen, en door den toeſtand
„ der zaaken in het nabuurig *Holland* vol-
„ ſtrekt noodzaaklyk en onvermydbaar ge-
„ worden. Die zich tegen dezelve ver-
„ zet, is de Vriend der Verwarring, of
„ de baatzugtige, die zyn ſlordig Eigen-
„ belang U voor de zaak des Vaderlands
„ opdringt.

„ Daarenboven, niemand is het onbe-
„ kend, niemand ontveinst het, tot welk
„ eene laagte de zaaken, in ons Vader-
„ land, gezonken zyn. Alle Geldmidde-
„ len zyn verdweenen, alle Kaſſen ge-
„ ſlooten, alle bronnen van Welvaard
„ geſtopt, en het Publiek Beſtuur, door
„ agterhoudenheid en misleiding, van alle
„ vertrouwen beroofd —— alle herſtel,
„ zonder *Verandering en Ommekeer* van
„ zaaken, is onmogelyk geworden. En wat
„ mogen wy ons dan niet belooven van
„ eene Omwenteling, die niet eens aan
„ onze vrye keus heeft geſtaan; maar
„ waar toe wy, door de omſtandigheden,
„ gebragt en genoopt zyn geworden. ——
„ En welke omſtandigheden! Zulke,
„ waar in het Beſtuur der Godlyke Voor-
„ zienigheid, zo duidelyk en onlochen-
„ baar doorſtraalt, dat wy ons gewee-
„ ten zouden moeten verkragten om niet
„ uit te roepen, GOD *heeft het alzo ge-*
„ *wild!*"

LXXXIII. BOEK.

1795. Het Gewestlyk Beſtuur, uit den Erſten Edelen en Afgevaardigden der ſtemhebbende Steden beſtaande, hieldt ſtand; groote veranderingen ſtonden 'er, by het wisſelen der Stedelyke Regeeringen, te wagten; dan eer deeze daar was, vielen 'er ter *Zeeuwſche* Staatsvergaderinge, gewigtige Gebeurtenisſen voor, die ons, eer wy van de Stedelyke veranderingen ſpreeken, te vermelden ſtaan.

Verandering ter Staatsvergaderinge.

De Eed op de Oude Conſtitutie vernietigd.

Eenige Burgers van *Middelburg* en *Vliſſingen*, vervoegden zich met een Verzoekſchrift ter Staatsvergaderinge, om ontſlag van den Eed op de Conſtitutie der Regeeringe van den Jaare MDCCLXXXVIII. Dit verzoek deeden zy rusten op het Verdragspunt, inhoudende, „ Het *Bataafſche* „ Volk, gebruik maakende van deszelfs „ Souverainiteit, zal alleen de wyze van „ deszelfs Regeering mogen veranderen, „ of maatigen." De Staaten beſchouwden dit Verdragspunt in 't zelfde licht als de Verzoekers, en hielden, derhalven, alle verbintenisſen daar tegen ſtrydende voor, by wettige gevolgtrekking, vernietigd. Dan daar een aanzienlyk aantal van *Zeeuwſche* Burgers, uit het beginzel eener pryswaardige naauwgezetheid, verlangde, door eene duidelyke en plegtige Verklaaring van wegen het oogmerk der Staaten des betreffende onderrigt te worden; deeden zy zulks, met deeze woorden, by eene openbaare Afkondiging, „ dat zy den boven„ gemelden Eed, door en zedert het ſluí„ ten der Capitulatie, voor vernietigd hiel„ den,

„ den, en dat zy dienſvolgens alle Amp- LXXXIIIe
„ tenaaren en Ingezetenen, van welken de- BOEK.
„ zelve Eed was afgevorderd, zo veel ——
„ nood, en ten overvloede, op de volle- 1795.
„ digſte wyze, ontſloegen van alle verplig-
„ ting uit dien Eed reſulteerende: dat zy
„ de voornoemde Amptenaars en Ingeze-
„ tenen beſchouwden als volkomen her-
„ ſteld in den zelfden ſtaat, waar in zy
„ zich, vóór het afleggen van dien Eed
„ bevonden (*)."

Onderzoek den Eerſten Edelen betreffende.

Ter Staatsvergadering hadt de Heer VAN LYNDEN nog zitting, van wegen den Prins VAN ORANJE, den Eerſten Edelen verbeeldende. Die vroeg en laat betwiſte Waardigheid kon niet miſſen thans een hoofdonderwerp van raadpleeging te worden. De Stad *Middelburg* deedt een voorſtel, of de ſtaat van Eerſten Edele niet behoorde te worden vernietigd? Het beſluit was, op heden, en ſtaande de tegenwoordige *Zitting*, te *onderzoeken*, of de ſtaat van *Eerſten Edelen*, met de Præeminentien en Geregtigheden, mitsgaders de Commisſien daar aan verknogt, in deeze Provincie, en deszelfs Repreſentatie in die Vergadering nog langer kon worden toegelaaten.

VAN LYNDENS aanmerking hier op.

Niet vreeemd dat de Heer VAN LYNDEN, daar op inbragt, „ ten uiterſten ver-
„ wonderd te zyn over het aanleggen van
„ Deliberatien tegen het Stemregt aan zy-
„ nen Hoogen Principaal, even zo wettig
„ als

(*) Deeze Publikatie geſchiedde den 23 Feb. 1795.

LXXXIII. BOEK. 1796.

„ als aan de Steden competeerende; dat „ hy zich derhalven ten ſterkſten moest „ verzetten tegen het houden van dit Be„ ſoigne: declareerende daar by, zo on„ verhoopt hetzelve mogt plaats hebben; „ niet te kunnen adſiſteeren, veel min „ eenig deel, het zy direct of indirect, „ te kunnen neemen, proteſteerende nu „ voor als dan, tegen al het geen in præ„ judicie van zyn Hooge Principaal zou „ kunnen gerapporteerd, en vervolgens „ beſlooten worden."

Uitgebragt Verſlag deswegen.

Het wel te wagtene Verſlag kwam hier op neder. „ Dat, wanneer men den oor„ ſprong, ſtaat en qualiteit van den Eer„ ſten Edelen bedaardlyk naging, men zou „ moeten toeſtemmen, dat dezelve alleen „ was geuſurpeerd, dat de uitſluiting der „ andere Edelen was geweest wederregt„ lyk; dat van de bepaalingen aan den „ opdragt van den ſtaat en qualiteit van „ Eerſten Edele, door de Heeren Staaten „ van tyd tot tyd vastgemaakt, ſpeciaal „ van die, *dat dezelve Staat niet is verbon„ den aan eenig Huis, Goed of Familie*, „ door de Erflyke Vaſtſtellingen in de „ Descendenten van het Huis VAN ORAN„ JE, by Reſolutie van den eerſten Mey „ MDCCLXXXVIII, geheel was afgeweeken; dat de Repreſentatie van Eerſten „ Edele in deeze Provincie, geheel denkbeeldig was, naa dat het Lichaam van „ den *Zeeuwſchen* Adel hadt opgehouden „ te beſtaan; en wyders, dat zedert de „ Orde van zaaken binnen deeze Repu„ bliek,

„ blick, door de *Fransche* Wapenen, die gedirigeerd waren tegen den Stadhouder en deszelfs Aanhang, was verandert, en alomme ingevoerd, en by het *Bataafsche* Volk, ingevolge van de Proclamatie der Representanten van de *Fransche* Natie, aangenomen het Systhema van Vryheid en Gelykheid, waar mede alle regt van Onderscheiding, uit Geboorte spruitende, en nog veel meer de Erflyke Opvolging daar van, volkomen strydig was."

LXXXIII. BOEK. 1795.

Op deeze en andere gronden, by monde, breeder voorgedraagen, oordeelden zy die Waardigheid, met alles daar aan verknogt, te moeten vernietigen, en gevolglyk ook het Stemregt dier Waardigheid in deeze Vergadering te doen ophouden.

Van Lynden, zich houdende aan de reeds gedaane tegenverklaaring, voegde 'er by, „van begrip te zyn, dat 'er geene *Wettige Staatsvergadering kon gehouden* of Deliberatien aangelegd worden, zonder zyn Principaal, of die Hoogstdenzelven de eer hadt te representeeren; dat hy het Rapport gehoord hebbende, moest verklaaren, dat hy zich, zonder een wettig rappel van Hoogstdenzelven, ten eenemaale onbevoegd rekende, om deeze Vergadering te verlaaten; dat hy daarom protesteerde tegen het Rapport en de Conclusie diensvolgens te neemen, welke hy aanzag als eene daad van puur Geweld, houdende diensvolgens zyne Aantekeningen te-

Nadere Verklaaring des Heeren VAN LYNDEN.

LXXXIII. BOEK.

„ tegen dezelve, en het Regt van zynen „ Hoogen Principaal, gereſerveerd."

1795. Beſluit ter Afſchaffing.

De Afgevaardigden der Steden hielden zich aan het uitgebragt Verſlag. Die van *Middelburg*, *Vliſſingen* en *Veere* betuigden niet te min, dat het hun leed deedt, door het vernietigen van den Staat en Qualiteit van *Eerſten Edele*, en het verwyderen van diens Vertegenwoordiger uit de Staatsvergadering, in laatstgemelden te moeten miſſen een Man, die door zyne zonderlinge bekwaamheid en werkzaamheid, den Lande nog van veel nuts hadt kunnen weezen.

Hoe nood de door de Raadpenſionaris opgemaakt.

De Raadpenſionaris vondt zich, even als by het opmaaken des Beſluits, wegens het verzogt ontſlag van den Eed op de Conſtitutie van Regeering, bezwaard; oordeelende dat 'er een verſchil van ſtemmen plaats hadt. Men bragt 'er tegen in, dat de Heer VAN LYNDEN, als perſoonlyk belang hebbende in dit ſtuk, geene telbaare ſtem kon uitbrengen, waar op het ingeroepen Reglement der Vergadering paste, ſtrydig met het eenpaarig gevoelen der Steden. Niet dan naa veel tegenkantings nam hy, onder de ſterkſte verklaaring, dat hy niet, dan door den dringenſten nood geperst, het Beſluit, overeenkomſtig het Verſlag, opmaakte. Van 't welk kennis gegeeven werd aan Gecommitteerde Raaden ter Admiraliteit van *Zeeland*, aan de Heeren der Provinciale Rekenkamer en de Staaten van *Walcheren*, en de Afgevaardigden ter Algemeene *Staats*-vergaderinge.

Een-

Eene Tegenverklaaring hadt de Heer VAN LYNDEN in gereedheid. 't Zal niet ongepast weezen aan dezelve hier plaats in te ruimen, als behelzende een terugzigt op zyn geheel gedrag, ſtaande den tyd, dat hy de Zaakbezorger en Woordvoerder voor den Eerſten Edelen geweest was, en ontdekkende wat hy over den tegenwoordigen Staatsverwisſeling oordeelde. Hy liet zich dus hooren. —— LXXXIII. BOEK. 1795. Tegenverklaaring des Heeren VAN LYNDEN.

„ Wanneer het *U Ed. Mog.* by Reſolutie van den zes en twintigſten January MDCCLXXIX behaagde, my, op voorſtel van zyne *Hoogheid*, by dispènſatie van Nativiteit, als repreſenteerende den Eerſten Edele te admitteeren, vond ik my door het gevoel myner verpligtingen, op het kragtigst, aangeſpoord, om alle myne vermogens ten dienſte van den Lande, aan te wenden; en ik vleide my met de aangenaame hoop van door eenen belangloozen yver, en geſtadige werkzaamheid, het algemeene nut bevorderlyk te kunnen zyn.

„ Hoe zeer ik in opregtheid kan betuigen, van deeze bedoelingen nimmer te zyn afgeweeken, heeft het my egter niet mogen gebeuren, zodanige tydsomſtandigheden te beleeven, als ter vermeerdering van bloei en welvaart deezer Provincie geſchikt en alzins wenschlyk waren.

„ Ik vond het Eiland van *Walcheren* al aanſtonds ontroerd door tumultueuſe beweegingen, onder de Landzaaten, van

„ ee-

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ eenen zo gevaarlyken aart, dat dezelve
„ door U Ed. Mog. geoordeeld waren,
„ niet dan door tusschenkomst van Mili-
„ taire Magt, te kunnen bevredigd wor-
„ den.

„ Naauwlyks waren deeze beroertens
„ gestild, of de Staat werd overvallen
„ door eenen Oorlog met *Groot-Brittanje*,
„ waar door aan de Financtien en aan den
„ Koophandel, (de bron van ons bestaan,)
„ de gevoeligste slagen zyn toegebragt,
„ en die daar en boven den grond gelegd
„ heeft tot verdere noodlottige rampen.

„ U Ed. Mog. gelieven zich te herin-
„ neren, en de Registers van derzelver
„ Besluiten, ten Jaare MDCCLXXX wyzen
„ het ten klaarsten uit, hoe zeer deeze
„ Provincie, door aanhoudende; maar he-
„ laas! onvrugtbaare poogingen, heeft ge-
„ tragt dien Oorlog te vermyden, en te
„ behouden eene Neutraliteit, die de al-
„ gemeene rust en veiligheid, zo wel als
„ den welvaart der Ingezetenen, ten ze-
„ keren gevolge moest hebben.

„ Deeze ongelukkige omstandigheid
„ hadt daar en boven, een ander onvoor-
„ zien effect, naamlyk de Eischen des
„ Keizers tot het openen der *Schelde*,
„ en deszelfs gewapende Aanval, om daar
„ in te slaagen; door dit geschil zyn groo-
„ te kosten tot tegenweer veroorzaakt, en
„ men heeft zich moeten getroosten, om
„ hetzelve, door een Dedomagement van
„ tien Millioenen af te koopen.

„ Kort hier naa ontstondt eene andere
„ ramp

„ ramp van zulk een aart en gevolgen, LXXXIII.
„ dat veele Volken van vroegere tyden BOEK.
„ haaren ondergang daar in hebben gevon- ——
„ den; naamlyk de inwendige Beroertens 1795.
„ en Partyſchappen, raakende het Publiek
„ Beſtuur; en hoe zeer die doodlyke kwaal
„ in deeze Provincie niet was gebooren,
„ heeft zy zich egter voor den ſchadely-
„ ken invloed daar van niet kunnen be-
„ hoeden, noch de ruineuſe uitwerkingen
„ daar van ontgaan.

„ Men hoopte wel, door het neemen
„ van Staatkundige Meſures, ten Jaare
„ MDCCLXXXVII, in deeze Partyſchappen
„ voorzien te hebben; dan het kwaad hadt
„ reeds zulke diepe wortels geſchooten,
„ dat daar uit thans voortgekomen is eene
„ totaale Diſſolutie der Unie, waar op de
„ Voorouders hunne Onafhangelykheid
„ en Vryheid gevestigd hadden, en eene
„ Vernietiging der Privilegien, die het
„ Staatsgebouw onderſchraagden.

„ De Schatten, die, in de laatſte twee
„ jaaren, tot het voeren van den Oorlog
„ tegen *Frankryk* zyn beſteed, gevoegd
„ by een aantal Millioenen, die, ten be-
„ hoeve der *Oost-Indiſche* Compagnie zyn
„ opgebragt geworden, hebben de Pro-
„ vinciaale Financien, zo wel als het ver-
„ mogen der Ingezetenen, zodanig uit-
„ geput, dat het eer te wenſchen dan te
„ voorzien is, hoe immer dit voormaals
„ zo gelukkig Land, by vervolg, zal kun-
„ nen beſtaan, en in deszelfs noodwen-
„ digheden voorzien worden.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ Ik veroorloove my dit droevig tafereel te ſchetzen, met geen ander oogmerk, dan om aan U Ed. Mog. reſpectueuslyk voor oogen te houden myne innige aandoening en leedweezen over den ſtaat van verarminge, waar in ik deeze Provincie gebragt zie; eene omſtandigheid die my dubbeld treft; naardien ik my, (vooral zedert het verminderen der Provintiaale Quota,) juist het tegendeel voorgeſteld hadt, en ik durf hoopen, dat U Ed. Mog. in myne daaden dit doelwit niet miskend hebben.

„ Het is onder behoorelyke Proteſtatie, en met de kragtigſte Reſerve van het Erflyk Regt aan mynen Hoogen Principaal competeerende om in deeze Vergaderinge de Eerſte Plaats te bekleeden, en de Opgezetenen van het Platteland te vertegenwoordigen, dat ik my aan de omſtandigheden, en de wil van U Ed. Mog. onderwerpe; met betuiging van opregte dankbaarheid voor de blyken van Benevolentie, die ik, geduurende meer dan zestien jaaren, verre boven verdienſten, heb mogen ondervinden. Deeze ſchuldpligtige erkentenis zal my altoos bybliyven, en nimmer zal ik ophouden myne vurrige wenſchen ten Hemel te zenden, voor den bloei en welſtand deezer Provintie, en haare dierbaare belangens (*)."

In

(*) *Nov. van Zeeland* 26 Feb. 1795.

In deezer voege eindigde VAN LYNDEN, dien wy in de vermelde jaaren, — jaaren door ons beſchreeven, zo menigwerven aantroffen, en met VAN DE SPIEGEL in *Zeeland* zo veel zeggens hadt, zyne Staatkundige loopbaan (*); op die wyze werd vernietigd de in dit Gewest nu zo zeer voor, dan weder heftig tegengeſprooken Waardigheid van Eerſten Edele. LEKKERKERK. 1795.

Het

(*) Het leedt niet lang of VAN LYNDEN ontving van den Generaal GARNIER, bevel voerende over de *Franſche* Krygsmagt in *Zeeland*, van wegen de Repreſentanten des *Franſchen Volks*, last, om zich, binnen vier en twintig uuren, uit *Zeeland* te begeeven, en, langs den kortſten weg, na *Holland* te gaan, en nergens anders zich heen te begeeven, onder bedreiging van als dan gevat en gevangen na *Frankryk* te zullen gevoerd worden; met bygevoegden last, dat hy, in *Holland* gekomen, de Staaten van *Holland*, wegens zyne komst zou verwittigen, aan deezen last voldoende, gaf hy den Voorzitter P. PAULUS den Brief over, en verzogt deezen om beſcherming; welke hem, even als anderen zich dit gedragenden, verleend werd. De Voorzitter dies verſlag doende, kreeg last van de Vergadering, om de *Franſche* Repreſentanten te verſtendigen, dat de Burger VAN LYNDEN in *'s Gravenhaage* gekomen was, en door gemelde kennisgeeving aan dien eisch voldaan hadt. De Repreſentant ALQUIER, drong 'er op aan, dat VAN LYNDEN, door hem beſchreeven, als blindelings verknogt aan de belangen des afgenoten Stadhouders, genegen om dien verlooren gezag weder te herſtellen, en dus gevaarlyk voor de Vryheid des Lands, ten ſterkſten zou bevolen worden *Holland* niet te verlaaten, en hem een vaſt verblyf in dit Gewest aan te wyzen: dewyl hy zich anders aan eene veel naauwer bewaaring zou blootſtellen. Ingevolge hier van werd hem *'s Gravenhaage* ten verblyfplaats aangeweezen

LXXXIII. BOEK. 1795.

VAN CITTERS legt het Raadpenſionaris-ſchap neder.

Het Beſluit daar toe op te maaken was door den Voorſtander dier Waardigheid, den Raadpenſionaris WILHEM AARNOUT VAN CITTERS, verrigt met de gemelde tegenkanting (*); te welker gelegenheid hy ook betuigde veel liever van zyn post zich te willen ontſlaan, dan dit Beſluit te-kenen, daar omtrent tyd van beraad tot 's anderen daags verzoekende. —— Deeze dag brak aan, en ter Staatsvergadering verſcheenen, liet hy de Staaten hooren, dat hy beſlooten hadt zyn Ampt van Raadpenſionaris in den ſchoot van hun Ed. Mogenden neder te leggen.

Diens afſcheids aanſpraak.

De Aanſpraak, te deezer gelegenheid, door VAN CITTERS gedaan, is opmerkelyk genoeg om hier plaats te vinden. Hy ſprak. „ Ed. Mog. Heeren! Daar de omſtan-„ digheden, welke zedert weinige wee-„ ken in de Republiek eene allergewig-„ tigſte verandering in de Regeeringsvorm „ heb-

en hy door den Voorzitter des verwittigd (*). — Een veel harder lot trof dus deezen Staatsman, dan de Heer VAN ODYK, die den Staat van Eerſten Edelen voor WILLEM DEN III. bekleed hadt. Naa diens Vorſten dood werd deeze door twee Gemagtigden der Staaten vervallen verklaard van deeze Waardigheid; doch hy behieldt, zo WAGENAAR meent, zitting ter Algemeene Staatsvergadering, welke hem, reeds voor lang, voor zyn leeven, toegezegd was, ſchoon verſcheide Leden, nog in 't jaar 1704 ſterk drongen op het intrekken van zynen last (†).

(*) *Uitreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 7. 9. en 11 Maart 1795.

(†) WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XVII. D. bl. 148.

(*) Zie hier boven bl. 94.

„ hebben te wege gebragt, zodanigen in- LXXXIII.
„ vloed hebben gemaakt op 't zamenſtel BOEK.
„ der Regeeringe van deeze Provincie, ——
„ dat de zedert twee Eeuwen plaats gehad 1795.
„ hebbende wyze van Beſtuur, eene ge-
„ heel andere gedaante gekreegen heeft;
„ daar uit zulke verſchynzels, naar myn
„ inzien, niet veel goeds te verwagten
„ is, is het geenzins te verwonderen, dat
„ zodanige veranderingen van tooneelen,
„ iemand van myne denkwyze, hoe be-
„ krompen en min doorzigtig die ook zyn
„ moge, verlegen en beducht maaken.

„ Het Vaderland in zo een tyd te die-
„ nen, zonder eene gegronde hoope om
„ nuttig, en de byna zekere vooruitzigten
„ van met geen de minſte vrugt werk-
„ zaam te kunnen zyn, in de behartiging
„ van zynen pligt, veel min om den duur-
„ bezwooren Eed op de tot nog erkende
„ Souverainiteit na te komen, zyn alle
„ redenen om ſtilte en rust te verkiezen
„ boven den last en kommer, welke aan
„ Eerampten, en zorglyke Bedieningen,
„ verknogt zyn.

„ Dit is, Edel Mog. Heeren! het ge-
„ val, waar in ik verkeer, en het welk
„ my doet uitzien en reikhalzend verlan-
„ gen om ontſlaagen te zyn van het Ampt
„ van Raadpenſionaris deezer Provincie,
„ 't geen my met zo veele tekenen van
„ Benevolentie en Vertrouwen, ten Jaare
„ MDCCLXXXVIII is opgedraagen, het geen
„ ik des tyds niet zonder ſchroom, op-
„ ziende tegen den zwaaren last daar aan

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ verkoogt, op my naam, evenwel niet
„ dan voor eenen bepaalden tyd, met dat
„ voorneemen, indien ik konde vermoe-
„ den, dat myn dienst hun Ed. Mog.
„ niet langer aangenaam, of dat de last
„ voor myne ſchouderen te zwaar was,
„ ik my daar van, op eene geſchikte wy-
„ ze konde ontlasten, om in mynen Rang
„ in de Regeering van *Middelburg* ge-
„ plaatst te blyven.

„ Het genoegen, dat ik naa den ver-
„ ſtreeken tyd van vyf Jaaren in myn
„ Post, hoe werkzaam dezelve is, onder-
„ vondt, en de niet zelden aan my voor-
„ komende blyken, dat myne geringe poo-
„ gingen niet ongunſtig werden aange-
„ zien, deeden my beſluiten om my finaal
„ aan den dienst der Provincie te verbin-
„ den, met een voorneemen om daar in
„ te volharden, zo lang myne ziels- en
„ lichaamskragten my daar toe in ſtaat
„ ſtelden.

„ Maar de Beſliſſer van het lot der
„ Volken, dien ik erken voor den Be-
„ ſchikker van mynen leevensloop, ſchynt
„ het anders over my beſlooten te heb-
„ ben, en my als te wenken en te waar-
„ ſchuwen, om niet langer te volharden
„ in die Post, waar in ik door zyne goe-
„ de Voorzienigheid geſteld was, en ik
„ vind voor my zelven niet alleen volko-
„ men vryheid, maar zelfs eene dringen-
„ de verpligting om myn *Ontſlag te ne-*
„ *men*, waar op ik gisteren beraad ver-
„ zogt, by gelegenheid, dat ik, door den

„ nood

„ nood gedrongen, en alleen ter contem- LXXXIII
„ platie der hoogstgeëerbiedigde bevelen BOEK.
„ van U Ed. Mog. eene Concluſie heb ——
„ moeten neemen, die, het zy met allen 1795.
„ eerbied gezegd, naar myn inzien, de
„ ſtrikte regels op de orde deezer Verga-
„ dering niet kon doorſtaan.

„ Het geen my wedervaaren is, kan in
„ deeze verwarde tyden, meer geſchie-
„ den, en de onzekerheid, dat dit gebeu-
„ ren kan, vermeerdert voor my de nood-
„ zaaklykheid om die gelegenheden te
„ voorkomen. —— Ik leg dan, Ed. Mog.
„ Heeren! myn Ampt neder in uwen
„ ſchoot, en meen grond te hebben om
„ dit te doen, ingevolge de aan my ge-
„ daane toezegging by hunner Ed. Mog.
„ Reſolutie ter gelegenheid myner Aan-
„ ſtellinge; de billykheid daar van aan
„ Hoogstdezelve, met allen eerbied, onder
„ het oog brengende.

„ Voor 't overige bid ik, over de Ver-
„ gadering van U Ed. Mog. de dierbaar-
„ ſte zegeningen; hartelyk wenſchende,
„ dat Hy, wiens wegen wonderbaar zyn,
„ een gunſtig oog doe vallen op het lief
„ en dierbaar Vaderland; dat uit te thans
„ plaats hebbende Verwarring Orde; uit
„ Tweedragt vredelievende Eensgezind-
„ heid; uit Mistrouwen, Haat en Nyd
„ eens eenmaal onderling Vertrouwen,
„ Liefde en Eendragt gebooren worde; en
„ dat hier door de verzwakte zenuwen van
„ den Staat wederom ryke bronnen van
„ welvaart en voorſpoed mogen opleeveren.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ Myne politieke loopbaan zal waarſchynlyk een einde hebben; dus niet geroepen, zal ik my met geene Staatsbelangens vermoeijen; maar liever in eene ſtille beſchouwing, wat de uitkomst der evenementen zal opleeveren, zo GOD my dit gelieve, te ſchenken, in myn Huisgezin rusten, en in myn talryk Geſlacht, en in zulken, met welken ik vertrouwlyk heb verkeerd, en die zich, zo ik mag hoopen, in myne Standverwisſeling, myner niet zullen ſchaamen, myne waarde Vrienden zoeken."

Dit gezegd hebbende, verliet VAN CITTERS de Staatsvergadering. De Secretaris van het Land, des door de Leden verzogt, nam het beleid der Vergadering op zich, welke beſloot en de Aanſpraak, en het Gedrag van den Raadpenſionaris in deezen gehouden, door eene Commisſie te doen onderzoeken, of, en zo ja, op welk een voet men aan den Raadpenſionaris het Ontſlag zou toeſtaan (*).

Aanmerkingen daar op gemaakt.

Veel, zeer veel, was 'er in de Aanſpraak, 't welk de Gelastigden op dit Stuk, met de woorden „ van onderſcheidene zeer „ bedenklyke Uitdrukkingen," lieten voorbygaan; dan ten opzigte van zyn onmiddelyk vertrek uit de Staatsvergadering, „ het neemen van zyn Ontſlag en het nederleggen van zyn Ampt," merkten zy op; „ Dat ieder publiek Amptenaar, en „ in

(*) *Not. van Zeeland* 27 Feb. 1795.

„ in 't byzonder een Minister van Staat, LXXXII.
„ volgens den aart der zaake, en het con- BOEK.
„ ſtant gebruik, ontegenzeggelyk verpligt ——
„ was, om, ingevalle hy van zyn Post 1795.
„ verlangde ontſlaagen te weezen op eene
„ *decente wyze*, zyn Ontſlag te verzoeken,
„ zonder zich, vóór het verleenen van
„ zodanig Ontſlag, aan de waarneeming
„ van zyn Ampt te mogen onttrekken,
„ als waar door zodanig een Minister niet
„ alleen den eerbied, welken hy aan de
„ Heeren Staaten verſchuldigd *is*, geen-
„ zins zou in agt neemen; maar ook tot
„ groote wanorders in het Beſtuur van
„ zaaken gelegenheid geeven."

Ontſlagen. Ten opzigte van den grond waar *op* VAN CITTERS geoordeeld hadt zyn Ontſlag te mogen neemen, merkten zy aan, dat de bewoordingen by diens Aanſtellinge gebruikt, van het *verlangen eener Demiſſie* ſpraken; maar geenzins de bevoegdheid tot eene *willekeurige Ontſlagneeming* inſlooten. —— Op welken grond zy het Ampt van Raadpenſionaris van *Zeeland* voor opengevallen verklaarden, zonder dat VAN CITTERS, ook ſpeciaal uit hoofde van zyn gedrag in deezen gehouden, geoordeeld kon worden, ingevolge van het Staatsbeſluit den vier en twintigſten van Grasmaand des Jaars MDCCLXXXVIII bevoegd te zyn tot eenige aanſpraak op de toezeggingen hem anderzins, ten dien tyde, gedaan.

De Secretaris van het

De Staatsleden ſtemden allen in dit verſlag, uitgenomen de Afgevaardigden van

LXXXIII. BOEK. 1795.

Tholen, daar op vóór als nog niet gelast; doch die vervolgens hunne toestemming inbragten. De Secretaris van het Land, door de Leden verzogt, om, by voorraad, de post van Raadpensionaris waar te neemen, vondt zich, hoe veele en gegronde redenen hy meende te zullen kunnen bybrengen, om verschoond te worden van een Post, waar van hy, vooral in de tegenwoordige tydsomstandigheden, al het gewigt gevoelde, geweetenshalven verpligt, om zich, in dit tydstip, aan den dienst van zyn Vaderland niet te onttrekken; hy aanvaardde dit werk, in vertrouwen, dat GOD, die hem, in den weg zyner aanbiddelyke Voorzienigheid, daar toe opriep, hem daar toe zou in staat stellen, dat hy, de toegeevenheid der Staatsleden op het eerbiedigst verzoekende, alles wat in zyn vermogen was zou aanwenden om zich het vertrouwen, het geen dezelve in hem wel geliefden te stellen, en waar aan niet konde noch wilde ontveinzen, ten hoogsten gevoelig te zyn, niet onwaardig te maaken (*).

Land aanvaart die post.

Nieuwe tytel door de Staaten aangenomen.

Ryk in gewigtige Staatsbesluiten was die zelfde dag, en strekte ter voltooyinge van de Staatsomwenteling in *Zeeland*. De tytel *Edel Mogende Heeren Staaten van Zeeland*, tot hier toe gevoerd, oordeelde men als min toepasselyk op de tegenwoordige tydsomstandigheden en begrippen, te moeten veranderen in eenen, voor door het Volk

(*) *Not. van Zeeland* 3 Maart 1795.

Volk verkoozene, en in des Volks naam het *Land* beſtuurende Regenten, meer geſchikten, van *de Vergadering der Proviſioneele Repreſentanten van het Volk van Zeeland.* De woorden *Gelykheid*, *Vryheid* en *Broederſchap* zouden voortaan boven alle openbaare Stukken deezer Vergaderinge geplaatst worden; agter het *Jaartal* zou men voegen *Het eerſte Jaar* (en zo vervolgens) *der Bataafſche Vryheid.* LXXXIII. BOEK. 1795.

Onder deezen Tytel, met die Woorden aan 't hoofd, en die Jaartekening, verſcheen eene ten dien dage vastgeſtelde Publikatie, by welken de Proviſioneele Repreſentanten, naa vermelding der daar toe aanleidelyke gebeurtenisſen, „ erken„ nen overtuigd te zyn, dat de Magt, „ hun toevertrouwd, alleenlyk berustte, „ en dat zy die ook alleen hadden ont„ vangen van de vrye keuze hunner Me„ deburgeren; dat geen Oppergezag by „ Hun; maar dat de eigenlyke Souverai„ niteit by het Volk was berustende, en „ wel zodanig, dat het Volk de uitoefe„ ning van hetzelve aan zyne Vertegen„ woordigers kon toevertrouwen; doch „ zonder hetzelve ooit te kunnen ver„ vreemden. De Regten van den Mensch „ en Burger eerbiedigden zy, en zouden „ dus gaarne medewerken om 's Landsbe„ ſtuur naar de onwrikbaare regels daar „ van in te richten. Zy ſchroomden niet, „ om inmiddels voor hun gevoelen by „ deezen te verklaaren, dat zy dien aan„ gaande hoofdzaaklyk inſtemden met alle „ de

Publikatie door de Vertegenwoordigers des *Zeeuwſche* Volks gedaan.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ de Gronden door de Proviſioneele Re-
„ preſentanten des Volks van *Holland*, en
„ eenige andere Provintien bereids aan
„ den dag gelegd.

„ Wanneer zy nu met deeze Gronden
„ in vergelyking bragten de voormaals
„ plaats gehad hebbende Orde van zaa-
„ ken, ontveinsden zy niet, eene groote
„ afwyking daar van te beſpeuren; daar
„ de Perſoonen, die te vooren de Ver-
„ gadering van *Zeeland* hadden uitgemaakt,
„ nooit door hunne Medeburgeren tot
„ derzelver Vertegenwoordigers waren
„ verkoozen, dat dus dat Staatsbeſtuur, als
„ geheel ſtrydende met de Regten van
„ den Mensch en van den Burger, niet
„ kon beſtaan.

„ Zy hadden ook, om deeze en andere
„ redenen, voor zo veel nood, verklaard,
„ voor vernietigd den Eed op de zoge-
„ naamde Conſtitutie en Regeeringsvorm
„ van vyftien Mey MDCCLXXXVIII.

„ Den Staat en Qualiteit van Eerſten
„ Edele van *Zeeland*, met al deszelfs ge-
„ volgen en aankleeven, hadden zy ge-
„ caſſeerd en vernietigd, als niet alleen
„ wederregtlyk ingevoerd, bevestigd, en
„ in den Jaare MDCCLXXXVIII erflyk ge-
„ maakt; maar ook ſtrydende met de Reg-
„ ten van den Mensch en Burger.

„ Op dezelfde gronden, gelyk mede in
„ navolging van de andere Provin ien
„ *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht* en *Overys-*
„ *ſel* hadden zy vermeend de Functien
„ van Erfſtadhouder, Capitein Generaal,

„ met

„ met de gevolgen en aankleeven van dien LXXXIII.
„ te mooten vernietigen en buiten effect BOEK.
„ ſtellen.

„ De Crimineele Vonniſſen, ten Jaa- 1795.
„ re MDCCLXXXVII, en zedert dien tyd,
„ geweezen, mitsgaders alle Politieke Uit-
„ zettingen, en ſpeciaal het Vonnis van
„ Schepenen der Stad *Middelburg*, tegen den
„ Burger LUCAS VAN STEVENINCK, had-
„ den zy vernietigd; alleen daar van uit-
„ zonderende de Perſoonen, die zich,
„ onder voorwendzel van Burgertwisten,
„ aan altyd ſtrafwaardige misdaaden had-
„ den ſchuldig gemaakt. —— Terwyl zy
„ een iegelyk, die uit voorſchreeven hoof-
„ de, eenig Vonnis ten zynen laste mogt
„ hebben, uitnoodigden om tot zyn voo-
„ rige Woonplaats, Beroep en Familie
„ weder te keeren, om alzo ter bevorde-
„ ring der belangen, naar zyn vermo-
„ gen, te kunnen medewerken.

„ *Eindelyk vermaanden zy een ieder,*
„ van welk een ſtand hy ook ware, om,
„ met aflegging van alle Haat en Party-
„ ſchappen, in zynen kring, zich daar
„ op toe te leggen, dat het algemeen be-
„ lang des Vaderlands bevorderd worde;
„ ten einde het herſtel van deszelfs wel-
„ vaart, onder den Godlyken Zegen, die
„ zy eerbiedig inriepen, met grond te
„ mogen verwagten."

Alles wat zy dus den Burgeren te verſtaan gaven, inzonderheid betreffende de vernietiging des Stadhouderſchaps, en 't geen daar omtrent moest te werk geſteld wor-

LXXXIII BOEK. worden, was begreepen in een ten dien eigenſten dage Staatsgewyze goedgekeurd Verſlag.

1795. Last den Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge gegeeven.

Om de aanmaaning uit *Holland* op te volgen, en het belang van *Zeeland* by de Bondgenooten te behartigen, werden verzogt en gelast de Burgers BONIFACIUS MATHIAS POUS, IMAN CAU, LEONARD CONSTANTYN VAN SONSBEEK, NICOLAAS CORNELIS LAMBRECHTSEN en CORNELIS GERRIT BYLEVELD. Opmerkelyk in veele opzigten is de Lastbrief deezen Afgevaardigden gegeeven. Zo als dezelve oorſpronglyk werd ingebragt, moet dezelve hier plaats vinden (*), als behelzende veele wenken op zaaken, die *Zeeland*, by het voltooijen der Revolutie, noodig oordeelde zo den *Franſchen* als den Bondgenooten te geeven.

„ Art. I. Zy zullen eerst en voornaamlyk zich vervoegen by de Vergadering „ van *Holland*, dezelve, wegens de Provisioneele Repreſentanten des Volks van „ *Zeeland*, gelukwenſchen met de heuchlyke Ommekeer van zaaken, door het „ edelmoedig gedrag der *Franſche* Natie, „ en het gepast gebruik dat het Volk van „ zyne thans erkende Magt gemaakt heeft.

„ II. Zy zullen aan dezelven openleggen het voorgevallene in de reſpective „ Steden van *Zeeland*, zedert de Capitulatie met den *Franſchen* Generaal MI-

„ CHAUD,

(*) De daar in gebragte veranderingen zullen wy, aan den voet der bladzyden, melden.

„ CHAUD, en hoe in alle dezelve eene no- LXXXIII
„ tabele verandering in het Beſtuur van BOEK.
„ zaaken is voorgevallen (*).

„ III. Zy zullen die van *Holland* verzeke- 1795.
„ ring geeven van het verlangen der Volks-
„ repreſentanten van *Zeeland*, om met de-
„ zelve te arbeiden aan de bevordering
„ van het gemeenſchaplyk geluk, langs
„ zodanige wegen en middelen, als onder-
„ ling kunnen worden geconcerteerd.

„ IV. Zy zullen mitsdien zich toeleg-
„ gen om de bedoelingen der Bondgenoo-
„ ten, byzonder van *Zeelands* oudſten
„ Bondgenoot, te verneemen, aangaande
„ de vorm van Beſtuur (†), het Ontwerp
„ daar van onderling te beraamen, te on-
„ derzoeken, en, zo veel des noods, te
„ debatteeren; mits nogthans niets ter con-
„ cluſie brengende, dan naa dat hetzelve
„ binnen deeze Provincie, naar behooren
„ zal zyn geëxamineerd en geaggreëerd.

„ V. Zy zullen insgelyks treeden in
„ overleg aangaande den ſtaat der Vredes-
„ Negotiatien met *Frankryk*, de Erkente-
„ nis der Onafhangelykheid deezer Repu-
„ bliek, de Reſtitutie der geoccupeerde
„ Generaliteits Landen, Steden en Plaat-
„ zen

(*) De hoofdveranderingen worden hier opgehaald; doch wy laaten ze, om herhaaling te vermyden, agter.

(†) Agter de woorden, *aangaande de vorm van Beſtuur*, werd bygevoegd, „ zo ten aanziene van „ de Republiek in 't gemeen, als in 't byzonder „ van de Particuliere Corpora, ſpeciaal ook van „ de *Oost-Indiſche Compagnie.*"

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ zen van dien, met derzelver Arſenaalen
„ en Magazynen, en voor alles aangaande
„ de circulatie der *Franſche Aſſignaaten*,
„ als mede over de middelen om dezelve
„ uit te wiſſelen tegen numerair.

„ VI. Zy zullen zich informeeren, aan-
„ gaande de Ontzetting en Aanſtelling van
„ Politieke en Juſtitieele Amptenaaren,
„ die hunne Commisſie van deeze Pro-
„ vincie hielden, en zo veel des noods
„ vigileeren voor de handhaaving van het
„ geen in deezen billyk zou zyn.

„ VII. Zy zullen zich mede informeeren,
„ nopens den aart der Commisſie in *Hol-*
„ *land*, geſtrekt op den Expediteur Gene-
„ raal VAN BEEM, en in allen gevalle
„ tragten te effectueeren, dat uit deeze
„ Provintie geene noodwendigheden ge-
„ haald worden; uit hoofde van het ge-
„ brek daar zelfs plaats hebbende.

„ VIII. Zy zullen zich mede vervoe-
„ gen by hun Hoog Mogenden de Alge-
„ meene Staaten, en zich daar gedraagen
„ zo als hier boven Art. I. II. III. ten
„ aanzien van *Holland* is gezegd.

„ IX. Nog zullen zy zich vervoegen
„ by de Burgers Repreſentanten der *Fran-*
„ *ſche* Natie, en by den *Franſchen* Gene-
„ raal en Chef PICHEGRU, in *'s Haage*
„ reſideerende, deezen, naamens de Re-
„ preſentanten van het Volk van *Zee-*
„ *land* verzekerende, met hoe veel leed-
„ weezen dezelve, door de ongewoone
„ ſtrengheid des Winters, als anders, tot
„ heden zyn verhinderd geweest, om,

„ door

„ door eene plegtige Commisſie, een LXXXIV.
„ openbaar bewys van derzelver erkente- BOEK.
„ nis af te leggen, voor de edelmoedige ——
„ wyze, op welke de *Franſche* Natie den 1795.
„ weg heeft willen baanen tot de herſtel-
„ ling der Vryheid des *Nederlandſchen*
„ Volks; denzelven kortlyk te informee-
„ ren van de gedenkwaardige Verandering
„ in het Beſtuur deezer Provintie, door
„ de ſtem des Vryen Volks gemaakt, on-
„ derſteund door de Broederſchap der
„ *Franſchen*, en van de merkwaardige Be-
„ ſluiten daar op genomen. Met verdere
„ betuiging, dat die van *Zeeland* hartlyk
„ verlangen mede te werken tot het ſlui-
„ ten eener plegtige Alliantie met het
„ *Franſche* Volk, ter handhaaving en be-
„ vordering van beider Vryheden, Poli-
„ tieke en Commercieele belangens. En
„ verder tragten te doen zien het beden-
„ kelyke, dat voor de veiligheid deezer
„ Provintie gelegen is in het ſlechten van
„ de Frontier-Steden aldaar; zo wel als
„ het ſchadelyke in het ruineeren van de
„ Publieke Gebouwen in dezelve, en op
„ grond daar van inſteeren dat met beide,
„ immers by proviſie, worde geſuperce-
„ deerd.

„ X. *Zy* zullen by de Repreſentanten
„ des *Franſchen* Volks ook aandringen op
„ de teruggaave van *Staats Vlaanderen*,
„ en ſpeciaal, zo veel het *Committimus*
„ aangaat, op het *utile dominum* daar van,
„ ten behoeve van *Zeeland*, op den ouden
„ voet.

LXXXIII. BOEK.

1795.

„ XI. Zy zullen al verder aandringen
„ op de handhaaving der geſlootene Ca-
„ pitulatie met den *Franſchen* Generaal
„ MICHAUD, ſpeciaal zo veel aangaat het
„ niet doen van Requiſitien, en niet door
„ dwang invoeren van Aſſignaaten, en
„ voorts, op het laatstgemelde punt, over-
„ leggen de meest geſchiktſte middelen,
„ om, zo wel de Provinciaale Kas, als
„ die der byzondere Ingezetenen daar van
„ te ontlasten.

„ XII. Zy zullen, op de meest kragtige
„ wyze, inſteeren dat de Militie, ſtaande
„ ter Reparitie der Provintien van *Hol-*
„ *land*, *Utrecht*, *Overyſſel* en *Stad en Lan-*
„ *de*, binnen deeze Provintie in Guarni-
„ ſoen liggende, ten ſpoedigſten haare ge-
„ woone Betaaling erlange, en dat het
„ geen door deeze Provincie aan dezelve
„ Militie bereids is voorgeſchooten, wor-
„ de gerestitueerd; ten welken einde zy
„ zullen tragten te bewerken, dat het Ver-
„ bod by de Provincie van *Holland* tegen
„ den uitvoer van Specie gearresteerd,
„ ten aanzien van deeze Provintie, (zo
„ het tot dezelve van applicatie zyn mogt)
„ worde opgeheeven, als noodzaaklyk niet
„ alleen uit voorſchreeven hoofde, maar
„ ook wegens het wederkeerig belang voor
„ de Commercie der beide Provincien.

„ XIII. Al verder zullen zy de aandagt
„ zoeken te vestigen op de ſituatie van
„ de Admiraliteit alhier, en aantoonen,
„ dat de ſlegte ſtaat der Finantien van
„ dat Collegie, waar door dezelve buiten

„ mo-

„ mogelykheid is, om de verdiende Ga- LXXXIIC
„ ges van het Scheepsvolk te kunnen vol- BOEK.
„ doen, alleen ontſtaan is, zo door de
„ agterlykheid van, als ongewoone wyze 1795.
„ in de betaaling der Quotas der andere
„ Provintien, en op dien grond aandrin-
„ gen, dat voor die betaaling ten ſpoe-
„ digſten, op eene convenabele wyze, ge-
„ zorgd worde.

„ XIV. En daar het Finanantieweezen
„ van de Provintie, door de lasten van
„ den laatstgevoerden verderflyken Oor-
„ log, geheel geruineerd is, en, volgens
„ informatie, de meeste publieke Kasſen,
„ in de anderen Provintien, zich mede in
„ een flegten ſtaat bevinden, zullen zy
„ Gedeputeerden, met die der andere Ge-
„ westen komen in overleg, aangaande de
„ geſchikſte middelen, die zouden kun-
„ nen worden aangewend, tot redres daar
„ van, en tot eene proviſioneele voorzie-
„ ning (*). „ XV. Ein-

(*) Na dit Artykel werd een geheel nieuw Artykel ingevoegd, van deezen inhoud. „ De voor-
„ noemde Gedeputeerden zullen ter kenniſſe der
„ Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* bren-
„ gen, dat het Regiment van de Luitenant Generaal
„ VAN NYVENHEIM, thans in het Eiland van *Zuid-*
„ *Beveland* Guarniſoen houdende, zich by aan-
„ houdenheid aan willekeurige en flegte gedragin-
„ gen, geheel ſtrydig met de thans algemeen er-
„ kende gevoelens van Vryheid en Gelykheid, ſchul-
„ dig maakt, en uit dien hoofde welgemelde Pro-
„ viſioneele Repreſentanten van *Holland* verzoe-
„ ken, hier in te willen voorzien, en het gedrag
„ der Officieren van het gemelde Regiment te doen
„ onderzoeken.

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ XV. Eindelyk zullen zy Gedeputeerden zyn gequalificerd, om in onderhandeling te komen, over alle de andere niet gementioneerde Punten, over welke zy zouden mogen worden geadieerd; zo nogthans, dat zy geene Punten, hoe genaamd, waar in de Vryheid en Souverainiteit van het *Zeeuwsche* Volk zou zyn geconcerneerd, zullen mogen brengen ter concluſie, alvoorens daar op het Conſent der Volksrepreſentanten van *Zeeland* geobtineerd te hebben (*)."

Regeeringsverandering te *Middelburg*.

In *Middelburg*, de zetel der *Zeeuwſche* Omwentelinge, waar reeds zo veel gedaan was om dit werk niet alleen aan den gang te brengen; maar met kragt door te zetten, werden, op dat wy derwaards, naa dit vermeldde het Staatsbeſtuur betreffende, wederkeeren, twee Committés benoemd. Het een tot de Wapening, beſtaande uit de Burgers J. C. ENGELKE, P. J. SERLÉ, C. D. SCHANSMAN, T. GAAL, J. P. FOKKER, J. VAN EESEN en J. HELMKE. Tot het ander, om de Volksver-

(*) Aan het Slot van deezen Lastbrief voegde men nog toe; „ Zullende zy Gedeputeerden, van „ tyd tot tyd, immers iedere Week éénz, aan deeze Vergadering, of den Secretaris van het Land, „ kennis geeven van hun verrigtte en vordering op „ ieder gedeelte van hunnen last; mitsgaders van „ al het geen te hunner kennis komen mogt, en op „ de Deliberatien deezer Vergadering behoort te „ influeeren, ſpeciaal van de neigingen der andere „ Mogenheden tot Vrede of Oorlog."

vergadering voor te lichten en te beſtuuren, als mede om de gewigtige zaaken, die onderwerpen van derzelver raadpleegingen zyn moesten, voor te bereiden, beſtemde men de Burgers J. H. VAN DER PALM, W. KIST, P. J. SIRAUT DESTOUCHE, J. C. CLEMENT, P. VAN GOTE, P. DE MARET, P. GAAL, J. E. FUSTEN, A. FOKKER, W. VOGEL en P. BRUISTENS, dit droeg den naam van het Burger-Committé. LXXXIII. BOEK. 1795.

't Was, uit naam van dit Committé, (aan welker laatſte raadpleegingen zich de Burgers J. FUSTEN en P. BRUISTENS onthouden hadden,) dat het vergaderde Volk van *Middelburg*, het Verſlag of de Aankondiging ontving, door ons vermeld (*). Hier mede zich vereenigende, verklaarden die Burgers zich geheel ontſlaagen van den Eed op de Oude Conſtitutie, en tevens de Stedelyke Regeering geheel vervallen van hunne Posten en Bedieningen. Om deeze te vervangen benoemde men zestien Kiezers, wier verkiezing, naa het bedanken van eenigen, en derzelver plaatsvulling door anderen, op de volgende Perſoonen nederkwam. Burgemeesters JAN JACOB MACQUET en J. W. SCHORER; Schepenen G. D. STEENGRACHT, JAN STAVORINUS, C. CROMSTRIEN EVERTSEN, JAN JACOBUS BOKE, M. E. C. VERSLUIS, CASPER J. VAN CITTERS, L. H. DE HAZE BOMME, D. B. VAN BERLEKOM,

(*) Zie hier boven bl. 84.

LXXXIII. BOEK. 1795. kom, A. W. Philipse, W. Sinçlair en J. C. Clement; Raaden Antony Huisman, Bonifacius Matthias Pous, F. Ermerins, P. C. van Goethem, C. D. Dankaarts, Cornelis Vis, Pieter van Gote, Pieter de Maret, P. I. Tim, Jan van Eesen, L. J. C. Siraut Destouche en J. Pieter Fokker; Pensionarissen J. H. Schorer en J. W. van Sonsbeek; Secretarissen Jan Henry Appelius en D. van de Kreeke.

Deeze keuze droeg der Burgeren toejuichende goedkeuring weg. Eenigen namen terstond de opgedraage posten aan. Drie, A. Huisma, J. van Eesen en J. H. Appelius sloegen zulks af; anderen verzogten tyd van beraad, en bleek dat de Burgers C. J. van Citters en J. van Sonsbeek voor de keuze bedankten; dat de Burgers F. Ermerins en A. W. Philipse om gewigtige redenen aan de begeerte der Burgerye nog niet konden voldoen. Vyf Regeeringsplaatzen stonden derhalven open. Om dit aan te vullen, werden by de elf overgebleevene Kiezers, vyf anderen benoemd, die tot Scheepen koozen den Burger M. J. Veth van de Perre, tot Raaden de Burgers J. P. Landsheer, en J. Willeborts, en tot tweeden Pensionaris J. H. Appelius en tot tweeden Secretaris C. de Bruin. Deeze allen toonden zich bereidvaardig tot het bekleeden der Posten hun door de Burgerkeuze opgedraagen. —— Onder de verkoozenen bevonden zich eenigen, die tot de voorige Stads-

Stadsregeering behoord hadden; doch zy LXXXIII.
ſtonden algemeen bekend voor de zodanigen, BOEK.
die in en vóór den Jaare MDCCLXXXVII ——
getoond hadden der Patriottiſche Party toe- 1795.
gedaan te weezen; die ook het ſluiten der toenmaalige Alliantie met *Frankryk* hadden helpen tot ſtand brengen; 't welk ten dien tyde, door de *Engelſch*- en *Oranjegezinden* als een misdaad van Staat werd aangemerkt. Zy hadden, ten gemelden Jaare, het lot der Afzettinge met hunne Mederegenten niet ondergaan; maar was zulks meer toe te ſchryven geweest aan de bekommeringen der *Oranje* Partye, dat men door allen af te zetten der Burgerye groot ongenoegen zou gegeeven hebben, dan uit een beginzel van vertrouwen, 't welk men oordeelde op hun te kunnen ſtellen. Doch zy, altoos verre de minderheid hebbende, konden niets uitvoeren, en de herinnering der Oproerigheden, toen daar ter Stede voorgevallen, was genoeg om hun te wederhouden van iets te waagen 't welk na verandering ſmaakte; dan zy hadden toen de tegenwoordige Omwenteling opdaagde, getoond hunne voorige grondbeginzels niet verlaaten te hebben (*).

Ten dage van der Burgeren werkzaamheid om zich eene eigene Stadsregeering te kiezen, wend, naa de Eedſtaaving der geenen, die volvaardig de posten op zich namen, de Burgemeester MACQUET verzogt

(*) Brief van L. C. VAN SONSBEEK aan BLAUW en MEYER te *Parys* 25 Maart 1795. MSS.

LXXIII. BOEK. 1795.

zogt de ontſlaagene Regeeringsleden van 's Volks wil kennis te geeven en voor de rust der Stad te zorgen, 't geen hy op zich nam en volbragt. Rustig en vrolyk ging op dien eigen dag het planten van den Vryheidsboom toe.

Aanſpraak aan de Municipaliteitsleden.

Het woord door den Voorzitter der Kiezeren, aan de nieuwe Volksvertegenwoordigers der Stad *Middelburg* te gemoete gevoerd, onderſcheidt zich, in veele opzigten, van de taal by dusdanige gelegenheid geſprooken zo zeer, dat het ons gelust 't zelve te doen hooren. J. H. VAN DER PALM ſprak — „ Indien men reden „ heeft om zich te verblyden, zo menig„ maal men daaden van Edelmoedigheid „ ziet pleegen, of edele voorneemens en „ verbintenisſen ziet aangaan, zo mogen „ wy ook thans, en voor ons zelven, en „ in naam der Burgery, onze blydſchap „ niet ontveinzen.

„ Burgers! gy hebt een Post plegtig „ aanvaard, waar aan moeite en opoffe„ ringen zonder getal zullen verknogt „ zyn, en die noch door voordeel, noch „ door beuzelagtige eer van rang en ty„ tels, maar die alleen vergoed zullen wor„ den door het getuigenis van een rein ge„ weeten, door de voldoening van een „ Vaderlandsch hart, door de dankbaar„ heid en liefde van een Vry Volk.

„ Gy kent de oogmerken van de braave „ Burgery deezer Stad; Gy hebt beloofd „ uw post overeenkomſtig met derzelver „ aart te zullen waarneemen. — Neen!

„ het

„ het was de Burgery niet te doen om LXXXIII.
„ een laf tooneelſpel van Remotie te ſpee- BOEK.
„ len, om eene ydele vertooning van ——
„ Volks-Souverainiteit te maaken, of by- 1795.
„ zondere haat en wraakzugt te vieren,
„ terwyl men deeze verkoos, en andere
„ voorbyging —— Neen! het geen ge-
„ ſchied is, was alleen een eerſte, maar
„ noodzaaklyke ſtap van 't geen nog ge-
„ ſchieden moet, het begin van een groot
„ werk, waar toe zich alle handen in de
„ ganſche Republiek moeten vereenigen.
„ De belangryke proef of ons gezonken
„ Vaderland gered kan worden door des-
„ zelfs Beſtuur te grondvesten op de hand-
„ haaving der *Regten van den Mensch*, op
„ *Vryheid* en *Gelykheid*, door de vernieti-
„ ging der dwaaze vooroordeelen, die zo
„ veel bloeds hebben doen ſtroomen; door
„ het invoeren van eene eerlyke Staat-
„ kunde, zonder baatzugt of intrigue, door
„ eindelyk een ieder Perſoon verantwoor-
„ delyk te ſtellen voor zyne daaden en be-
„ ſtuur, en alle geheimhouding en mislei-
„ ding als verraad van het algemeen belang
„ te doen verdenken. —— Zodanig is ten
„ deele het groote plan, dat by alle waare
„ Patriotten in ons Vaderland, en ook by
„ de braave Burgery deezer Stad, gekoes-
„ terd wordt, en gy hebt U verbonden
„ daar aan mede te werken, in de groote
„ betrekking van Vertegenwoordigers der
„ Burgery van eene aanzienlyke Stad!

„ Wy gevoelen hoe zeer gy reeds hier
„ door aanſpraak hebt op onze dankbaar-

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ heid en agting; maar tevens hoe zeer
„ gy den bystand en zegen van den God
„ der Wysheid en Verlichting zult noo-
„ dig hebben, om U moedig te verheffen
„ boven zo veele ydelheden en vooroor-
„ deelen, waar van gy de Natie, zelfs
„ door uw voorbeeld, moet helpen bevry-
„ den, om alien eigenbelang en heersch-
„ zugt ook in uwen eigen boezem het
„ hoofd te bieden, en te onderdrukken,
„ en steeds een vry geweeten te hebben
„ voor God en uwe Medeburgers. Dien
„ Godlyken bystand en zegen wenschen
„ wy U hartelyk toe, en beveelen de be-
„ langen der Burgery, aan de yverige en
„ spoedige voorzorg van deeze Vergade-
„ ring (*)."

Vlissingen, hoe te dier Stede de Regeeringsverandering wordt daargestedd.

Eenen anderen weg dan elders sloeg men te *Vlissingen* in tot het daarstellen der Omwentelinge. Een aantal Burgers, zich door den bynaam van *Welgezinden* onderscheidende, deedt, uit kragt der Proclamatie aan het *Bataafsche* Volk door de Representanten der *Fransche* Natie, een uitnoodigende Bekendmaaking aan de Burgery, hun, zonder naamsvermelding, verwittigende, dat zy zich vereenigd hadden, en alle hunne Medeburgers gelegenheid wilden geeven om onderrigting te bekomen, omtrent de waare en eigenlyke oogmerken deezer vereeniging. Ter bestemde plaatze en op bepaalde uuren verzogten zy de Burgers by Wyken, op te ko-

(*) *Jaarb. der Bataafsche Republiek* II. D. bl. 226.

komen, waar ieder, naa gedaane opening, des verkiezende, zyn Naam zou kunnen laaten inſchryven, om zyne poogingen, met die zyner *Welgezinde* Medeburgeren, te kunnen vereenigen, ten beste van het dierbaar Vaderland. LXXXIII. BOEK. —— 1795.

Zodanig eene Uitnoodiging werd gereedlyk opgevolgd, door een groot gedeelte der Burgerye, die reeds, om de Volks-Souveraîniteit te herſtellen, de Vroedſchap verzogt hadt om den Burger-Krygsraad af te ſchaffen, en gebruik der Wapenen ten Stadhuize berustende; een verzoek eenpaarig toegeſtemd, gevolgd van de overleevering dier wapenen en eene openlyke verbroedering tuſſchen de gewapende Burgers en de *Franſche* daar gelegerde Krygslieden.

Naa de behoorelyke Inlichting gegeeven en alles tot de Regeeringsverandering voorbereid te hebben, werd het Volk opgeroepen, en door 't zelve een Revolutionair Committé aangeſteld. Dit Committé ontſloeg de oude Stadsregeering uit Post en Eed; en droeg der Burgerye eene lyst van Burgers voor, verkoozen om, voor den tyd van twee maanden, het Stadsbeſtuur, volgens eene daar op gemaakte ſchikking, waar te neemen. De verkoozene en met algemeene goedkeuring vereerde Perſoonen, werden met de volgende waardigheden bekleed; Maire A. VAN DOORN, Repreſentanten A. F. LAMMENS, A. LOUYSSEN, J. C. BAERTS, J. C. CAEN, deeze bedankt hebbende, werd door

LXXXIII. BOEK. 1795. door J. T. LE GRAND vervangen, G. ZANDLEEVEN, T. CORBELYN, W. VAN HOGENDORP, J. NOELS, A. SANDRA, D. RIETVELD, F. R. RADERMACHER, E. J. VAN BELL en P. BOONE, en tot Secretaris N. C. LAMBRECHTSEN; Regters B. CATTEAU, N. J. VAN HOORN, J. A. MOENS, H. VAN ROYEN, J. STEVENS, J. VINK, D. MATTHYSSEN, C. J. STEENLAC, P. G. UDEMANS, (die bedankte,) en J. REERS; en tot Secretaris P. G. SCHORER.

Edelmoedige trek der nieuw aangestelde Stadsbestuurderen.

In eene Stad, waar zo veel, ten tyde der voorige Omwentelinge gebeurd was, en eenigen der toen zeer beledigde Burgeren, nu weder, door de Volksstem, tot het Stadsbeheer geroepen waren, gaven deezen, by de eerste Afhondiging een blyk niet alleen van wraakloosheid; maar van Vredegezindheid, als zy zich deezer wyze lieten hooren; „ Alzo ter geruststellinge „ van de Ingezetenen, en dus ter bevor„ dering der gewenschte Broederschap, „ onzes inziens, dienstig zou zyn het ver„ geeten en vergeeven van alle voorgaan„ de beledigingen, zo verklaaren wy by „ deezen plegtig en eenpaarig, dat wy, „ zo veel ons aangaat, van harten daar toe „ gezind zyn, en ook allen en een ieder „ opwekken, om daar in ons voorbeeld „ te volgen; ten einde de beminnelyke „ Eendragt eenmaal weder hersteld wor„ dende, het Gebouw der Burgerlyke „ Vryheid, onder den Godlyken Zegen, „ dien wy eerbiedig afsmeeken, spoedig

en

„ en regelmaatig gevestigd, opgebouwd LXXXIII.
„ en voltooid worde." — By het plan- BOEK.
ten van den Vryheidsboom vereerde een —
aantal jonge Burgeresſen aan de Gewapen- 1795.
de Burgers twee fraaye Vaandels.

Het voorheen Prinsgezind *Veere* zag de Regeeringsverandering te *Veere*.
Omwentelingsrolle volvoeren door Gevolmagtigden uit de Burgery, die het Volk in de Kleine Kerk opgeroepen hebbende, het beſluit bekend maakten, om, uit hoofde van de tydsomſtandigheden, de Stadsregeering te ontſlaan, Kiezers te benoemen, die anderen in de opengevallene plaatzen zouden ſtellen, en hoorde de Burgery met goedkeuring de verkiezing van JACOBUS ERMERINS tot Baljuw, van JAN BYLEVELD en JACOB JOHAN ANDRIESSEN tot Burgemeesteren; tot Scheepenen MICHIEL BASTIAANSCHE, W. MARINESSEN, P. HAAK STEENHART, A. HARINGMAN, J. A. ARDESCH, J. P. VAN DER LOEFF, E. LOMBARD, J. VAN TIFFELEN *Cz* en D. HALLEWAARD; tot Raaden J. J. ANDRIESSEN, P. J. VAN BRAKELL, J. BYLEVELD, MICHIEL BASTIAANSCHE, M. S. VAN DER LOEFF, D. W. DE CLIEVER, W. MARINESSEN, P. HAAK STEENHART, J. ERMERINS, C. G. BYLEVELD, A. HARINGMAN, J. EVERA, A. JACOBSE, J. J. SCHADDEN, J. A. ARDESCH, J. B. L. POMPE VAN MEERDERVOORT, J. P. VAN DER LOEFF, J. S. HALFFMAN, E. LOMBARD, J. SCHAVEEL, J. VAN TIFFELEN *Cz.*, N. MOLER, D HALLEWAARD en A. J. MARINESSEN; tot Penſionaris C. G. BY-

LXXXIII. BOEK. 1795.

Bylevelt; tot Secretaris J. E. Martin; tot Griffier J. J. Schadden. Allen, uitgezonderd eenige weinigen, die uit de Stad waren, verſcheenen ten Stadhuize en aanvaarden, naa aflegging van den Eed, hunne beſtemde Posten (*).

Geheel *Walcheren* omgewend.

Geheel *Walcheren* wendde zich om. De *Arnemuidenaars*, wier haat tegen de Patriotten, in den Jaare MDCCLXXXVII, zich met zo veel woestheids kenmerkte, dat de Regeering van *Middelburg*, derzelver hulpaanbieding, om alle de Patriotten den hals te breeken, afwees (†), volgden den tegenwoordigen Ommezwaay. De dazgelegerde *Franſchen*, met een aantal Burgers uit *Middelburg*, derwaards heen getoogen, waren getuigen van eene uitbundige vreugde by de Regeeringsverandering, het uitſteeken der Nationaale Vlagge, en het oprigten des Vryheidsbooms. *West-* en *Oost-capelle* betraden hetzelfde ſpoor (§).

Omwenteling te *Zierikzee*.

Dan wy bepaalen ons by de ſtemmende Steden deezes Gewests. Gelyk in veele andere *Zeeuwſche* Steden de in den Jaare MDCCLXXXVII ontwapende Schuttery weder in de wapenen kwam, zo deedt ook die van *Zierikzee*. De Burgery ontzette de Regeeringsleden van hunne Ampten, ſtelde eene Municipaliteit aan, en onder deezen C. Visser *Cz.* tot Maire; tot Leden S. Boeye, P. de Kanter, P. C. 's Graeu-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1182.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 357.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 2287. 2289. 2291.

's GRAEUWEN, G. DE JONGE VAN DREISCHOR, J. TROMP, P. OSIAS VAN DEN THOORN, H. VAN ZANDYK, A. VAN DER KOOLE, P. VAN ESBROEK, en tot Secretaris F. BEERENPOT. — Voorts werden daar ter Stede tot uitoefening des Regts aangeſteld J. F. VAN DER WALL, tot Baljuw; tot Leden L. VAN YSSELSTEIN, S. DE JONGE, L. DE GROOTE, W. HOUWER, N. VAN STEEVENINCK, J. VAN ZANDYK, A. VAN BORRENDAM, S. DE LANGUE, B. BOUM, en tot Secretaris P. BAL (*). LXXXIII BOEK. 1795.

Het Omwentelings werk in Goes werd aangevangen met het oprigten eener Burger-Societeit, die welhaast een groot aantal Leden telde. Deeze was de Moeder van een Committé Revolutionair; 't welk de *Goesche* Bürgery by trommeslag in de Groote Kerk, den negentienden van Sprokkelmaand, opriep. De verſcheene Burgers hoorden het voorſtel van de vervallen verklaaring der toenmaalige Stadsregeering, en nam 'er genoegen in. Twee Leden van het Committé gaven den Regenten hier van de weete. Onverwyld droeg hetzelve tot Municipaliteitsleden voor, PIETER VAN OSSEWAERDE *Pz.* Voorzitter, WILHELMUS CHRISTIANUS DE CHANE, CORNELIS DOMINICUS ADOLF OSSEWAARDE, J. J. LEYDEKKER DE BRUIN, J. G. DE WIT HAMER, PIETER VAN KLEYNPUTTE, LEENDERT KREKELENBERG, CORNELIS MISPELBOOM, JOHAN ADRIAAN HARINCK, MA- Hoe dezelve te Goes tot ſtand kwam.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1168.

LXXXIII. BOEK. 1795.

MARINUS GORSSE, DOMINICUS NOEL, GERARDUS PEEMAN; en tot Leden des Geregts ZACHARIUS MAXIMILIANUS RIMMERS, MARTINUS SLABBER, M. M. VAN TILBURG DE CRANE, JACOBUS DOMINICUS, ABRAHAM JACOBUS VERKOUTEREN, BERNARDUS PIETER KERKWYK en JAN PIERRE CERE. Deeze Burgers, naa derzelver goedkeuring, opontbooden, verſcheenen meest allen, en beantwoordden de Vraag, of zy de Posten hun door der Burgeren ſtemme opgedraagen, aanvaardden? met toeſtemming: gelyk zy ook, beëedigd zynde, op het Raadhuis gebragt, zitting namen. Twee deezer J. G. DE WIT HAMER en G. PEEMAN alleen bedankten, en kreegen tot opvolgers LEYN DYKWEL en J. JONETEAU. Op deeze verkiezing volgde twee dagen laater het planten van den Vryheidsboom en het vieren van het Vryheidsfeest (*).

Omwenteling in *Tholen*.

Eene vergaderde Burgermenigte ſtelde in *Tholen* een Committé Revolutionair, aan uit acht Leden beſtaande. 't Zelve bragt der Stadsregeering de boodſchap, dat hun Beſtuur een einde hadt, en droeg der Burgerye, in de Groote Kerk vergaderd, zestien Perſoonen tot Municipaliteitsleden voor. De Volksſtem liet zich gelden, door, op eene beſcheide wyze, met eene groote meerderheid, één der benoemden af te keuren, terwyl zy hunne goedkeuring verleenden aan de Burgers A. VAN DER

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2171. 2281.

DER SCHOOR, E. DE WEERT, J. VAN KUFFELER, J C. VAN STAPELE J. T. PLEVIER, F. ERMERINS. A. KAMHOUT *Cz.*, A. VAN DER BURCHT. F. C. MAZEL, H. VAN GORSEL, N. J. BOURDON, J SCHOUTENS, J. MEERMAN, P. C. DE LANGE en M. J. TELCHIUS. Laatstgemelde bedankte op eene heusche wyze. De overigen, die de post aannamen, werden tot het Municipaliteitschap ingehuldigd. Ten dien zelfden dage kwam in *Tholen* eenig *Fransch* Krygsvolk binnen, wier tegenwoordigheid de vreugd vermeerderde (*). LXXXIII. BOEK. 1795.

Alle deeze Regeeringsveranderingen in de *Zeeuwsche* stemmende Steden volbragt, en de Waardigheid van Eersten Edele vernietigd zynde (†), volgde van zelve ongevoelig de Afzetting der oude Staatsleden; dewyl de Steden, waar de Omwenteling haar beslag gekreegen hadt, terstond de voorige Afgevaardigden terug ontboden, en uit de nieuw aangestelde Municipaliteitsleden, andere ter Staatsvergadering zonden.

Tydstip der volbragte Omwenteling in de Vereenigde Gewesten.

Schoon de juiste dag, op welken de Omwenteling in de Vereenigde Gewesten mag gezegd worden volklonken te zyn, niet konne bepaald worden, zal men naast aan den waaren tyd dier groote Gebeurtenisse komen, met dien op den *dertien den van Lentemaand* te bepaalen: dewyl ten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1172.
(†) Zie hier boven bl. 93.

LXXVIII. BOEK. 1795.

ten dien dage de Afgevaardigden ter Vergaderinge van hun Hoog Mogenden allen beſtonden uit Vertegenwoordigers, door het Volk tot die post verkoozen; tot dien dag toe hadt 'er ſlegts eene meerderheid der omgewentelde Gewesten plaats gehad.

Regeeringsverandering te *Bergen op den Zoom*.

Het was, binnen dien tydkring, dat te *Bergen op den Zoom* (*) eene Regeeringsverandering ſtand greep. Het Volk vergaderde den veertienden van Sprokkelmaand, opgeroepen door een Committé Revolutionair, door de Vaderlandſche Societeit *de Eendragt* gevormd. Het koos, op het voorſtel van dit Committé, negen Kiezers, die eene benoeming van vier en twintig Leden deeden, ter goedkeuring van de Gemeente voorſtelden, nevens een ontwerp van een Reglement voor de Municipaliteit. Beide die voordragten droegen 's Volks goedkeuring weg. Eendragt heerschte in deeze Volksvergadering. Gejuich liet zich by het ſcheiden hooren. De verkoozene Burgers waren C. H. VAN HOEK, S. H. STOUTERS, MEGANK, MAR. J. VAN DORT, JOH. VAN ZWIETEN, J. L. VAN DER SCHRIEK, G. P. FAURE, C. B. VAN ENGELEN VAN STRYEN, JOH. REGTER, F. DE MAY, ADR. ROELS, P. MORGAN, HUGO CORNETS DE GROOT, E. VAN MATTENBURG, M. VAN DYK, J. DROSSAARDS, Dr. VERSTRAATEN, D.

(*) De overgave dier Stad aan de *Franſchen* hebben wy vermeld in onze *Vaderl. Hiſt.* XXVII. D. bl. 435.

D. MENU, JOH. DE BORT, G. AUGUSTYN, J. O. DE JEUNE, TH. DRABBE en C. HORNMAN. LX XII. BOEKA

Naa dat 's volgenden daags de Leden der voorige Magiſtraat, benoemd door den Keurvorſt van den *Palts*, als Marquis van *Bergen* bedankt en van hunnen Eed ontſlaagen waren, geſchiedde de plegtige Inhuldiging der bovenvermelde Municipaliteit, die uitgezonderd de drie laatstgemelden, afweezend of ziek, zich op de Puye van het Stadhuis tot dat einde vervoegden. 1795.

Breda, door de Regeeringsleden verlaaten, bevondt zich, ſtaande het laatſte tydperk des gevoerden Krygs onder bewind eener Militaire Commisſie (*). Van het dikwerf gevreesde beleg vondt zich die Stad, door den loop der zaake, ontheeven. De Generaal Major DE GEUSEAU, Stadsbevelhebber, ingevolge van de orders hunner Hoog Mogenden die *Stad overleevende*, ſtelde aan den Generaal der Diviſie LE MAIRE, die dezelve opgeëischt hadt, een aantal Verdragspunten voor, die deels toegeſtaan, deels geweigerd werden. Van de *Franſche* zyde ſchreef LE MAIRE „ De Emigranten zullen niet in deeze „ Capitulatie begreepen zyn, en die 'er „ zich bevinden zal men in myne handen „ ſtellen." —— De uitwyking der voornaamſte Burgeren daar zo ſterk geweest zynde, maakte het beding, van de *Franſche* *Breda* in de handen der *Franſchen*.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 194.

LXX III. BOEK. 1795.

ſche zyde gaaf toegeſtaan, noodzaaklyk, „ dat alle Inwoonders, zonder onderſcheid, „ zouden gereſpecteerd worden in hunne „ Eigendommen, en het aan allen, die de „ Stad, uit vrees van een beleg, verlaaten hadden, vryſtaan te rug te keeren „ en genot te hebben van dezelfde voorregten, zo wel als alle andere Perſoonen, welken zich als vreedzaame Burgers gedroegen: zullende 'er geene Gevangenneemingen, Straf of eenig Geweld plaats hebben, over de verſchillende denkwyzen, die zy, ten opzigte van de onlusten in de Republiek, in den tegenwoordigen Oorlog, gevoed hadden (*).

Hoe de *Franſche* Generaal BLONDEAU daar begroet werd.

De Krygsbezetting, trok, driemaal vier en twintig uuren naa het bekragtigen deezer Daadiging, op den vyf en twintigſten van Louwmaand voltrokken, met de toegeſtaane Krygseere uit. De *Franſche* Generaal BLONDEAU, geagt en bemind Bevelhebber der Stad *Breda* en onderhoorige plaatzen, werd op eene zonderlinge wyze begroet en vereerd door de Stads Jeugd, die, op den drie en twintigſten van Sprokkelmaand, een vervaardigde Burgerkroon, hem ging aanbieden. Een aantal van tachtig jonge Burgeresſen, vergezeld van gewapende jonge Burgers, voorgegaan door Krygsmuzyk, begeleid door eene Bende Grenadiers, traden met een drie-kleu-

(*) De Verdrags Artykelen zyn voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1795. bl. 1432 *enz.*

kleurig Vaandel, met een Vryheidshoed en andere cieraaden opgeſchikt, na het verblyf des Generaals. Hy ontving dien bekoorelyken ſtoet op het voorplein, van waar hy dezelve in eene ſchoone groote zaal geleidde, de hand geevende aan de jeugdige Burgereſſe THERESIA VAN DALSEM, door de Egtgenoote van den Voorzitter der Gemeente den Veldheer aangeboden zynde, hoorde hy uit haaren mond deeze ſtreelende Aanſpraak — „ Ontvang, dappere Oor„ logsman! de hulde van onze harten, die „ onze Vryheid aan uwe Natie verſchuldigd is. Dat dit Vaandel daar van eene „ zekere waarborg zy! Hetzelve is het „ zinnebeeld van onze agting voor dit edelmoedig Volk, 't welk de boeyens der „ Heerschzugt en Slaaverny komt verbreeken, die ons gekneld hielden. Leeve de „ Republiek! Leeve de Nationaale Con„ ventie! Leeve de Generaal BLONDEAU!" LXXXIII. BOEK. 1795.

De ganſche verzamelde menigte juichte die Aanſpraak toe, en de Generaal diep getroffen door dit eerbetoon, beantwoordde dezelve met te zeggen. „ Het is ſtreelend „ voor een Republikeinsch Soldaat, de „ Vaan der Vryheid uit de hand der „ Schoonheid te mogen ontvangen; maar „ ook voor u, Burgereſſen! is het niet „ min troostryk, u in de gelegenheid ge„ bragt te zien van zo gansch vry de Vaa„ nen eener zegevierende Legermagt te „ mogen opſteeken — van eene Magt, die „ in uwe Gewesten niet ingetreeden is dan „ om 'er als Broeders te verkeeren, en het

LXXXIII. BOEK. 1795.

„ gebruik te verzekeren, welk dit Volk
„ van zyne Vryheid zal willen maaken —
„ Burgeresſen! zegt, wanneer gy in den
„ boezem van uwe Geſlachten zult zyn
„ wedergekeerd, zegt dan aan uwe Va-
„ ders, aan uwe Broeders, aan uwe Min-
„ naars, dat de *Franſchen* hunne Vrienden
„ en Bondgenooten zyn, die door hun
„ goed gedrag derzelver agting zullen wee-
„ ten te verdienen, en door dit middel te-
„ vens, bekoorelyke Maagdenrei, uwe ge-
„ negenheid tot zich te trekken. Leeve
„ de Republiek met de Nationaale Repre-
„ ſentanten!" —— Zich daar op tot de Burgeresſe VAN DALSEM wendende, voer hy met eene den *Franſchen* byzonder eigene bevalligheid voort — „ Gy Burge-
„ resſe! Gy zyt eener Kroone waardig,
„ Die, welke gy my aangeboden hebt,
„ ontving ik om 'er uwen ſchedel mede
„ te vercieren," en zette, dit zeggende, de Kroon op 't hoofd der jeugdige Schoonheid.

Naa het neemen van ververſchingen, naa het doen van eenige vrolyke danſſen, begaf zich die jeugdige trein, op dezelfde wyze begeleid, weder na het Huis der Gemeente. De avond van dien dag werd in vrolykheid doorgebragt en alles ſtrekte om daar ter Stede den band van Broederſchap tuſſchen den Republikeinſchen Krygsman en den Burger naauwer toe te haalen (*).

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1438.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VIER EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe deezes Boeks. Rusland's gedrag ten opzigte van Frankryk. Gewapende Onzydigheid tusschen Zweeden en Deenemarken tot ſtand gebragt. Inhoud deezes Verdrags. Bevelſchrift des Konings van Deenemarken, wegens het voeren van de Deenſche Vlag. Nadere bepaaling wegens het voeren van Contrabande Waaren uit deeze Landen. VAN STAVERENS *gedrag te Rotterdam by eene beſchuldiging van ongeoorloofden Uitvoer. Wegens het Scheepsgeleide uit deeze Landen. Klagten eeniger Smirnavaarders over uitſtel van Scheepsgeleide. Antwoord des Schoutbynagts* MELVILL. *Zy komen behouden onder Engelsch Scheepsgeleide te Smirna. De Vrede met Algiers geſlooten. Spanje zegt onze Schepen Geleide toe. Wat de Haringbuizen wedervoer. Wat de Yslandſche Vloot overkwam. De Groenlands- en Straatdavidsvaarders komen behouden binnen. Opgave der wederzyds*

LXXXIV. BOEK.

LXXXIV. BOEK.

genomene Schepen. Moedig bedryf van de Matroos CHRISTIAAN CORNELISSE *in het wederneemen van een Schip. Deezen door* VAN KINSBERGEN *met eene Gedagtenis vereerd. Moedbetoon van* WIERT ADELS *in het herneemen van een Schip. Plan tot onderſtand der Weezen en Weduwen van Zeeofficieren. Goedkeuring van 't zelve. De eerſte Compagnie Mariniers tot ſtand gebragt. Voordragt van het gebeurde ten aanziene van het Zeeweezen by de Omwenteling. Verſlag van het voorgevallene te Hellevoetſluis. Der Engelſche voorgenomene Brandſtichting in die Zeehaven verydeld. Verdere voorzorgen. Last om de Franſchen aldaar in vryheid te ſtellen en de Engelſchen gevangen te neemen. Volvoering daar van.* MELVILL *zoekt van het Commando der Linie van Defenſie ontſlaagen te worden. Het Scheepsvolk in Zeeland door de Franſchen uit den dienst ontſlaagen. Loflyk gedrag des Vliſſingſchen Burger* LOUYSSEN. *Onwilligheid des Scheepsvolks op een Landsſchip voor Amſterdam. De Generaal* DE WINTER *ſpreekt de Vlootelingen ter Texelſche Reede aan Verwarring op 's Lands Schepen. Slegte geſteldheid der Admiraliteits Kaſſen. Beſluiten ten opzigte van weggeloope Scheepelingen. Afdanking der Manſchappen op de Kanonneerboten. Sterke taal door die van Holland, wegens wegens het Zeeweezen gevoerd. Algemeene voorzorgen omtrent 's Lands Schepen en de Zeevaard genomen. Raadſlag der Admiraliteiten wegens het niet gehoorzaamen der bevelen des Admiraal Generaals. Aanmerking door Holland daar op gemaakt. Na-*

der

der verſlag der Admiraliteits Leden. Voor bekendmaaking aangenomen. VAN KINSBERGEN *neemt het Bevelhebberſchap over 's Lands Vloot waar, en verzoekt ontſlag. Bevel hem gegeeven om binnen den Lande te blyven. Welke ſchikkingen hy wilde gemaakt hebben op 's Lands Schepen. Verſlag hier op uitgebragt.* VAN KINSBERGEN *en de Fiscaal* VAN DER HOOP *in hegtenis. Daar uit ontſlaagen. Geldbehoefte der Oost-Indiſche Maatſchappye. Gelden op nieuw aan dezelve opgeſchooten. Voorſtellen van wegen Zeeland gedaan. Aangeſtelde Opzigters tot de zaaken der Oost-Indiſche Compagnie naa de Omwenteling. Geldligting door den Raad der Colonien. Voordeelige ſtaat van Suriname.* LXXXIV. BOEK.

Behalven de betrekkingen, waar in ons Vaderland tot de daar mede Verbondene Mogenheden ſtondt, by den aanvang en het voortzetten des hervatten Krygs tegen *Frankryk*; behalven 't geen, geduurende denzelven, in de onderſcheidene Gewesten voorviel, door ons breedſpraakig vermeld, moeten wy nog bezien 's Lands geſteltenisſe, ten opzigte van andere Mogenheden, den ſtaat van den Handel, der Zeevaard, de geſteldheid der Volkplantingen, en wat meer, tot 's Lands Geſchiedenis behoorende, gebeurde, 't welk te midden van het reeds opgetekende, geene voeglyke plaats kon vinden; hier toe ſchikken wy het Boek, 't geen ten ſlot zal dienen van 's Lands Gebeur- 1794. Stoffe deezes Boeks.

LXXXIV. BOEK. 1794.

teniſſen eer de reeds beſchreevene groote Omwenteling in hetzelve opdaagde, en onmiddelyk, by dien grooten lotwisſel, plaats greep.

Rusland's gedrag ten opzigte van Frankryk.

Hoe zeer ook de Alleenheerſcheresſe aller *Russen*, CATHARINA DE II. met de *Engelſchen* tegen de *Franſchen* eene lyn trok, en alles, wat in haar was, aanwendde om, uit het verre *Noorden*, deezen te begunſtigen en te ondersteunen, geenen te benadeelen en ramp te berokkenen (*), waren haare poogingen om ook *Zweeden* en *Deenemarken* in de belangen der *Engelſchen* over te haalen, en van de duslange bewaarde Onzydigheid af te trekken vrugtloos. Beide deeze Noordſche Mogenheden verſtonden het Staats- en Handelbelang dier Ryken te wel om zich te laaten verlokken tot het deelneemen in eenen Oorlog, die voor beide geene andere dan hoogstnadeelige gevolgen kon hebben (†).

Gewapende Onzydigheid tusſchen *Zweeden* en *Deenemarken.*

By de bewaarde Onzydigheid lieten *Zweeden* en *Deenemarken* het niet berusten. Voorheen zwervende gerugten eener Verbintenisſe ter Gewapende Onzydigheid tusſchen die beide Mogenheden (§), kreegen meer en meer gronds om voor waarheid te worden aangenomen, en in 't einde de volſte zekerheid.

Moesten wy de ſtandvastigheid deezer beide Hoven, in het wederſtaan der aanzoe-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVI. D. bl. 258.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVI. D. bl. 256.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVI. D bl. 271.

zoeken ten tegendeele, bewonderen, wy zullen alle reden vinden om de wysheid van derzelver Ryksbeſtuuren te pryzen in het *Zeeverdrag*, tuſchen de Koningen van *Zweeden* en *Deenemarken* den zeven en twintigſten van Lentemaand des jaars MDCCXCIV te *Koppenhagen* geſlooten, ſtrekkende, ſchoon niet met den naam van *Gewapende Onzydigheid* beſtempeld, in kragt ten zelfden einde, om gemeenſchaplyk de Vryheid en Zekerheid van den Handel en Zeevaard te handhaaven, in een tydsgewrichte, waar in de Oorlogende Mogenheden niet alleen dulden wat het Regt der Volken gedoogt; maar zich alles aanmaatigden, wat zy meenden door Magt te kunnen uitvoeren, geen ander Regt, dan dat des Sterkſten kennende; noch zich der altoos bykans in agtgenomene welvoeglykheid bekreunende. LXXXIV. BOEK. 1794.

Dit Zeeverdrag was in veertien Artykelen begreepen, welker hoofdinhoud hier op nederkwam. Hunne Majeſteiten van *Deenemarken* en *Zweeden* verklaarden plegtig, dat zy, in den loop van deezen Oorlog, de volkomenſte Onzydigheid zouden betragten, en, zo veel van hun afhing, alles vermyden wat tuſchen hun en de Mogenheden, hunne Vrienden en Bondgenooten, eenig ongenoegen zou kunnen doen ontſtaan; dat zy zouden voortvaaren, zo als zy, zelfs in bekommerlyke omſtandigheden, gedaan hadden, alle opmerkzaamheid en zelfs alle vriendſchaplyke toegeevenheid te bewyzen, die maar ee- Inhoud deezes Verdrags

LXXXIV. BOEK. 1794. eenigzins met hunne eigene waarde overeenkomstig zou zyn. — Wyders, dat zy geen voordeel begeerden, 't welk niet in hunne Tractaaten met de onderscheide in Oorlog zynde Mogenheden, zonder uitzondering, duidelyk was uitgedrukt.

Wederzyds verbonden zy zich, en voor gansch *Europa*, dat zy, in zodanige gevallen, in de Tractaaten niet uitgedrukt, geen voordeel wilden begeeren, dat niet op het algemeene Regt der Volken gegrond, en tot hier toe door alle Mogenheden en Souverainen van *Europa* erkend was en geëerbiedigd: en waar van zy zich veroorloofden te onderstellen, dat een deezer Mogenheden zo min daar van zou willen afwyken, als zy onvatbaar waren om 'er immer van af te gaan.

Terwyl zy den eisch en bewaaring hunner Onzydige Regten op zulke regtvaardige gronden vaststelden, zouden zy de onschuldige Scheepvaart hunner Onderdaanen, welke geheel overeenkomstig was met de orde en in weezen zynde Tractaaten, alle Bescherming, welke zy verdient, (zonder egter één onder hun, die daar van zou afwyken, deeze Bescherming te laaten genieten,) tegen allen de zodanigen geeven, die, tegen hun hoop en verwagting, de wettige uitoefening der geheiligde Regten, wier genot aan onzydige en onafhanglyke Volken, niet kon ontroofd worden, zouden willen verontrusten.

Om tot het voorgestelde oogmerk te geraaken, verbonden zich die Vorsten wederzyds

derzyds, om, zo ras het Jaarſaiſoen zulks zou toelaaten, ieder een Vlootdeel van acht Schepen van Linie, en een evenredig getal Fregatten uit te rusten, voorzien van alle noodwendigheden. — Deeze Vlooten zouden zich vereenigen of ſcheiden, naar maate men, voor het algemeen belang en welzyn, noodig zou oordeelen. Over dit punt zou men zich onderling verſtaan met die Vriendſchap zo gelukkig tusſchen de beide Mogenheden heerſchende. — Men zou geen onderſcheid tusſchen de beide Volken, en der beide Vlaggen maaken, dan alleen dat geene het welk de met andere Mogenheden uitſtaande Tractaaten mogten vorderen. Voor het overige zouden in Verdeedigings Convoyen, of andere gevallen zonder uitzondering, de *Deenſche* Schepen, de Schepen en de Vlag van *Zweeden* zo verdeedigen, als of die van hunne eigene Natie waren, hetzelfde zou ook plaats hebben aan de zyde van *Zweeden*. — Wegens de ſchikking des Commandos zou men handelen op den voet der Conventie in Juny MDCCLVI aangegaan. LXXXIV. BOEK. 1794.

De *Duitſche* Staaten, zo wel die van *Deenemarken*, als van *Zweeden*, waren wederzyds van het tegenwoordig *Zeeverdrag* uitgezonderd. — Doch daar de *Oostzee* altoos als een geſlooten water moest worden aangezien, waar in de Gewapende Schepen der Vreemden in den Oorlog begreepene Partyen niet komen mogten, zo werd dezelve, op nieuw, door de zich thans

LXXXIV. BOEK. 1794.

thans verbindende Mogenheden, voor gesloten verklaard: dewyl zy voorgenomen hadden, aan dezelve de volkomenſte rust te verzekeren.

En zyne Majeſteit van *Deenemarken* en van *Zweeden* verbonden zich deeze Overeenkomst aan alle de Oorlogende Mogenheden te zullen bekend maaken, met byvoeging van de plegtigſte verzekeringen, van hun verlangen, om met dezelven, de volkomenſte Vriendſchap en Eensgezindheid te onderhouden; dat zy die veel meer zogten te bevestigen, dan door deezen ſtap hinderlyk te weezen, als welke geen ander oogmerk hadt dan het verzekeren van Regten, die door elk der oorlogende Mogenheden verdeedigd, en in allen gevalle gereclameerd zouden geworden zyn, indien zy zelve onzydig en in vrede geweest waren, zonder dat *Deenemarken* en *Zweeden* ooit gedagt hebben, hun eenige hindernis in den weg te leggen.

Als het ongelukkig geval mogt daar zyn, dat eenige Mogenheid, met verregting der Tractaaten, en van het algemeen Volksregt, de grondzuilen der Maatſchappy en van het algemeen welzyn, niet meer wilde eerbiedigen, en de onſchuldige Scheepvaart van de Onderdaanen hunner *Deenſche* en *Zweedſche* Majeſteiten bezwaarlyk maakten, zouden deezen, naa alle mogelyke middelen tot behoudenis der Vriendſchap te hebben uitgeput, en naa de gemeenſchaplyk gemaakte dringendſte voorſtellen, tot verkryging van behoorelyke Vol-

Voldoening en Schadeloosſtelling, Repreſailles gebruiken, ten langſten vier maanden naa de weigering hunner aanzoeken, en overal waar men het dienſtig zou oordeelen; doch altoos met uitzondering van de *Oostzee*, — Ook wilden hunne Majeſteiten de een voor den anderen, volkomen verantwoordelyk zyn, en elkanderen op gelyke wyze byſtand verleenen, als de eene of de andere der beide Volken, wegens de tegenwoordige Overeenkomst aangegreepen of beledigd zou worden. — Voorts zou dit Zeeverdrag, in den geheelen inhoud ſtand grypen zo lang de tegenwoordige Oorlog zou duuren: ten ware dat men, uit gemeenſchaplyk belang overeenkwam eenige byvoegzelen tot, of nuttige en noodzaaklyke veranderingen in het zelve te maaken (*). LXXXIV. BOEK. 1794.

De Koning van *Deenemarken* gaf, omtrent gelyktydig met het aangaan des gemelden Zeeverdrags met het nabuurig *Zweeden*, een Bevelſchrift uit omtrent den Handel en Scheepvaard zyner Onderdaanen, die, geduurende den tegenwoordigen Oorlog ter Zee, uit een der Havens zyner Ryken en Landen, na vreemde Plaatzen in de *Noord-* of *Weſterſche Zee* zouden ſteevenen. 't Zelve betrof de Paſſen, waar mede dezelve voorzien zouden moeten weezen, als zy wettig de *Deenſche* Vlag zouden laaten waaijen, en de naauwſte bepaaling tot het voorkomen zan het Bevelſchrift des Koningsvan *Deenemarken*, wegens het voeren van de *Deenſche* Vlag.

vee-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 438.

LXXXIV. BOEK. 1794.

voeren van Contrabande Waaren. Dit Bevelschrift, 't welk de *Deensche* Gezant by onzen Staat, ten sterksten aandrong dat in de Nieuwspapieren hier te Lande zou bekend gemaakt worden, leeverde een ontwyfelbaar bewys op van 's Konings opregte meening om alle voorwendzels uit den weg te ruimen, die men zou kunnen maaken, om de veiligheid van de *Deensche* Vlag en den Handel diens Ryks te stooren (*).

Nadere bepaaling wegens het voeren van Contrabande Waaren uit deeze Landen.

Veelvuldig uit deezen Lande was de vaart met Schepen onder de Vlaggen van Onzydige Mogenheden, die van *Deenemarken* en *Zweeden* maakten 'er het grootste gedeelte van uit; zy bragten *Frankryk* veele noodwendigheden toe (†). Hun Hoog Mogenden vonden goed, om, daar de *Franschen* den Regel *vry Schip*, *vry Goed* niet erkenden, en het neemen van verscheide Schepen onder de vlag van Onzydige Mogenheden vaa-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 436.

(†) Dit deedt VAN DE SPIEGEL, den 27 Feb. 1794. schryven; „ In *Deenemarken* liggen verscheide „ Schepen, gelaaden met Graanen en Salpeter voor „ *Frankryk*, tot de betaaling van welke de *Deenen* „ Wissels trekken op *Amsterdam* voor *Fransche* „ Rekening. Eene manoeuvre, die zeer moeilyk „ is te beletten. Ik geloof dat het opbrengen der „ zogenaamde *Neutrale Schepen* uit het *Noorden*, „ eene veel betere mesure zou zyn dan alle Bills „ en Plakaaten." MSS. Niet ongepast mogt men daar op aanmerken, dat, in dit schryven, diens Staatmans Systhema doorkeek. Mogt men niet vraagen, of de Heer VAN DE SPIEGEL dan niet begreep, dat, wanneer men onzen kwynenden Koophandel ook nog in de Neutraale Vaart en gemak-

vaarende, ſtrekten om den daadlyken toe- LXXXIV.
voer aan den Vyand, van die Goederen, BOEK.
welke, by het eerſte Artykel van het Pla- ——
kaat deswegen, in den voorleden Jaare 1794.
uitgegeeven; voor Contrabanden waren verklaard; gemaklyk te maaken, allen uitvoer van dezelve uit de Havens deezer Landen, met Neutraale Schepen daadlyk te verbieden. Ten zelfden tyde verbreedden zy de lyst dier Goederen, en begreepen daar onder, alle gemaakte Kleederen, Hembden, Kouſen en Schoenen, mitsgaders de noodige Stoffen tot het maaken van dezelve, als Karſayen, groove Lakenen, en andere groove Wollen Manufactuuren, groove Linnens, Leder; gelyk ook Boter, Kaas, Gierſt, Ryſt, Erweten, Witte Boonen, en allerhande Eetwaaren, Genever en alle andere Gedisteleerde Dranken: zo dat de uitvoer derzelven niet anders zou mogen geſchieden dan onder beneficie van de cautie der driedubbele waarde voor den uitvoer der overige Waaren van Contrabanden bepaald (*).

Dat

maskerden Handel belemmerde, de *Franſchen* dan andere kanaalen zouden opzoeken, en zich door andere Natien van het noodige laaten voorzien? Of hy niet gevoelde, dat, hoe zeer ook in ſtaatkundige verbintenis met *Engeland*, dit Gemeenebest egter ſteeds een tegengeſteld Handelbelang hadt, en dat alles, wat men aan deeze zyde affneedt, hier door zelf in de ſchaal van *Engeland* gelegd werd?

(*) *N. Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 117 en 118.

BOEK. XXXIV.

1794.

VAN STAVEREN's Gedrag by de beschuldiging van ongeoorloofden Uitvoer.

Dat 'er Goederen van hier den *Franschen* werden toegevoerd, leedt geen twyfel. Verdenkingen van dien Sluikhandel vielen op veelen, aan beschuldigingen van bepaalde Personen ontbrak het niet; doch het bewyzen viel moeilyk, en veel al ondoenlyk, daar de afgerigtheid des Koopmans met de veelvuldigheid der beperkingen altoos toeneemt. Openlyk werd te *Rotterdam* E. VAN STAVEREN beschuldigd dat hy Leevensmiddelen, en wel inzonderheid Kaas, na *Duinkerken*, onder eene vercierde Neutraale Bestemming, hadt uitgevoerd. Door den Fiscaal op de *Maaze*, IZAAK VAN TEYLINGEN, deswegen onderhouden en gewaarschuwd, zondt hy, een half uur naa dit gesprek, den Fiscaal een Brief, hem verzoekende, ten einde alle schaduw van agterdogt en vermoeden van voorbereiding tot die opwagting weg te neemen, om *onmiddelyk* in persoon, vergezeld van een bekwaam Koopman of Boekhouder, of ander deskundigen, in zyn Kantoor naa te zien alle Boeken en Papieren van Inkoop en Verkoop, van Verzending van Goederen, en wat hy verder zou kunnen of mogen vorderen. Betuigende bereid te zyn, om, indien de Fiscaal iets mogt vinden, 't zy veel, 't zy weinig, 't welk rechtstreeks, of door slinksche wegen, na de Vyanden van den Staat zou zyn uitgevoerd, ja zelfs toevallig en buiten zyn schuld in hunne handen gevallen was, de waarde daar van, als aan den Lande verbeurd, aan 't zelve te zullen be-

betaalen; zich voorts onderwerpende aan zulk eene ſtraffe als by 's Lands Overheden daar toe was vastgeſteld: terwyl hy aan deeze zyne uitnoodiging alle mogelyke bekendheid gaf, om het op hem gevallen vermoeden te weeren (*). LXXXIX. BOEK. 1794.

Het ontbrak der Zeevaard in 't algemeen, en die der *Oost*- en *West-Indiſche* Handelmaatſchappyen inzonderheid, aan geene, van tyd tot tyd, verleende Oorlogſchepen ter Uit- en 't Huisgeleide, die ook, in het verleenen der bedoelde beſcherming, over 't algemeen, wel ſlaagden. — Der geheele Vaart deeze beſchutting, ten gelyken tyde, te bezorgen liet onze Zeemagt niet toe, ſchoon de Vice-Admiraal VAN KINSBERGEN, alle poogingen inſpande om het mogelyke, met de voorhanden zynde Schepen te doen. Wegens het Scheepsgeleide uit deezen Lande.

Reezen 'er voorheen klagten over mangel en uitſtel deswegen, ook deezen werden, ten deezen jaare, vernomen. Allerbyzonderſt en ſterkſt waren die van vier Scheeps Capiteins na *Smirna* beſtemd, in de Haven van *Livorno* liggende. Zy vervoegden zich by den Schoutbynagt MELVILL te dier Reede, met voordragt, hoe zeer ſmertlyk het voor hun was te moeten hooren, dat deeze Vlootvoogd hun geen Convoy kon verleenen; en dat de terugkomst van 's Lands Schepen te *Livorno*, van *Algiers* zeer onzeker was. Ingevolge van deeze aanzegging zouden zy zich verpligt Klagten eeniger *Smirnavaarders* over uitſtel van Scheepsgeleide.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 176.

LXXXIV. BOEK. 1794.

pligt vinden, om, te gemelder Haven te blyven liggen: dewyl zy hunne Reis niet durfden vervolgen, zo van wegen de *Franſche* Fregatten, die zich in de *Archipelagiſche* Eilanden zouden kunnen bevinden, als door de Zeeroovers, altoos in die Zeeën zich onthoudende, waar door niet alleen hunne Perſoonen, hunne onderhebbende Schepen en Eigendommen, gevaar zouden kunnen loopen; maar door welke de *Nederlandſche* Koophandel en Aſſurantie veel ſchade zou kunnen lyden. —— Om deeze redenen verzogten zy den Schoutbynagt MELVILL eenpaarig om het noodig Scheepsgeleide; ten einde zy, met alle zekerheid, de plaats hunner beſtemminge mogten bereiken, zo als hun, vóór hun vertrek uit *Holland*, was verzekerd geworden. —— Wyders bragten zy dien Vlootvoogd onder 't ooge, dat, zonder de gemelde gevaaren, aan welke zy blootgeſteld zouden kunnen weezen, het ten grooten nadeele van den Koophandel zou kunnen ſtrekken, als zy verpligt werden met hunne Schepen te *Livorno* te moeten vertoeven; aangezien zy veele Koopmanswaaren aan boord hadden, aan verderf en avaryen onderworpen; en dat de Schepen ſtil liggende, niets verdienden, en daar by de onkosten der Maandgelden voor de Manſchappen zeer verhoogden, tot groot nadeel der Reederen, wier belang zy gehouden waren te behartigen; reeds was het vyf en zes Maanden geleden dat zy het Vaderland, tot het doen deezer Reize, verlaaten hadden.

Op

Op dit dringend verzoek ontvingen zy, 's volgenden daags, van den Vlootvoogd MELVILL, hoofdzaaklyk ten antwoord; Dat hy, door de wyze, op welke hy tot hier toe geconvoyeerd hadt, zich mogt vleijen, dat de Koopvaarders overtuigd zouden weezen van zyne bereidvaardigheid om alles aan te wenden tot het beſchermen van den Koophandel. Dat hem niets aangenaamer zou geweest hebben, dan de Schepen na *Smirna* beſtemd, derwaards te laaten brengen, byaldien zulks door het afzenden van één of twee Fregatten, met veiligheid, hadt kunnen geſchieden; dan, daar men zeker wist, dat ten minſten vier groote Fregatten zich in den *Archipel* onthielden, behalven die zich te *Tunis* bevonden, en zich ook ligtlyk derwaards begeeven konden, was het hem niet mogelyk een Convooy te verleenen, ſterk genoeg om het hoofd te bieden aan eene Vyandlyke Magt, die men daar zou kunnen ontmoeten. Langer kon hy het ook niet uitſtellen om zich met zyn Vlootdeel na *Algiers* te begeeven; daarenboven hadt de *Engelſche* Commandant te *Livorno* hem verzekerd, dat eerlang een *Engelsch* Convooy na *Smirna* zou worden verleend; en moest deswegen de Koopvaarders aanmaaden om van het eerst voorkomende gebruik te maaken; dit hadt hy reeds aan den *Engelſchen* Admiraal HOOD voorgeſlaagen.

LXXXIV. BOEK. 1794. Antwoord des Schout by nagts MELVILL.

Het verzoek, in 't begin van Lentemaand, ingediend en afgeſlaagen zynde, vonden zy zich genoodzaakt den gegeeven

Zy komen onder *Engelsch*

LXXXIV. BOEK.

1794. Geleide behouden te *Smirna*.

raad te volgen. Gelukkig dat dezelve grond hadt, en hun het Scheepsgeleide der *Engelſchen*, over welks gebrekkige dienstbetooning zo veele en welgegronde klagten gevallen waren (*), niet ontſtondt. Nevens nog drie *Hollandſche* Schepen, kwamen zy, onder *Engelsch* Geleide, in Hooimaand te *Smirna* behouden aan. Een Schip van vyftig Stukken en drie Fregatten beveiligden hun voor het anders oogſchynlyk gevaar, 't welk zy geloopen zouden hebben: want het eerstgemelde *Engelsch* Oorlogſchip bemagtigde, naa een hardnekkig gevegt, een *Fransch* Fregat van veertig ſtukken, met drie Koopvaarders, welke hetzelve geleidde, in de Haven van *Miconi*; laatstgemelden waren vóór den Oorlog van *Smirna* na *Marſeille* gezeild, en op de tyding van denzelven, te *Candia* binnen geloopen. By het berigt der *Hollandſche* Koopvaarderen wegens hun gelukkige komst op de plaats hunner beſtemminge, gaven zy te verſtaan, dat 'er op die hoogte zich nog drie *Franſche* Fregatten bevonden. Meer dienstbetooningen der *Engelſchen* in de *Middellandſche Zee* werden ten deezen Jaare aangebooden, en daadlyk verleend (†).

De

(*) Zo maakte men in *Engeland* in Lentemaand onder andere zwaarigheid om onze daar liggende *Oost-Indiſche* Schepen onder Convooy te neemen, om dat zy zo ſlegte Zeilders waren. Eene weigering eer aan wangunst, dan aan de voorgewende oorzaak, mogelyk toe te ſchryven.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 226. 292. 1043.

De vrees voor den Oorlog met de *Algerynen* (*) verminderde toen de *Engelſche* Conſul, te midden van Louwmaand, na zyn vertrek van *Algiers* een *Hollandſch* Fregat, met een gelaaden Koopvaarder ontmoet hadt, na *Algiers* koers zettende, en des berigt gaf. Die vrees verdween te eenemaal, wanneer een Vlootdeel onder den Zeecapitein VAN WOENSEL, met het begin van Grasmaand, ter reede van *Alicanten* kwam, door den Schoutbynagt MELVILL, op het einde van Lentemaand, van *Algiers* derwaards afgevaardigd met de aangenaame tyding van de vernieuwing des Vredes tuſchen den Dey en de Regeering van *Algiers* met onzen Staat; dat alle de Perſoonen onder *Nederlandſche* Vlag genomen, vry gegeeven en op 's Lands Schepen verdeeld waren. Deeze Vredevernieuwing kwam onzen Staat op groote en kostbaare Geſchenken te ſtaan. Het loſen der Slaaven, het vry geeven van verſcheide Schepen, deedt hun Hoog Mogenden den Vrede met *Algiers* een kostbaaren Vrede noemen (†); en dus als zeer verre te bovengaande de gewoone ſom der Geſchenken door hun op 36,000 Guldens begroot. LXXXVIII BOEK. 1794. De Vrede met *Algiers* geſlooten.

Hoe weinig de *Spaanſche* Zeemagt veel al ook geteld worde, was het onder de aan- *Spanje* zegt onze Schee

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVI. bl. 274.

(†) In de Publikatie, wegens de Verhooging van het Last- en Veilgeld den 17 Dec. deezes jaars. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 1776.

LXXXV. BOEK. 1794. aangenaame nieuwstydingen te rekenen, dat zyne Catholyke Majesteit goedgevonden hadt om aan alle *Hollandsche* Oorlog- en Koopvaardyschepen, in de *Spaansche* Havens, bescherming te verleenen; dat de *Spaansche* Vlooten en Oorlogschepen Convooy zouden schenken aan alle *Hollandsche* Koopvaarders, voor zo verre de omstandigheden zulks zouden toelaaten; in de billyke veronderstelling, dat wederkeerig hetzelfde plaats zou hebben in de *Hollandsche* Havens, en dat door de *Hollandsche* Vlooten en Oorlogschepen op denzelfden voet zou gehandeld worden (*).

Van de uitgeloopene Haringbuizen, aan welken geen genoegzaam beschermend geleide gegeeven was, kwam te *Maasluis*, reeds in Hooimaand, een zeventigtal binnen, door *Fransche* Kaapers van de Neering gejaagd. Zulks verwekte aldaar groote schrik en ontsteltenisse, en de weiffelende berigten, wegens de nog agtergebleevene geen geringen kommer over het lot, 't geen die onweerbaaren mogt getroffen hebben. Inloopende tydingen verzwaarden de ongerustheid. Onder andere vernamen de belanghebbers by die Visschery, dat een *Fransche* Kaaper, met twaalf Stukken achttienponders en zes Draaybassen, die in vyftien dagen dertien Pryzen maakte, ook onder de Haringvloot zich vertoond hadt, dat hy jagtmaakende op een Haringbuis, die het zogt te ontzei-

Wat de Haringbuizen wedervoer.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 170.

zellen, deeze eindelyk door ſchieten gedwongen hadt om zich over te geeven. De betoonde yver om, ware het mogelyk, te ontkomen, ontſtak den Kapercapitein in zulk eene woede, dat hy terſtond de Haring over boord deedt werpen, alles uit de Haringbuis wegnam, het Volk van hun goed beroofde, de mast over boord kapte, en voorts het Schip met de Manſchap liet dryven. Een andere Haringbuis, door deezen Kaper ontmoet, hadt de bedagtzaamheid om ſchielyk te ſtryken; hy kwam vry met de overgifte van vyf Tonnen Haring, eenige Zoutevisſchen, en één Vaatje Boter. Met Oogstmaand was de geheele Haring-vloot op drie of vier Buizen na te *Maasſluis* behouden binnengekomen. Dit beurde de neergeſlaagene *Maasſluizenaars* niet weinig op; ja zelfs zo zeer, dat eenigen zich gereed maakten om op nieuw ter neering uit te zeilen. LXXXIV. BOEK. 1795.

Ongelukkiger lot trof de *Yslandſche* Vloot. Geheel en al viel dezelve in handen van *Franſche* Kaapers. Negentien deezer Schepen ſtaken zy in brand. Twee lieten zy vry om de Matroozen, uit ruim twee honderd Man beſtaande, na *Holland* te voeren; met die tyding kwam één deezer, den twee en twintigſten van Herfstmaand, te *Vlaardingen* binnen. Dit ontzettend berigt ging gepaard met de onaangenaame en op nieuw ſchrikverwekkende tyding, dat de *Franſche* Kaapers, waarſchynlyk dezelfde, die de *Yslandſche* Vloot vernield, had- Wat de *Yslandſche* Vloot overkwam.

LXXXIV. BOEK. 1794.

hadden, onder de weder uitgezeilde Haringbuizen gezien waren, en reeds twee derzelven genomen en verbrand hadden.

De *Groenlandsche* en *Straat-Davids*-Vaarders behouden binnen.

Schoon 'er, volgens loopende berigten van Zeelieden, verſcheide *Franſche* Kaapers in Zee waren, en onder deeze vier van meer dan gewoone grootte, om op de terugkomende *Groenlandſche* Viſchers te paſſen, en de ſchatten, welke deeze uit het barre Noorden den Lande mogten aanvoeren, te ontweldigen, kwamen de acht en vyftig, zo na *Groenland* als na de *Straat davids* uitgevaaren, allen behouden binnen.

Opgave van de wederzyds genomene Schepen.

Geene Zeetydingen, of dezelve behelsden, gelyk altoos, in Oorlogstyden, berigten van Schepen te wederzyden genomen. Zo weinig het zou voegen hier van deeze alle melding te maaken, zo zeer zal het paſſen, eene algemeene opgave te doen, om daar uit te zien den toedragt des Oorlogs ter Zee, en de menigte van onheilen den Zeebouweren beloopen. Eene Lyst, uit het bekende *Loyds Koffyhuis*, waar de eerſte Scheepstydingen in *Engeland* worden aangebragt, en op welker egtheid men veel al rekent zich te mogen verlaaten, loopende van den eerſten van Sprokkelmaand des Jaars MDCCXCIII, tot op den zes en twintigſten van Wintermaand deezes Jaars MDCCXCIV behelst dit narigt.

Door de *Engelſchen* waren, in dit tydvak, genomen 320 *Franſche* Schepen, waar onder 76 Kaapers, 20 Fregatten en 5 Sloepen, 5 *Hollandſche*, 21 *Zweedſche*,

16

16 *Deenſche*, 9 *Hamburgſche*, 31 *Americaanſche*, 1 *Spaansch*, 1 *Pruiſiſch* en 3 *Engelſche* Schepen met *Franſchen* Eigendom gelaaden. In alles 407 Schepen. LXXXIV. BOEK. 1795.

De *Spaanſchen* hadden zich meester gemaakt van 21 *Franſche* Schepen, waar onder 3 Kaapers; 3 *Engelſche*, 2 *Zweedſche*, 3 *Deenſche* en 1 *Americaansch* Schip, te gader 30 Schepen.

De *Hollanders* hadden ſlegts 4 *Franſche* Schepen vermeesterd.

Het getal der Schepen door de Geallieerde Mogenheden genomen, bedroeg dus 441. Onder deezen waren egter niet gerekend de Schepen door de *Engelſchen* te *Toulon* bemagtigd; als mede niet de acht Linieſchepen door den *Engelſchen* Admiraal Lord Howe genomen, of in den grond geboord.

De *Franſchen* maakten zich, in het bovengemelde tydsbeſtek, meester van 820 *Engelſche* Schepen; waar onder 13 Kaapers, 3 Fregatten, 2 Sloepen en 1 Kotter; van 101 *Hollandſche*, daar onder begreepen 1 Fregat; van 36 *Spaanſche*, 14 *Portugeeſche*, 11 *Pruiſiſche* 10 *Deenſche*, 6 *Hamburgſche*, 25 *Americaaniſche* en 1 *Raguſaansch* Schip; moetende by het verlies der zaamverbondene Mogenheden nog gebragt worden 31 Schepen door Lord Howe hernomen en verbrand.

Door de *Franſchen* waren derhalven 583 Schepen meer dan door de *Engelſchen*, *Spaanſchen* en *Hollanders* bemagtigd, terwyl dier Zeemagt ſlegts beſtondt uit 147 Sche-

LXXXIV. BOEK. 1794.

Schepen van *Linie* behalven de Fregatten; waar tegen de Zeemagt van *Engeland* alleen 211 Schepen van Linie telde, en eene menigte van Fregatten.

Blykbaar is het uit deeze opgave, die eer de getallen, dan de grootte en waarde der wederzydsch bemagtigde Schepen, opgeeft, dat men daar volgens de Verliezen der Koopvaardye niet volkomen konne opmaaken. Onder het groot aantal *Engelſche* verloorene Schepen heeft men buiten twyfel eene menigte kleine en van weinig waarde te tellen, in vergelyking met het veel minder tal van Schepen uit deezen Lande gevaaren, den *Franſchen* in handen gevallen. Terwyl het klein getal der *Franſche* Schepen door de *Hollanders* vermeesterd, ten blyke ſtrekt, dat zy zich meer op het beveiligen der Koopvaardye, dan op het afbreuk doen aan den Vyand hebben toegelegd, en dat, ondanks die beveiliging, onze Scheepvaart groote en treffende nadeelen leedt.

Moedig bedryf van den Matroos CHRIST. CORNELISSE in het wederneemen van een Schip.

Geen Zeeoorlog of dezelve leevert byzonderheden van moedbetoon, en niet zelden daar mede gepaarde redding op, ſchoon de kans, by den aanvang der onderneeminge, zeer hachlyk mogt ſtaan, en dus aan roekloosheid grenzen. Onvermeld mogen wy niet laaten dus een bedryf, volvoerd door een Matroos CHRISTIAAN CORNELISSE geheeten, geboortig van *Tunderen*, twee en twintig jaaren oud, vaarende op een Koffchip te *Amſterdam* t'huis hoorende, de *Vriendſchap* genaamd, en

en gevoerd by Schipper GEERT AGES KLEYN, gelaaden met Indigo en Stukgoederen, en komende van *Cadix*. Op de acht en twintigſten van Hooimaand, tien mylen van *Duinkerken*, werd deeze Koopvaarder door een *Fransch* Oorlogſchip genomen, en den Schipper daar van afgehaald zynde, lieten de *Franſchen* daar op blyven den gemelden Matroos en den Scheepsjongen ALBERT KOENS: deezen werd een Prysmeester en drie Man toegevoegd, om het vermeesterd Schip na *Duinkerken* te brengen. Tegenwind noodzaakte de Scheepelingen om met het Schip uit den wal te leggen. Dit duurde tot den derden nagt, wanneer CHRISTIAAN CORNELISSE, door mannenmoed aangevuurd, het beſluit nam, om een der *Franſchen*, die op de wagt was, terwyl de Jongen aan het roer ſtondt, op het voorſchip te roepen. Deeze; geheel onbewust wat de Matroos in den zin mogt hebben, komt; maar vondt zich ylings aangepakt; zy worſtelen een langen tyd, dan de *Franschman* niet beſtand tegen zynen aanvaller, werd onder den voet en voorts over boord geworpen.

LXXXIV. BOEK. 1794.

Het geſchreeuw des *Franschmans* onder dit aanvatten en worſtelen, wekte den Prysmeester, die uit de Kajuit kwam toeſchieten, gewapend met een Sabel en een gelaaden Piſtool: 't laatſte loste hy op den Matroos; doch zonder hem te treffen. In volle woede liep deeze op den Prysmeester in, die zich met de Sabel verweerende,

LXXXIV. BOEK. 1794.

de, hem een ſtuk van een vinger des ſlinkerhands afkapte, en aan het hoofd twee wonden toebragt. CHRISTIAAN greep met de regterhand den Sabel, die door den *Franschman* té rug getrokken ook deeze hand deerlyk kwetſte. De wonden hem toegebragt ſcheenen zo veel prikkels om zyn moed, nu aan dolheid grenzende, aan te zetten; woedend greep hy den Prysmeester aan, en ſmeet hem eensſlags over boord.

Veel was 'er dus gedaan; doch het werk maar ten halve verrigt. CHRISTIAAN, hoe zeer gewond, nam het Pistool van de Prysmeester, laadde 't zelve, by gebrek van kogels, met ſpykers, trad in den roef daar de derde ſliep, bragt hem eene zwaare wonde in den hals toe, zo dat hy weerloos bleef liggen. De vierde *Franschman*, op het ſchot boven komende, door zo veel moedbetoons en het lot zyner Medegenooten verſchrikt, badt om lyfsgenade, welke hem gereedlyk verleend werd, door den moedigen Matroos, by wien, hoe zeer gewond, één *Franschman* geene vrees kon verwekken.

CHRISTIAAN, thans meester van de zynen Schipper ontnomen Kof, hieldt voor den wind af, kwam by eenige *Engelſche* Oorlogſchepen. Een deezer zondt een ſloep by hem aan boord: hy verhaalde zyn zonderling bedryf, en gaf den gekwetſten *Franschman* over. Men boodt den moedigen herneemer aan om het Kofſchip na *Engeland* te brengen: hy weesdit

dit aanbod van de hand, verkiezende, met zynen rykgelaadene Kof, na het Vaderland te ſteevenen, en de vrugt van zynen betoonden moed geheel te genieten. Gelukkig bereikte hy de Haven van *Vliſſingen*, waar hy aller welverdiende bewondering wegdroeg. 1794.

Doorvaart Kinsbergen met een Gedagtenis vereerd.

Behalven de daar ontvangene toejuichingen, en de erkentenis der Scheepsreederen, kreeg hy een ſteeds duurend gedenkteken van dit bedryf. De Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN, dien wy meermaalen gereed aantroffen om daaden van moed en dapperheid te beloonen, hadt deeze ſtoute daad van CHRISTIAAN CORNELISSE niet vernomen, of betuigde deswegen zyn genoegen; ten blyke van 't zelve hem een Zilveren Tabaksdoos ter hand ſtellende, met dit daar in gegraveerd opſchrift; *Preſent van den Luitenant Admiraal* VAN KINSBERGEN *aan zynen Cameraat, den braaven Hollandſchen Matroos* CHRISTIAAN CORNELISSE, *voor het herneemen van het Schip* DE VRIENDSCHAP, *op den* 1 *Auguſtus* 1794.

Moedbetoon van Wibrt Adels in het herneemen van een Schip.

Soortgelyk was het moedbetoon van WIBRT ADELS, Stuurman op een Kofſchip onder *Pruiſſiſche* Vlag van *Libau*, met een Laading Rogge en Tarwe, na *Schiedam* beſtemd. Een *Duinkerker* Kaaper maakte dit Schip prys, op den eerſten van Oogſtmaand, tien mylen van den *Hollandſchen* wal. De Schipper JAN LUBBERT DE HAAN werd, met vyf Matroozen, van de Kof afgenomen; de Stuurman WIBRT ADELS

LXXXIV. BOEK. 1794.

ADELS en één Jongen bleeven alleen van het Scheepsvolk aan boord van den Prys, waar op een Prysmeester, vergezeld van vier *Franſche* Matroozen, en een *Deenſchen* Jongen, onlangs met een *Deenſch* Koopvaardyſchip genomen, overging, ten einde deezen Prys na *Duinkerken* te voeren. De Stuurman, den tweeden avond naa het neemen, ontdekkende, dat de vier *Franſche* Matroozen, zich beneden in het Vooronder bevonden, ſmeet het luik toe, ſjorde 't zelve wel vast met touwen, en daar overheen gelegde bootsriemen. De Prysmeester was nu de eenigſte die overmeesterd moest worden; ten einde het Schip den Kaaper te ontweldigen. Deeze bevondt zich in de Kajuit, onkundig van het lot zyner Landgenooten, onverwyld boven geroepen, verſcheen hy. Stuurman ADELS tastte hem aan, kreeg onder de handgemeenſchap welhaast de overhand, en het lot des Prysmeesters was, dat hy, over boord geworpen, in de golven zyn dood vondt. ADELS volkomen meester van het Schip, zette den koers na *Hellevoet*, kwam 'er behouden binnen. De vier *Franſche* Matroozen, die met geene mogelykheid, de gevangenis, waar in zy zich onverwagt opgeſlooten vonden, konden ontkomen, van hun lot voorts onbewust, mogten het ergſte denken, en de trek hun geſpeeld vloeken. By de uitkomst bleek eerlang, dat zy als Krygsgevangenen aan 's Lands Wagtſchip, op de reede van *Hellevoet* werden overgeleeverd.

Was

LXXXIV. BOEK. —— 1794.

Was het voorſtel van den Erfprins van *Oranje*, ten behoeve der Weezen en Weduwen van geſneuvelden in den Krygsdienst, door den Erfſtadhouder hun Hoog Mogenden medegedeeld, uit hoofde van Geldbenoodigdheid, van 's Landswegen niet doorgegaan, hadt men een Fonds by Intekening, ten hunnen baate beraamd (*), de Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN, ſteeds een wakker oog op 's Lands Zeedienst geſlaagen houdende, hadt, onder andere voorſtellen, daar de Zeeofficieren nu een vaste Jaarwedde zouden trekken (†), nevens verſcheide zyner Medeofficieren, een Plan ontworpen eener Opbrengst van twee ten Honderd in 't jaar, van de Gelden by den Lande verdiend; 't welk berekend werd 's jaarlyks zes duizend Guldens te zullen bedraagen.

Plan tot onderſtand der Weezen en Weduwen van de Zeeofficieren.

Alzo het inkomen van dit Fonds gegrond was op eene vrywillige toelaage van een gering gedeelte der bekomene Tractementen en Gagien, gelyk mede de voordeelen uit de Kostpenningen der Manſchappen voortſpruitende, werd het op die wyze een geſchikt middel geoordeeld om een welgepasten onderſtand te doen toekomen, aan die Officieren en derzelver Weduwen of Weezen, welke door tegenſpoeden of wisſelvalligheden in het beloop der wereldſche zaaken gedrongen, zulks benoodigd konden hebben; zo prees dit Plan

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVI. D. bl. 189.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXV. D. bl. 260.

LXXXIV. BOEK. 1794.

Plan zich te meer aan: dewyl een ieder, wie hy ook ware, zich aan zodanige ongevallen blootgeſteld vondt, en kon deeze toelaag, als dan, ſchoon onvoorzien, en onverhoopt, wederkeerig worden.

Dit Fonds zou ſtaan onder het opzigt en beheer van één Vlagofficier, twee Capiteinen, twee Commandeurs of Capitein Luitenants, en twee eerſte Luitenants, met behoorelyke afwisſelingen, zodanig ingerigt, dat 'er altoos Leden overbleeven aan welke het huishoudelyk Beſtuur bekend was: en ſtonden de Penningen der Inkomſten, door de Solliciteur Militair van het Corps, geïnt te worden.

Hetzelve goedgekeurd.

De Hoofdontwerper van dit Plan, VAN KINSBERGEN, boodt aan dit Fonds, uit zyn eigen beurs, met een ſom van vyf duizend Guldens te begiftigen; dus een voorbeeld geevende om door vrywillige Giften, 't zelve te onderſchraagen; dan hy deedt dit aanbod onder voorwaarde, dat hy van het Huishoudelyk Beſtuur zou verſchoond weezen. Aan dit Plan gaf de Admiraal Generaal zyne goedkeuring, en kwam het, ten deezen Jaare, tot ſtand. Tot Commisſarisſen werden door de by de oprichting van het Fonds tegenwoordig zynde Zeeofficieren, aangeſteld de Schoutbynagt J. S. HARINGMAN by de *Maaze*, de Capitein J. O. VAILLANT by *Amſterdam*, de Capitein Luitenant VERDOORN by *Zeeland*, de Capitein ZEEWOLD in *West-Friesland* en het *Noorder Kwartier*, de

de Capitein Luitenant VAN ROSSUM in *Friesland*. Zy maakten bekend, dat de Zee-officieren, die by het vastſtellen van dit Fonds hier te Lande aanweezig zynde geweest, en in het zelve geen deel genomen hadden, tot den eerſten van Herfstmaand ter tekening van 't zelve zouden worden toegelaaten; naa welken tyd zy des geheel verſtooken zouden zyn. —— Voor volmaaking en verbetering oordeelden de Oprigters dit Ontwerp vatbaar en werden de Zeeofficieren, by die zelfde bekendmaaking, uitgenoodigd om hunne aanmerkingen ſchriftlyk mede te deelen aan de twee eerstgemelde Commisſarisſen (*). LXXIV. BOEK. 1794.

Het Corps Mariniers of Scheeps-Artilleristen, tot welks oprichting men eindelyk gekomen (†), en tot Inſpecteur van 't welk, naa ZOUTMANS afſterven, de Ridder VAN KINSBERGEN, door zyne Hoogheid, aangeſteld was (§), zag in Grasmaand de eerſte Compagnie te *Elburg* zo verre volkomen, dat ze de monſtering des Heeren VAN KINSBERGEN onderging, terwyl hy zyn genoegen betuigde over den yver en vlyt der Heeren Officieren met de oprichting daar van belast. 't Zelve werd onder het bevel van den Capitein ter Zee A. H. C. STARING geſteld (**). De eerſte Compagnie *Mariniers* tot ſtand gebragt.

On-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 281 *enz.*
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXV. D. bl. 259.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVI. D. bl. 282.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 615.

LXXXIV. BOEK.

1794. Voordragt van het gebeurde ten aanziene van het Zeeweezen by de Omwenteling.

Onder het verder in ſtandbrengen dier nieuwe Inrichtingen, onder bovenvermelde bezorging der Convooyen, het lyden der Zeeſchadens door de Kaaperyen, en de ſchikking tot beveiliging der Zeegaten, liep het Jaar voort en ten einde. *Frankryk*, wat de Oorlogsvlooten betreft, verlamd, dreigde onzen Staat aan den Zeekant niet. Dan de Omwenteling door de *Franſchen* te Lande daargeſteld, baarde op het Zeeweezen van onzen Staat eene werking, die alle gemaakte Plans, alle daargeſtelde ſchikkingen, eensſlags omverre wierp. De groote veranderingen in dit wonderbaarlyk tydperk, ten aanziene van het Zeeweezen voorgevallen, moeten wy hier, met eenige uitvoerigheid, te boek ſtellen.

1795. Verſlag van het voorgevallene te *Helle-voetſluis*.

Het gebeurde te *Hellevoetſluis* verdient, in de eerſte plaats, onze opmerking. Hoe zonderling het zich te dier plaatze toedroeg, zal best blyken uit een verkort Verſlag door den Zeecapitein SAMUEL STORY deswegen aan hun Hoog Mogenden gegeeven. — De Schoutbynagt MELVILL hadt, op den eerſten dag des Jaars MDCCXCV, het Bevelhebberſchap over het Fort *Hellevoetſluis*, en de daar liggende Landſchepen, toen het middelpunt der Linie van de Verdeediging te Water, aan den Capitein STORY opgedraagen. Deeze alles aangewend hebbende tot beveiliging niet alleen van 's Lands Zeemagt, maar ook van de Magazynen en Werven, baarde, en de aannadering der *Franſchen* te Lan-

Lande, en het daarzyn van omtrent twee duizend *Engelſchen* rechtmaatigen kommer. Van tyd tot tyd vertrokken de *Engelſchen* met hunne Schepen: dan 'er bleef een genoegzaam aantal over om 'er het naauwlettendst oog op geſlaagen te houden; bovenal daar de Heer STORY berigt kreeg, dat eenigen hunner, met de haatlykſte gevoelens en ſchriklykſte voorneemens bezield, ten oogmerk hadden om, vóór hun vertrek uit deezen Lande, alles der vlamme ten prooye te geeven. LXXXIV. BOEK. 1795.

Schoon de magt diens Zeebevelhebbers, op dat tydſtip, dewyl 'er in het Fort geene Krygsbezetting in 't geheel was, alleen in de Manſchap van 's Lands Schepen beſtondt, kon hy zich op dezelve en de Officieren gerust verlaaten. Het ſchrikbaarend nieuws der voorgenomene Brandſtichtinge deedt STORY beſluiten, dien eigen dag, een *Bataillon de reſerve* op te richten, beſtaande uit twee honderd der beste Scheepslieden, en vier ſtukken Geſchut voor 's Lands Magazyn te plaatzen. Deeze genomene maatregels verydelden niet alleen dit verfoeilyk oogmerk; maar deedt daarenboven alles in de volmaaktſte rust blyven. Der *Engelſchen* voorgenomene Brandſtichting verydeld.

De binnenrukking der *Franſchen* in *Holland*, bewoog de zich nog binnen *Helleyoet* bevindende *Engelſchen*, met zo veel overhaastings als verwarrings de vlugt te nemen, en bedryven aantevangen, die de grootſte ongelukken ſpelden, en STORYS opletende voorzorg verdubbelden. De Burgery van *Helleyoet* boodt zich vrywillig, daar Verdere voorzorgen.

LEKX. V. BOEK. 1795.

zy het gevaar, 't welk haar dreigde, voor oogen zag, ter hulpe aan (*). Men hadt wel, op de meest gevaarlyke posten, de brandſpuiten in gereedheid gebragt, en verdere voorzorgen genomen; dan de Bevelhebber begreep, zyn post en pligt niet te buiten te zullen gaan, wanneer hy, ter beveiliging van zulk een aanzienlyken ſchat, als hier in gevaar werd gebragt, die in weezenlyke waarde zo veele millioenen bedroeg, en tot voorkoming van verdere onberekenbaare gevolgen, zich van buitengewoone middelen bediende, om het belang der Natie, op de beste wyze, te verzekeren.

Last om de *Franſchen* in vryheid te ſtellen en de *Engelſchen* gevangen te neemen.

Last van hun Hoog Mogenden ontvangen hebbende om geene Verdeediging te doen, of eenigen Aanval af te wagten, maakte STORY geene zwarigheid om, op eenen eisch hem door den *Franſchen* Adjudant Generaal MALHORE, uit het Hoofdkwartier te *Rotterdam* gezonden, die hem voor de uitvoering verantwoordelyk ſtelde, alle de *Franſche* Krygsgevangenen op de Schepen *Tromp* en *Meduſa*, ten getale van omtrent zes honderd geplaatst, vry te maa-

(*) Dit ſtrookt weinig met een voor Capitein STORY zeer vleiend berigt, wegens diens Gedrag te *Hellevoetſluis*, uit *Rotterdam* geſchreeven en in de *N. Nederlandſche Jaarboeken* voor 1795. bl. 323. geplaatst, volgens 't welk STORY *het Fortres van Hellevoetſluis*, dus luiden de woorden, *in naam des Hollandſchen Volks, in bezit genomen, en de Burgers opgeroepen zou hebben, om hun van dit Beſluit kennis te geven.*

maaken, aan land te doen komen. en al- LXXXIV.
daar te wapenen; de *Engelſche* Schepen BOEK.
en Magazynen in beſlag en alle de *Engel-* ——
ſche Krygslieden of Zeevaarende Perſoo- 1795.
nen van dat Volk Krygsgevangen te neemen, en zulks daadlyk uit te voeren (*).

Daadlyk volbragt STORY dit bevel. De *Franſchen*, op het onverwagtst, uit den ſtaat van Krygsgevangenen verlost, aan wal gekomen en gewapend, trokken onder het geleide van den Capitein C. J. BLOIS VAN TRESLONG en andere Zeeofficie- Volvoering daar van.

(*) De Last van den *Franſchen* Bevelhebber uit *Rotterdam* aan Capitein STORY gezonden, was van dien inhoud, dat hy 'er niet van tuſſchen kon om 'er den uitvoer aan te geeven. Deeze op den twee en twintigſten van January afgevaardigd, was in de volgende woorden begreepen. „ Wordt gelast aan den Commandant van de Haven van „ *Hellevoetſluis*, om, op het oogenblik te wapenen alle de *Franſche* Krygsgevangenen, die zich „ in de Haven mogen bevinden, en met behulp „ van dezelven, en de Inwoonders dier plaats zich „ te verzekeren van alle de *Engelſche* Schepen, „ die zo op de Reede als in de Haven zullen „ gevonden worden; verder alle Zeevaarenden en „ Militairen dier Natie, die aldaar gevonden wor„ den, Krygsgevangen te maaken. — Volgens de „ nevensgaande Order zal hy het bevel over alle „ de gewapende *Franſchen* geeven aan den oud„ ſten Officier in rang, die zich onder dezelven „ zal bevinden, met denzelven in alles de concert „ te werk gaan, omtrent alles het geen het wel„ zyn der Natie kan betreffen. Hy zal perſoon„ lyk verantwoordelyk zyn aan de *Franſche* Re„ publiek voor alle de Schepen en Goederen, die „ by deeze Omwenteling prys zullen gemaakt „ worden, en aan my verantwoording van deeze „ order doen toekomen."

LXXXIV. BOEK. 1795.

ficieren, in het Fort, om onmiddelyk alle posten te bezetten, waar by tevens het Scheepsvolk de wagt hieldt. Door de *Franſche* hulp verſterkt, verzekerde zich STORY zo van 's Lands Magazynen als Werf, en tevens van de Magazynen door de *Engelſchen* te *Hellevoetſluis* aangelegd; de Schepen in den *Brielle* liggende, kwamen hun mede in handen. Onder opzigt des Capiteins REYNBENDE werden door de *Franſchen* ruim zeshonderd *Engelſchen* in het Fort en 't Hospitaal agtergebleeven, gevat en ontwapend.

Dit alles werd in den morgen van den drie en twintigſten van Louwmaand volvoerd op eene wyze, dat niemand eenige de minſte reden hadt om over iets, 't geen na overlast zweemde, te klaagen: terwyl de Bevelhebber alle voldoening genoot, welke hy zou kunnen begeeren van de hulp der vrygemaakte Krygsgevangenen en der Schepelingen, onder het opzigt hunner Zeeofficieren.

By het verſlag deezer zeldzaame verrigtingen, van zo veel aanbelangs voor den Lande, deedt Capitein STORY den Algemeenen Staaten de weete, dat hy, nevens de Officieren en Manſchappen der Schepen, onder zyn bevel ſtaande, den Eed aan den *Franſchen* Generaal hadt afgelegd om niet tegen de *Franſche* Republiek te zullen dienen; het genoegen hebbende van over 's Lands Schepen te blyven het bevel voeren, onder de gewoone Vlag. — De *Engelſche* Krygsgevangenen wer-

werden na *Dordrecht* gezonden, om van daar na de *Franſche* Grenzen gevoerd te worden (*). Alles bleef, door dit bedryf en de aanhoudende waakzaamheid des *Franſchen* Commandants, met wien de Heer STORY in alles gezamenlyk te werk ging, in volmaakte rust en veiligheid (†). — Het gedrag door deezen Scheepsbevelhebber te *Hellevoet* gehouden, droeg de goedkeuring weg van hun Hoog Mogenden. Lof ging van hem uit in den Lande by de Patriotten, die van de geheele toedragt der zaake of onkundig of des verkeerd onderrigt (§), hem eene vry grooter maate van eigen werkzaamheid en verdienſten toeſchreeven, dan hy, blykens zyn eigen verſlag, vrywillig beſtaan en volvoerd hadt. De

LXXXIV. BOEK. 1795.

(*) Dit was, op dien tyd, ook het lot der Prinſen VAN SALM-SALM en HOHENLOHE, met een Aide de Camp van den Generaal CLAIRFAIT op het Ys gearresteerd. Die Gevangenen hadden eene zeer aanzienlyke ſomme Gelds aan de Capiteins van een *Americaansch* en *Deensch* Schip aangeboden, om hun na *Engeland* over te voeren. Die twee braven gaven ten antwoord. „ Dat zy met *Frankryk* niet „ in oorlog zynde, niets doen zouden tegen des„ zelfs belangen; dat zy de Neutraliteit zouden „ in agt neemen, en altoos getrouw zyn aan de „ Vriendſchap, welke tuſſchen die beide Natien „ en de *Franſchen* plaats hadt." Een trek van onbaatzugtigheid en trouwe, zo zeer den *Franſchen* ſmaakende, dat de Repreſentanten dier Natie beſlooten hunne erkentenis te betuigen aan de Miniſters der *Vereenigde Staaten* en van *Deenemarken*. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 750.

(†) *Reſol. van Staaten Generaal* 9 Feb. 1795.

(§) Vergelyk de Aantekening hier boven bl. 167.

XXXIV. BOEK. 1795.

De Schoutbynagt MELVILL, met zyne Vloot uit de *Middellandſche* Zee in Herfſtmaand des Jaars MDCCXCIV ter Reede van *Vliſſingen* binnengekomen, kreeg onmiddelyk van den Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN, zich daar bevindende, laſt om het Commando over het Centrum der Linie van Defenſie te Water op zich te neemen. Een poſt door hem aanvaard en bekleed, tot dat hy, op den één en twintigſten van volgende Louwmaand, door VAN KINSBERGEN de boodſchap ontving om zich niet langer tegen de *Franſche* Natie te verzetten. Een bevel, waar uit hy het zeer gepast gevolg trok, dat de Linie van Defenſie niet langer beſtondt. Kort daar op verzogt hy mondeling, daar naa ſchriftlyk zyn ontſlag in die betrekking by VAN KINSBERGEN; dan de Luitenant Admiraal zelve, op dien tyd, van het hem toevertrouwde Algemeene Commando niet ontſlaagen zynde, hadt zwaarigheid gemaakt om in dit verzoek van MELVILL te bewilligen, en hem aan hun Hoog Mogenden verzonden. — Konden hun Hoog Mogenden goedvinden hem van dit Commando te ontheffen, dan was 'er voor hem de dringenſte noodzaaklykheid, om, ſchoon zyn Vlag-capitein ſteeds ſcheep was, zich te begeeven na *Vliſſingen* aan boord van zyn Schip de *Staaten Generaal*, te meer daar hy narigten ontvangen had van eenige opſchudding onder het Volk op de Schepen daar ter Reede. Over welke Schepen MELVILL, indien hy het verzogte ontſlag be-

MELVILL zoekt van het Commando der Linie van Defenſie ontſlaagen te worden.

bekwam, oordeelde dat aan hem het Commando, ſtaande zyne afweezigheid aan den Schoutbynagt HARINGMAN opgedraagen, als ouder in 's Lands dienst, moest wedergegeeven worden. De raadſlag van *Holland* was MELVILL te bevelen, om zich ten ſpoedigſten na de Rede van *Vliſſingen* te begeeven, aldaar het Bevel, voor zo veel mogelyk zou zyn, van den Schoutbynagt HARINGMAN over te neemen, en in 't byzonder zorg te draagen voor zyn Schip, en dat het hem, zulks behoorelyk en naar verpligting bezorgd hebbende, en de zaaken ter *Vliſſingſche* Reede zodanig geſteld zynde, dat hy, geen verder Generaal Commando aldaar, ten dienſte van den Lande, zou kunnen voeren, vryſtond na *'s Gravenhaage* weder te keeren, om aan hun Hoog Mogenden verſlag van zyne verrigtingen te doen (*). LXXXIV. BOEK. 1795.

Verregaande waren de onlusten aan boord van 's Lands Schepen in *Zeeland* gereezen, door weerſpannigheid der Zeelieden, die om betaaling en ontſlag uit den dienst verzogten. De *Franſche* Generaals MOREAU en MICHAUD, zich te *Vliſſingen* bevindende, deeden met veel moeite, hun best om de goede orde op de Schepen te bewaaren, en ontſloegen het Volk der daar liggende Vloot uit 's Lands dienst. Het Scheepsvolk in *Zeeland* ontſlaagen door de *Franſchen*.

Om

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 341.

LXXXIV. BOEK. 1795.

Om de Penningen daar toe onverwyld te krygen, deedt de *Vlisſingſche* Burger LOUYSSEN het edelmoedig aanbod, dezelve terſtond te verſchaffen, en bezorgde met de daad de daar toe benoodigde aanzienlyke Geldſomme. Gemelde Generaals gaven dien Burger, deswegen een allerloflykst getuigſchrift, ten ſlot ſchryvende, „ niet te twyfelen of de Staaten van *Hol-* „ *land* en de Admiraliteit zouden, behal- „ ven de natuurlyke verpligting, die zy „ aan den Burger LOUYSSEN, hadden voor „ het bewaaren van de openbaare rust in „ *Zeeland*, hem genoegzaame zekerheid gee- „ ven voor de uitgeſchootene Penningen (*)

Loflyk gedrag des *Vliſſingſchen* Burgers Louyssen.

Eene onwilligheid, met daadlyk oproer gepaard, vertoonde zich op een en ander van 's Lands Schepen. Het Volk verlangde afgedankt te worden. Men vondt 'er, die allen ſcheepswerk weigerden, voorgeevende, dat zy, dewyl de Vlag niet meer waaide, vry waren. Bovenal ſtak hier in uit het Scheepsvolk op 's Lands Schip de *Fredrik Willem*, gevoerd door H. JACOBSON, voor *Amſterdam* liggende, 't geen daadlyk hun goed pakte en ontſcheepte. 't Welk ten gevolge hadt, dat, van wegen den *Franſchen* Generaal SALM, een Wagt aan boord gezonden werd, die den Capitein, met de nog aan boord zynde manſchap krygsgevangen verklaarde (†).

Onwilligheid van het Scheepsvolk op een Schip voor *Amſterdam* liggende.

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1705. bl. 2286.

(†) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 146 en 148.

1795.

De *Franſche* Generaal DE WINTER verſcheen ter *Texelſche* Reede (*) op den negen en twintigſten van Louwmaand; hy weerde, in den beginne de rechtmaatige vrees voor de onaangenaamheden uit het langer in dienſt houden der Vlootelingen te wagten, hun op deezen gerustſtellenden, maar tevens tot gehoorzaamheid verbindenden trant, aanſpreekende. „ Mannen en Cameraaden! Uwe Sou-„ verainen, hun Hoog Mogenden, in „ Verdrag met het *Franſche* Volk gekomen zynde, en alle vyandlykheden tus-„ ſchen de beide Natien ceſſeerende, zo „ is het, dat door beide Natien goedgevonden wordt, Ulieden den Eed te doen „ presteeren, van de Wapenen niet meer „ tegen het *Franſche* Volk te zullen gebruiken tot perſoonlyke uitwiſſeling of „ wel tot den Vrede. De Equipagien „ blyven in het geheel, en gylieden blyft, „ voor het tegenwoordige, onder dezelfde „ wet-

DE WINTER ſpreekt de Vlootelingen ter *Texelſche* Reede aan.

(*) Niet gering was het aantal van Oorlogſchepen thans in 't *Nieuwe Diep*. Men vondt 'er *Gelderland* van 60 Stukken; de *Admiraal de Ruiter* van 60 Stukken; *Piet Hein* van 50 Stukken; *Monnikendam* van 40 Stukken; de *Argo* van 36 Stukken; *Enkhuizen*, *het Zeepaard*, *de Venus*, *de Lynx*, *de Echo* van 20 Stukken, *de Snelheid* van 12 Stukken; alle bemand. De *Pluto*, *de Verwagting* beide van 60 Stukken; de *Alliantie* van 36 Stukken, bruikbaar; dan noch bemand, noch uitgerust. *Amſterdam* van 60 Stukken en de *Admiraal Generaal* van 80 Stukken, beide onbekwaam; de *Prinſes Louiſa* van 50 Stukken, een Wagtſchip, tot geen ander gebruik dienſtig. *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 815.

LXXXIV. BOEK. 1795.

„ wetten en gehoorzaamheid, om uw verſchuldigden pligt te doen, tot zo lange „ uwe Souverainen noodig zullen oordeelen U af te danken, en eene andere „ ſchikking zullen maaken, welk tydſtip „ niet lange zal duuren. Ook beloof ik „ Ulieden alles te zullen aanwenden dat „ het oogenblik verhaast worde om Ulieden af te danken, en de behoorelyke en „ verdiende Gagien aan Ulieden worden „ betaald. — Maar, in tegendeel, hebben de *Franſche* Troepen last, om, „ daar toe door uwe Chefs en Officieren „ verzogt, de noodige behulpzaamheid te „ bieden om alle ongehoorzaamheid, deſertie, en kwaade trouwe, voor te komen, de ſchuldigen te doen vatten, „ om, volgens uwe Wetten en Artykelbrief te Water, te worden geſtraft."

By den algemeenen afgevorderden Eed van de Wapenen niet meer tegen het *Franſche* Volk te zullen draagen, tot de voorgemelde Tydperken, moesten de Capiteins en mindere Officieren op de Schepen behoorende, aan den Staat der *Vereenigde Nederlanden*, belooven „ met hunne Schepen niet te zeilen of dezelve ter Reede „ te brengen, zonder Orders, of wel voorkennisſe van de Vertegenwoordigers des „ *Franſchen* Volks, of de Generaals en „ Chef van de *Franſche* Noordlyke Armée. — Als mede dat zy de goede „ Orde en Discipline aan Boord onder „ de Equipagien zouden houden, op dat „ geene vermindering of ſchade aan 's Lands „ Sche-

„ Schepen mogt geſchieden (*)." — Hier aan werd voldaan, en het berigt deswegen leugenſtrafte een verſpreid gerugt, dat de Bevelhebbers der Schepen ter *Texelſche* Reede hardnekkig geweigerd hadden zich over te geeven; zo dat de *Franſchen* derwaards getoogen om ze te bemagtigen, geweld hadden moeten gebruiken tegen een wederſtand, die hun op het verlies van drie honderd man zou zyn te ſtaan gekomen (†).

Verwarring op 's Lands Schepen.

Aan het houden dier goede orde en onderdaanigheid ontbrak intuſſchen veel. Het ongenoegen der Vlootelingen op 's Lands Schepen voor *Texel* liggende, borrelde ſteeds op. Voorziening was 'er noodig, de Admiraliteits Leden in *'s Gravenhaage* ſloegen voor den Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN derwaards te zenden, als de Man, die den meesten invloed op het Scheepsvolk hadt, om 't zelve tot bedaaren te brengen. Een voorſlag door *Holland* van de hand geweezen, „ daar zy „ oordeelden, dat deeze eene injurieuſe „ ſtelling in zich vervatte, als of 'er „ geen andere 's Lands Zeeofficieren waren, die zo veel invloeds op het „ Scheepsvolk hadden, en by 't zelve „ zo bemind waren, als deeze Luitenant „ Admiraal (§)." — Door de belofte van

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 149.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 814.

(§) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 176.

LXXXIV. BOEK. 1795.

van eene ſpoedige Afdanking door den *Franſchen* Generaal DE WINTER hun gedaan, rekenden veelen van het Scheepsvolk zich uit den dienſt ontſlaagen: niet weinigen liepen weg. De Manſchappen van de Kanonneerbooten en Gaffelſchepen voor de binnenlandſche Verdeediging, door de verandering der omſtandigheden afgedankt, kwamen, de Vaartuigen verlaatende, om betaaling. De Kaſſen der Admiraliteiten waren uitgeput, de gewoone inkomſten ſtonden ſtil, en de ſchulden ſchreeuwden.

Slegte geſteldheid van de Admiraliteits-Kaſſen.

Wy kunnen ons tot geene byzondere opgaave daar van inlaaten. De ſchildery deswegen, door de Afgevaardigden van 's Lands Admiraliteiten, den negen en twintigſten van Louwmaand, opgehangen, zy hier voldoende. Deeze Heeren „ oordeelden het van hun pligt, terſtond by hunne „ aankomst, hun Hoog Mogenden onder „ 't oog te moeten brengen de perplexe „ omſtandigheden, waar in hunne reſpective Collegien, zich ten aanziene van de „ Finantien, bevonden, zynde van dien „ aart, dat, zonder oogenbliklyke voorziening, de allergrootſte onheilen daar „ uit te wagten waren; alzo niet alleen „ de ordinaris Inkomſten van de Collegien geheel ophielden, en te niet liepen; „ maar boven dien alle de Bondgenooten, „ in het furneeren van hunne Quotas in „ de geconſenteerde en geconcludeerde „ Penningen agterlyk waren; zo dat de „ Collegien van alle inkomſten ontbloot, „ buiten ſtaat waren hunne Leveranciers „ en

„ en Engagementen te voldoen; hunne LXXXIV.
„ Officianten en Arbeidsvolk te betaalen; BOEK.
„ hunne Officieren in ſtaat te ſtellen om ——
„ de noodige Vivres voor hunne onder- 1795.
„ hebbende Manſchap te bekomen. De
„ Matroozen verlieten in menigte de Sche-
„ pen, de Manſchap van de Vaartuigen
„ ter binnenlandſche Verdeediging ge-
„ ſchikt, in het ys overompeld, was mee-
„ rendeels gevlugt, deezen moest men te
„ vrede ſtellen, ja veelen zelfs konden de
„ Premien en Handgelden aan de Man-
„ ſchappen by hunne dienstneeming uit-
„ geloofd, niet voldoen (*)."

Byzonder vonden zy zich verlegen hoe zich te gedraagen omtrent de Binnenlandſche Verdeediging, „ die de veranderde „ omſtandigheden ſcheenen te doen ver- „ vallen." Zy verzogten onderrigt „ of

„ zy

(*) Ten opheldernde voorbeelde mogen wy hier plaats geeven aan eene ruwe Opgave, wegens den Staat van het Collegie der Admiraliteit op de *Maaze*, den 29 Jan. 1795 gedaan. „ De Kas is, op „ dit oogenblik, tuſschen de zes en zeven duizend „ Guldens, en alle ordinaire Inkomſten ſtaan ſtil. — „ De verſcheenen Tractementen der Bedienden „ en Officieren bedraagen met den anderen ruim „ 29000. — De Betaaling der Werven, zo over „ December als January zullen ook bedragen om- „ trent de 27000. — De Soldyen over 1793 zyn „ nog niet geheel en al afbetaald, en over 1794 „ nog niets. — De Kostpenningen zullen mede „ eene geheele ſom monteeren. — De Premien „ voor de aanwerving moeten voor de laatst aan- „ geworve Kanonneerbooten, het Fregat *Bellona*, „ en de Generaale Werving over het laatſte half- „ jaar nog worden voldaan. — De Intereſſen gaan „ hun gewoonen gang. — En de geſlaagen Or- „ lon-

LXXXIV. BOEK. 1795.

„ zy dezelve moesten aanhouden en weder in orde brengen, dan wel of zy de „ Manſchappen, tot dezelve behoorende, „ moesten afdanken, in welk geval aanſtonds de noodige Gelden tot afbetaaling van dezelve dienden te worden gevraagd." Zy voegden 'er tot onderrigt by, „ dat deeze Manſchap hoofdzaaklyk „ beſtondt uit tweederlei ſoort, te weeten „ uit die der *Kanonneerbooten*, waar van een „ aantal vernield was, en de Manſchap aangenomen, onder uitdruklyk beding, om „ op geen Oorlogſchepen te worden overgeplaatst; en uit die der *Vaartuigen* van „ allerlei ſoort, van welken mede zommige „ verlaaten en geruineerd waren, en de „ Manſchappen, hoe zeer onder geen bepaalde voorwaarden aangenomen, meerendeels, ſchoon niet allen, onwillig waren om op de Oorlogſchepen over te „ gaan (*)."

Beſluiten ten opzigte van de weggeloopene Scheepelingen.

Dit verlaaten der Schepen deedt de Raad der Admiraliteit op de *Maaze*, gunſtig oordeelende dat zulks zonder oogmerk van Deſertie was geſchiedt, den tienden van Sprokkelmaand, eene Waarſchuwing

„ nantien zullen, naar giſſing wel meer, maar niet „ minder dan anderhalve tonne Gouds beloopen. — „ De Manſchappen van Kanoneerbooten en Gaffelſchepen, ter binnenlandſche verdediging, die „ hunne Vaartuigen en Posten hebben verlaaten, „ komen allen op, en vorderen betaaling." *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 29.

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 37.

wing uitvaardigen om allen na boord te rug te keeren; met toezegging dat zy, die binnen den tyd van drie Weeken zulks deeden, geen ſtraffe ontvangen zouden, maar in liefde aangenomen worden; doch anderzins zich blootſtellen om als Verlaaters van 's Lands dienst te worden aangemerkt. LXXXIV. BOEK. —— 1795.

Het leedt tot den zestienden der gezegde Maand, dat alle de Manſchappen van de Kanonneerbooten, verlaaten Gaffelſchepen, en de Hulk *de Hoop*, tot het Zeebewind van de *Maaze* behoorende, uit den Eed en dienst van den Lande werden ontſlaagen; met bepaaling nogthans, dat onder die afgedankten geenzins gerekend werden de Manſchappen uit het Wagtſchip op de Gaffelſchepen geplaatst, die verpligt zouden zyn na hunne Schepen te rug te keeren. En was 'er eene ſchikking gemaakt op de afbetaaling der bedankten (*). Afdankiag der Manſchappen op de Kanonneerbooten.

Wel te wagten was het, dat klagten, voorſtellen en verzoeken van deezen aart, als wy zo even opgaven, die by aanhoudenheid, van wegen de Admiraliteits Collegien, voorvielen, geen gunſtig gehoor vonden, en de Inleeveraars, met die van hunnen Aanhange, harde woorden moesten hooren, over hunne gehoudene handelwyze. —— Tot een ſtaal hier van kan dienen, hoe de Proviſioneele Repreſentanten van *Holland*, wegens het Beheer der Zee- Sterke taal door *Holland* wegens het Zeeweezen gevoerd.

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* H. D. bl. 207.

LXXXIV. BOEK. 1795.

Zeezaaken ter Vergadering van hun Hoog Mogenden deswegen hunne verontwaardiging betuigden. „ Het blykt, Hoog Mogende Heeren! uit het Rapport der Gecommitteerden van de Admiraliteiten, „ dat alle de Schepen van den Staat niet „ verder gevictualieerd zyn, dan tot den „ laatſten van Maart, en dat by de Admiraliteiten volſtrekt geene Penningen „ meer voorhanden zyn. Is het niet „ vreemd, dat men nu eerst bedagt is „ op middelen van herſtel, en dat men „ nu deeze Stukken *proforma*, quaſi in „ deliberatie wil brengen; ten einde misſchien om aan *Holland*, zo het onvermogend bevonden mogt worden, de „ ſchuld te geeven.

„ Maar, Hoog Mog. Heeren! wy zyn „ gelast U rondborstig te verklaaren, onze „ Committenten willen, tot geen prys, in „ de ſchoenen treeden van de voorige Adminiſtrateurs, en byaldien het akelig gevolg van deezen toeſtand van zaaken „ mogt zyn, dat door gebrek aan tydige „ Victualieering, of door gebrek aan Fournisſementen, onze Medebroeders in de „ Colonien van honger ſtierven, of wanhoopig tot de *Engelſchen* overliepen, „ wy waſchen onze handen van deeze „ Euveldaaden, en nu voor als dan ſtellen wy U perſoonlyk verantwoordelyk.

„ En laat ons hier ter adſtructie van „ de godlooze Directie omtrent de Zeezaaken, 'er byvoegen, dat toen men „ voor drie weeken, den ſpreekenden wil

„ van

„ van den Almagtigen niet meer kon lo- LXXXIV.
„ chenen, en het indringen van onze Ver- BOEK.
„ losſers niet meer beletten, dat men toen ——
„ evenwel nog geene order heeft geſteld 1795.
„ op het afdanken van Matroozen en Ka-
„ nonniers, en andere Ligte Troupes, ter
„ verdeediging quaſi van een gehaat Gou-
„ vernement geligt — en dat, Hoog Mog.
„ Heeren! — en dat terwyl men zeer wel
„ wist, immers behoorde te weeten, en
„ het duidelyk in 't oog viel, welk eene
„ verligting aan de noodlooze Uitgaven,
„ zodanig eene Afdanking zou te wege
„ brengen. Welk een zwart Tafereel zou
„ ik hier kunnen ſchilderen! Maar Hoog
„ Mog. Heeren! onze tyd is te kostbaar
„ en de wenken van Vaderland en Vry-
„ heid zyn te veel beduidende; wy zyn
„ alleen gelast U Hoog Mog. te vraagen,
„ of niet zodanige gedraagingen, ten aan-
„ zien van het Volk van *Nederland*, zul-
„ len en moeten gehouden worden voor
„ *crimineel.*"

De geſteldheid van de Admiraliteit op de *Maaze* ten voorbeelde aangehaald hebbende (*), roepen zy uit; „ O bejamme-
„ renswaardig Volk van *Nederland!* welk
„ een Bajert van verwarring! hoe zyt gy
„ te redden! oordeelt zelve Hoog Mog.
„ Heeren!"

Hoe ſchor moet die Heeren het woord *Crimineel* in de ooren geklonken hebben, daar zy, daags te vooren, uit den mond dier

(*) Zie hier boven bl. 177.

LXXXIV BOEK. 1795. dier zelfde Repreſentanten, by een ſterken aandrang van hun Hoog Mogenden, om, zonder eenig verwyl, Geld ten Comptoire Generaal der Unie te brengen, ten einde aan den gedaanen eisch der benoodigdheden voor het *Franſche* Leger te voldoen; hadden moeten hooren. „ De rampzalige ſtaat van verwarring, waar in de „ zaaken van het lieve Vaderland zich „ bevinden, de geheele uitputting van het „ Volk; het bederven van het Land, de „ vernieling van een gedeelte des tegenwoordigen Geſlachts, de onherſtelbaare „ nadeelen aan de volgende Geſlachten „ toegebragt, het uitledigen van onze „ Schatkist tot op derzelver bodem, en „ met één woord alle de gevolgen van „ een Systhema van List en Geweld, dat „ den Vrienden van *Vryheid* en *Gelykheid* „ des te gevloekter moet zyn, naar maate „ men te onbeſchaamder durfde te ſchermen met de ſchoone woorden van *Godsdienst*, *Vryheid* en *Vaderland* — alle die „ gevolgen kunnen by geene mogelykheid worden toegeſchreeven aan de nieuwe Orde van zaaken, en byaldien het „ nu mogt gebeuren, dat, naa gedaan „ Onderzoek, *Holland* onvermogend wierd „ bevonden, om aan uwe tegenwoordige „ aanſchryving te voldoen — byaldien dit „ onvermogen treurige gevolgen mogt „ hebben, hoe! zouden dan dezelve, met „ eenigen ſchyn van regt, door U Hoog „ Mogenden aan de Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* kunnen geweeten

„ wor-

„ worden? — hoe is het mogelyk, dat U Hoog Mogenden zich waanen vry te pleiten van verantwoordelykheid, en de gevolgen eener Godlooze Adminiſtratie voor rekening durven ſtellen van hun, aan welken niets dierbaarder zal zyn, dan om derzelver nadeelen, zo veel mogelyk te herſtellen? — Neen, Hoog Mogende Heeren! neen! wy kennen de geweezene en nog beſtaande *Raddraaijers*, wy roepen hun op tot redding van het door hun aangebragte bederf, en wy zullen zeer wel middelen weeten te beraamen, en daar te ſtellen, om hun aan de Natie bekend te maaken, en de Scheidsmuur tuſſchen die van het voorig beſtuur, en die het Volk geroepen heeft, duidelyk aan te wyzen (*)."

LXXXIV. BOEK. —— 1795.

Op de ſpoedige bekendmaaking van de Verandering in den Lande voorgevallen, in de Volkplantingen van den Staat, aan de Conſuls in de *Middellandſche Zee*, *Oostzee* en zogenaamde *Kleine Oost*, als mede aan de Bevelhebbers der Lands Oorlogſchepen, drong *Holland* by de Algemeene Staaten aan, willende dat de laatstgemelden, wanneer zy, 't zy door de onmogelykheid van veilig door het *Kanaal* te zeilen, 't zy door het Ys in de Havens der Republiek niet kunnende binnen loopen, als dan de naastbygelegene Havens in *Frankryk* te zoeken hadden; de Schippers der Koopvaardyſchepen wilden zy verboden

Algemeene voorzorgen omtrent 's Lands Schepen en de Zeevaart genomen.

(*) *Jaarb. der Bat. Republiek* I. D. bl. 196—199.

LXXXIV. BOEK. 1795.

den hebben in eenige *Engelſche* Haven zich te begeeven. — Teffens ſtelden zy voor den Bevelhebberen van 's Lands Schepen, waar dezelve zich binnen de Havens van deeze Landen mogten bevinden, ten ſpoedigſten te gelasten om geene Orders hoe genaamd van den Admiraal Generaal te mogen tellen of opvolgen op ſtraffe des Doods, en dat de ſchade, welke den Lande daar uit zou mogen overkomen, op hunne Goederen zou worden verhaald (*). De raadſlagen ter Algemeene Staatsvergadering liepen overeenkomſtig met den voordragt van *Holland*, wat de kennisgeevingen, en de algemeene voorzorgen betrof (†).

Raadſlag der Admiraliteit wegens het niet gehoorzaamen aan de bevelen des Admiraal Generaals.

Aangaande den last den Bevelhebberen van 's Lands Schepen om geene Orders van den Admiraal Generaal te gehoorzaamen, was de raadſlag der Afgevaardigden uit de Admiraliteiten deezer Lande, „ dat, „ alzo het van zelve ſprak, dat de hooge „ Charge van Admiraal Generaal, door de „ afweezigheid van zyne Hoogheid, pro„ viſioneel in den ſchoot van hun Hoog „ Mogenden Vergadering zelve reſideerde, „ dienſvolgens zulk een Verbod niet an„ ders zou kunnen effectueeren dan de „ Commandanten van 's Lands Schepen „ in de grootſte verlegenheid te brengen: „ terwyl dezelve wel degelyk behoorden „ te reſpecteeren de Orders van den gee„ nen,

(*) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 1. D. bl. 10.

(†) *Reſol. van Staaten Generaal* 30 Jan. 1795.

„ nen, aan wien hun Hoog Mogenden het „ Commando van 's Lands Vloot hadden „ toevertrouwd, of verder zouden gelie- „ ven toe te vertrouwen, met zodanig „ een Last en Inſtructie als Hoogstdezel- „ ven, naar maate van de omſtandighe- „ den van tyden en zaaken, geſchikt zou- „ den oordeelen (*)."

LXXXIV. BOEK. 1795.

Holland merkte aan, dat, daar dit Advys niet floeg op de voorgemelde zaak; doch het waare Stuk ſcheen te ontwyken, hun Gelastigden ter Algemeene Staatsvergadering hadden voor te draagen, „ dat „ alle Commandanten van 's Lands Schepen zouden worden gelast geene Orders „ van den Admiraal Generaal, noch die „ uit eenige Procuratie of Last als van „ hem voortgekomen, mogten kunnen „ geoordeeld worden, te reſpecteeren, on- „ verminderd de Orders, die door hun „ Hoog Mogenden, of door Directie van „ Gequalificeerden gegeeven werden, en „ dus directlyk uit den boezem van hun „ Hoog Mogenden voortkwamen (†)."

Aanmerking door *Holland* daar op gemaakt.

Dit hadt een nader Verſlag der Admiraliteits Leden ten gevolge, van deezen inhoud, „ dat zy den Perſoon niet kenden, die, van wegen den Admiraal „ Generaal, diens post waarnam; en daar „ tegen wel wisten, dat de Luitenant „ Admiraal VAN KINSBERGEN het Com- „ man-

Nader verſlag der Admiraliteits Leden.

(*) *Reſol van Staaten Generaal* 30 Jan. 1795.
(†) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 56.

LXXXIV. BOEK. 1795.

„ mando, op verlangen van hun Hoog „ Mogenden, hadt behouden en voerde: „ terwyl, naar hun inzien, door het voor„ geſlaagen verbod niet kon worden ge„ buteerd het niet gehoorzaamen aan de „ Inſtructie, in den tyd, aan de gedeta„ cheerde Schepen na de *Oost-* en *West-* „ *Indien* gegeeven; dat een Verbod, zo „ als het was voorgeſlaagen, nimmer van „ eenigen dienst kon zyn; doch dat hun „ Hoog Mogenden, eenige bedenking over „ de gegeevene Orders hebbende, aan de „ Collegien ter Admiraliteit deezer Lan„ den zouden kunnen aanſchryven, om „ Hoogstdezelve Copie te zenden van de „ Inſtructien aan de reſpective Officieren „ van ieders Reſort, door den Admiraal „ Generaal gegeeven; ten einde hun Hoog „ Mogenden dezelve zodanig zouden kun„ nen altereeren, als zy naar derzelver „ wysheid oordeelden te behooren, of „ zodanige Orders daar toe aan de Col„ legien doen toekomen als noodig zou„ den mogen bevonden worden."

Voor bekendmaking aangenomen.

Voor bekendmaaking werd dit by *Holland* aangenomen, en de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gelast, om, van wegen dat Gewest, dit ingewikkelde ſtuk voor vervallen en afgedaan te houden, door het Beſluit van *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering reeds ingebragt, 't welk zy vertrouwden dat ook aldaar zou omhelsd worden (*).

De

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 254.

De Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN bekleedde met de daad de plaats van den uitgeweeken Admiraal Generaal. Hun Hoog Mogenden hadden hem het Bevelhebberſchap over 's Lands Vloot toevertrouwd. Wel ſchreef hy, zo vroeg als den negen en twintigſten van Louwmaand, dat zyne verminderde gezondheid rust noodig hadt, als niet gemaklyk herſtellende by iemand, die reeds zedert den Jaare MDCCXLV, in verſcheide betrekkingen, de eer gehad hadt zyn Vaderland te dienen, en ingevolge hier van de vryheid verzogt om het Commando in den ſchoot van hun Hoog Mogenden terug te geeven. Een Verzoek door hem den zesden en den negenden der volgende Maand herhaald, by gelegenheid, dat hy over de ſchikking van 's Lands Schepen, de noodige verandering der Seinen, als mede over den aandrang des Scheepsvolks in *Texel* en het *Nieuwe Diep* liggende, den Voorzitter van hun Hoog Mogenden ſchreef; zaaken waar over hy deezen zou hebben komen onderhouden, ten einde men daar in mogt voorzien, was hy door ziekte niet belet geworden (*). LXXXIV. BOEK. 1795. VAN KINSBERGEN neemt het Bevelhebberſchap over 's Lands Vloot waar, en verzoekt ontſlag.

Wanneer VAN KINSBERGEN de eerſte keer aanzoek deedt om van het hem toevertrouwde Bevelhebberſchap ontſlaagen te worden, hadt *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering doen betuigen, in dit Ver- Bevel hem gegeeven om binnen den Lande te blyven.

(*) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 91 en 191.

LXXXIV. BOEK. 1795.

Verzoek toe te ſtemmen, behoudens dien-Zeebevelhebbers Verantwoordelykheid, byzonder omtrent het geen hy verrigt hadt geduurende zyn Commando, als mede om naauwkeurig, en zo ras doenlyk, onderrigt te worden, wat 'er ware van de Orders door Hem aan de Bevelhebbers der Schepen onder zyn bevelen ſtaande, gegeeven, om de Viſcherspinken, met welke de geweezen Stadhouder en diens Gezin na *Engeland* waren vertrokken, te convoyeeren; met uitdruklyken aandrang dat door hun Hoog Mogenden de noodige bevelen zouden worden afgevaardigd, dat de Luitenant *Admiraal*, voor eerst, en tot dat die zaak nader zou zyn onderzogt, zich niet zou hebben te begeeven buiten het Grondgebied der Zeven Provincien, of van de Generaliteits Landen (*).

Welke ſchikkingen hy wildegemaakt hebben op de Lands Schepen.

Een aandrang op nieuwe ſchikkingen ter Zee ontleende VAN KINSBERGEN uit de langduurigheid van het Winterſaiſoen, uit de vermeerdering des Krygsvolks in den Lande, en de uitputting door de *Engelſchen* veroorzaakt; deeze was het te vreezen, zouden gebrek aan de noodwendigheden van de uiterſte aangelegenheid, zo niet geheel, ten minſten ten deele, in den Staat kunnen veroorzaaken, waarom hy in

(*) Wy hebben, het geen VAN KINSBERGEN, ter Verantwoordinge van zyn gedrag in deezen bygebragt heeft, onzen Leezeren medegedeeld by het verhaal van 's Stadhouders vertrek uit deezen Lande. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVII. D. bl. 429.

in overweeging gaf, om, zo ras het open water zulks zou toelaaten, eenige van 's Lands Schepen, Fregatten en Vaartuigen, voor de Havens van deeze Landen te laaten kruisſen; ten einde de toevoer van buiten 's Lands, zo uit het Noorden, als van andere plaatzen, door Neutraale Schepen aangebragt, niet verhinderd mogt worden ingeval deeze Staat, in Oorlog met *Engeland* mogt geraaken: dewyl de *Engelſchen* als dan, ten eerſten onze Havens zouden tragten in te ſluiten. — Hy ſtelde ten zelfden tyde voor, of de omſtandigheden, waar in zich deeze Staat, ten opzigte van dit Ryk, daadlyk bevondt, het niet raadzaam maakten, dat door hun Hoog Mogenden alle de Bevelhebbers der Schepen in de Havens van den Staat last gegeeven werd om geen *Engelsch* Esquader, of wel Oorlogſchepen, te laaten binnen zeilen, en de bevelvoerende Officieren der Batteryen op de Kusten, tot het beletten van het inkomen der Vyandlyke Schepen aangelegd, een dergelyken last kreegen; als mede om de Schepen, zo dra 'er geen vrees meer voor het Ys mogt zyn, uit de Havens ter Reede te doen haalen; en tevens, tot dekking van *Friesland* en *Groningen*, op de *Eems* eenige Oorlogs Fregatten te plaatzen. — Hy voegde 'er een plan by om de Seynen van verkenning, als in deezen tyd hoogstnoodzaaklyk, te veranderen (*). LXXXIV BOEK. 1795.

Voor-

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 158. 159. 194.

LXXXIV. BOEK. 1795.

Voorſtellen, waar op de Gelastigden tot de zaaken van de Zee dit Verſlag uitbragten, dat, hoe zeer geene *Engelſche* Schepen, op dit tydſtip, te verwagten ſcheenen, de voorzorg des Heeren VAN KINSBERGEN zou kunnen worden goedgekeurd, en hy gelast om daar mede overeenkomſtige orders te geeven; dan tevens aan alle bevelvoerende Officieren, onder zyne Orders geſteld, te gelasten om zorgvuldig alles te vermyden, wat na eenige Agresſie of Hostiliteit zou kunnen gelyken; doch, des niet tegenſtaande, op hun hoede te zyn, en niet toe te laaten, dat een *Engelsch* Esquader of Oorlogſchepen, zonder voorafgaande waarſchuwing van het oogmerk hunner binnenkomst, en daar toe verkreegen verlof, in de Havens van den Staat binnen zeilden; doch daar en tegen een enkel Schip of Fregat hier in niet te verhinderen, en vrylyk te laaten binnen komen, zorg draagende om het op de Reede zodanig eene plaats te doen neemen, dat het altoos onder bedwang van 't geſchut, zo van 's Lands Schepen, als van de Batteryen te Lande bleeve, en hetzelve niet te laaten vertrekken, zonder voorafgaand verlof van hun Hoog Mogenden, met last om van zodanig eene binnenkomst onverwyld kennis te geeven. —— Desgelyks was de raadſlag deezer Gelastigden, om, zo dra 'er geen vrees voor 't Ys meer ware, zo veel Fregatten en Vaartuigen uit de Havens op de Reede te doen haalen, als de Luitenant Admiraal, tot dekking der in zyn

Verſlag hier op uitgebragt.

zyn Voordragt gemelde Gewesten, noodig zou oordeelen; doch daar by in het oog te houden, om dezelve zodanig eene plaatzing te doen neemen, dat aan geene nabuurige Mogenheid eenigen grond tot aanstoot deswegen werd gegeeven (*). LXXXIV. BOEK. 1795.

By *Holland* werd beslooten, dit Verslag te stellen in handen van het *Committé van Marine*, waar toe de Leden eerstdaags zouden worden benoemd (†). De Benoeming daar van, de werkzaamheden en veranderingen daar uit gevolgd, vallen in een ander Tydvak onzer Geschiedenisse. Alleen staat ons nog, met een enkel woord, te vermelden, dat te midden van Sprokkelmaand de Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN, nevens den Fiscaal der Admiraliteit te *Amsterdam* J. C. VAN DER HOOP, op geheimen last, van Gecommitteerden der Vergadering van de Provisioneele Representanten van het Volk van *Holland*, door den Maire VISSCHER gevat en in Civile bewaaring op het Stadhuis gebragt wierden. VAN KINSBERGEN en VAN DER HOOP in hegtenis.

Niet lang duurde deeze veel opzienbaarende hegtenis. Immers, op den vier en twintigsten dier Maand, deedt de Burger OLDENBARNEVELD genaamd TULLING, in naam der Commissie tot de zaak van VAN KINSBERGEN en VAN DER HOOP verslag ter Vergadering der Provisioneele Re- Daar uit ontslaagen.

(*) *Resol. Gen.* 10 Feb. 1795.

(†) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* I. D. bl. 259.

LXXIV. BOEK. —— 1795.

Repreſentanten van *Holland*, dat het Decreet, ten opzigte van het ontſlaan van den Luitenant Admiraal VAN KINSBERGEN uit het Stadhuis van *Amſterdam*, door hem was overgezonden aan den Maire dier Stad tot diens narigt, en dat voorts de ſtukken der zaak van VAN KINSBERGEN en VAN DER HOOP door hem aan den Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal waren ter hand geſteld; ten einde deeze daar in, naar eisch der Juſtitie, zou handelen. Deeze Bezending hadt behalven gemelden Verſlaggeever, beſtaan uit de Burger Repreſentanten DE LANGE VAN WYNGAARDEN en DUIN, nevens den Amanuenſis ALEXANDER WILLEM SWART (*).

Geldbehoefte der *Oost-Indiſche* Maatſchappy.

Even behoeftig, als wy reeds een aantal jaaren de *Oost-Indiſche* Maatſchappy gezien hebben, bleef dezelve tegenwoordig; ja, de nood, en geldbehoefte nam toe (†). Om deeze te doen kennen, hebben wy ſlegts eene en andere betuiging te ontleenen uit eenen Brieve, door de Gecommitteerden wegens *Zeeland* tot de zaaken der *Oost-Indiſche* Compagnie aan de Staaten van dat Gewest, in Lentemaand des Jaars MDCCXCIV, toegeſchikt. Naa voorheen aangewende en gebrekkig geſlaagde poogingen vermeld te hebben, laaten zy 'er op volgen, wy ſchryven de eigene woorden af. —— „ Voegen wy nu hier

(*) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 1. D. bl. 295. 360 en 552.

(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVI. D. bl. 288.

„ hier by de tegenwoordige omſtandighe- LXXXIV.
„ den van tyden en zaaken, het aanhou- BOEK.
„ dend gebrek van Zeevaarenden, zo hier ——
„ te Lande als in de *Indien*, en om deeze 1795.
„ reden het onwaarſchynlyke, ten min-
„ ſten het onzekere, van genoegzaame Re-
„ touren, voor dit en het volgend Jaar,
„ dan kan het geen de minſte tegenſpraak
„ lyden, dat de Staat der *Oost-Indiſche*
„ Maatſchappye thans ten hoogſten precair
„ is, en zo ooit, van nu af aan, voor het
„ toekomende, de zorglykſte vooruitzig-
„ ten opleevert.

„ Een aandagtige beſchouwing hier van
„ heeft aan de gezamenlyke Gecommit-
„ teerden van de beide Provincien aan-
„ leiding gegeeven, om in het laatst van
„ het afgeloopen Jaar aan de Vergadering
„ van Zeventienen, binnen *Middelburg*
„ vergaderd, andermaal derzelver gegron-
„ de bekommering onder 't oog te bren-
„ gen, om dit Stuk, ten ſpoedigſten, tot
„ een nader en ſerieus object van delibe-
„ ratie te maaken; ten einde, van nu af
„ aan, niet alleen op middelen bedagt te
„ zyn; maar die ook daadlyk te conſta-
„ teeren, welke het meest geſchikt zou-
„ den weezen om ſchadens en verwarrin-
„ gen, welke een plotslyke val der Maat-
„ ſchappye onmiddelyk naa zich zou ſlee-
„ pen, zo veel mogelyk, voor te ko-
„ men, immers, en in allen gevalle, ten
„ minſten nadeele van de Crediteuren, te
„ verzagten en te regelen.

„ Dan, Edel Mog. Heeren! wy moe-

LXXXIV. BOEK. 1795.

„ ten, tot ons leedweezen, betuigen, dat
„ wy, in de daar op genomene Reſolu-
„ tie van gemelde Vergadering al weder-
„ om niet hebben mogen ontdekken, die
„ vaste perſuaſie van den, naar ons inzien,
„ zo zeer precairen en zorglyken ſtaat
„ der Maatſchappye, als wy ons hadden
„ voorgeſteld. Immers en in allen gevalle
„ is het ons voorgekomen, dat het Be-
„ wind zich, by aanhoudenheid, veel te
„ vleijende denkbeelden ſchynt te vormen
„ van de gunſtige diſpoſitie van de Heeren
„ Staaten der beide Provincien, om de
„ Maatſchappy, door eenen Finantieelen
„ Onderſtand, te hulpe te komen, verzoe-
„ kende en inſteerende hetzelve, dat wy
„ alle onze poogingen zouden gelieven in
„ het werk te ſtellen om Hoogstdezelven
„ daar toe te permoveeren.

„ Wel is waar, dat de Vergadering van
„ Zeventienen het Beſluit genomen heeft,
„ dat uit ieder der reſpective Kameren
„ zouden benoemd worden één of meer
„ Leden, ten einde met en benevens twee
„ beëedigde Hoofdparticipanten, te wee-
„ ten één uit de Kamer *Zeeland*, met ons
„ en de *Hollandſche* Heeren over den in-
„ houd van eene Misſive, den eerſten van
„ Oogstmaand des voorigen Jaars geſchree-
„ ven, daadlyk in conferentie te treeden,
„ en te overleggen op hoedanig eene wy-
„ ze aan onze gemanifesteerde intentie
„ gevoeglykst zou kunnen voldaan wor-
„ den. Dan, daar de Gecommitteerden
„ niet gequalificeerd waren, om eenige

„ pun-

„ punten finaal te kunnen conſtateeren, LX. XIV.
„ veel min ter executie te leggen, zo be- BOEK.
„ greepen wy al aanſtonds, dat aan de ——
„ zyde der Vergadering van Zeventienen 1795.
„ niet genoeg gepenetreerd wierd die De-
„ claratie, welke, naar ons begrip, in de
„ tegenwoordige omſtandigheden, ver-
„ eiſcht wordt.

„ Dan, niettegenſtaande dit alles, heb-
„ ben wy het egter van onzen pligt ge-
„ oordeeld, de Conferentie met de Ge-
„ committeerden ten deezen dage aan te
„ vangen; waar van het proviſioneel Re-
„ ſultaat is geweest eene ſchriftlyke No-
„ ta, ons door de Gecommitteerden en
„ beëedigde Hoofdparticipanten ter hand
„ geſteld; doch welke van zulk een te-
„ deren en delicaten aart is, dat wy ſchier
„ beſchroomd zyn, om dezelve onder 't
„ oog van U Ed. Mog. te brengen; ten
„ minſten, onder de Staatspapieren ter
„ drukperſe over te leeveren."

Van dit Stuk, welks voorleezing zy, zulks geëischt wordende, niet wilden agterhouden, geeven zy den zaaklyken en teffens verbaazenden inhoud, met deeze woorden op. „ Dat de Maatſchappy het des
„ noods, met haare zaaken, en gewoone
„ betaalingen, zou kunnen gaande hou-
„ den, en dienvolgende ſtaande blyven,
„ tot het uiteinde van de Maand July
„ aanſtaande, indien eenige Posten van
„ Uitgaaf, geſpecificeerd in de calculative
„ berekeningen over het genoemde Tyd-
„ vak, door de reſpective Kameren ge-

LXXIV. BOEK. 1795.

„ formeerd, en aan ons ter hand ge-
„ ſteld, werden gedefalqueerd, en de be-
„ taaling daar van, voor eenigen tyd, ge-
„ protaheerd.

„ Dan 'er zouden twee Punten van
„ meerder aanbelangs en als *Conditiones ſine*
„ *quibus non*, waar van alleen het voor-
„ ſtel by U Ed. Mog. geen minder ſen-
„ ſatie, dan by ons, zal veroorzaaken,
„ moeten vaſtſtaan: terwyl zonder die de
„ Maatſchappy eerlang, en binnen zeer
„ korten tyd, het zou moeten opgeeven,
„ en niet alleen verpligt zyn met de vol-
„ doening van haare Crediteuren, en da-
„ gelykſche betaaling, op te houden; maar
„ ook genoodzaakt haare Werven te ſlui-
„ ten en de gewoone Arbeidslieden af te
„ danken."

Deeze Punten waren —— „ *Voor eerst*,
„ dat, geduurende het voornoemde tyd-
„ vak, geene Geldſpecien, en op welker
„ verzending de Compagnie, van het voo-
„ rige Jaar, nog twee Millioenen Guldens
„ ten agteren is, met de uitgaande Sche-
„ pen na de *Indien* zouden worden ver-
„ zonden. —— *Ten tweeden*, dat de be-
„ taaling van de verſcheenen en nog tot
„ de Maand July te verſchynen Intreſſen,
„ welke de Maatſchappy aan U Ed. Mog.
„ en aan de Heeren Staaten van *Holland*
„ verſchuldigd is, mitsgaders het Montant
„ der honderdſte en tweehonderdſte Pen-
„ ning op de Actien, bedraagende te za-
„ men tuſſchen de vyftien en zestien Ton-
„ nen Gouds, proviſioneel zouden moe-

„ te

„ ten worden uitgeſteld, en tot eene be- LXXIV.
„ kwaame gelegenheid geſurcheerd." BOEK.
„ Belangende het eerſte, het ſtaaken ——
„ van de verzending der Contanten na 1795.
„ *Indien*, zo gevoelen U Ed. Mog. dat
„ dit, in de daad, en in de uitwerking, het
„ zelfde is, als van nu af aan aanſtalte te
„ maaken tot de Diſſolutie van de Maat-
„ ſchappy zelve, daar het geen betoog
„ noodig heeft, dat zonder toevoer van
„ Geldſpecien, de Hooge Regeering van
„ *Indien* buiten ſtaat geſteld wordt, om
„ dezelve van de noodige Retouren te
„ voorzien; welke de eenige ſource van
„ haar beſtaan, voor het vervolg moet
„ uitmaaken.

„ En, wat het tweede betreft, de Op-
„ ſchorting van de betaaling der verſchee-
„ nen en nog vóór Augustus te verſchy-
„ nen Intresſen, mitsgaders van de hon-
„ derdſte en tweehonderdſte Penning op
„ de Actien, aan de beide Provincien ver-
„ ſchuldigd, zo zal de Wysheid van U
„ Ed. Mog. en die der Heeren Staaten
„ van *Holland*, alleen kunnen beſliſſen, of
„ de tegenwoordige omſtandigheden van
„ tyden en zaaken, en de geſteldheid der
„ Provinciaale Financien zulks toelaaten.

„ Intuſſchen, Ed. Mog. Heeren! ge-
„ voelen wy maar al te zeer, en niet
„ zonder eene leevendige aandoening, het
„ epineuſe en embraſſante der Delibera-
„ tien, die uit dit gedetailleerde noodzaak-
„ lyk moeten gebooren worden.

„ En onze aandoening vermeerderd dan

LXXXIV. BOEK. 1795.

„ voornaamlyk, wanneer wy in aanſchouw
„ neemen, dat, byaldien U Ed. Mog. en
„ de Heeren Staaten van *Holland* al eens
„ mogten goedvinden aan het Bewind een
„ vernieuwd bewys van hulp en onder-
„ ſtand, in dit moment, te verleenen, dan
„ nogthans, naa het einde van July, de
„ zaaken van de Maatſchappy niet gered
„ zyn. Daar het ten eenemaal onzeker
„ is en blyft, of de verwagt wordende
„ Retouren, zo dezelve al behouden mog-
„ ten binnenkomen, genoegzaam toerei-
„ kend zullen bevonden worden om uit
„ de provenu derzelven aan de verdere be-
„ noodigde onkosten en uitgaven, tot aan
„ de Voorjaars Verkooping van MDCCXCV,
„ te kunnen face maaken —— en waar
„ voor wy, zo uit hoofde van de voort-
„ duurende Sterfte in *Indien*, en het daar
„ door veroorzaakte gebrek aan Zeevaa-
„ rende Perſoonen, als om dat de Hooge
„ Regeering misſchien zwaarigheid zal
„ maaken, de belaaden Schepen, by ge-
„ brek aan Convooyen, herwaards te zen-
„ den, niet zonder reden, ten uiterſten
„ beducht zyn." —— Een zelfde droevig tafereel werd, door de *Hollandſche* Gecommitteerden, voor het oog hunner Zenderen opgehangen (*).

Gelden op nieuw aan de-

Veelvuldig en aanhoudend waren de onderhandelingen den ſtaat en redding dier hoogstverlegene Maatſchappy betreffende. Niet

(*) Zie den geheelen Brief in de *N. Nederl. Jaarb.* voor 1794. bl. 295—302.

Niet vrugtloos hadt men by *Holland* op onderſtand aangehouden. Staaten van dat Gewest toonden, by aanhoudenheid, zich de zaaken deezer ten val neigende Maatſchappye aan te trekken. Immers in Wynmaand des Jaars MDCCXCIV verleenden zy vryheid aan Bewindhebberen der *Hollandſche* Kameren, om de Wisſel-Negotiatie in Slachtmaand des Jaars MDCCXCII ter ſomma van *f* 4000,000 te mogen vermeerderen met nog drie en een halve Millioen Wisſelbrieven, ten laste van *Holland*, onder daar by bepaalde voorwaarden. LXXXV. BOEK. 1795. zelve opgeſchooten.

Staaten van *Zeeland*, ſteeds aangegaan, om, gelyk die van *Holland*, de Maatſchappy by te ſpringen met geldigen onderſtand, traden daar over in breede onderhandelingen met laatstgemelde Staaten, en ſtelden voor om de Wisſel-Negotiatie door hun Ed. Groot Mog. tot zeven en een halve Millioen vermeerderd, te willen laaten doorloopen en uit te breiden tot tien Millioenen, en de Kamer *Zeeland* daar in te willen doen deelen voor een vierde, zynde twee en een half Millioen, beloovende die ten hunnen laste te zullen neemen, en als eigen ſchuld aan te merken. Voorſtellen van wegen *Zeeland* gedaan.

In dit geval zouden Staaten van *Zeeland* 'er toe kunnen komen, en zich laaten overhaalen om toe te treeden tot het Plan van een veranderd en eenvoudiger Beſtuur der zaaken van de gemeene Maatſchappy, door Staaten van *Holland* in Wynmaand voorgeſchreeven en medegedeeld, voornaamlyk ſtrekkende, om, geduurende

LXXXIV. BOEK. 1795.

den nog overigen tyd van het Octrooy; een gewoone maar ſteeds volduurende Vergadering van XVII. vast te ſtellen; doch hadden zy daar by eenige bepaalingen te maaken, ingevolge van de raadpleegingen des gehouden met Bewindhebberen ter Kamer *Zeeland* — bepaalingen, van welke zy zommigen zo weezenlyk hielden, dat Staaten dezelve voordroegen, als voorwaarden, zonder welke zy in dit Plan niet ligtlyk zouden kunnen toetreeden.

Volgens het Plan zou die Vergadering van XVII. altoos moeten beſtaan, uit dezelfde Leden: dan wilden zy dat zulks ten aanziene van de *Zeeuwſche* Gedeputeerden geen plaats zou hebben; maar dat die, van tyd tot tyd, elkander zouden kunnen afwisſelen en vervangen: dewyl het van hun niet te vergen ware, om, op den duur, van hunne Huisgezinnen, Familien en zaaken afgezonderd te zyn.

Omtrent het algemeen Beheer over de Finantien van alle de Kameren, by die Vergadering van XVII, in den Voorſlag begreepen, wilden zy, dat eene zekere wyziging werd beraamd, om hun gerust te ſtellen tegen het al te groot Gezag van eenige weinige Leden; en wel in dier voege, dat geene beſchikking over de Privative Penningen van een der Kameren, immers die van *Zeeland*, zou kunnen worden gemaakt, dan met derzelver voorkennis en toeſtemming; met dien verſtande nogthans, dat dezelve verzogt zynde eenige Penningen, ten behoeve van eene an-

de-

dere Kamer af te ſtaan, zich daar na zal moeten ſchikken, of gegronde reden ten tegendeele hebbende, dezelve als dan daadlyk bybrengen, wanneer men zou moeten tragten, de zaak, tot onderling genoegen, te vereffenen, en wel, des noods, by tusſchenkomſte van de Heeren Gecommitteerden tot de zaaken der *Oost-Indiſche* Compagnie. LXXXV. BOEK. 1795.

Ten aanziene van de onbepaaldheid der Qualificatie aan de Afgevaardigden, by het Plan der voorgeſtelde Vergadering, om op *alle voorvallende zaaken*, met de overige Leden dier Vergaderinge, ten meesten nutte der Maatſchappy, te helpen beſluiten, zonder het Advys hunner Kameren in te neemen, behoorde zulks, huns oordeels, zich niet uit te ſtrekken, tot zaaken van groote aangelegenheid, waar in de belangen van de algemeene Maatſchappy, of die der onderſcheide Kameren in 't byzonder, op eene aanmerkelyke wyze, zouden kunnen zyn betrokken, zo dat alles aan het goedvinden van eenige weinige Leden uit ieder der Kameren zou behooren onderworpen te worden; maar dat men ten minſten van die zaaken vooraf de noodige kennis en gelegenheid zou moeten geeven, om ieder in de haaren de Afgevaardigden daar op behoorelyk te gelasten.

Eindelyk wilden zy, dat, met betrekking tot het uitſterven der Bewindhebberen, zou worden bepaald; dat geene Vacaturen van Bewindhebberen zouden worden

LXXXIV. BOEK. 1794.

aangevuld, (die in het preparatoire Beſoigne uitgezonderd,) ten ware derzelver getal by deeze of geene Kamer eerst tot drie vierde van het gewoone zou weezen verminderd. —— Opgemelde Brief werd geſteld in handen van de Committés van Finantie, en tot de zaaken van de *Oost-Indiſche* Compagnie', en gezonden aan de *Hollandſche* Kameren (*).

Aangeſtelde Opzigters tot de zaaken der O. I. C. naa de Omwenteling.

Eer iets, ten opzigte van deezen Brieve, den achtſten van Louwmaand des Jaars MDCCXCV geſchreeven, geraadpleegd of beſlooten werd, hadt, by de Omwenteling, de Intrekking eener voorige Commisſie tot de zaaken der *Oost-Indiſche* Maatſchappye en de aanſtelling eener nieuwe, op den dertigſten van Louwmaand, ſtand gegreepen. De Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* benoemden tot opzigt over de zaaken der *Oost-Indiſche* Compagnie de Burgers BROUERIUS VAN DER VELDEN, JOAN DU TOUR, GUIELMUS TITSINGH, en CHRISTIAAN BERESTYN; zy trokken in de Perſoneele Commisſie, in den Jaare MDCCXC, tot de zaaken der *Oost-Indiſche Compagnie* benoemd, en gegeeven aan de Heeren VAN NOORDWYK, VAN DE WALL, RENDORP, (naa wiens overlyden DEDEL *Salomonsz.* in diens plaats was opgeroepen,) en VAN STRAALEN *Jansz.*, die onder verantwoordelykheid,

(*) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 51.

heid, voor ontſlaagen van die post werden aangemerkt, en des kennis kreegen, door een afſchrift van dit Staatsbeſluit (*). LXXXIV. BOEK. 1795.

Het verdere verrichtte, dit Handeldrijvend Lichaam betreffende, als mede het lot der zich toen in *Engeland* bevindende Schepen der Maatſchappye, behoort tot een volgend Tydvak. Alleen tekenen wy hier nog aan, dat de Ontvanger HOOFT te *Amſterdam*, Staaten van *Holland* een Brief deedt toekomen, waar by hy te kennen gaf, geene Gelden van de *Oost-Indiſche* Compagnie te kunnen krygen, om de Coupons der Wisſelbrieven, door hun Ed. Groot Mog. aangenomen, te betaalen; waar op de Raad van Staaten, den veertienden van Louwmaand, aanſchryvens kreeg, om die betaaling aan den Ontvanger HOOFT te doen (†).

Met de verandering des Beheers der Volkplantingen van den Staat in de *West-Indien*, nu aan den *Raad der Colonien* opgedraagen (§), ingevolge waar van het beſtuur der *West-Indiſche* zaaken van *Amſterdam* na *'s Gravenhaage* werd verplaatst, was de Geldbehoefte niet geweeken; weshalven die Raad, met toeſtemming der Algemeene Staaten, eene Geldligting, op Lyfrenten, uitſchreef, groot 488000 Guldens, ten laste van den *Raad der Colonien* in

Geldligting door den Raad der Colonien.

(*) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* I. D. bl. 36.

(†) BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 276.

(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXIV. D. bl. 342 *vlg.*

LXXXV. BOEK. 1795.

in de West-Indien, tegen tien ten honderd 's jaars op één, en van acht ten honderd op twee lyven, zonder onderſcheid van Jaaren. Deeze Geldheffing den zevenden van Lentemaand des Jaars MDCCXCIV geopend, hadt zo ſterk een toeloop, dat de Ontvanger, eer die maand ten einde liep, bekend maakte, dat de geheele ſom ingeſchreeven, en die Geldleening geſlooten was (*).

Voordeelige ſtaat van *Suriname*.

Een vyftigtal Koopvaarders, in 't Voorjaar uit *Suriname* vertrokken, zeilde ſpoedig, onder geleide van twee Oorlogs Fregatten, onze Havens, binnen. Derzelver ryke laading beſtondt hoofdzaaklyk in de meldenswaardige hoeveelheid van elf en een half Millioen Ponden Koffy, achttienmaal honderd duizend Ponden Katoen, vyfmaal honderd duizend Ponden Cacao, en achttienduizend Vaten Zuiker (†). — Van daar liepen de gunſtigſte berigten in, wegens den voordeeligen ſtand dier Volkplantinge. De menigte van aangevoerde voortbrengzelen ſtrekte ten bewyze, Men was 'er gelukkig geſlaagd in verlaatene Koffylanden tot Zuikerplantadien aan te leggen; maakte 'er beter Chocolade dan voorheen; ſtookte 'er Rum, die de *Jamaicaſche*, waar by voorheen de *Surinaamſche* op verre na niet kon haalen, volkomen evenaarde, en de Indigo ſlaagde 'er beter dan

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1794. bl. 241—244.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 570.

dan ooit te vooren (*). Gedeeltlyk zeker hadt men die Verbeteringen toe te ſchryven aan de verſpreiding der Kundigheden, daar ſtandgrypende, door Inrichtingen, waar van wy reeds gewaagd hebben (†). De ondervinding deezer voordeelen ſtrekte ten prikkel om daar mede voort te vaaren, en een Genootſchap van Landbouw onder de Zinſpreuk *Eensgezindheid* te vestigen, welker Leden elkander hunne waarneemingen en proeven, omtrent den Landbouw, ſchriftlyk mededeelden. —— De Heer CORNELIS SMIT was de inſteller van een ander Genootſchap, waar by alle Weetenſchappen in 't algemeen; doch inzonderheid de Wis- en Natuurkunde behandeld werden. 't Was die zelfde Heer SMIT, die een Programma uitgaf tot verbetering van den Landbouw, en tot aanlegging eener *Surinaamſche* Tuin, ten welken einde hy den grond *Marias Lust*, thans *Hortus Surinamenſis*, gekogt hadt. Terwyl de Heer BUSCH eene verzameling maakte van Inlandſche Vogelen en andere Gedierten deezer Volkplantinge, keurig en kunſtig opgezet (§). De

LXXXIV. BOEK. —— 1795.

(*) *N. A. Kunst- en Letterb.* 1794. I. D. bl. 183.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIII. bl. 173.
(§) *N. Algem. Kunst- en Letterbode* voor 1794. I. D. bl. 169. Wat 'er grootlyks ten nutte deezer Volkplantinge konne gedaan worden, vinden wy in veele opzigten in het *Aanhangzel tot de Reize van* J. G. STEDMAN, geſchreeven door den Burger LESCAILLER, Oudbeſtuurder van *Guiana*, geplaatst agter het IV. Deel der *Nederduitſche Uitgave* by J. ALLART.

LXXXIV. BOEK. 1795.

De Omwenteling was niet daar of men was op middelen bedagt om onze *West-Indiſche* Volkplantingen des te onderrigten (*) en Schikkingen op derzelver Beheer te maaken; dan de gevolgen dier Kennisgeeving, en de daar uit voortgeſprootene Veranderingen vallen in een volgend Tydvak.

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van het Volk van Holland* I. D. bl. 155.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF EN TACHTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Algemeen Verſlag van den zorgelyken ſtaat des Lands. Schets van den toeſtand in Gelderland. Tafereel van de geſteldheid in Overyſſel. Grond om voor Watersnood te duchten. Dykbreuken in het Land van Altena en elders. Deerlyk lot van Heusden. Toeſtand te Woudrichem en te Raamsdonk. Byſtand uit Holland verleend. Liefdegaven derwaards geſchikt. Dykſchade in Noordholland. Ongelukkige toeſtand in Twente door ſchaarsheid. In Holland komt men de armoede kragtdaadig te hulpe. Voordragt by Holland wegens Graangebrek. Bepaalingen in Holland op den Graanhandel gemaakt, en Belooningen uitgeloofd. Gunſtige gevolgen daar van, en bepaaling op den Uitvoer. Bezending deswegen uit Utrecht na Holland. Hoe de voordragt der Stichtenaaren beantwoord. Schaarsheid van Graan in Zeeland. Verſlag van een onderzoek daar gedaan op de verzending van LXXXV. BOEK.

LXXV. BOEK.

van Graanen. Waar toe men daar een ruimen Oogst bekeerde, en den uitvoer bleef weigeren. De uitvoer van Tarwe en Rogge in Stad en Lande belet. Gedeeltlyk weder opengeſteld. Schikkingen in Friesland op de Rogge gemaakt. De Aardappelen daar eerst verboden uit te voeren, en vervolgens belast. De uitvoer van Graanen uit de Generaliteits Landen verboden. Schikkingen met de Franſche Republiek, wegens het opbrengen van Graanen gemaakt. Nadere ſchikkingen in Holland op den Invoer van Graanen. Taal door den Burger J. SPOORS *ten aanziene van deeze ſchaarsheid gevoerd. Het voorſtel om Lands Graanmagazynen aan te leggen, verworpen. Aanmerking op Zeelands gedrag in deezen. Voorgeſlaagene middelen om Graan te beſpaaren. Overgang ter nadere Staatsbeſchouwing. Afgevaardigden uit eenige Steden van Holland na Amſterdam uitgenoodigd. Wie daar verſcheenen, en wat men 'er beſloot. Afgevaardigde Burgers uit Holland in 's Haage byeengekomen. Hunne voorloopige verrigtingen. Ongeſtoord begeeven zy zich na de Vergaderzaal van Holland. De Voorzitter* PIETER PAULUS *opent deeze Vergadering. Diens Aanſpraak. De nog onopgekomene ſtemmende Steden aangeſchreven. Veranderingen in de wyze van ſtemmen en andere vaſtſtellingen. Affchaffingen en inplaatsſtellingen. Den Franſchen Repreſentanten des verſtendigd. De Franſche Repreſentanten geeven hier van berigt aan de Nationaale Conventie. Andere Afgevaardigden uit Holland ter Algemeene Staatsvergadering benoemd.*

Ver-

Verdere Verandering van Bewindsleden. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL *van zyne posten ontſlaagen.* LA FAILLE *en* VAN BAARLE, *als Penſionariſſen van Gornichem en Brielle, zich daar vervoegende, afgeweezen. De overige ſtemmende Steden zenden Afgevaardigden. Afgevaardigden uit de Zaanlandſche Dorpen toegelaaten. Verdere Afgevaardigden uit de Kleine Steden en van het Platteland. Nieuw Gebed ter Vergaderinge vastgeſteld. Afkondiging der Regten van den Mensch en Burger in Holland. Bezending uit Holland aan de Franſche Repreſentanten. Aanſpraak te dier gelegenheid. Hoe door* ALQUIER *beantwoord. Uitſchryving van een Dank- en Bededag in Utrecht. Aanmerking daar over. De Hoogleeraar* J. HERINGA Elizasz. *voerde ten dien dage het woord te Utrecht. Een gedeelte van zyn voordragt. Kerklyke Redenvoeringen elders, met betrekking op de Omwenteling, gehouden. Redenvoeringen te Amſterdam door* VAN SOELEN *en* VEREUL. *Staatlykheid by de laatſte in* Felix Meritis. *Eenige trekken uit die Redenvoering. Verſlag van het Vryheidsfeest te Amſterdam gevierd. De nieuwe Vryheidsboom beſchreeven. Optocht. Aanſpraak van* S. BOS *Voorzitter van de Municipaliteit. Inwyding van den Boom. Vreugdebedryven. Aanſpraak van den Burger* HAHN *ter Vergadering van hun Hoog Mogenden. Beſluiten hier op genomen. Staatlyke Bekendmaaking aan de Franſche Repreſentanten. Beantwoording door den Repreſentant* ALQUIER. *Welke kleine Veranderingen by hun Hoog*

LXXXV. BOEK.

LXXXV. BOEK.

Mogenden plaats greepen ten aanziene van de Vergadering. 't Gebed veranderd. De Afgevaardigden van Zeeland verwelkomd. Aanſpraak van den Burger HAHN.

1795. Algemeen verſlag van den zorgelyken toeſtand des Lands.

Franſche Overmagt, Binnenlandſche Medewerking, en bovenal de hulpbiedende ſtrenge Winter, ſtelden eene door ons beſchreevene Omwenteling in ons Vaderland daar, zo groot, zo verbaazend, dat de geest, daar mede geheel ingenomen, voor eenige oogenblikken, als bedwelmd, op andere voorwerpen, geen agt ſloeg. Zo wel de daar door van vreugd verrukten, als de daar door van ſchrik ter neergeſlaagenen in den Lande, hielden het oog op eene Gebeurtenis gevestigd, welker gevolgen, door derzelver onberekenbaare grootheid, en onuitoogbaare uitgeſtrektheid, eene opgetoogenheid te wege bragten, die, hoe groot, egter van geen langen duur kon weezen, en afgewisſeld moest worden, door het dringend vertoon der zaaken, 't geen allerwegen, de vreugd, hoe hoog by veelen in top geſteegen, grootlyks moest maatigen, en by anderen den kommer meer dan verdubbelde.

Eer wy, derhalven, overgaan om de verdere Gebeurtenisſen deezes zo hoogst opmerklyken Tydperks te boeken, kunnen wy niet nalaaten eenen oogſlag te werpen op het Vaderland, in zo verre het door de onmiddelyke gevolgen, zo van den

den ſtrengen Winter, als van den gevoer- LXXXV.
den Kryg, ten deezen aanziene, zich in BOEK.
eenen alzins beklaagenswaardigen toeſtand ——
bevondt. Werwaards wy het oog wen- 1795.
den, doen zich voorwerpen van vermengden jammer op. Tafereelen verſchaffende, die het gevoelig hart met innerlyken weedom grieven: terwyl deeze geleenigd en verzagt wordt, door op te merken, dat de oude Vaderlandſche Deugd van liefddaadig hulpbetoon de reddende hand uitſtrekte, en het Landsbeſtuur, van zynen wege, alles deedt wat de toenmaalige omſtandigheden gehengden om de noodlydenden te gemoet, en verder algemeen dreigend gebrek voor te komen.

Genoeg en ten overvloede hebben wy gewaagd van de rampen, die, in een en anderen oord onzes Vaderlands, de Ingezetenen drukten; daar zy, eenen geruimen tyd, de Staatſche, en bovenal de Hulp-benden moesten voeden; en inzonderheid van de laatstgemelden allen leed verduuren, 't geen de wykende en vlugtende Krygsknegt, den Stad- en Landbewooner aandoet: terwyl de overwinnaar de plaats der verdreevenen inneemende, op zyne beurt, den Bewoonderen van de ſtreeken, die ten tooneele des Oorlogs ſtrekken, veelerlei overlast doet ervaaren, en een last van voortduurend onheil drukt op reeds moede en afgematte ſchouderen. Wy zullen tot geene byzonderheden van deezen aart treeden, alleen mogen wy niet nalaaten de hoofdbeelden over te neemen

LXXXV. BOEK. 1795.

uit de ſchilderyen deswegen opgehangen door de Vertegenwoordigers van twee der meest in den Kryg geleden hebbende Gewesten *Gelderland* en *Overyſſel*.

Schets van den toeſtand in *Gelderland*.

Die van *Gelderland* bezigden geen verzwaarde kleuren, wanneer zy den deerniswaardigen toeſtand hunner Landbewoonderen in deezer voege afmaalden. De Landman is door roofzugtige *Engelſchen* uitgeplunderd, zyne wooningen zyn verbrand; alle Ingezetenen zyn door onophoudelyke Inkwartieringen verarmd en op zommige plaatzen door Afperſſingen en Brandſchattingen, tot de uiterſte elenden gebragt. De Eigenaars der Landgoederen vinden zich in de noodzaaklykheid, om, wilden zy niet alles verliezen, voor hunne berooide Boeren, Paarden, Beesten, Zaaikoorn en Bouwgereedſchappen aan te koopen; om niet te ſpreeken van de ſchaden door Belegeringen en Bombardementen, als mede door Dykbreuken en Overſtroomingen geleeden. — Vroeg in Sprokkelmaand waren, in den Ampte van *Maas* en *Waal*, acht doorbraaken. — Te *Salsbommel*, hoe zeer hoog het water ook rees, geraakte de Ysdam, oorzaak der opſtoppinge, los, en de onverzorgde dykbreuk tuſſchen *Driel* en *Heeteren* hadt het gevreesde gevolg niet (*).

Toeſtand van *Overyſſel*.

Niet min treffend is de ſchildery van *Overyſſel*, in dit tydsgewrichte, door de Verte-

(*) Van deeze is berigt in de *N. Nederl. Jaark.* 1794. bl. 1455 en 1468.

tegenwoordigers opgehangen. — De *Engelſche* Armée, in een der hardſte en langduurigſte Winters, dat Gewest overſtroomende, hadt, daar men op de voeding van zo veele duizend monden niet bedagt hadt geweest, den gewoonen Wintervoorraad grootendeels verteerd, en door rooveryen, plunderingen en brandſtichtingen een groot gedeelte de Ingezetenen tot armoede en wanhoop gebragt. Het weinige door hun overgelaaten, was door de *Franſche* Armée geheel opgebruikt; zo dat meer dan een derde gedeelte van *Overyſſel*, buiten de ſpoedige voorzorge der Repreſentanten, reeds een prooy des woedenden hongersnoods zou geworden zyn. De Ingezetenen waren, door de eindelooze Inkwartieringen op het gebeente toe uitgezoogen, en de handeldryvende Burger werd geheel geruineerd, door dien hy zyne Magazynen voor Aſſignaaten leedig verkogt hebbende, en deeze nog niet ingewisſeld zynde, geen nieuwen voorraad, uit gebrek aan gereede penningen, kon bekomen. Zelfs in zommige Diſtricten, ſtondt de betaaling van 's Lands gewoone Impoſitien en Lasten geheel ſtil, en intuſſchen was de Publieke Kas tot den bodem ledig. Overal was gebrek aan Paarden voor den Landbouw, als mede Zaaikoorn en Aardappelen om te pooten. En werden deeze rampen nog dagelyks vermeerderd, door de geweldenaaryen, overheerſchingen, en onmaatige vorderingen, die door verſcheide Commisſariſen en Officieren

LXXXV. BOEK. —— 1795.

LXXXV. BOEK. — 1795.

der *Fransche* Armée, op den gebiedenden toon van eenen Overwinnaar, gedaan werden, en waar van de dringendste klagten nimmer met eenig antwoord, men zwyge, met eenig redres, verwaardigd werden.

Grond en Watermoed te duchten.

Die eigenste strenge Winter, welke den *Franschen* den weg over 't Ys in *Nederland* baande, kon niet missen bekommering by bekommering te baaren, wegens de zo veelvuldig maalen ondervondene Dykbreuken en Overstroomingen, wanneer de Dooy het losgemaakte Ys, met geweld, de Rivieren afvoert, op een doet kruijen, de beschuttende Dyken en Waterkeeringen, met overweldigende en onafkeerbaare kragt, bestormt. Onheilen thans te meer te duchten, daar die beschermmiddelen veelerwegen grootlyks verzwakt waren. Wy kunnen in geen verslag van byzonderheden treeden; doch mogen eenige voornaame voorvallen niet onvermeld laaten.

Dykbreuken in 't Land van *Altena* en elders.

Het hooge Opperwater, de Ysdammen in de Rivieren, bragten te wege, dat de Dyken, op veele plaatzen, sterk overliepen, en hier en daar bezweeken. De Landen tusschen *Maas* en *Waal* werden overstroomd. De *Kuilenburger* Landen en de *Tielerwaard* liepen onder. In 't Land van *Heusden* en *Altena* was het deerlyk gesteld. Laatstgemelde Land was twee jaaren naa den anderen onder water gezet, en onderging, in Herfstmaand des Jaars MDCCXCIV, ten derde maale dit deerlyk lot,

tot, zonder ſchaavergoeding der voorgaande rampen gekreegen te hebben. Slegts een gedeelte van den Oogst hadt de Landman binnen gebragt, en het overige Graangewas, 't zy ter inzamelinge geſchikt, of niet, van den akker moeten haalen; doch de Aardappelen, nog ter rooijinge niet bekwaam, in den grond ten bederve gelaaten, en het Vee, omtrent drie maanden vóór den gewoonen tyd, ter ſtalle gedreeven. Vyf doorſnydingen deeden de geheele ſtreek onderloopen. In deezen toeſtand zaten de Bewooners, by der *Franſchen* komst, en hoe veel deezen ook deeden om de doorſnydingen te herſtellen, de geſtopte ſluizen en waterloozingen te openen; waar toe de Vertegenwoordigers des *Hollandſchen* Volks alle hulpe booden, vondt dit tegenwerking by kwaadwilligen, die de waterloozing verhinderden; de gewilligs handen, die zich tot herſtel repten, vonden, by de belemmerende verkleumdheid, de te bewerkene ſtoffe door de koude onhandelbaar. — By twee doorſnydingen, ter ontlastinge gemaakt, was geene genoegzaame voorzorge gedraagen tegen Ysgang of hoog water. Dit baarde te midden van Sprokkelmaand de grootſte verlegenheid en jammer. Niemand kon het dreigend gevaar, over het te zwakke ys loopende, ontvlugten, en het was te ſterk om 'er vaardig met ſchuiten door te breeken. Zolders en daken waren voor veelen de wyk- en bergplaatzen. Eenige Huisgezinnen die uit *Woudrichem* geene

LXXXV. BOEK. 1795.

LXXXV. BOEK. 1795.

hulp konden verkrygen, of door Booten van daar gezonden, gehaald worden, zaten driemaal vier en twintig uuren zonder brood, zonder vuur, en daar zy lyfsberging hadden, moesten zy een gedeelte van hun Vee zien ontkomen. — Uit deezen nood gered, zagen zy zich op nieuw, toen de reeds gevorderde Lentemaand gunstiger dagen beloofde, in ramp gedompeld. Veele Ingezetenen hadden reeds hunne beneedenwooningen weder betrokken, wanneer het zwellen der Rivieren hun noodzaakte om andermaal na de zolderingen te verhuizen, en hun Vee gedeeltyk op de gewoone stallingen gebragt, daar af te haalen, op de Dyken en Koorntasten te brengen: terwyl veelen, daar het meeste voeder nat en bedorven was, hunne Paarden en Beesten, tot leevensonderhoud, na het *Gelderſche* voerden. In de tasten lag Tarwe, Rogge, Haver en Boonen lang uitgeschooten, en broeide zo sterk, dat het mesthoopen gelyk was, en Mensch noch Vee ten voedzel kon strekken.

Deerlyk lot van *Heusden*.

Heusden deelde in het rampzalig lot, 't welk *Alsena* in Sprokkelmaand trof. Een sterk opsteekende Noordooste wind, deedt, daar alle menschlyke poogingen vergeefsch werden aangewend, de hooge Maasdyk, aan het *Verger-end* onder *Hedikhuizen* bezwyken. Alles vertoonde zich, in die ommestreeken, in de deerlykste verwarring, angst en verlegenheid; door meer dan éene Dykbreuke stroomde het Water met

schot-

ſchotzen Ys in, zo dat het met volle regt een Ysſtorting mogt genaamd worden, die de aannadering tot het bybrengen van redmiddelen ondoenlyk maakte. LXXXV. BOEK. 1795.

Alle de Dorpen in dien omtrek vonden zich in de deerlykſte armoede gedompeld. Het hulpryk *Woudrichem* kwam, behalven de toegebragte redding veeler deerlyk verlegene Landbewooneren, de dringendſte behoefte te gemoete. De *Franſche* Bevelhebber te dier Stede FLEURIEL, maakte dit mogelyk aan de Municipaliteit eener Stad, die zelve verre was, van overvloed te hebben: want weinig Aardappelen by den Burger ingezameld zynde, was de voorraad vroegtydig verteerd, door eene talryke Krygsbezetting daar omtrent drie maanden gelegerd. Het gebrek vermeerderde door dien de geringe voorraad van Aardappelen bevroozen was of niet hadt kunnen gered worden door het ſchielyk opkomend water. Andere voorraad was zo ſchaars, dat zelfs de daar woonende weinige vermogende Lieden gebrek aan alles leeden. By de aanhoudende koude was 'er in die ommeſtreeken door alle de verhakkingen daar gemaakt, geen brandhout meer te bekomen. Dat aan de dyken lag, was reeds lange, door de voorige Krygsbezetting weggehaald, ten ſpyt der Eigenaaren en Burgeren, die geen hand aan deezen hunnen eigendom ſlaan mogten. Eerlang ontving de Municipaliteit van 's Lands wegen duizend Guldens tot onderſtand der ongelukkige Ingezete- Toeſtand te *Woudrichem*.

LXXXV. BOEK.

nen dier Stede, en twee duizend voor het omliggend Land van *Alsena* (*).

1795. Geteldheid te *Raamsdonk*.

Raamsdonk, hadt zedert den aanvang van Oogstmaand des Jaars MDCCXCIV veel door eene Onderwaterzetting geleeden; de talryke, aanhoudende en drukkende Inlegeringen, zo der Staatsche als vreemde Hulpbenden, en vervolgens der *Fransschen*, staaken dit Dorp in een schuld van meer dan 50,000 Guldens. Daarenboven was dit groote Dorp allervreeselykst geteisterd, wanneer de *Hollandsche* in *Geertruidenberg* belegerde Bezetting, met Bomben en Hauwitzers zodanig beschooten werd, dat, behalven een aantal merkelyk beschadigde Wooningen, drie en zeventig Huizen van aangelegenheid, benevens derzelver met Biezen, Hooi en Graan opgevulde schuuren, in de asche gelegd en tot een puinhoop gemaakt waren. Een verlies op meer dan tweemaal honderd en twintig duizend Guldens berekend (†).

Bystand uit *Holland* verleend.

Brief by brief aan de Volksvertegenwoordigers van *Holland* geschreeven, ontvouwde den deerniswaardigen toestand deezer Landgenooten, met bede om een spoedi-

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 18 Maart 1795.

(†) Men vergelyke hier mede onze *Vaderl. Hist.* XXVII. D. bl. 437. Het bovenstaande is ontleend uit eenen rondgaanden Brieve van den Predikant S. MAGNET, P. KOMMERS, Lid der Municipaliteit en G. BERST Gaarder, by het doen eener Inzameling, volgens een Decreet der Representanten van *Holland*.

digen onderſtand te mogen erlangen, gelyk in vroegere jaaren, bovenal in het Veertigſte deezer Eeuwe, hun mogt geworden. Deeze waren niet doof voor de uitgeboezemde klagten der hongerenden en gebreklydenden. De Regeering van *Heusden* kreeg last, ten ſpoedigſten, onderſtand in leevensmiddelen aan de noodlydenden te doen; twee duizend Guldens werden daar toe onverwyld beſtemd, en verdere ſchikkingen gemaakt om op de geregeldſte, voeglykſte en onpartydigſte wyze in den nood dier ongelukkigen te voorzien (*). LXXXV. BOEK. 1795.

Liefdegaven ter onderſteuninge derwaards geſchikt.

By deezen landlyken onderſtand, en het onverwyld zenden van den Inſpecteur Generaal van 's Lands Rivieren BRUNINGS, met den Ingenieur DALHOFF, om de Dyken aan de *Hollandſche* Rivieren te bezigtigen, en des noods alle Dykgraaven en Heemraaden te gelasten, om alle 's Lands deskundige Bedienden, tot dat einde, in dienst te neemen, was de nood dier Medeburgeren niet onopgemerkt gebleeven by Menſchenvrienden. De Burgers E. DE GYZELAAR en J. VAN WAGENINGEN te *Rotterdam* belastten zich met de Inzameling van Penningen en Voorraad ten onderſtand deezer deerniswaardigen; die deswegen den ongeveinsden dank der Beweldaadigden wegdroegen. De dankbetuigingen zo uit

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 27 Feb. 1795.

LXXXV. BOEK. 1795.

uit *Heusden*, als uit *Woudrichem* ten dien tyde geschreeven, strekken tot eere van hun, die uit onderscheide plaatzen het hunne toebragten tot verligting van dien ramp (*).

Dykschade in *Noord holland*.

Uit *Hollands* Noorderdeel ging ook de klaagtoon op, wegens veroorzaakte schade en dreigend gevaar. Een Brief, door de Municipaliteit van *Edam*, aan de Volksvertegenwoordigers in *'s Gravenhaage*, gaf kennis van de groote schade, door den zwaaren Ysgang, op den zeventienden van Sprokkelmaand, in de *Zuidpolder* toegebragt. De Wierriem was, ter lengte van driehonderd Roeden, op en over den Dyk heengeschooven, tot op de binnenglooijing en barnte; zwaare stukken Ys lagen op veele plaatzen wel twaalf voeten op den Dyk, zo dat dezelve hoogst bezwaarlyk kon overgegaan worden. Boven dien was de gesteldheid dier Dykadie zo gevaarlyk, dat de Overstrooming, by eenen hoogen vloed onvermydelyk was, in welk geval niet alleen *Edam*, maar ook de agtergelegene Landen en Meiren een onberekenbaar verlies en schade zouden te duchten hebben. Om dit te verhoeden verzogten zy, dat, het Ys gesmolten zynde, deeze gevaarlyke plaats nader bezigtigd, en dat zy, in hun onvermogen, ter eigene bekostiginge, met vyf of zes duizend Guldens, uit 's Lands Kasse, mogten

(*) Men vindt dezelve in de *N. Nederl. Jaarb.* 1794. bl. 2148 en 3935.

ten ondersteund worden, ter voorkominge van een volstrekte doorbraak en verdere vernielinge (*). LXXXV. BOEK.

In oorden voor Watersnood beveiligd, als het hooggelegene Landschap *Twenthe*, was, uit anderen hoofde, veelerlei gebrek. Dit niet zeer vrugtbaar Gewest, 't welk, in gewoone tyden, naauwlyks het noodig dagelyks onderhoud den Ingezetenen oplevert, kreeg uit *Gelderland* en het *Munsterſche* den gewoonen toevoer van Graanen en Vleesch niet. Eigen voorraad was meest verteerd. Het aanhoudend doortrekken, geduurende eenige maanden, van *Engelſche*, *Hesſiſche* en *Hanoverſche* Krygsbenden; de strenge aanhoudende Winter, waar in geen Arbeidsman iets verdienen kon, het genoegzaam stilstaan der Fabrieken, waar by de gemeene Man anderzins zyn bestaan vindt, baarde armoede: en werd dit lot verzwaard door gevaarlyke Ziekten, overblyfzels van het *Hanoverſche* Hospitaal, die in veele Huisgezinnen de deerlykste verwoestingen aanrigtten. Terwyl de last der inlegering van *Fransch* Krygsvolk in dien oord, by gelegenheid des aanvals op *Benthem*, bykans allen geloof te boven gaat, en, ondanks den lof van bescheidenheid deezen Volke gegeeven, ondraaglyk mogt heeten. Eenige Ingezetenen braaken met hunne Huishoudingen op en toogen na *Munsterland*. 1795. Ongelukkige toestand van *Twenthe* door schaarsheid.

De

(*) *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 9 Maart 1795.

LXXXV. BOEK.

1795

De armoede en 't gebrek der ſchaamele menigte, in het anders ryke *Holland*, door den ſtrengen Winter, werkloosheid, en de gevolgen des Krygs veroorzaakt, maakten veelerwegen buitengewoone Inzamelingen en hunnen onderſtande noodzaaklyk. De Municipaliteit van *Haarlem* wekte hier toe de Burgery op, met het gevolg eener aanzienlyke Inzamelinge. *Amſterdam* mogt daar toe eene ſom van 35830 Guldens tellen. Te *Oost-* en *Westzaandam* bragten de Burgers 3197 Guldens op. Wy haalen deeze Steden, die Dorpen ten voorbeelde by; het ontbrak elders in dit Gewest niet aan deeze en dergelyke voorzieningen in den nood der ſchreiende armoede.

In *Holland* heerſcht de armoede in 't hoogſte.

Dan, de behoeften uit Overſtroomingen, uit de gevolgen des gevoerden Oorlogs, en de Inlegering des Krygsvolks als mede eens overſtrengen Winters gebooren, hoe groot, hoe drukkend, komen niet in vergelyking met eene behoefte, welke zich met een dreigend gelaat aan 't oog der Proviſioneele Repreſentanten van *Holland*, in den beginne van Bloeimaand, opdeedt, en door hun, met deeze woorden, in eenen rondgezonden Brieve werd voorgedraagen. ——

Voordragt in *Holland* wegens Graan gebrek.

„ Gelyk wy, met de uiterſte verontwaar-
„ diging, vernomen hebben, dat, zedert
„ eenigen tyd, door zekere by ons wel-
„ bekende Perſoonen, zeer groote partyen
„ Graanen hier te Lande opgekogt, en
„ reeds verzonden zyn of nog ſtaan ver-
„ zonden te worden, onder voorgeeven

„ van

„ van dat te doen voor *Franſche* Reke- LXXXV.
„ ning; daar zulks nogthans voornaamlyk BOEK.
„ geſchiedt, met oogmerk, om niet alleen
„ hunne ſchandlyke baatzugt te voldoen, 1795.
„ ten koste hunner Medemenſchen; maar
„ ook, zo het ſchynt, byzonder, om,
„ ware het mogelyk de Ingezetenen dee-
„ zes Lands in de uiterſte elende te dom-
„ pelen, door hun een totaal gebrek van
„ een der noodzaaklykſte behoeften, en
„ daar uit volgende Hongersnood, te be-
„ zorgen, en alzo het Vaderland te ex-
„ poneeren aan de gevolgen van beroe-
„ ringen, uit gebrek, onvermydelyk moe-
„ tende gebooren worden; ten einde daar
„ door, ware het mogelyk, om te keeren
„ den tegenwoordigen ſtaat van zaaken,
„ en het thans plaats hebbend Gouverne-
„ ment aan de onverdiende verwenſchin-
„ gen hunner Medeburgeren bloot te ſtel-
„ len —— hebben wy noodig geoordeeld,
„ zo ter voorkoming van de gevolgen,
„ welke voorſchreeve verfoeylyke handel-
„ wyze noodzaaklyk moet hebben, als om
„ de bedryvers van het kwaad hunne wel-
„ verdiende ſtraf eenmaal te doen onder-
„ gaan, Ulieden door deezen aan te ſchry-
„ ven, dat Gylieden, uit den Uwen, eene
„ Commisſie benoemt, die, vergezeld van
„ twee of drie welgezinde Kooplieden of
„ Makelaars in Graanen, of andere des-
„ kundige Perſoonen, zich door alle
„ Graanhandelaaren, Trafiquanten, Com-
„ misſionairen en Speculanten in Graanen,
„ doen opgeeven ſpecificatie van de Quan-
„ titei-

LXXIV. BOEK. 1795.

„ titeiten Tarwe, Rogge, Boekweit en
„ Garst, die in uwe Plaats of Diſtrict
„ wordt gevonden, en hun in eigendom
„ toebehoort, of die zy, als Commisſio-
„ narisſen, onder hunne directie hebben,
„ met duidelyke aanwyzingen van de
„ Plaats, alwaar iedere Party berust, om
„ daar uit al aanſtonds te kunnen opmaa-
„ ken, door wie en tot welke eindens de
„ voorſchreeven Opkoopingen zyn ge-
„ ſchied. Met verderen last aan alle Ei-
„ genaaren of Commisſionarisſen, om,
„ hangende onze Deliberatien over dit ge-
„ wigtig onderwerp, geene afleevering bui-
„ ten deeze Provincie te doen, ten zy
„ zodanig Koopman of Commisſionair zich
„ by Requeste aan ons geadresſeerd heb-
„ bende, op deszelfs verzoek, een toe-
„ ſtemmend Appointement hadt beko-
„ men. Terwyl wy verder hebben goed-
„ gevonden, om de toezigt, omtrent dee-
„ ze gewigtige zaak, zo met betrekking
„ tot het onderzoek na de Perſoonen van
„ voorſchreeven Opkoopers en Machina-
„ teurs, als tot het verder gevolg, dat
„ deeze onze Aanſchryving zou mogen
„ hebben, te ſtellen in handen van ons
„ Committé van Waakzaamheid; ten ein-
„ de ons te informeeren van alles wat
„ daar omtrent en wegens voorſchreeven
„ Machinatien, te hunner kennis zal ko-
„ men, of worden gebragt, om vervol-
„ gens deswegen door ons te worden ge-
„ reſolveerd, zo als bevonden zal wor-
„ den te behooren. —— Voorts hebben

„ wy

„ wy goedgevonden Ulieden aan te ſchry- LXXXV.
„ ven, gelyk wy doen by deezen, om BOEK.
„ aan ons exacte Lysten van gemelde ——
„ Opgaven, ten ſpoedigſten, en wel uiter- 1795.
„ lyk op den twintigſten deezer Maand,
„ te doen toekomen: ten einde wy, naa-
„ ontvangst van dezelve, onze delibera-
„ tien, deeze belangryke zaak betreffen-
„ de, zouden kunnen voortzetten, en ten
„ meesten nutte van het lieve Vaderland,
„ en deszelfs goede Ingezetenen, verder
„ beſluiten, zo als wy zullen vermeenen
„ te behooren."

Eer Bloeimaand ten einde liep, op den negen en twintigſten derzelve, werd een Plakaat door de Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* de Graanen betreffende uitgevaardigd; waar by zy deeden weeten, (op dat wy de hoofdinhoud van dit aanmerkelyk ſtuk plaatzen,) dat zy, uit hoofde van de ſchaarsheid van Graanen in 't algemeen, zo hier te Lande, als in andere Landſtreeken, en het gedaane verbod van Uitvoer uit die Plaatzen, van waar men te vooren grooten toevoer pleeg te bekomen, en daarenboven de zeer hooge Markten in andere Landen, alwaar de toevoer nog vry was, het noodig geoordeeld hadden, om boven de reeds genomen maatregelen, andere middelen daar te ſtellen, waar door onze Markten, op eene meer overvloedige wyze, van de noodzaaklykſte Behoeften des Leevens zouden kunnen worden voorzien, en grooter ſchaarsheid voorgekomen.

Bepalingen in *Holland* op den Graanhandel gemaakt, en Beloonigen uitgeloofd.

[illegible] Ten deezen einde bepaalden zy, voor
[illegible] eerst, dat het, na de Afkondiging dee-
—— zes Plakaats, tot dat daar omtrent nader of
1796. anders door hun zou zyn beschikt, niemand
zou vryslaan eenige Tarwe, Rogge, Boek-
wyt of Gerst, hoe ook, en op welk eene
wyze, te verzenden na eenige Plaats buiten
het Grondgebied der Zeven Vereenigde
Gewesten, of van de Generaliteit, zonder
hunne speciale Permissie, om welke te
bekomen zy de wyze voorschreeven. —
Ten anderen stelden zy vast, dat, ten
einde dit hun heilzaam oogmerk niet mogt
worden verydeld, zo als ligtlyk door
knoodwilligen zou kunnen geschieden;
indien door de Bondgenooten in den haa-
ren, en door de Algemeene Staaten ten
opzigte van de Generaliteits Landen, niet
dergelyke voorzorgen werden genomen,
het aan niemand zou vryslaan eenige der
bovengemelde Graanen, na eenige Plaats
buiten het Grondgebied van *Holland* te
verzenden; dan aan tot die vervoering, op
bovengemelde wyze verlof gevraagd en
bekomen te hebben. Dit zou stand gry-
pen tot zo lange by de Bondgenooten en
de Algemeene Staaten, gelyke voorzorgen
zouden genomen zyn, en by hun daar
over nader beschikt; als mede tot dat de
Provincien *Zeeland*, *Friesland* en *Groningen*
het gedaane Verbod van Graanen, na de
andere Provincien en Generaliteits Landen,
zouden hebben opgeheeven, tot herstel des
omloops van Graanen in de Republiek.

Behalven de verbeurte van het *Graan*,
en

en der Voertuigen, 't zy te Water of te Lande gebezigd, zou de agterhaalde Handelaar, voor de eerſte reize, eene boete betaalen van drie duizend Guldens, en daarenboven, naar eisch van zaaken arbitrairlyk worden gecorrigeerd, en voor de tweede reize aan den Lyve met Geesſeling worden geſtraft. —— De Schippers en de Wagenaars die tot het vervoeren medegewerkt hadden, ſtondt als Medepligtigen dezelfde Straffe als de Afzenders of Afhaaders te wagten. LXXXV. BOEK. —— 1795.

Om den toevoer deezer noodzaaklykſte Leevensmiddelen, zo veel mogelyk, te begunſtigen, werd, ten zelfden tyde, uitgeloofd vyftig Guldens voor elke Last Tarwe; dertig Guldens voor ieder Last ongedroogde Rogge; dertig ſtuivers voor de honderd Ponden Tarwe- en twintig Stuivers voor de honderd Ponden Roggemeel, welke, naa het doen deezer Publikatie, tot den laatſten van Herfstmaand ingeſlooten, van buiten 's Lands in een der *Hollandſche* Havens werd ingebragt.

De gevolgen van deezen genomen maatregel waren zo gunſtig, dat de aanvoer van Tarwe en Rogge, het gevreesd gebrek grootlyks deedt wyken, en er geene nadere voorzieningen, ter beſpaaring of vermeerdering van Graanen, behoefden te worden vaſtgeſteld: weshalven de Repreſentanten van *Holland* den Styfzelmaakeren en Koornbrandewynſtookeren het verbruiken van Graanen eene vroegere gegeevene ruimte lieten; dan teffens vaſt- Gunſtige gevolgen daar van en Beſpaaling op den Uitvoer.

LXXXV. BOEK. — 1795.

stelden, dat, in 't vervolg, tot een nader besluit, geen Uitvoer van Graanen of Meel buiten *Holland* zou worden toegestaan, dan onder Belasting van dezelfde som als zy ter Belooning by het evengemelde Plakaat op den Invoer gesteld hadden.

Bezending uit Utrecht deswegen na Holland.

Niet weinig vonden de nabuurige *Stichtenaars* zich door die schikking bezwaard. By schryven deswegen lieten zy het niet berusten; maar vaardigden eene Bezending van drie Burgeren PIETER PYPERS, J. VAN HAEFTEN en THEOD. SCHUURMAN af om by de Representanten van *Holland* een voorstel te doen tot het maaken van vriendnabuurlyke schikkingen. By het voordraagen der bezwaaren en ongelegenheden uit dien maatregel ontstaande, betuigen zy, „ het zou de kundigheid en „ welmeenenheid van U Edelen te kort „ gedaan zyn, indien wy, als waare „ Vaderlanders U Edelen wilden onder „ het oog brengen, welke nadeelige ge„ volgen 'er moeten gebooren worden, „ indien men, de oude kankers in ons „ Staatsbestuur laatende voortwoeden, ge„ legenheid gaf, dat ieder der Provincien „ voor zich zelven zorgende, het alge„ meen belang niet genoeg bevorderde. „ Deeze byzondere belangen hebben, in „ vroegere tyden, veele onheilen aan ons „ Vaderland verwekt, ons niet zelden in „ ongelegenheid gebragt, en zelfs vreem„ de Mogenheden aangewakkerd om het „ zwaard des Oorlogs tegen ons uit te „ trekken. Dit byzonder belang, Mede-

„ bur-

„ burgers! heeft Ingezetenen tegen Inge- LXXXV.
„ zetenen, Broeders tegen Broeders, aan- BOEK.
„ gezet, en in één woord, de meeste ——
„ ſchokken ons Vaderland overgekomen, 1795.
„ ja! de vestiging zelfs van het Stadhou-
„ derſchap heeft in deeze byzondere be-
„ langens zyn ſterkſten ſteun gevonden."

Opgehaald hebbende welke ongelegenheden in het *Sticht* reeds plaats hadden, uit hoofde van ſchaarsheid aan Graanen, de beweegingen onder het Volk gebooren, wegens den uitvoer van Boekweit en Mout na *Holland*, en hoe 'er de nadeeligſte gevolgen te wagten ſtonden, indien andere Gewesten, uit wederwraake een uitgaand regt ſtelden op Erwten en Boonen, en dergelyken Leeftogt, droegen zy voor, of het niet allerdienſtigst ware om de zaak by hun Hoog Mogenden daar heen te ſtuuren, dat men kwam tot het benoemen van een *Generaal Committé van Vivres*. Dat men wyders, even als in de Provincie *Utrecht* reeds was geſchied, ook in de andere Gewesten de hoeveelheid van Graan liet opneemen. Verder wilden zy by hun Hoog Mogenden aangedrongen hebben om eene Premie op den invoer der Graanen van buiten 's Lands te ſtellen, en deeze Premie door de gezamenlyke Bondgenooten te doen draagen. — Uit naam der Repreſentanten des Lands van *Utrecht* verzekerden zy, van hunnen wege, gaarne in de betaaling van die Premie te zullen toeſtemmen, en dat de Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering gelast waren om

[illegible] het [illegible] te wenden, dat zodanige [illegible] voor uit alle Ingezetenen voor- [illegible] ook door allen gelykerhand [illegible] gedragen: „want," voegen zy [illegible] „het zou verre van de billykheid „[illegible] indien één der Bondgenooten, „die [illegible] ligging aan enorme Con- „[illegible] en Requisitien blootgesteld, we- „[illegible] gebrek, genoodzaakt wierd „[illegible] Premie te restitueeren: „[illegible] die hun Graan hadden „[illegible], en voor zich voorraad „[illegible], als zynde door hunne „[illegible] aan die Requisitien en Consum- „[illegible] geweest, gelegen- „[illegible] dat hun Medebondgenoot, „[illegible] door de gevolgen des Oor- „[illegible] door het betaalen „[illegible] prys tot inkoop „[illegible] welke zy gedwongen „[illegible] te zeiken, wierd ge- „[illegible]."

[illegible] des Voorzitters WISE- [illegible] Medeburgers! „[illegible] heeft Uliedar Voor- „[illegible] over Committenten uit- „[illegible] aangehoord. Zy „[illegible] blyk van vertrouwelyk- „[illegible] band van Broe- „[illegible] welke de twee Landschappen „[illegible] altyd ten engste heeft „[illegible]. Zy hoopt, en zal „[illegible] hier toe ook alles aan- „[illegible] die vereeniging onafge- „[illegible] blyven standhouden, tot aan

„ het

„ het heilryk oogenblik, waar na alle op- LXXXV.
„ regte Vaderlanders reikhalzen, in het BOEK.
„ welk het *Bataafſche* Volk in één ge- ——
„ ſmolten en alle byzondere belangen, 1795.
„ welke nu, zo lange nog dit gedrogtlyk
„ Staatsbeſtuur aanweezig is, onvermyd-
„ baar zyn, zodanig onder elkanderen
„ zullen vermengd worden, dat alle die
„ afſcheidingen, welke nu nog plaats heb-
„ ben, voor altyd, van den *Bataafſchen*
„ grond verdwynen zullen. — Intuſſchen
„ zal de Vergadering, op het voetſpoor,
„ 't welk zy onafgebrooken betreeden
„ heeft, het belang van het Volk van
„ *Holland* met dat van onze Broederen
„ de *Stichtenaaren*, zodanig ook in dee-
„ zen trachten te vereenigen, als overeen-
„ komſtig met de gronden van billykheid,
„ en aan haaren pligt getrouw blyvende,
„ in haar vermogen zyn zal." —— On-
verwyld werden er vier Leden benoemd
om met de Afgevaardigden van *Utrecht*,
die de eer der zittinge genooten, in on-
derhandeling te treeden.

In *Zeeland* was, met het voorſte van Grasmaand, de uitvoer van Tarwe verboden, en de ſchaarsheid, in dit anders koornryk Gewest, des ondanks, zo zeer toegenomen, dat de Repreſentanten aldaar voor gebrek beducht, nog in die zelfde maand den Bakkeren het ziften of buideln van eenig Tarwenmeel, het bakken of verkoopen van eenig Wit Brood of ander Gebak van gebuideld meel vervaardigd, Beſchuit alleen uitgezonderd, verboden werd. Schaarsheid van Granen in *Zeeland*.

Zy verboden in Wynmaand het opkoopen van eenige Tarwe voor rekening van Ingezetenen buiten *Zeeland*; bepaalden de Styfzelmaakers by het gebruik van het Graan reeds by hun in voorraad, als mede den uitvoer van Styfzel, en ſtrekten het verbod tegen het verkoopen van Blom ook uit tot Grutters en Boekweitmaalders. — Dit verbod van Uitvoer deedt de Repreſentanten van *Zeeland* de Municipaliteit van *Rotterdam* weigeren, de vyftig Laſten Tarwe, ten dienſte der Godshuizen gekogt, te laaten volgen, die deswegen brieven van voorſchryving by de Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* aan die van *Zeeland* verzogten en verkreegen. Zy deeden daar by een voorſtel, dat zo by de Repreſentanten van *Zeeland*, *Friesland*, *Groningen* als *Overyſſel*, mogt bewerkt worden, dat de binnenlandſche Graanhandel geheel mogt worden vrygelaaten; 't welk zo veel ingangs vondt, dat de Afgevaardigden van *Holland* ter Algemeene Staatsvergadering laſt kreegen om de Gewesten daar toe aan te manen.

Verſlag van een Onderzoek op de Verzending van Graan.

Overyſſel, *Utrecht* en *Gelderland* ſtemden hier toe met *Holland* in. Een Committé van Onderzoek door Staaten van *Zeeland* gelaſt om het voorſtel deezer Gewesten, ſtrekkende ter openſtellinge des vryen uitvoers van Leevensmiddelen uit het eene Gewest na het andere, bragt in Herfſtmaand een breedvoerig Verſlag uit: waar van wy niet kunnen nalaaten een eenigzins uitvoerig berigt te geeven, als het tyd-

tydvak der Omwentelinge, ten deezen aanziene, toelichtende, en tevens ſtrekkende om van deezen belangryken Handeltak een recht denkbeeld te vormen. De Leden van dit Committé, bovenal geraadpleegd hebbende met twee kundige weldenkende handeldoende Burgers J. Beusekom en M. Tak, erkenden, dat het vry en onbelemmerd vervoeren van allerlei Leevensmiddelen onderling van en na de onderſcheidene Provincien niet anders kon beſchouwd worden dan als eene alzins wenſchelyke zaak, die de nyverheid der Ingezetenen zou opwekken, den binnenlandſchen Handel verleevendigen en het vertier van veelvuldige Waaren en Koopmanſchappen allerwegen zou gaande maaken, en in volle werking brengen. Dat het derhalven van een weezenlyk belang was voor de geheele Republiek, dat alle de Bondgenooten de handen in een ſloegen om binnen 's Lands, en van de eene Provincie na de andere, eenen zo veel mogelyk vryen loop aan den Handel te geeven, en dat ook *Zeeland* in 't byzonder daar toe, ter aanmoediging der handeldryvende Ingezetenen, kragtdaadig behoorde mede te werken. LXXXV. BOEK. 1795.

Te deezer gelegenheid deelde de Commisſie meer opzettelyk haare bedenkingen mede over den Graan- en voornaamlyk de Tarwhandel; „deeze," op dat wy hier de eigene woorden afſchryven, „was voor „*Zeeland* van zo veel aanbelangs, dat „men dezelve, van alle tyden, beſchouwd

LXXIV. BOEK. 1795.

„ hadt als eene zaak, die de aandagt van
„ het Provincial Bestuur boven alles be-
„ hoorde te zyn aanbevolen, en van zo
„ veel invloeds op *Zeelands* relatien tot de
„ overige Vereenigde Gewesten, en voor-
„ naamlyk tot het nabuurig *Holland* ge-
„ weest was, dat ook daar in een der ge-
„ wigtigste redenen kon en mogt gezogt
„ worden, dat *Zeeland*, van alle tyden, eene
„ zo weezenlyke en aanmerkelyke waardy
„ aan het vermogen der Republiek hadt
„ bygezet. Hiet aan was het dus ook
„ toe te schryven, dat zo dra de uitvoer
„ van Tarwe uit *Zeeland* aan zekere be-
„ paalingen gelegd of wel geheel gestremd
„ werd, de overige Provincien in het ge-
„ meen, en die van *Holland* in 't byzon-
„ der, nimmer hadden afgelaaten, nadruk-
„ lyk en by herhaaling aan te dringen,
„ dat die voor haar ondraagelyke belem-
„ mering mogt worden weggenomen; ter-
„ wyl, aan de andere zyde, het Provincial
„ Bestuur nooit anders dan door den hoog-
„ sten nood tot het besluit gekomen was
„ om den Uitvoer van Graanen, of voor
„ een gedeelte of geheel, te doen ophou-
„ den. Daar toch de Graanhandel den
„ voornaamsten tak van Commercie, de
„ gereedste bron van welvaart voor dit Ge-
„ west opleverde, vorderde eene schran-
„ dere en voorzigtige Staatkunde, dat die
„ tak van bestaan nimmer afgesneeden,
„ die bron van voordeel nimmer opge-
„ stopt wierd; dan wanneer 'er oogen-
„ blikkyk gevaar was, dat de instandhou-
„ ding

„ ding van dit gedeelte, de gewisse ver- LXXXV.
„ nietiging van het geheel onmiddelyk ten BOEK.
„ gevolge konde hebben.

„ Het was," vaaren zy voort, „ten 1795.
„ overvloede bekend met hoe veel aar-
„ zelings, en hoe zeer huns ondanks, de
„ Provisioneele Representanten des *Zeeuw-*
„ *schen* Volks, niet lang naa de voorge-
„ vallene verandering van zaaken binnen
„ de Republiek in het begin deezes Jaars,
„ tot een stap gekomen waren, die, hoe
„ zeer ook door de omstandigheden ge-
„ wettigd, en door den dringenden nood
„ onvermydelyk geworden, hun by de
„ overige Provincien in verdenking ge-
„ bragt en aan onvriendlyke Insinuatien
„ hadt blootgesteld: om welker ongegrond-
„ heid in een duidelyk daglicht te plaat-
„ zen, men slegts behoefde te doen op-
„ merken, dat de Tarwe, zints onheuge-
„ lyke tyden, onder den naam van *Zeeuw-*
„ *sche Tarwe* bekend, en uit hoofde van
„ derzelver uitsteekende deugd, boven alle
„ andere geroemd, alleen voor een ge-
„ ring gedeelte op eigenlyk gezegden
„ *Zeeuwschen* grond pleeg geteeld te wor-
„ den, als zynde het uit eene calculative
„ berekening volledig blykbaar, dat de
„ Tarwe, die in *Zeeland* zelve 's jaarlyks
„ wordt ingezameld, naauwlyks het dub-
„ beld opleevert der hoeveelheid welke
„ de Inwoonders van *Zeeland* voor eigen
„ consumtie noodig hebben. —— Onder
„ den naam van *Zeeuwsche Tarwe* was ook
„ begreepen, die, welke uit de Generaliteits

„ Lan-

LXXXV. BOEK. „ Landen, en voornaamlyk uit het *Zeeuwsche Committimus* kwam."

1795. De uitgeſtrektheid des *Zeeuwſchen* Graanhandels met vereischte kleuren geſchilderd hebbende, voegen zy 'er nevens; „ Uit „ dit alles is het niet moeilyk op te maa„ ken, welke de gevolgen voor *Zeeland* „ moesten zyn, zo dra die Voorraadſchuur „ voor haar op éénmaal, en als in één „ oogenblik, werd toegeſlooten, en wy „ behoeven U, Burgers Repreſentanten! „ niet te herinneren dat dit, voor byna „ twaalf maanden (*), het noodlottig ge„ volg eens Oorlogs is geweest, die ook „ daar door de maat van *Zeelands* onhei„ len, die zints veele jaaren niet ophiel„ den allengskens toe te neemen, eindely heeft volgemeeten. Dit is het dat „ onze Tarwezolders, ten voorleden Jaa„ re, ledig hieldt, toen de bezetting van „ *Staats Vlaanderen* door de *Franſche* Troe„ pen alle gemeenſchap met dat Land en „ deeze Provincie te eenemaale afſneedt, „ terwyl de verboden uitvoer van Graa„ nen, door het *Fransch* Gouvernement, „ niet alleen naa de getroffen Capitulatie „ met *Zeeland*; maar ook naa de gemaak„ te Alliantie, in volle kragt gehouden zyn„ de, ons vervolgens van allen voorraad „ van daar, deedt verſtooken blyven, een „ zo aanzienlyk gedeelte van *Zeelands* han„ del

(*) Dit Verſlag werd den vierden van Oogſtmaand deezes Jaars ingeleeverd, en in een Beſluit veranderd.

„ del in een volledige werkloosheid ge- LXXXV.
„ bragt, en een zeer groot aantal *Zeeuw-* BOEK.
„ *sche* Burgers van derzelver beſtaan ge- ——
„ heel heeft doen beroofd worden. Zo 1795.
„ dra men nu in aanmerking neemt, het
„ geen te vooren gezegd is, dat de Tar-
„ we, die in *Zeeland* gewoonlyk geteeld
„ wordt, niet meer dan het dubbeld van
„ het benoodigde voor de Inwoonders
„ zelve bedraagt, en *Zeeland*, naa de Capi-
„ tulatie, al ſpoedig met min of meer 4000
„ of 5000 Man *Franſche* Troepen, en dat
„ met even zo veel meerdere Eeters, die
„ byna alleen door *Zeeuwſche* Tarwe ge-
„ ſpyzigd zyn, by aanhoudenheid is bezet
„ geweest, dat eindelyk, in den kring
„ van byna twaalf Maanden, bykans geene
„ Tarwe van elders is aangebragt; maar
„ in tegendeel, tot den tyd van het ver-
„ bod van uitvoer, in het begin van de
„ maand Maart de dagelykſche Verzendin-
„ gen hebben voortgeduurd. —— Wan-
„ neer men dit alles in aanmerking neemt,
„ is het ligtlyk na te gaan, dat, niet eene
„ ongegronde en bekrompen ſchroomval-
„ ligheid; maar een weezenlyk gevaar
„ voor gebrek, de Proviſioneele Repre-
„ ſentanten van *Zeeland* tot dat verbod
„ heeft genoodzaakt. Een verbod, waar
„ toe zy, uit hoofde van het belang, dat
„ hunne Medeburgers by den onbelem-
„ merden Graanhandel van alle tyden ge-
„ had hebben, en tot op dit oogenblik
„ hadden, nimmer anders, dan uit bezef
„ van de dringendſte noodzaaklykheid,

„ zou-

LXXXV. BOEK. 1795.

„ zouden hebben kunnen of vermogen te
„ beſluiten; maar by welk beſluit deeze
„ Vergadering, onzes inziens, zal moeten
„ blyven volharden, zo lang de uitvoer
„ uit het voorheen *Staats Vlaanderen* niet
„ wordt opengeſteld, tot welker openſtel-
„ ling de beide Gouvernementen gemeen-
„ ſchaplyke ſchikkingen, tot wederzyds be-
„ lang, behooren te maaken, en met onder-
„ ling overleg, onder de noodige precau-
„ tien, zo dra mogelyk te concurreeren."

Over het aanbelang hier van voor deeze Republiek en voor de *Franſche*, wordt hier breed uitgeweid. Dit tot ſtand te brengen kon en moest, huns oordeels, het éénig middel zyn, waar door *Zeeland* zich mogt veroorlooven om zich met de voorgeſtelde vryheid in het vervoeren van Leevensmiddelen na en van de onderſcheidene Provincien, te vereenigen. Dit aanneemelyk te maaken, dit aan te dringen, behoorde de last der Afgevaardigden ter Generaliteit te weezen. „ Zo lang dit voor-
„ geſlaagen Plan geen ingang vondt," zeggen zy, „ zou het een ſtap van de
„ onberekenbaarſte gevolgen weezen, in
„ den Uitvoer uit *Zeeland* toe te ſtemmen.
„ De Oogst, hoe veel ook beloovende,
„ bleef nog afhangelyk van de wisſelval-
„ ligheden des Saiſoens, en was dus zo
„ onzeker, dat bovendien de voorzigtig-
„ heid vorderde, vóór dat de Inzameling
„ geſchied was, op aanzoeken van parti-
„ culiere Verzendingen geene te groote
„ faciliteit te betoonen, en ook daar door

„ ge-

„ gelegenheid tot dagelykſche Verzendin- LXXV.
„ gen te geeven (*)." BOEK.

Ruim en zeer gezegend viel de Oogst uit. Een heuchlyk lot, 't geen de vrees voor gebrek weerde, en de toenmaalige Regeerders een Plan hadt doen ontwerpen om aan den belangryken handel in Tarwe eene nieuwe en onbelemmerde werkzaamheid te geeven, door het intrekken van verſcheide Publikatien, ten deezen Jaare omtrent denzelven uitgevaardigd: dan hier van vonden zy zich genoodzaakt af te zien. — De in Bloeimaand getroffene Alliantie tuſchen *Frankryk* en deezen Staat vorderde eene groote Geldſomme. *Zeeland* hadt tot nog, in het laatst van Wynmaand, een niet noemenswaardig gedeelte opgebragt, en vrugtloos gepoogd deswegen ſchikkingen met de overige Bondgenooten te maaken, die, even zeer als dit Gewest onder het bezef der noodzaaklykheid, en het doordenken van de moeilykheid deezer betaaling ſchynen gebukt te gaan. Zy waren met den Agent der *Franſche* Republiek, in dit Gemeenebest in onderhandelinge getreeden, om het aandeel van *Zeeland*, in de reeds vervallen termynen, immers voor een gedeelte, door het leeveren van Tarwe, voor een redelyken prys, te voldoen. Zy waren daar in zo verre geſlaagd, dat zy zich verzekerd mogten houden, dat dit Gewest bevryd zou bly-

1795.

Waar toe men daar een ruimen Oogst begeerde en den uitvoer bleef weigeren.

(*) Het geheele ſtuk is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 5776—5787.

LXXXV. BOEK. 1795.

blyven voor de onzekere, nadeelige en veruitziende gevolgen, welke de nietvoldoening naa zich zou hebben kunnen sleepen. Wyders waren zy in staat gesteld om voor de Tarwe, welke zy zouden moeten leeveren, dusdanig een aanzienlyken Prys uit te looven, dat geen der Ingezetenen door deeze Leverantie zou worden gedrukt; „ en dat," voegen zy 'er by, met toespeeling op de als toen onder handen zynde Nationaale Vergadering, en het Plan der Een- en Ondeelbaarheid, „ alle onze Medeburgers, by on„ dervinding, zullen zien hoe gelukkig het „ is dat zy nog *Zeeuwen* zyn, en wy, de „ Provisioneele Vertegenwoordigers van „ dit vry en onafhanglyk Gewest, daar „ door in staat gesteld zyn om middelen „ tot redding by de hand te neemen, „ welke deszelfs Souverainiteit ons alleen „ overlaat."

De schikkingen en bepaalingen, ten aanziene van de Opbrenging van een gedeelte der Tarwe, voor een gezetten Prys, werden naauwkeurig opgegeeven. Dan dewyl de afleevering, op dien voet ingerigt, een vry aanzienlyke hoeveelheid Tarwe ten Geweste zou uitvoeren, en de behoefte der *Zeeuwen*, door het by hun beständig gelegerd *Fransch* Krygsvolk, zeer vermeerderde, werd de Uitvoer, als mede het vervoeren van het eene Eiland na het andere, dan onder zekere voorzorgen, voor den tyd van twaalf Maanden op nieuw verboden; en de straffe op de Overtreeders

ders verzwaard. Verligting egter kreegen de *Zeeuwen* betreffende het buidelen van Tarwen-meel, het maaken van Styfzel en het koopen van Tarwe in masſa voor *Zeeuwſche* Rekening (*). LXXXV. BOEK. —— 1795.

De Uitvoer van Tarwe en Rogge in *Stad en Lande* belet.

Het was de Oorlog met deszelfs gevolgen alleen niet, die, voor eene wyl, ook in anders ruim van Leevensmiddelen voorziene Gewesten, door de Volksophooping, ſchaarsheid en duurte baarde. Een gedeeltlyke Vrede kon daar toe medewerken. Wanneer deeze in Bloeimaand tusſchen de *Franſche* Republiek en de Koning van *Pruiſſen* getroffen was, werden alle Requiſitien in *Oost-Friesland* vernietigd, en het Krygsvolk uit die Ommeſtreeken ſtondt in *Stad en Lande* te rug te trekken, en was men onzeker van den duur des verblyfs deezer Manſchappen by de overige hunner Landgenooten in dat Gewest. Dit, gepaard met de ryzing van de Pryzen der Graanen, de belemmering van den Invoer te Water, en dat de Uitvoer in een en ander Gewest verboden was, deedt de Repreſentanten des Volks van *Stad en Lande* beſluiten, om, voor den tyd van ééne maand, den uitvoer van Rogge en Tarwe kragtdaadig te doen ophouden.

Gedeeltlyk open-geſteld.

Eene gelukkige ervaaring toonde, in 't verloop dier maand, dat 'er zich meer dan de benoodigde voorraad van Tarwe in dit Gewest bevondt; dit deedt de Repre-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 7064—7073.

LXXXV. BOEK. 1795.

preſentanten, geneegen om ook, zo veel met de omſtandigheden der tegenwoordige tyden beſtaanbaar was, aan de Handel en Koopmanſchap een onbelemmerden loop te laaten, en tevens den behoeftigen Bondgenoot, naar vermogen, te hulp te komen, beſluiten om ieder vryheid te geeven van een derde gedeelte zyns Voorraads van Tarwe na de andere Bondgenootſchaplyke Gewesten vry en onverhinderd te mogen uitvoeren (*).

Schikkingen in *Friesland* op de Rogge gemaakt.

Vrees voor gebrek aan Rogge in *Friesland* deedt daar verſcheide ſchikkingen maaken om dit Graangewas, ten algemeenen behoeve, verder te doen ſtrekken; en tevens eenige maatregelen beraamen om den minvermogenden Burger, die tot nog toe geen onderhoud genoot, of armen-brood at, behulpzaam te zyn in het verkrygen van Brood voor zyn Gezin tot eenen maatigen gezetten prys. Dan de Publikatie deswegen in Hooimaand uitgevaardigd, mogten zy in Oogstmaand veranderen en verzagten: daar zy toen verklaarden, „naa „ herhaalde naavorſchingen tot hunne „ blydſchap, ontdekt te hebben, dat de „ ſchaarsheid van Rogge in *Friesland*, zo „ groot en bekommerend niet was, als „ men onlangs vreesde; maar grootendeels „ veroorzaakt werd door de onbepaalde „ winzugt van menſchen, die zelfs de „ wanhoopende armoede niet ſchroomden „ uit te zuigen." —— De ſchikking om de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3354 en 4120.

de eerlyke armoede het Brood voor één Stuiver het Pond te bezorgen, ſtondt voor een zo verregaand misbruik der hebzugt bloot, dat lieden, die Eigendommen en Vastigheden hadden, wier Vrouwen met Goud vercierd gingen, zich niet ſchaamden hier van gebruik te maaken, ten nadeele van 's Lands uitgemergelde Geldkaſſe. Dit maakte een naauwlettend toevoorzigt hier op noodzaaklyk, en tevens een Verbod van Honden met dit Brood te voeden. De veelvuldigheid der waarlyk behoeftigen was intuſſchen zo groot dat men de hoeveelheid van het dus uitgereikte Brood tot op de helft verminderde (*). LXXXV. BOEK. —— 1795.

Zints eenige jaaren waren de Aardappelen het goedkoopst en dus meest gezogt Voedzel in de meeste Gewesten geworden. *Friesland* leevert een groote hoeveelheid op. In 't begin van Bloeimaand liepen 'er gerugten, dat de Uitvoer van dit als onmisbaar geworden Aardgewas verbooden was, of eerſtdaags verbooden ſtondt te worden. Schoon de Proviſioneele Repreſentanten deezes Gewests, by eene bekendmaaking in het *Leeuwaarder* Nieuwsblad, zulks als van allen grond ontbloot voordroegen, en als enkel en alleen uitgedagt en verſpreid door zommigen, met oogmerk om van den toen nog boven verwagting voorhanden zynde overvloed

De Aardappelen aldaar verboden uit te voeren en voorts belast.

(*) Men heeft de Publikatien daar toe betrekkelyk in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 4843. 5327 en 5329.

LXXXV. BOEK. 1795.

vloed van dezelve voor laage pryzen in te koopen, en elders, waar ſchaarsheid was, door verkoop een onbetaamelyk gewin te zoeken, was zedert weinige dagen, door ſterke opkoopingen, de prys van dit bykans onontbeerelyk Leevensmiddel tot zulk eene hoogte ſchielyk en onverwagt geſteigerd, dat zy zich ter voorkoming van gebrek genoodzaakt vonden, den Uitvoer, voor den tyd van zes weeken, op den zestienden der gemelde Maand, onder wel zwaare bedreigingen, te verbieden. — Dit volſtrekt verbod veranderde in Oogstmaand in eene Belasting op den uitvoer; welke belasting in Herfstmaand, op de helft verminderd werd: wanneer men ook de verboden Uitvoer van Garst gepeld en ongepeld introk (*).

De Uitvoer van Graanen uit de Generaliteits Landen verboden.

Schaarsheid van Graanen deedt zich ook, op eene drukkende wyze, in de Generaliteits Landen voelen. Brood van Rogge gebakken was, op veele plaatzen, voor de Ingezetenen niet te bekomen. Waarom de Algemeene Staaten, in Zomermaand, daar in andere Landen, van waar men toevoer pleeg te bekomen, de vrye uitvoer van Graanen reeds verboden was, den uitvoer uit de Generaliteits Landen mede verboden; onverlet bleef dezelve van de eene plaats na de andere, als mede na de Zeven Vereenigde Gewesten en het Landſchap *Drenthe*; gelyk het ook een ieder vryſtondt om, in

in

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3306. 5324. 5832.

byzondere gevallen van de Algemeene Staaten verlof ten Uitvoer te verzoeken, met opgave van de Hoeveelheid en de Plaats, werwaards de vervoering ſtondt te geſchieden (*). LXXXV. BOEK. —— 1795.

De Opkoop van Graanen, ten behoeve der *Franſche* Republiek, bragt niet weinig toe tot de allerwegen heerſchende duurte en ſchaarsheid. Van wegen *Holland*, waren in Zomermaand, onderhandelingen aangevangen, van welker gunſtigen Uitſlag een Brief des *Franſchen* Repreſentants RAMEL, den Repreſentanten van *Holland* verzekering gaf. Onverwyld maakten zy dien Brief, van den volgenden inhoud, bekend. „ Ik hoop, Burgers Repreſentanten! dat de uitſlag der Onderhandelingen, die ik, op gisteren, met de Commisſarisſen, door Ulieden belast met de zaak der Leevensmiddelen, gehad heb, al het goede zullen voortbrengen, 't geen wy 'er wederkeerig van verwagten. —— Wy zyn van elkander geſcheiden, overtuigd, dat het algemeene heil het doelwit was, dat wy ons voorſtelden te bereiken. Overtuigd, dat Gylieden kragtdaadig zult beſchermen de Transporten, waar omtrent men overeengekomen is, neem ik de zekerſte maatregelen; ten einde alle Inkoop van Graanen, voor het vervolg, ten behoeve van de *Franſche* Republiek, te doen ophouden, en zullen de Agenten, wel- Schikkingen met de *Franſche* Republiek wegens het opkoopen van Graanen, gemaakt.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 3459.

LXXXV. BOEK. 1795.

„ welke die Republiek hier te Lande tot
„ dat oogmerk gezonden hadt, zich van
„ hier begeeven. — Laat ons voortgaan
„ elkander de behulpzaame hand te bie-
„ den, als dan zullen de beide Republie-
„ ken ſterk tegen hunne gemeene Vyan-
„ den zyn, en magtig om het Geluk der
„ twee Volken daar te ſtellen!"

Nadere ſchikkingen by *Holland* op den invoer van Graanen.

Gewenschte vrugt hadt men in *Holland* getrokken van het uitlooven der Premien op het invoeren van Graanen (*), en daarom dezelve verlengd tot den laatſten dag deezes Jaars. Dan, in aanmerking genomen hebbende hoe by de Kooplieden vrees zou kunnen ontſtaan, dat hunne Schepen, met het verloopen Jaarſaiſoen, door tegenwinden en andere beletzelen, waar aan de Zeeman onderheevig is, veelligt genoodzaakt zouden weezen in eene andere Haven, dan die hunner beſtemminge, binnen te zeilen, waar door de Kooplieden zich verſtooken zouden vinden van het toegezegde voordeel, ſtelden zy vast, dat van de Graanen, naa den laatſten van Wintermaand binnen vallende, de halve Premie zou betaald worden, indien voldoende bewyzen toonden, dat zy, naar gelange van den afſtand der plaatzen van inſcheepinge, in de *Oostzee*, 't *Schagerrak*, en alle plaatzen aan deeze zyde van 't zelve gelegen, waar onder zy die aan het *Holſtynſche Kanaal* begreepen, voor zekere bepaalde dagen gelaaden, en herwaards

(*) Zie hier boven bl. 225.

waards beſtemd waren. — By gelegenheid deezer tydsverlenging tot het bekomen van de helft der uitgeloofde belooning, vonden zy zich genoodzaakt, de inhaaligheid der Handelaaren ten toon te ſtellen, die verſcheide partyen Gemoute Garst, zonder toeſtemming, vervoerd hadden, waarom zy het verbod des uitvoers met naame ook uitſtrekte tot alle Gemoute Graanen (*). LXXXV. BOEK. 1795.

Taaldoor Spoors ten aanſiene van deeze ſchaarsheid gevoerd.

Daarenboven hadt men in *Holland* alles aangewend, om, door het verbieden des uitvoers van veelerlei leevensnoodwendigheden, het ſchreiend gebrek der behoefdigen te voorkomen. De naderende Winter dreigde het met dubbele zwaarte te doen voelen. Hartroerende voorſtellen werden deswegen gedaan. De Burger J. Spoors liet zich des, in de Vergadering van *Holland*, nadruklyk hooren, over den verbazend hoogen prys tot welken de noodzaaklykſte behoeften geklommen waren, die den zogenaamden Gemeenen Man noodzaakten zyne toevlugt te neemen tot ſlegt en ongewoon voedzel, en vergenoegd moest zyn, indien hy, ten koste zyner gezondheid, zich ſlegts kon verzadigen. Hy voegde 'er by, „ Ik onderzoek niet of wy dat enkel verſchuldigd „ zyn aan een wezenlyk gebrek, dan wel „ aan de ontmenschte kunstenaaryen van „ ryke Deugnieten, die verzonken in de „ ter-

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 20. Oct. 1795.

LXXXV. BOEK. 1795.

„ tergendſte weelde, de rampen hunner „ Natuurgenooten niet kennen, of, zo zy „ die kennen, zich tegen het gevoel ver„ harden, 't welk de Voorzienigheid in „ onzen boezem drukte, en medogenloos „ de bronnen ſtoppen door welke de wel„ vaard, tot den minſtvermogenden, moest „ afvloeijen, zo ras zy daar in eigen voor„ deel vinden. Intuſſchen is die zaak tot „ hartzeer van elken braaven Man, maar „ al te zeker (*)."

Hetvoorſtel om 's Lands Graanmagazynen aan te leggen verworpen.

Onder de voorgeſlaagene middelen, om dit ſchreiende gebrek te voorkomen, was dat van den Burger PAULUS GEVERS, om Magazynen van Graanen, voor rekening van *Holland*, aan te leggen. Dan, naa ryp beraad, oordeelde men, dien aanleg, hoe heilzaam ook, by verandering van omſtandigheden, gekeurd, ten deezen Jaare, geenzins volvoerbaar: zo uit hoofde van de aanzienlyke ſommen Gelds, die daar toe zouden vereiſcht worden, als inzonderheid des geringen voorraads van Graanen, en de groote waarſchynlykheid, dat door het opkoopen tot het vullen dier Magazynen, de pryzen der Graanen, op éénmaal, zeer ſterk zouden opgejaagd worden, en het Brood dus niet weinig in prys ſteigeren.

Aanmerking op *Zeelands* gedrag in deezen.

By het afkeurend verſlag deswegen liet men niet onopgemerkt de vergeefsch aangewende onderhandelingen, om het met *Zee-*

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 11. Aug. 1795.

Zeeland, wegens de overneeming van duizend Lasten Tarwe te vinden; de herhaalde vergeefsche poogingen om ter Algemeene Staatsvergadering het daar heen te wenden, dat 'er een vryen omloop van Graanen binnen de Gewesten mogt daargesteld worden; en eindelyk, dat ook hun voorstel, om een verbod van uitvoer van Paardenboonen, Duivenboonen en Wikken, buiten het Gemeenebest te bewerken, als die, by een schaarschen voorraad van Graanen, tot onderhoud van het behoeftigste gedeelte der Ingezetenen zouden kunnen dienen, door *Zeeland*, waar zo niet de meeste, althans een groote voorraad deezer Artykelen voorhanden was, genoegzaam geheel verworpen werd: ten slot werd aan de Vergadering voorgedraagen, „ of niet de uitzondering, die „ de Provincie van *Zeeland* maakte, om „ naamlyk den uitvoer na *Spanje* en „ *Frankryk* toe te staan, even zo goed „ was als den uitvoer geheel en al vry „ te stellen (*). LXXXV. BOEK. 1795.

Voorgeslaagen middelen om Graanen te bespaaren.

De Behoefte, meermaalen de moeder der Vindinge, wekte een en ander op tot het uitvinden van mengzels, om, met bespaaring van Graanen, zeer eetbaar Brood, voor eenen minderen prys, te vervaardigen. Dan de moeilykheid om de daar tegen gekante vooroordeelen te overwinnen, strekten ten voornaamen beletzel om die

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* 2. Dec. 1795.

LXXXV. BOEK. die bereidzelen algemeen in zwang te brengen (*).

1795. Wy hebben deeze ſchets van den veelzins behoeftigen ſtaat der Ingezetenen deezer Landen, uit gemelden hoofde, eenigzins uitvoerig opgegeeven. Hoe zeer zou de gelykaartigheid der ſtoffe ons brengen, om 'er onverwyld by te voegen andere oorzaaken in den Lande, alle ſtrekkende om die zelfde uitwerking te wege te brengen, welke wy, met den aanvange deezes Boeks hebben aangeduid; doch het beloop der Gebeurtenisſen vordert dat wy daar mede niet voortgaan zonder veel, zeer veel, vermeld te hebben, 't welk daar toe diende, of 'er althans mede gepaard ging.

Overgang ter nadere Staatsbeſchouwing.

Schoon wy, de daarſtelling der groote Omwentelinge beſchryvende, 't een en ander aanſtipten, onvermydelyk noodig om 't geen 'er Gewestlyk, ten dien opzigte, voorviel, te doen kennen, bleef 'er veel over, zo om de werkzaamheid van ieder Gewest op zich zelven, als van hunne Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergaderinge te vermelden. Met overwyzing tot een volgend Tydperk gewaagden wy dus van de Meerderheid der Leden ter Vergadering van *Holland* in *'s Gravenhaage* zamengekomen (†), en moeten wy tegenwoordig daar van nader verſlag doen; te meer daar die Zamenkomst een onmiddelyk werkenden invloed hadt op geheel het Lands-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 4781 en 4789.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVIII. D. bl. 73.

Landsbeſtuur, geſchokt, verwrikt, en alzins om onverwyld herſtel ſchreeuwende. Daarenboven zal het beloop der zaaken eigenaardig medebrengen, dat wy de voorvallen, niet zo afzonderlyk, Gewest voor Gewest beſchouwen, gelyk wy ten aanziene van voorige Jaaren veelal gedaan hebben; doch meer zamengevoegd voordraagen; want, ſchoon 'er zeer veel ontbrak aan eene hoogstnoodige eenpaarige werking, deedt de toedragt der zaaken, deeze in zommige opzigten onvermydelyk noodig en geboorен worden; hoewel vermengd met zwaare botzingen — botzingen, welke niet konden uitblyven, by eene zo ontzettend groote verandering van zaaken. LX XV. BOEK. 1795.

Het Committé Revolutionair, ons uit veelvuldige werkzaamheden bekend, bepaalde dezelve niet om de Omwentelingen, in Steden en Gewesten, daar te ſtellen; maar was onmiddelyk, naa dat de Opſtand in eenige Steden van *Holland* was uitgebroken, en van Regeeringsveranderingen gevolgd, 'er op uit, om ook het Staatsbeſtuur te hervormen. Hier toe ſtrekte eene uitnoodiging aan de omgewentelde ſtemhebbende Steden, om, tegen den vier en twintigſten van Louwmaand, Afgevaardigden naa *Amſterdam* te zenden; ten einde daar te beraadſlaagen over de wyze om de Staaten van *Holland*, tot nog naar gewoonte vergaderd, en niet onverdagt van onophoudelyke tegenwerking, te vervangen, en het Volk van *Holland*, zo ſpoedig mogelyk, door andere te doen vertegenwoordigen. Afgevaardigden uit eenige Steden van *Holland* in *Amſterdam* uitgenoodigd.

Op

LIBR. XV. BOEK. 1795.

Op deeze Vergadering, in de Doelen op de *Garnaale Markt* belegd, kwamen als Afgevaardigden van *Haarlem* J. H. DE LANGE en P. KOPS *Goedschalksz.*; van *Delft* BEERESTYN en SANDERS; van *Leyden* VAN LEYDEN; van *Gouda* KUMSIUS en DE LANGE VAN WYNGAARDEN; van *Schiedam* NOLET en KOOL; van *Alkmaar* DE KEMPENAAR en DU TOUR; van *Enkhuizen* VAN DE VELDE; van *Hoorn* VAN FORREST; van *Edam* WALLAND; van *Purmerend* MENGER en SUDEMA: van wegen *Amsterdam* G. KRUIS, J. ONDORP, S. IP. WISELIUS en D. VAN LAAR. Staande de Vergadering verscheenen PIETER PAULUS en JACOB REEPMAKER van *Rotterdam*, die aan de genomene besluiten hunne toestemming gaven. De Afgezondenen van *Schoonhoven* en *Monnikendam*, ongelast zynde, konden in de raadpleegingen geen deel neemen. De groote hoofdzaak daar vastgesteld, was, dat de Afgevaardigden der gelaste Steden, den zes en twintigsten van Louwmaand, binnen *'s Gravenhaage* in het Heeren Logement op het *Tournoyveld*, zouden vergaderen, om van de Vergaderzaal van *Holland* bezit te neemen. Men droeg zorge om de stemmende Steden, uit welke geen Afgevaardigden ter *Amsterdamsche* Zamenkomste verscheenen waren, van dit besluit te verwittigen.

Wie daar verscheenen en wat men besloot.

Afgevaardigde Burgers,

De dag brak aan, en met derzelven het altoos gedenkwaardig tydstip, waar in de vorm van het Landsbestuur deezes Gewests,

wests, welke meer dan twee Eeuwen telde, zodanig veranderd werd, dat hetzelve zich in eene geheel andere gedaante vertoonde. Talryker dan de *Amſterdamſche* Byeenkomst was deeze, deels egter uit dezelfde Perſoonen beſtaande; welker naamen wy hier, ter gedagtenis voor de Naakomelingſchap, laaten volgen. Van *Dordrecht* verſcheenen 'er PIETER ROOS, ARY LAMME, JAN DEKKER en BOUDEWYN DE HAAN; van *Haarlem* KOENRAAD HOVENS, PIETER KOPS *Goedſchalksz.*, WILLEM ANNE LESTEVENON en JOHAN HERMAN DE LANGE; van *Delft* CHRISTIAAN VAN BERESTEIN en JACOB VAN VREDENBURG; van *Leyden* JACOB GEORGE HIERONYMUS HAHN, ABRAHAM JAQUES LA PIERRE, FREDERIK VAN LEYDEN en JACOB SPOORS; van *Amſterdam* DANIEL VAN LAER, S. IPERUSZ. WISELIUS en SALOMON BOSCH; van *Gouda* CORNELIS JOAN DE LANGE VAN WYNGAARDEN en FREDRIK KUMSIUS; van *Rotterdam* PIETER PAULUS en JACOB REEPMAKER; van *Schiedam* GOZEWYN JAN LONCK, JACOBUS NOLET, BASTIAAN KOOL en JAN SWINNAS LONCQ; van *Alkmaar* LUDOVICUS TIMON DE KEMPENAAR en JOAN DU TOUR; van *Enkhuizen* THADE PAN en BROËRIUS VAN DER VELDE; van *Monnikendam* JACOB TEENGS en CORNELIS BOTERKOOPER; en van *Purmerende* ANTHONY JAN MENGER en BAREND SUIDEMA.

LXXXV. BOEK. 1795. gers in 's *Haage* byeengekomen.

De

LXXXV. BOEK. —— 1795. Voorloopige Verrigtingen.

De daar vergaderde Afgevaardigden, verre weg de meerderheid der ſtemmende Steden in *Holland* uitmaakende, verkoozen eenpaarig den Burger PIETER PAULUS tot Voorzitter. Eene Bezending uit de *'s Gravenhaagſche* Burgery, verwelkomde onverwyld deeze Burgers, die, naa raadpleeging over de wyze op welke zy het voorgenome groote werk zouden volvoeren, beſlooten om tegen half vyf uuren te vergaderen in het Logement der Stad *Haarlem*; daar den Secretaris der Staaten van *Holland* ROYER, uit naam van de meerderheid der *Hollandſche* Staatsleden, te ontbieden, en denzelve te verzoeken om L. P. VAN DE SPIEGEL, nog dienstdoenden Raadpenſionaris, aan te zeggen, om zorg te draagen, dat de Vergaderkamer der Staaten, tegen 's avonds ten zeven uuren in allen deele gereed ware: met verder kundſchap, dat men hem, in de hoedanigheid van Raadpenſionaris, niet kon toelaaten; 't welk ook het geval was der Leden van de Ridderſchap, wier naastbywoonende de Heer VAN KYFHOEK, op voorſtel van den Secretaris ROYER, deswegen de weete kreeg. De Raadpenſionaris voldeedt aan den hem gegeeven last, en nam bereidwillig aan zich van het bywoonen der Vergadering te zullen onthouden.

Zy begeeven zich ongeſtoord na de

Om die Vergaderplaats zonder ſtoorenis te kunnen betrekken, hadden de Afgevaardigden, terſtond naa hunne komst, de *Franſche* Repreſentanten van dit hun oogmerk

merk verwittigd, en gereede toezegging van hulpe, ingevalle van tegenkanting bekomen hebbende, vervoegden zich de Afgevaardigden, 's avonds ten half acht uuren, door de Bodens hunner Steden vergezeld, na de Vergaderzaal van *Holland*. De Burger P. PAULUS werd nader tot Voorzitter benoemd, en tot Secretarisſen de Burgers DE LANGE VAN WYNGAARDEN en SPOORS. De Secretaris ROYER, hadt, op zyne vraage of de Vergadering dien avond zynen dienst, en die van den Secretaris EMANS vorderde? ten antwoord bekomen, dat zy beiden zich, tegen den tyd der Vergadering, zouden kunnen vervoegen in een der vertrekken van Gecommitteerde Raaden, om by de hand te weezen, ingevalle de Vergadering het goedvondt zich van hun te bedienen. LXXV. BOEK. 1795. Vergaderzaal van *Holland*.

De Voorzitter PAULUS opende deeze eerſte Vergadering met eene wel niet lange; maar klemmende Aanſpraak. Hy liet zich in deezer voege hooren. —— „ Ziet „ daar, Medeburgers! den grondſlag ge„ legd der Vryheid; en het Ariſtocratiſch „ Gebouw der voorige Regeering omver„ geworpen. Hetzelve moet wel duur„ zaam weezen, daar het onder zo veele „ kenmerken van den uitdruklyken wil „ en het Opperbeſtuur der Godlyke Voor„ zienigheid gelegd is, wier Almagtige „ Hand, in alles, wat ons daar toe heeft „ moeten brengen, zo duidelyk heeft kun„ nen worden opgemerkt. De Voorzitter P. PAULUS opent de Vergadering.

„ De *Franſche* Legers waren, in een der

LXXXV. BOEK. 1795.

„ der glorierykſte Veldtochten, waar van
„ in de Geſchiedboeken der geheele we-
„ reld melding gemaakt wordt, tot de
„ grenzen onzes Lands genaderd, en had-
„ den zelfs hunnen voet reeds op een
„ gedeelte van deszelfs Grond gezet, toen
„ de natuurlyke Sterktens onzes Lands,
„ Rivieren, Wateren en Wegen, hunnen
„ verderen voortgang eenigzins ſcheenen
„ te ſtuiten, althans moeilyker en daar
„ door langzaamer te maaken: want ze-
„ ker de ondervinding heeft geleerd, dat
„ niets aan den moed, werkzaamheid en
„ onvermoeidheid des *Franſchen* Volks op
„ den duur kon wederſtaan, en dat Fron-
„ tierſteden, Sterktens en Hindernisſen,
„ voor hunnen yver en aanhoudenheid
„ zouden hebben moeten bukken. ——
„ Doch op een tydſtip, dat men zulks
„ niet verwagtte, dat men den Veldtocht
„ van dit Jaar geëindigd, en zich, voor
„ eene wyle tyds, van hun verwyderd re-
„ kende, herſchiep de vorst onze Rivie-
„ ren, Wateren en Inundatien in gemak-
„ lyke Wegen en Bruggen, om over te
„ komen, en 't geen te vooren de ſterkte
„ deezer Landen, en het vertrouwen van
„ het toen plaatshebbend Regeeringsbe-
„ ſtuur uitmaakte, ſtrekte nu om alle ge-
„ nomene voorzorgen en maatregelen te-
„ gen hunne doorkomst te verydelen; ja
„ tegen zich zelven om te keeren, en
„ den overtocht der Legers eener Natie
„ te verhaasten, welke plegtig en open-
„ lyk verklaard heeft ons niet als haare

„ Vy-

„ Vyanden, maar als haare Broeders en LXXXV.
„ Bondgenooten te beſchouwen. — Eene BOEK.
„ omſtandigheid, waar uit ik met regt ——
„ meen te mogen beſluiten, dat ze ons 1795.
„ met eene eerbiedige verwondering moet
„ doen opmerken op Gods aanbiddelyke
„ wegen, die, terwyl ook anders zelfs de
„ mogelykheid om vry te zyn, nog zo
„ veel langer van onze ſtreeken verwyderd
„ zou zyn gebleeven, nu alzo het ſtor-
„ ten van zo veel bloeds voorgekomen,
„ en veele Steden en Landen voor verder
„ verderf bewaard heeft.

„ Laat ons dit, Medeburgers! ſteeds
„ met dankbaare harten erkennen, en daar
„ het fundament onzer Vryheid zo blyk-
„ baar door Gods Wil en Voorzienigheid
„ daargeſteld is, laat ons nu, van onzen
„ kant, ons in alle aanſtaande gedraagin-
„ gen en verrigtingen, ons zyn volmaak-
„ te voorbeeld voor oogen ſtellen, en
„ hetzelve zoeken op te volgen. Laat
„ regtmaatigheid, billykheid en mensch-
„ lievenheid, het begin en het einde van
„ onze handelingen en beſluiten weezen,
„ met aflegging van allen haat, partyſchap
„ of wraakzugt over te vooren ontvangen
„ beledigingen: weetende dat het ons
„ daarenboven geleerd is, te zegenen,
„ die ons mogten vloeken.

„ Hier door, en hier door alleen, kun-
„ nen wy, met grond, zegen op onzen
„ arbeid verwagten. Hier door, en hier
„ door alleen, kan eenmaal de gewensch-
„ te eendragt onder deeze gefolterde en

LXXIV. BOEK. 1795.

„ zo zeer uitgemergelde Natie gebooren „ worden, zonder welke de ondervinding „ nu zelfs aan onze Vyanden, en aan „ onze bedroogene en dwaalende Mede- „ burgers geleerd heeft, dat dit Land niet „ bestaan kan; terwyl anders die zelfde „ ondervinding heeft doen zien, dat des- „ zelfs natuurlyke ligging en gesteldheid „ het voor een der onverwinnelykste zou „ maaken op den ganschen Aardbodem.

„ Zo doende, door het verwekken „ naamlyk van Eendragt en den zagten „ invloed eener waare Verlichting omtrent „ 's Lands weezenlyke belangen, zullen „ wy het geluk des Volks, welks provi- „ sioneele Representanten wy zyn, op „ duurzaame gronden vestigen. Daar door „ zal kalmte en gerustheid in de gemoe- „ deren gebooren, en de weg bereid wor- „ den, waar op de volkomene Vryheid „ en Voorspoed deezes Volks naderhand „ kan worden voortgebouwd.

„ Dan zal de tyd, wanneer het onver- „ hoopt mogt te pas komen, doen zien, „ dat ons Land, met eendragt verdee- „ digd, ongenaakbaar is, en wanneer men „ daar by voegen zal de openlyke erken- „ tenis van de Souverainiteit des Volks „ en van de onvervreemdbaare Regten „ van den Mensch, zonder onderscheid „ van zyne Staatkundige of Godsdienstige „ begrippen, is het te verwagten, dat „ Rust, Vrede, Vryheid en Veiligheid, „ die zo lang uit deeze streeken verban- „ nen geweest zyn, haare gelukkigmaa-

„ ken-

„ kenden zetel in dezelve zullen ves-
„ tigen.

„ Hier toe wensch en bid ik, dat de
„ goede God alle harten vereenigen en
„ zynen zegen ſchenken mag! Hier toe
„ verleene Hy aan allen, byzonder my,
„ dien deeze Vergadering tot den gewig-
„ tigen post van proviſioneele Voorzitter
„ verkoozen heeft, zynen byſtand, en hy
„ doe onze aan te vangene poogingen
„ uitloopen tot geluk van een lang ver-
„ trapt en onderdrukt Volk!" (*).

Anderé Steden beſchreé-ven.

Eigenaartig was het verlangen om uit alle *Hollandſche* Steden, voorheen ſtem in Staat hebbende, Afgevaardigden te zien. Staaten Bodens bragten Brieven van uitnoodiging aan de Steden *Gornichem*, *Schoonhoven*, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Medemblik*, met verzoek om Gemagtigden te zenden, door de Burgery, of de daar toe gelaste Municipaliteit, gekoozen.

Stads-

(*) De Leden van het Dicht- en Letterlievend Genootſchap te *Rotterdam*, onder de zinſpreuk *Studium Scientiarum Genetrix*, beſlooten, den vyfden van Sprokkelmaand, den Burger P. PAULUS, Beſchermer deezer Broederſchap, als eerſten Voorzitter, met eenige Dichtregelen te begroeten, en hun gevoel, over deeze zo veel heils voorſpellende Gebeurtenis, te betuigen. Eene Bezending beſtaande uit de Burgers P. WEILAND, JAN VERVEER, L. VAN OYEN Az. en J. J. SCHRYVER bragten dit dankoffer hunner erkentenisſe en vreugde. De Dichter JAN VERVEER vervaardigde 't zelve. Het werd, met eene regt vaderlandſche en onopgeſmukte heuschheid, ontvangen, en zag eerlang by DE LEEUW en KNAP het licht.

LXXXV. BOEK. —— 1795

Veranderingen in d' wyze van ſtemming en andere Verſchillingen.

Stadsgewyze was voorheen ter Vergadering van *Holland* geſtemd, dit werd, thans afgeſchaft, en eene ſtemming by Hoofden, nu en voor het vervolg, ingevoerd. —— Men ſtelde vast om de zo lang verdonkerde Souvereiniteit des Volks openlyk te erkennen; als mede de Regten van den Mensch en Burger. —— De voorige Vergadering der Staaten van *Holland* en *Westfriesland*, beſtaande uit Ridderſchap en Steden, als mede alle Erflyke Waardigheden van Stadhouder, Capitein, Generaal en Admiraal werden voor vervallen verklaard. —— Het ontſlag van den Eed op de Oude Conſtitutie, in de Jaaren MDCCLXXXVII en MDCCLXXXVIII gedaan, ging hier mede onafſcheidelyk gepaard, en, naa eenige raadpleegingen vervangen door een Eed of Belofte van deezen inhoud. „ Ik zweer (of beloof), dat „ ik gehouw en getrouw zal zyn aan „ de onvervreemdbaare Regten van den „ Mensch en Burger; aan het Volk en „ de Wet, en dat ik my, in de betragting der Pligten, daar uit voortvloeijende zal gedraagen, als een getrouw en eerlyk Man!"

Afſchaffingen en Inplaatsſtellingen.

De Collegien van Gecommitteerde Raaden, zo van het *Zuider*- als *Noorderkwartier* en de Provinciaale Rekenkamer beſloot men af te ſchaffen; en in ſtede daar van aan te ſtellen een *Committe van Algemeen Welzyn*, waar toe men onverwyld benoemde VAN VREDENBURG, DE LANGE, ROOS, KEMPENAAR, REEPMAKER en

en VAN LAER. — Een *Committé tot de Militaire Zaaken* waar toe men deels dezelfde Perſoonen ſchikte, VREDENBURG, DE LANGE, ROOS, KEMPENAAR, BOSCH en LONCK. — Een *Committé van Finantien*, in 't welk geſteld werden HOOGSTRAATEN of VAN BEEFTING, DU TOUR, BERESTEIN en HOVENS, met volmagt om twee perſoonen, die zy geſchikt oordeelden, ter hulpe te neemen. Als onmiddelyk uit de erkende Regten van den Mensch voortvloeijende, ſtelde men, in die eigenſte Vergadering vast, dat ieder op eigen grond zou mogen jaagen, en in eigen wateren viſſchen. LXXIV. BOEK. 1795.

Van deeze Beſluiten, eene zo gewigtige verandering in het Regeeringsbeſtuur deezes Gewests betreffende, ſtelde men vast 's anderen daags aan de Repreſentanten des *Franſchen* Volks kennis te geeven. De Burgers LESTEVENON, VAN LEYDEN en ROOS volbragten zulks. Onkunde van de Regeeringsgeſteltenisſe deezer Gewesten deedt by hun verwondering ontſtaan over deezen ſtap van *Holland*, zonder toeſtemming der andere Gewesten, en gaven zy hunne vrees te kennen voor een daar uit te duchten ongenoegen. Dan en de verwondering en de vrees verdweenen op 't berigt, dat elke Provincie op zich zelven eene Souverainiteit uitmaakte. De Repreſentanten verzogten, en de tot hun Afgevaardigden beloofden, eene nadere opening te zullen geeven omtrent den aart en natuur der afgeſchafte oude Conſtitutie, en De *Franſche* Repreſentanten des kennis gegeeven.

LXXXV. BOEK. 1795.

de inzigten omtrent het ontwerpen en daarſtellen eener geheel nieuwe en met 's Volks belangen overeenkomende Regeeringsvorm. 't Geen zy binnen kort volvoerden (*).

De *Franſche* Repreſentanten geeven den berigt aan de *Nationaale* Conventie.

Deeze groote verandering in *Holland*, wegens welker gronden de *Franſche* Repreſentanten nu nader onderrigt waren, deedt hun aan de Nationaale Conventie deswegen een berigt geeven, waar uit wy eenige hoofdtrekken moeten ontleenen, als het best geſchikt om het oordeel der *Franſchen*, wegens die groote gebeurtenis, op dat tydſtip, te doen kennen. —— „ De „ Politieke en Revolutionaire Werkzaamheden hebben in *Holland* eene beſtendigheid gekreegen, die van dag tot dag „ onverwrikbaarder wordt. Zy ſcheenen „ zich eerst tot Stedelyke herſtellingen te „ zullen bepaalen; doch hebben zich zedert uitgebreid tot de byzondere Staaten der Provincien, en die van *Holland* „ zyn heden herſteld. De Perſoonen, „ die 'er door het *Pruiſiſche* Despotismus, „ tegen den wil van de *Natie*, en door „ geweld van Wapenen, in geſteld waren, „ zyn gerappeleerd en vervangen door „ ſchrandere en voorzigtige Patriotten. „ Geen geweld of Oproer heeft 'er by „ deeze verandering plaats gehad, en de „ verſchillendheid van gevoelens blykt alleenlyk uit het vertrouwen, het geen „ men

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van het Volk van Holland* 26 en 27 Jan. 1795.

men toeſtaat of onttrekt aan byzondere Publieke Amptenaaren. LXXXV. BOEK.

„ De Verandering in het Lichaam der Staaten van *Holland* is van het allergrootſte gewigt. Deeze Provincie is de aanmerkelykſte van die, welke de *Unie* uitmaaken, om dat dezelve alleen gelyk ſtaat aan twee derde der Vereenigde Gewesten, en een evenredigen invloed in de Politieke zaaken van de Republiek heeft. Byna alle de Havens behooren aan dezelve, en haar beſluit tot de tegenwoordige Revolutie zal noodzaaklyk dat van de andere onafhangelyke Provincien ten gevolge hebben. 1795.

„ Heden zullen de nieuwe Afgevaardigden van deeze Provincie zitting neemen by de Algemeene Staaten; zo dat dit Lichaam, binnen weinig dagen, geheel of ten minſten voor het grootſte gedeelte, zal vernieuwd zyn, en de *Franſche* Republiek zal als dan den eerſten ſteen kunnen leggen aan eene beſtendige en onwrikbaare Unie met de *Hollandſche* Natie.

„ De Perſoonen, die de nieuwe Regeeringen uitmaaken, waren meerendeels reeds in het bewind vóór den Inval der *Pruiſſchen*, en zyn nu weder in die Commisſien gekomen, met welken zy, volgens eene wettige orde van hunne Conſtitutie, waren bekleed geweest; zy hebben dus dat Character van Wettigheid, het welk den Creaturen van *Pruiſſchen* en den Stadhouder ontbrak.

LXXXV. BOEK. 1795.

„ De Voorzitter van deeze Vergadering
„ is de Burger PIETER PAULUS, voor-
„ heen Minister van de Marine, een ye-
„ rig Patriot, die by den inval der *Pruis-*
„ *ſchen* afgezet werd, en in wien eene
„ geoefende kundigheid van al het geen
„ tot het Zeeweezen behoort, zich ver-
„ eenigt met de hebbelykheid om over de
„ Staatkundige betrekkingen met de Mo-
„ genheden van *Europa* te oordeelen. Zy-
„ ne medehelpers, even gelyk hy, ſchy-
„ nen ons toe zeer bekwaam te weezen,
„ om met vrugt aan de belangen der bei-
„ de Volken te arbeiden, en kragtdaadig
„ de poogingen te ondersteunen, welke
„ wy gemeenſchaplyk tegen *Engeland* moe-
„ ten ondernemen. —— Hun oogmerk
„ is om alle geſchillen, die verandering
„ in de tegenwoordige Conſtitutie konden
„ maaken, (buiten het Stadhouderſchap,
„ dat zy vernietigen,) aan eene zyde te
„ zetten, tot dat rustiger tyden het *Ba-*
„ *taafſche* Volk gelegenheid zullen gee-
„ ven, om de aandagt op dat onderwerp
„ te vestigen, en 'er zulke hervormingen
„ in te maaken, als hetzelve dan zal ge-
„ raaden vinden."

Andere Afgevaardigden ter Algemeene Staatsvergadering benoemd.

In dit Verſlag der *Franſche* Repreſentanten vinden wy gewag van het zittingneemen, ten dien dage, der nieuwe Afgevaardigden van *Holland* ter Algemeene Staatsvergaderinge, W. F. H. VAN WASSENAAR KATWYK, ADRIANUS BOESES, Mr. JOHAN MEERMAN, Mr. YSBRAND DE KOCK en Mr. L. P. VAN DE SPIEGEL, wa-

waren van alle waarneeming ter gemelde Vergaderinge door de tegenwoordige Re preſentanten van *Holland* ontſlaagen, onder verantwoordelykheid, wegens hunne gedaane verrigtingen. De Burgers HAHN, LESTEVENON en LONCQ hadden last en volmagt gekreegen om aldaar de belangen van *Holland*, en het Algemeene Bondgenootſchap, te behartigen en waar te neemen. LXXV. BOEK. 1795.

Andere groote veranderingen mogen wy niet onvermeld laaten. Ter Generaliteits Rekenkamer werden de voorheen zitting gehad hebbende wegens *Holland* vervangen door de Burgers J. TEENGS en C. BOTERKOPER. In de *Hollandſche* Rekenkamer traden voor de afgezette in A. J. LA PIERRE, J. NOLLET, S. I. WISELIUS en J. A. VAN HEEMSKERK. Ten Raad van Staaten traden binnen VAN LEYDEN, F. KUMSIUS en A. J. MENGER. — De Advocaat Fiscaal en Procureur Generaal VOSMAER ontſlagen zynde, kreeg tot opvolger GUILLAUME VAN DER MEERSCH. Verdere Veranderingen van Bewindsleden.

Eene bezending vervoegde zich by den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL met last om hem van dit Ampt, als mede van het Groot Zegelbewaarderſchap van *Holland* en *Weſtfriesland*, het Stadhouder- en Regiſtermeeſterſchap der Leenen van gemelde Gewesten, te ontzetten, en te bevelen het Groote Zegel, met alle Charters en Papieren, tot zyn Ampt betrekkelyk, of den Lande toebehoorende, over te geeven. Hy verklaarde zich tot die overgifte bereid, L. P. v. DE SPIEGEL van zyn posten ontſlaagen.

XXXIV. BOEK. —— 1795.

reid, de Gelastigden bragten des verslag, en het afgevorderde ter Vergaderinge. Wat 'er vervolgens, ten opzigte van eenige Papieren, en deezen Heer, voorviel, zal elders voeglyker plaats vinden. Hier staat ons op te tekenen, dat het medegebragte Groot Zegel van den Lande, voortaan den tydlyken Voorzitter zou worden ter hand gesteld, als die de post van het Groot Zegelbewaarderschap zou waarneemen (*), en met de buitenlandsche Ministers handelen. De andere Waardigheden, thans VAN DE SPIEGEL ontnomen,

(*) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* 28 Jan. 1795. Men hadt, in het Besluit ter Afzonderinge en in het Verslag dier verrigtinge van den Raadpensionaris van DE SPIEGEL spreekende, hem genoemd *feitelyken Raadpensionaris*. Hier op merkt hy aan: „ Zo daar mede betekend wordt „ *pretense of onmettige Raadpensionaris*, staat zulks „ ter verantwoording van de Regenten, die my aangesteld hebben; maar, zo men er mede wil te „ kennen geeven, dat ik my de Qualiteit van „ Raadpensionaris *feitelyk heb aangemaatigd*, moet „ ik het voor eene oogenschynlyke onwaarheid „ verklaaren." *Nadenking van eenen Staatsman* wegens zyn *Ministerie in Holland* bl. 9. De woorden in het Decreet daar toe betrekkelyk luiden; *zonder te treeden in de wettigheid zyner aanstellinge*, 't geen voor den eersten zin schynt te pleiten. Zie de *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 28 Jan. 1795. —— Het Groot zegel hadt ten randschrift *Sigillum Ordinum Hollandiæ*. Men oordeelde dat dit niet voegde aan de thans plaatshebbende verandering, en het voorstel, om in stede daar van te schryven, *Sigillum Populi Hollandiæ* vondt ingang: ingevolge waar van die verandering onmiddelyk werd te werk gesteld. *Decreeten der Prov. Representanten van Holland* 12 Feb. 1795.

men, vervielen door de nu gemaakte LXXIV. schikkingen in de daar toe bevoegd geoor- BOEK. deelde handen.

Uit de Steden, die nog geene Afgevaardigden ter hervormde Vergadering van *Holland* gezonden hadden, kwamen 'er van tyd tot tyd opdaagen. Onder deezen bevonden zich de Burgers LA FAILLE en VAN BAARLE. Zy boden zich aan als *Penſionariſſen* van *Gornichem* en den *Brielle*. Drie Leden der Vergaderinge, bekleed met den last om de Credentiaalen dier Burgeren te onderzoeken, en, ingevalle daar uit mogt blyken, dat die Perſoonen niet waren gezonden, of van wegen de Burgery zelve, of van wegen de Municipaliteit daar toe, naar behooren gevolmagtigd, hun, in 't vriendlyke, aan te zeggen, dat niemand, op eenig ander, dan zodanig een Credentiaal, te deezer Vergadering, kon worden toegelaaten. Dit hun voorgeſteld zynde, verklaarden zy gereedlyk, van begrip te weezen, dat hunne Geloofsbrieven niet voldoende waren, weshalven zy vertrokken. 1705. LA FAILLEEN VAN BAARLE, zich als Penſionariſſen van *Gornichem* en *Brielle* daar vervoegende, afgeweezen.

Welhaast verſcheen van *Gornichem*, met voldoenden Lastbrieve, de Burger BASTIAAN MOERKERK. Die van den *Brielle* verſchoonden zich van het verwyl der Zendinge by eenen Brieve, de drukke bezigheden te dier Stede voor reden aanvoerende; en leedt het tot den negenden van Sprokkelmaand eer JOHAN GERARD VAN OLDENBARNEVELD genaamd TULLING, met JACOB KLUIT *Jansz.* van daar opdaag- De overigeſtemmende Steden zenden Afgevaardigden.

l in dezelve [illegible]

wensch en bid [illegible]
alle harten [illegible]
schenken mag! [illegible]
aan allen, [illegible]
ergadering [illegible]
provisioneele [illegible]
eft, zynen bystand [illegible]
[illegible] te vangene [illegible]
geluk van een [illegible]
gedrukt Volk!" (*)
was het verlangen [illegible]
Steden, voorheen [illegible]
Afgevaardigden [illegible]
bragten Brieven [illegible]
Steden Gornichem [illegible]
Hoorn, Edam en [illegible]
ak om Gemagtigden [illegible]
Burgery, of de [illegible]
paliteit, gekoozen.

[illegible]

van het Dicht- en [illegible]
Rotterdam, onder [illegible]
[illegible] Genetrix, [illegible]
[illegible]aand, den Burger [illegible]
Broederschap, [illegible]
Dichtregelen [illegible]
deeze zo veel [illegible]
[illegible]tigen. Eene [illegible]
P. Weiland, [illegible]
J. J. Schrijver [illegible]
[illegible]nisse en [illegible]
[illegible]vaardigde [illegible]
vaderlandsche [illegible]
[illegible]vangen, en [illegible]
het licht.

R 4

XXIV.
ORK.

1795

erdere
[illegible]
g van
[illegible]
[illegible]

L. P. v.
de Spi-
gel van
zyn poe-
ten ont-
slaagen.

XXV.
DEK.

795.
A Fail-
en van
Marle,
ch als
ensie-
risfen
in Gor-
chem
Brielle
ar ver-
egen-
, afge-
eezen.

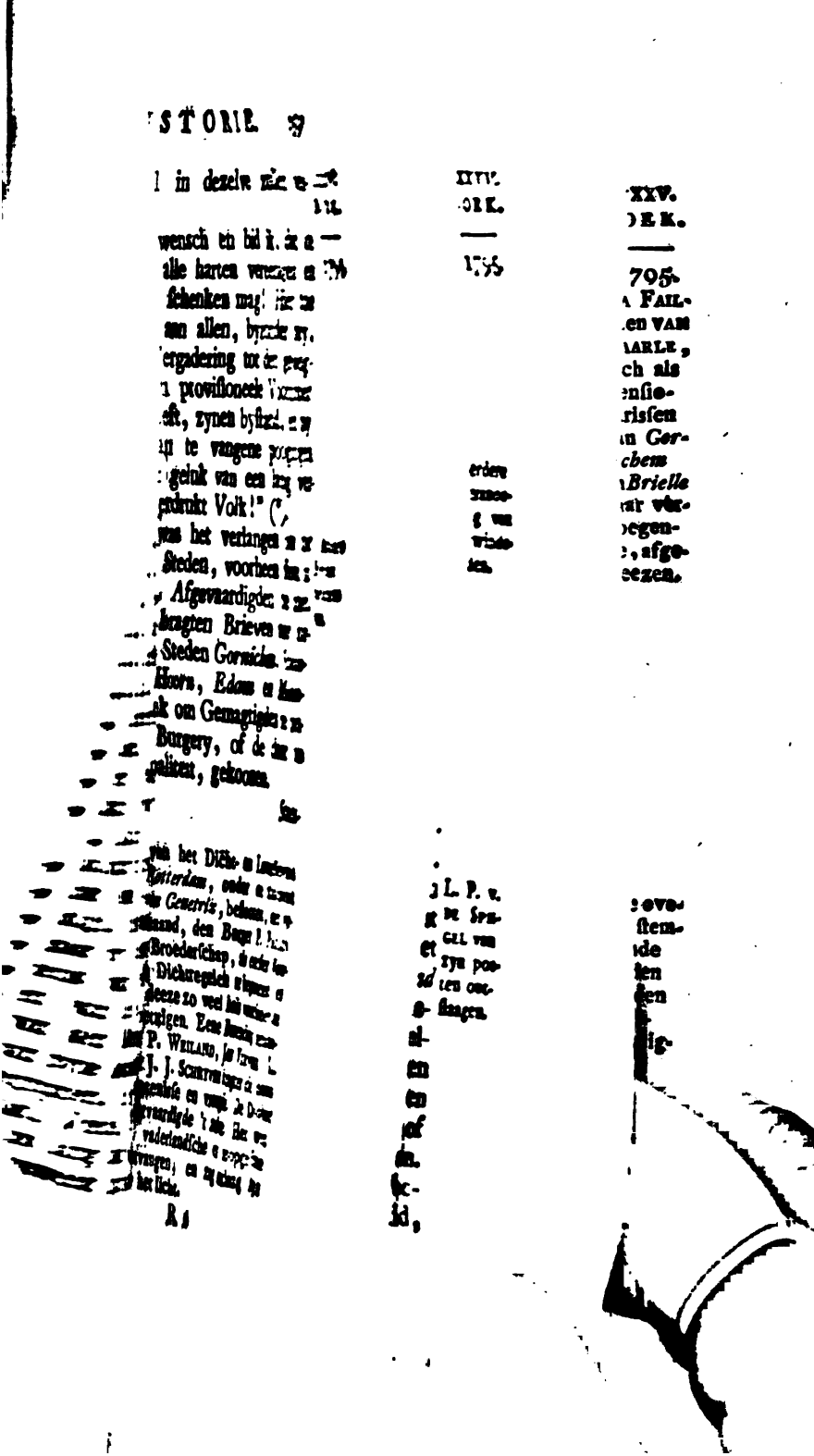

[illegible]ove-
stem-
ide
[illegible]en
[illegible]en
[illegible]ig-

LXXXV. BOEK. 1795.

kerband met de Afgevaardigden der Steden, en wist men zich van der *Zaankanteren* bekwaamheid, en ervaarenisse in de vakken van Koophandel en Fabrieken, naar eisch, te bedienen (*). Zy toonden tot die eigen Vertegenwoordiging, de Aanspooring niet noodig te hebben, ten deezen dage, aan de Ingezetenen der Kleine Steden en van het Platteland in *Holland* gegeeven; zy worden, te regt, als een voorbeeld daar in bygebragt (†).

Afgevaardigden uit de kleine

Eerlang werden uit de Kleine Steden van *Holland*, als mede van andere Plaatzen ten Plattenlande, Gelastigden tot deeze Verga-de-

(*) Wy mogen niet nalaaten, te deezer gelegenheid, aan te tekenen de doorstraalende billykheid der Vertegenwoordiginge dier Dorpen. De Ban van *Westzaan* heeft twaalf duizend zeven honderd drie en dertig Ingezetenen; de Dorpen *Oostzaan* en *Oostzaandam* tellen 'er zes duizend negen en dertig: zo dat deeze zamen genomen tegen een aantal florerende Steden in *Holland* ten aanzien der Volkrykheid opweegen. Men zie het *Algemeen Staat- Geschied- en Aardrykskundig Magazyn*, te Haarlem by J. J. Beets. Men ontwierp een Plan van het Bans en Dorpsbestuur te *Westzaandam* op de Gronden van de Regten van den Mensch, te vinden in de *Jaarb. der Bataafsche Republiek* II. D. bl. 194. Hier uit volgde eene nieuwe Inrigting van het beheer van Bauszaken, waar mede zommigen hoog liepen, en waar over anderen geheel onvoldaan waren. Onder de laatstgemelden stak uit Simon Jongewaard *Junior*; hy gaf deswegen in 't licht *Iets over de Constitutie, het Bestuur van de Banne en Ambagtsheerlykheid Westzaanen.* Te *Westzaan* by W. Brunt.

(†) Zie deeze *Aanspooring*, te *Leyden* by D. du Mortier *en Zoon* gedrukt, bl. 4.

deringe verkooren en afgevaardigd. Zo zag men, uit *'s Gravenhaage*, de Burgers ADRIAAN VAN DER GOES, LAMBERT ENGELBERT VAN ECK en CHRISTOFFEL SCHEFFER toegelaaten. De Burgers BROUWER en KAARSGAAREN vertegenwoordigden *Naarden*, *Laaren*, *Blarikum* en *Bussum* (*). Verſcheide *Noordhollandſche* Dorpen zonden in 't voorſt van Lentemaand Gelastigden. De achttien Dorpen van den *Streyenſchen-* of *Hoekſchenwaard*, door de Municipaliteit van *Streyen* beſchreeven op 't einde van Lentemaand, hielden, ter laatstgemelde Plaats, eene Zamenkomst van daar toe Afgezondenen, en benoemden met eenpaarige ſtemmen de Burger Mr. PAULUS BOSVELD, te *Haarlem* woonagtig; doch op zyn Buitengoed te *Stryen* zich veel onthoudende, met meerderheid J. PASMAN van *'s Gravendeel*, en A. DE HERTOG van *Dordrecht*. Zy richten voorts een Commité van Correspondentie op (†).

LXXXV. BOEK. 1795. Steden en van het Platteland.

Het te deezer Vergaderinge gebruiklyke Gebed keurde men onvoeglyk met den veranderden ſtaat der zaaken, en vervaardigde het volgende, daar mede ſtrookende. „ Weldaadig Vader aller Schepſelen! Daar „ het vertrouwen onzer Medeburgeren „ ons hier heeft byeen vergaderd, tot „ handhaaving der Eeuwigduurende Reg„ ten van den Mensch, welke zonder „ ee-

Nieuw Gebed ter Vergadering vastgeſteld.

(*) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 4 en en 9 Feb. en 2 Maart 1795.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1795. bl. 2702.

LXXV. BOEK. 1795.

„ eene volſtrekte tegenkanting van uwen
„ wil, niet kunnen worden verwaarloosd,
„ ſmeeken wy U ootmoedig, ons ver-
„ ſtand zodanig te verlichten, dat wy,
„ aan onzen last getrouw, met verzaa-
„ king van alle byzondere of verkeerde
„ inzigten, een juist begrip vormen van
„ de Pligten daar uit voortvloeijende; op
„ dat onze Beſluiten 's Volks algemeen
„ Geluk, langs den besten weg, mogen
„ verzekeren. Amen!"

Afkondiging der Regten van den Mensch en Burger in *Holland*.

De Leden der Proviſioneele Repreſentanten van *Holland* by die Vergadering benoemd om eene Afkondiging te doen der Regten van den *Mensch* en Burger, en tevens de *Ingezetenen* deezes Gewests de gedaane Stappen en Veranderingen bekend te maaken, waren hier mede, eer Louwmaand ten einde liep, in gereedheid, en hadden de ſtaatlykheden geregeld, waar mede een Stuk van dat aanbelang, 't welk, by mangel eener Staatsregeling, tot een Grondwet ſtrekte, verdiende aangekondigd te worden. Op den laatſten dag der gezegde Maand kondigde het Klokkengelui en ſpel, het losbranden van 't Geſchut, en het ſteeken der Trompetten in *'s Gravenhaage* den Volke aan, dat de nieuwe Gewestlyke Beſtuurders ſet zeer belangryks hadden voor te draagen. Men hoorde eene Publikatie van deezen altoosgedenkwaardigen inhoud, en die aan andere Gewesten den toon gaf (*).

„ De

(*) Wy hebben de *Regten van den Mensch en Bur-*

„ De Provisioneele Representanten van LXXXV.
„ het Volk van *Holland* aan hunne Me- BOEK.
„ deburgeren meenende verschuldigd te ——
„ zyn eene plegtige Verklaaring van de 1795.
„ gronden op welke hunne daaden en
„ handelingen berusten, allen den gee-
„ nen, die deeze zullen zien of hooren
„ leezen, salut; doen te weeten.

„ Dat wy volkomen overtuigd zyn,
„ dat de Magt, welke ons toevertrouwd
„ is, alleenlyk berust, en dat wy die ook
„ alleenlyk hebben ontvangen van de
„ vrye keuze onzer Medeburgeren. Dat
„ geen Oppergezag by ons; maar dat de
„ eigenlyke Souverainiteit by het Volk is
„ berustende, en wel zodanig, dat het
„ Volk de uitoefening van 't zelve aan
„ zyne Vertegenwoordigers kan vertrou-
„ wen; doch zonder hetzelve ooit te kun-
„ nen vervreemden.

„ Dat wy ons verzekerd houden, dat
„ de rampen, welke dit Land, en de ove-
„ rige Gewesten, thans zo zwaar druk-
„ ken, voornaamlyk hunnen oorsprong
„ verschuldigd zyn aan de verkeerde denk-
„ beelden, welke men, door list en ge-
„ weld, den Volke heeft voorgehouden,
„ en dat het dus eene vereischte is in
„ Volksvertegenwoordigers, die in hunnen
„ Pligt getrouw willen zyn, zekere en
„ duidelyke Grondbeginzels tot regelen
„ van

Burger hier één vóór al geplaatst. Het bygevoegde, wegens de Veranderingen daar op gegrond; verschilde naar de Gewestlyke gesteltenissen.

LXXV. BOEK. 1795.

„ van gedrag te beraamen, en vast te „ ſtellen.

„ Dat, hoe zeer wy meenen, dat de „ nadere bepaaling van die Regten, het „ eerſte werk zal moeten zyn, van eene „ Nationaale Byeenroeping van Repreſen- „ tanten van het geheele Volk, benoemd, „ tot het vaſtſtellen van eene Regeerings- „ vorm, wy nogthans aan het vertrou- „ wen door onze Medeburgers in ons ge- „ ſtteld, verſchuldigd zyn om openlyk „ eene plegtige erkentenis van de Regten „ van den Mensch en Burger te moeten „ doen, door te verklaaren by deezen.

„ „ Dat alle Menſchen met gelyke „ „ Regten gebooren worden, en dat „ „ deeze Natuurlyke Regten hun niet „ „ kunnen ontnomen worden.

„ „ Dat deeze Regten beſtaan in Ge- „ „ lykheid, Vryheid, Veiligheid, Eigen- „ „ dom, en Tegenſtand van Onder- „ „ drukking.

„ „ Dat de Vryheid, de magt is, wel- „ „ ke ieder Mensch toekomt, om te „ „ mogen doen al het geen anderen in „ „ hunne Regten niet ſtoort, dat dus „ „ haare natuurlyke bepaaling beſtaat in „ „ deeze Stelling, *Doe niets aan eenen* „ „ *anderen, het geen gy niet wilt dat u* „ „ *geſchiedde.*

„ „ Dat het ieder dus geoorloofd is „ „ zyne Gedagten en Gevoelens aan an- „ „ deren te openbaaren, het zy door „ „ de Drukpers, of op eenige andere „ „ wyze.

„ „ Dat

„ „ Dat ieder Mensch het regt heeft LXXXVI.
„ „ om GOD zodanig te dienen als hy BOEK.
„ „ wil, of niet wil, zonder daar in, op ——
„ „ eenigerlei wyze, gedwongen te kun- 1795.
„ „ nen worden.

„ „ Dat de Veiligheid beſtaat in de
„ „ zekerheid van door anderen niet ge-
„ „ ſtoord te zullen worden in het uit-
„ „ oefenen van zyne Regten, noch in
„ „ het vreedzaam bezit van wettig ver-
„ „ kreegene Eigendommen.

„ „ Dat ieder ſtem hebben moet in de
„ „ Wetgeevende Vergadering der gehee-
„ „ le Maatſchappy, het zy perſoonlyk,
„ „ het zy door eene by hem mede ge-
„ „ koozene Vertegenwoordiging.

„ „ Dat het oogmerk van alle Burger-
„ „ lyke Maatſchappyen zyn moet om
„ „ de Menſchen te verzekeren het vreed-
„ „ zaam genot van hunne Natuurlyke
„ „ Regten.

„ „ Dat dus de Natuurlyke Vryheid,
„ „ van alles te mogen doen wat anderen
„ „ in hunne Regten niet ſtoort, nimmer
„ „ verhinderd kan worden; dan wanneer
„ „ het oogmerk der Burgerlyke Maat-
„ „ ſchappye zulks volſtrektlyk vordert.

„ „ Dat dergelyke bepaalingen der Na-
„ „ tuurlyke Vryheid niet mogen gemaakt
„ „ worden, dan door het Volk, of deſ-
„ „ zelfs Vertegenwoordigers.

„ „ Dat, derhalven, niemand kan ver-
„ „ pligt worden, iets van zyne byzon-
„ „ dere Eigendommen aan het algemeen
„ „ te moeten afſtaan of opofferen, zon-

LXXV. BOEK. 1795.

„ „ der dat zulks, door den wil des Volks,
„ „ of van zyne Repreſentanten, uitdruk-
„ „ lyk bepaald zy, en naa eene voorafgegaane ſchavergoeding.

„ „ Dat de Wet de vrye en plegtige uitdrukking is van den Algemeenen „ „ Wil, dat zy voor allen gelyk is, het „ „ zy om te ſtraffen, het zy om te beloonen.

„ „ Dat niemand geregtlyk beſchuldigd, „ „ gearreſteerd en gevangen gezet mag „ „ worden, dan in zodanige gevallen, „ „ en volgens zodanige formaliteiten, „ „ als welke door de Wet zelve te voo„ „ ren bepaald zyn.

„ „ Dat, ingevalle het noodzaaklyk ge„ „ oordeeld wordt, iemand gevangen te „ „ neemen, een ieder niet ſtrenger mag „ „ behandeld worden, dan volſtrekt noo„ „ dig is om zich van zyn perſoon te „ „ verzekeren.

„ „ Dat, daar alle Menſchen gelyk „ „ zyn, allen verkiesbaar zyn tot alle „ „ Ampten en Bedieningen, zonder eeni„ „ ge andere voorkeur dan *Deugden* en „ „ Bekwaamheden.

„ „ Dat een ieder het regt heeft om „ „ van ieder Amptenaar van het Publiek „ „ Beſtuur, rekening en verantwoording „ „ van zyn Bewind te helpen afvorderen.

„ „ Dat nooit de geringſte bepaaling „ „ kan gemaakt worden aan het Regt „ „ van ieder Burger, om zyne belangen „ „ in te brengen, by hun, welken de „ „ Publieke Magt toevertrouwd is.

„ „ Dat

„ „ Dat de Souverainiteit by het ge- LXXXV.
„ „ heele Volk berust, en dat geen ge- BOEK.
„ „ deelte van het Volk zich dezelve kan ——
„ „ aanmaatigen. 1795.

„ „ Dat het Volk, ten allen tyde, het
„ „ regt heeft zyn Regeeringsvorm te
„ „ veranderen, te verbeteren, of eene
„ „ geheel andere te verkiezen.

„ Dat dit de gronden zyn op welke Verande-
„ wy gemeend hebben onze daaden en ring in
„ handelingen te moeten grondvesten, en *Holland*
„ dat wy dezelve hebbende willen toe- daar op
„ pasſen op de voorheen plaats gehad heb- gegrond.
„ bende Orde van zaaken, weldra hebben
„ bevonden, dat de Regeeringsvorm, wel-
„ ke, door de Inrukking van de *Pruſſiſche*
„ Armée, en derhalven door louter ge-
„ weld, in den Jaare MDCCLXXXVII, is
„ bevestigd, in alle opzigten, met dezelve
„ ſtrydig was.

„ Dat de Perſoonen, welke te vooren
„ de zogenaamde Staaten van *Holland*
„ en *Weſtfriesland* hebben uitgemaakt,
„ nooit door hunne Medeburgeren tot
„ derzelver Vertegenwoordigers waren ver-
„ kooren, en dat dus dat Staatsbeſtuur,
„ als geheellyk ſtrydende met de Regten
„ van den Mensch en van den Burger,
„ niet kon beſtaan.

„ Dat wy ook terſtond ontwaar gewor-
„ den zyn, dat de Erflyke Waardigheden
„ als van Erfſtadhouder, Capitein Gene-
„ raal en Admiraal deezer Provincie, en
„ van Ridderſchap, mitsgaders alle erflyke
„ Adeldom, met de Regten van den

LXXXV. BOEK. 1795.

„ Menſch waren ſtrydende, en dat dus
„ alle dezelve voor vervallen moesten
„ gehouden, en verklaard worden mits
„ deezen.

„ Dat wy ons verzekerd houden, dat,
„ door deeze Verklaaring alle de afgeperſ-
„ te en onwettige Eeden, op de zogenaam-
„ de Oude Conſtitutie in MDCCLXXXVII
„ en MDCCLXXXVIII bepaald, daadlyk
„ kragtloos worden, voor zo verre zoda-
„ nig een Eed van eenige kragt mogt
„ zyn geweest; dan, dat zy ten overvloe-
„ de, en tot geruſtſtelling van allen en
„ een iegelyk, daarenboven *verklaaren*, uit
„ naam van het Volk van *Holland*, gelyk
„ wel uitdruklyk verklaard wordt mits
„ deezen, dat alle Ingezetenen, welke
„ den voorſchreeven Eed hebben gedaan,
„ by deezen van denzelven geheellyk wor-
„ den ontſlaagen.

„ Dat met deeze gronden ook ten eenen
„ maale onbeſtaanbaar was het te vooren
„ zogenaamd *Collegie van Gecommitteerde*
„ *Raaden*, zo van het *Zuider*- als *Noorder-*
„ *kwartier*, zo wel als van de ſplitzing
„ van de Provinciale Huishouding, zo
„ in *Finantie* als anderzins, gelyk ook de
„ toenmaalige Exiſtentie van de zo ge-
„ zegde *Rekenkamer van Holland en West-*
„ *friesland*, als alleen geprofiueerd zynde
„ uit de voorige gebrekkige Regeerings-
„ vorm, als waar in geenerlei weezenly-
„ ke repreſentatie geobſerveerd werd; en
„ dat wy derhalven gemeend hebben, alle
„ de voorſchreevene Collegien van *Gecom-*

mit-

„ *mitteerde Raaden*, zo in het *Zuider-* als LXXXV.
„ *Noorder-kwartier*, mitsgaders van de *Re-* BOEK.
„ *kenkamer van Holland en Westfriesland* te ——
„ moeten vernietigen en af te ſchaffen, 1795.
„ gelyk dezelve vernietigd en afgeſchaft
„ worden by deezen, en dat wy, om het
„ werk van derzelver Collegien al aan-
„ ſtonds behoorelyk te doen vervangen,
„ hebben gemeend te moeten aanſtellen
„ en committeeren, gelyk wy aanſtellen
„ en committeeren by deezen, een *Com-*
„ *mitté van Algemeen Welzyn*, welks werk-
„ zaamheid die van de voorzegde voor-
„ maalige Gecommitteerde Raaden geheel
„ en al zal vervangen, voor zo veel de
„ byzondere Huishoudelyke belangens dee-
„ zer geheele Provincie aangaat, welke
„ te vooren aan de voorſchreeven beide
„ Collegien gedemandeerd geweest wa-
„ ren. —— Voorts een *Committé Militair*,
„ voor zo veel de Militairen Staat, en
„ alle Militaire zaaken deezer geheele Pro-
„ vincie betreft — een *Committé van Fi-*
„ *nantien* om waar te neemen alle zaaken
„ van Finantien over de geheele Provin-
„ cie — en eindelyk een *Committe van*
„ *Rekening*, om alle de werkzaamheden
„ van die der *Hollandſche* Rekenkamer over
„ te neemen en te vervangen. —— Alles
„ proviſioneel en tot zo lang als daar om-
„ trent, door eene daar toe, zo dra mo-
„ gelyk, te beroepene Vergadering van
„ Repreſentanten uit het geheele Volk
„ verkooren, nadere ſchikkingen zullen
„ weezen gemaakt.

LXXXV. BOEK. 1795.

„ Dat wy voorts gemeend hebben geen „ anderen tytel aan deeze onze Vergade- „ dering te moeten hegten, dan die van „ *Provisioneele Representanten van het Volk* „ *van Holland*, zonder het woord *West-* „ *friesland* daar by te voegen, als hebben- „ de wy best geoordeeld, de geheele Pro- „ vincie van *Holland* daar onder te moe- „ ten begrypen."

Gelyk deeze veel behelzende Publikatie, in de Verblyfplaats des dus veranderden Landsbeſtuurs plegtſtaatig was afgekondigd, wilden die Volksvertegenwoordigers, dat zulks overal, met alle naar de geſteltenis der Steden en Plaatzen omſtandigheden geſchikte ſtaatlykheid, den Volke van *Holland* zou worden voorgedraagen (*). 't Welk daadlyk volbragt werd; doorgaande met veel toejuichings; doch deeze ontbrak wel eens op plaatzen, waar de Voorſtanders van *Oranje*, of van de voorige Staatsgeſteltenisſe, verre de meerderheid hadden. Op een Dorp in *Noordholland* hief de aankundigende Municipaal *Hoezee!* aan, zonder één eenigen Mederoeper; hy hervatte het even vrugtloos, en droop verſtoord met ſchaamte weg.

Bezending uit *Holland* aan de *Franſche* Repre-

Van het voorgevallene en beſlootene by *Holland* verſtendigde men ſteeds de *Franſche* Volksvertegenwoordigers in *'s Gravenhaage* Dan de Vergadering eene meerdere volkomenheid gekreegen, en de groote ſtap-

(*) *Jaarboeken der Bataafſche Republiek* I. D. bl. 142 *enz.*

ſtappen ter Regeeringsverandering gedaan hebbende, oordeelde men deswegen deezen ſtaatlyk te moeten verwittigen, en, te dier gelegenheid, een voordragt te doen, de belangen des *Hollandſchen* Volks op het naauwst betreffende. Eene Bezending der Burgeren P. PAULUS, LESTEVENON, VAN LEYDEN, DEKKER, MEYER, HOGENDORP, HOVENS, REEPMAKER, VREDENBURG, KEMPENAAR, SPEELEVELD en LA PIERRE, dien laſt volvoerende, liet zich, uit het *Fransch* verduiſcht, in deezer voege hooren. LXXXVI. BOEK. 1795. ſentanten in 's Haage.

„ Burgers Repreſentanten van het *Fran-* Aan-
„ *ſche* Volk! De Proviſioneele Repreſen- ſpraak.
„ tanten van het Volk van *Holland*, be-
„ ſtaande thans niet alleen uit Afgevaar-
„ digden van alle Steden, die voorheen
„ het Regt hadden om, in de voormaalige
„ Staatsvergadering van *Holland*, derzelver
„ ſtem uit te brengen; maar daarenboven
„ uit Afgevaardigden van verſcheide aan-
„ zienlyke Vlekken en Dorpen, die zich
„ by de eerſte gevoegd hebben om de
„ Nationaale Vertegenwoordiging van dee-
„ ze Provincie te verſterken (*) — dee-
„ zen hebben het van hunnen pligt geoor-
„ deeld, om van de eerſte oogenblikken
„ van haar volkomen beſtaan gebruik te
„ moeten maaken, om door eene ſtaat-
„ lyke Bezending, de getrouwe uitdruk-
„ king

(*) Van deezer komst en aanneeming hebben wy hier boven bl. 268. verſlag gegeeven.

LXXXV. BOEK. 1795.

„ king hunner hulde en verlangens te ko-
„ men betuigen.

„ In de daad, Burgers Repreſentanten! „ het is aan uwe, zo zeer verlangde te-
„ genwoordigheid onder ons, en aan de
„ welwillenheid der *Franſche* Natie om-
„ trent dit Volk, waar aan wy het geluk
„ verſchuldigd zyn, dat wy onze ketens
„ hebben kunnen verbreeken, en in 't
„ midden van ons den weldaadigen in-
„ vloed der Vryheid te rug brengen. Tot
„ het vestigen van deeze Vryheid op
„ vaste grondſlagen, wyden wy alle onze
„ poogingen, en wy komen Ulieden daar
„ van de eerſte vrugten aanbieden; met
„ U de Beſluiten daar toe betrekkelyk
„ van onze Vergadering te overhandigen,
„ welke, zedert wy ons geconſtitueerd
„ hebben, genomen zyn.

„ Wy maaken, met des te meer yvers
„ van dit oogenblik gebruik om ons van
„ deezen pligt te kwyten: vermids onze
„ hoop om de andere Gewesten, onze
„ Bondgenooten, welhaast even vry als
„ ons zelven zien, meer en meer vervuld
„ wordt, en dewyl het gelukkig tydſtip
„ aanlicht, waar in de Meerderheid der
„ Algemeene Staaten, de vervulling van
„ de hartlyke begeerte, om ons op het
„ naauwst met de *Franſche* Natie te ver-
„ eenigen, zal kunnen verhaasten.

„ Mogt deeze zo lang begeerde wensch
„ van het *Bataafſche* Volk welhaast, tot
„ het onderling geluk der twee Natien,
„ tot hun wederzydsch belang, en tot
„ vol-

„ volkomen vernietiging van de rampvolle ontwerpen onzer gemeene Vyanden, voltooid worden! LXXXV. BOEK. 1795.

„ Wilt dan ook, Burgers Repreſentanten! tot dat einde de Broederlyke hand toereiken, en het zegel zetten op de edelmoedige en opbeurende Verklaaringen, die Gylieden, op het oogenblik, waar in gy in deeze Provincie intradt, hebt doen afkondigen (*).

„ Dit is het eenig middel, Burgers Repreſentanten! waar door onze Verbintenis nuttig aan *Frankryk* kan weezen, en rampſpoedig voor onze zamenvereenigde Vyanden: byzonder voor die geenen, welke, zedert het begin van ons ſtaatkundig beſtaan, de onverzoenbaare Vyanden van dit Gemeenebest, van deszelfs Vryheid, Koophandel en weezenlyke Onafhangelykheid, geweest zyn; doch waar van het niet moeilyk zal vallen alle de geheime werkingen te verbryzelen, en alle de listen en laagen te verydelen, zo dra wy eene Verbintenis zullen geſlooten hebben, door welke wy, met U de kragtigſte en ſpoedigſte maatregelen kunnen beraamen, om ten grondſlage van den toekomenden Veldtocht, zo te Land als te Water, te kunnen dienen, en waar van het oogmerk en de gevolgen zouden kunnen zyn, om voor altoos den Vrede aan *Europa* weder te geeven.

„ Wy

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXIII. bl. 248.

LXXV. BOEK. 1795.

„ Wy verzoeken U, Burgers Repre-
„ ſentanten! deeze gevoelens van het
„ Volk van *Holland* aan de Nationaale
„ Conventie wel te willen overbrengen,
„ en aan 't zelve te zeggen, dat wy nim-
„ mer zullen ophouden, om, zo veel in
„ ons is, ons der Vryheid waardig te too-
„ nen, die de dapperheid en onvermoeide
„ poogingen haarer overwinnende Legers,
„ gevoegd by onze eigene aandrift tot de
„ Vryheid, in het midden der *Bataaven*
„ komen te herſtellen, als ook van de
„ Verbintenis, die het magtig Volk, 't
„ welk gy vertegenwoordigt, met ons
„ wel zal willen aangaan (*)."

Antwoord van ALQUIER.

De *Franſche* Volksvertegenwoordiger ALQUIER beantwoordde die taal op eene heuſche, verpligtende, en hoopgeevende wyze, naderhand in geſchrifte der Vergaderinge ter hand geſteld, en vertolkt op den volgenden zin loopende — „ Burgers, „ Proviſioneele Repreſentanten van het „ Volk van *Holland!* De Repreſentan- „ ten van het *Franſche* Volk ontvangen, „ met het leevendigſte gevoel, in naam „ hunner Natie, de verzekering van uwe „ genegenheid, en uw verlangen tot het „ ſluiten eener Verbintenisſe, die gy „ wenscht, dat tuſſchen haar en de *Ver-* „ *eenigde Nederlanden* worden aangegaan. „ Wy zullen, met genoegen, den dag zien „ aanbreeken, waar op wy, naa eene „ open-

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 12 en 13 Feb. 1795.

„ openhartige en duurzaame Vereeniging tusſchen de twee Gouvernementen geſlooten te hebben, onze Wapenen gezamenlyk tegen onzen algemeenen Vyand kunnen wenden. —— Als dan vermogen wy alles goeds, voor den welvaard en het geluk der beide Volkeren, als mede eene Bevrediging van de geheele Wereld verwagten van onze welberaamde poogingen tegen die trotſche en trouwlooze Staatkunde, die wy van alle misdaaden kunnen overtuigen, en die zich durft vermeeten om alle de Volken te willen beheeren. Gylieden zult *Frankryk* altoos getrouw zien aan deszelfs Bondgenooten, even als het verſchriklyk is voor zyne Vyanden. — Wy zullen de betuiging uwer gevoelens aan de Nationaale Conventie overbrengen, en wy wenſchen ons zelven geluk, getuigen te zyn van eene Omwenteling, die Gylieden, met zo veel wysheids, beſtuurt, en waar van de gelukkige uitwerkzelen Ulieden de erkentenis uwer Medeburgeren, de agting van alle vrye Menſchen, en de bewondering van geheel *Europa* zal waardig maaken (*)."

LXXXV. BOEK. —— 1795.

Niet alleen roerden Dichters, by deeze groote Gebeurtenisſen de ſnaaren, waar van wy reeds een vroegtydig voorbeeld by-

Uitſchryving van den Dank- en

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 16 Feb. 1795.

LXXXV. BOEK. 1795. Bededag in *Utrecht*.

bybragten (*). Kerkelyke en andere Redenaars lieten zich hooren. Hoe de Hoogleeraar CHEVALLIER, in *Groningen*, deeze Omwenteling Godsdienstig gedacht, hebben wy reeds vermeld (†). Zo vroeg als den tienden van Sprokkelmaand deeden de Provisioneele Representanten des Lands van *Utrecht* een Dank- en Bededag uitschryven. — Hebben wy, in vroegere jaaren, veel al: dewyl het ter algemeene lichtverspreiding over 's Lands toestand strekte, of althans dienstbaar was om den Volke zodanige begrippen deswegen te doen vormen, als de toenmaalige Bestuurders wilden ingeboezemd hebben, des eenig verslag gegeeven, wy kunnen niet naalaaten de tegenwoordige Representanten des Lands van *Utrecht*, in een gelyk geval, te laaten hooren, en uit deeze Publikatie eenige trekken te ontleenen. Zy vangen aan.

„ Was 'er ooit een Tydperk, waar in het
„ scheen zich te moeten beslissen, of ons
„ Vaderland, voor altyd, in den grond
„ bedorven, dan of het uit zynen hach-
„ lyken toestand gered zou worden, 't
„ was dat der jongstverloopen dagen.

„ Het waren nu zeven jaaren, dat de
„ stem van een Vryheidzoekend Volk,
„ die zich, met kragt, tegen deszelfs
„ Onderdrukkers hadt verheft, was ge-
„ smoord; — zeven jaaren, dat de poo-
„ gingen van eerlyke en kloekmoedige
„ Va-

(*) Zie de Aantekening hier boven bl. 258.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 390.

„ Vaderlanders, tot herſtelling onzer ver- LXXXV.
„ vallene zaaken, door verraadelyk ge- BOEK.
„ weld, waren te leur geſteld, en met ——
„ berooving van Goederen, met Verban- 1795.
„ ning, en veelerlei Hoon en Smaad ver-
„ golden.

„ De heerschzugt van het Oranjehuis
„ en deszelfs Aanhang, onderſteund door
„ buitenlandſche hulp, hadt zich op nieuw
„ zo vast gevestigd, dat ze zich zelve
„ en haare begunſtigers en vleiers toe-
„ ſcheen, niet anders, dan met den val
„ der Waereld, te zullen wankelen. Zints
„ dien tyd zag het doorzigtigſte deel
„ der Natie 's Lands Schatkisten ten bo-
„ dem toe uitputten; ons buitenlandsch
„ aanzien te eenemaale verdwynen; onze
„ veerkragt verlammen; de bronnen van
„ ons beſtaan uitdroogen; en, 't geen het
„ ergſte van allen is, men zag de waare
„ Verlichting, op meer dan ééne wyze,
„ tegenwerken, het Bygeloof begunſtigen,
„ den heiligen Godsdienst tot onderſteu-
„ ning van het onwettigst Gezag, mis-
„ bruiken, en door dit alles het Zedelyk
„ Character van zeer veelen onder ons
„ allerjammerlykst bederven. En, of dit
„ alles niet genoeg ware, eindelyk wer-
„ den wy in eenen verſchriklyken Oorlog
„ medegesleept, door een valſche Staat-
„ kunde, die een groot, magtig en edel
„ Volk de Vriendſchap opzeide, om dat
„ het vry wilde zyn, en zich van eenen
„ meineedigen Koning ontdeedt. Die
„ Oorlog heeft ons onnoemelyk veel ge-
„ kost;

LXXXV. BOEK. 1795.

„ kost; alras verſlondt hy meer, dan her-
„ haalde drukkende Belastingen konden
„ opleeveren; hy gaf aan onzen Koop-
„ handel en Zeevaard den laatſten ſlag;
„ hy beroofde duizenden van onze Man-
„ ſchap van het leeven en de vryheid;
„ hy bedierf de vrugtbaarſte Landsdou-
„ wen; hy vernielde de ſchoonſte Vestin-
„ gen en Steden; ten laatſten moest hy,
„ by den aanhoudenden Zegepraal der
„ *Franſche* Wapenen, tot diep in ons ei-
„ gen Land, en binnen de Grenzen van
„ ons Gewest gevoerd worden. En nu
„ kwam het tot zulk een geducht uiter-
„ ſte, dat het zelfs aan de meest bevoor-
„ oordeelden bleek, hoe veel meer reden
„ 'er ware om te beeven voor de moed-
„ willige en roofzugtige Benden, die onze
„ Helpers heteden, dan voor de dappere
„ en edelmoedige Krygers, die men onze
„ Vyanden noemde.

„ In zulk een uiterst hachlyken toeſtand
„ werd ons Lot beſlist, door de Almag-
„ tige hand van den ontfermenden Hemel-
„ ſchen Vader. De hand, die anders on-
„ ze Wateren tot een onverwinnelyk bol-
„ werk voor *Nederland* maakte, gebruikte
„ nu die zelfde Wateren om alle Verdee-
„ diging van den *Nederlandſchen* Grond
„ onmogelyk te maaken. De Hand, die
„ het ſtroomend Water van Rivieren en
„ Inundatien, door eene zonderling ſtrenge
„ en langduurige Vorst, tot een effe Baan
„ vloerde, leidde 'er de *Franſche* Krygs-
„ magt onbeſchadigd over, en dreef hun-

„ ne

„ ne verbaasde Tegenſtanders vlugtende „ voor hun uit. *Dit is van den* HEERE *geſchied, en het is wonderlyk in onze* „ *oogen!*"

LXXXV. BOEK. —— 1795.

„ Nu wordt juist de laatſte van onze „ rampen, door de aanbiddelyke beſtel- „ ling van den Regeerder der Wereld, „ tot onzen eerſten Zegen. Wy vinden in „ de Overwinnaaren onzer Vyanden, on- „ ze Vrienden. Onder de beſcherming „ hunner Wapenen mag het *Nederland- ſche* Volk zyne oorſpronglyke Regten „ herneemen; en 'er is reeds in onze „ Provincie, en nabuurige Gewesten, eene „ ſnelwerkende Omwending van zaaken „ bezorgd, door welke de Vryheid, op „ onzen Vaderlandſchen Grond, herleeft, „ en welke niet bezoedeld is door die wan- „ daaden, welke het Jaar MDCCLXXXVII „ zo berugt hebben gemaakt in de *Ne- derlandſche* Geſchiedenisſen, en aan wel- „ ke een eerlyk hart, hoe het anderzins „ ook denken moge, niet dan met ſchaam- „ te en afſchuw, denken kan.

„ Dit alles, en zo veel meer andere „ weldaaden, uitreddingen, verſchoonin- „ gen, maatigingen van geleden rampen, „ en tallooze inmengzelen van Godlyke „ Goedertierenheid, als ons Vaderland, „ ons Gewest, en elk onzer boven ande- „ ren, in deeze laatſte dagen, genooten „ heeft en nog geniet, ja zo veel meer „ als ons kortſtondig oog niet eens be- „ hoorelyk opmerkt, dit alles verdient „ onze eerbiedigſte en opregtſte Dankzeg-

LXXXV. BOEK. 1795.

„ ging aan onzen liefderyken GOD en Va-
„ der, en aan onzen barmhartigen Zalig-
„ maker den Heere JESUS CHRISTUS, om
„ en door wien zo veel heils geſchonken
„ wordt aan een Volk, dat verpligt is,
„ met ſchaamte, te erkennen, hoe het,
„ door tallooze zonden en verkeerdheden,
„ en vooral door zyne onvrugtbaarheid
„ onder alle zegeningen van het Euange-
„ lie, zich dat alles beſtendig onwaardig
„ maakt (*)."

Aanmerking daar over.

Zo wel die ſtoffe der Dankzegging, als de verder opgegeevene onderwerpen van Voorbiddinge, moesten onvermydelyk zo zeer ſtooten aan Leeraaren der nu verbrookene Staatsgeſtaltenisſe toegedaan, als, zints eenige jaaren, de Uitſchryvingen van Dank- en Bededagen en Bedeſtonden Leeraaren van eene andere denkwyze in het Staatkundige geërgerd hadden. Hier geldt eene aanmerking, welke wy te gepast vinden om geen plaats te geeven; dezelve vloeide uit de pen van den *Doopsgezinden* Hoogleeraar HESSELINK. „ Hoe
„ zeer wy ook overtuigd zyn van het be-
„ taamelyke der Algemeene Dank- en
„ Bededagen, erkennen wy egter, dat zy,
„ in tyden van verregaande Burgergeſchil-
„ len en Partyſchappen in den Staat, dik-
„ wyls gevaarlyk en altyd hard vallen voor
„ dezulken, die in Politieke denkwyze
„ verſchillen van het Publiek Beſtuur;
„ want,

(*) In de *Jaarb. der Bat. Republiek* I. D. bl. 217 *enz.* wordt de geheele Uitſchryving gevonden.

„ want, offchoon de Wet in deezen ook niemand eigenlyk iets beval, zou egter „ meenig Leeraar, uit vrees zyne open- „ lyke Dankzeggingen, voor deeze of gee- „ ne Staatsomwenteling ten Hemel opzen- „ den, waar van zyn hart afkeerig is, „ welk Dankoffer GODS een gruwel is. „ Om welke reden het, in zulke gevallen „ en omſtandigheden, voorzigtiger is, zulke „ openlyke Dankdagen naa te laaten (*)."

LXXXV. BOEK. 1795.

Dan, hoe ook zich anderen in het *Stichtſche* daar omtrent gedraagen hebben, wy moeten vermelden, dat de *Utrechtſche* Hoogleeraar in de Godgeleerdheid J. HERINGA *Elizasz.* zich van deeze hem opgelegde post manlyk kweet in eene Leerreden, op den achtſten van Lentemaand, den daar toe beſtemden dag, gehouden, en in 't licht gegeeven, deels, naar 's Hoogleeraars eigene verklaaring, om zyne Landgenooten en Medechristenen voor de zaak van het Christelyk Patriotisme te winnen; deels om 't Patriotisme en de Patriotten te doen zyn, wat ze, naar GODS oogmerk, tot heil van het Menschdom en Christendom, en tot bevordering van wenschlyke Gelykheid, waare Vryheid en opregte Broederſchap moeten weezen (†).

HERINGA voert ten dien dage het woord te *Utrecht.*

Te

(*) *Verhandelingen van* TEYLERS *Godgeleerd Genootſchap* XVII. D. bl. 238.

(†) Deeze Leerredenen, zeer naar de omſtandigheden en behoeften des tyds geſchikt, zag het licht te *Utrecht* by G. T. VAN PADDENBURG *en Zoon*, met een Byvoegzel van Aanmerkingen, naar de gelegenheid onzes tyds.

XXXV. BOEK. 1795. Een gedeelte van zyne voordragt.

Te zeer ſprak Menschkunde, Bedagtzaamheid en Vaderlandliefde, uit 's Hoogleeraars mond, om hem in ons Geſchiedblad niet eenige oogenblikken te doen hooren. Tegen het misbruik der Vryheid waarſchuwt hy zyne Landgenooten op deezen toon, „ Wy ſtaan voor het misbruik„ ken onzer Vryheid bloot, uit hoofde „ van veele wanbegrippen en vooroordee„ len, die ons kunnen doen dwaalen in „ ons oordeel over Regt, Vryheid en „ Billykheid; uit hoofde van het onmaa„ tig Zelfsvertrouwen, 't welk elk Vry„ man op zyn eigen verſtand, bekwaam„ heid en trouw heeft, en dikwyls den „ grond legt tot eigenzinnigheid, twist„ ziekte, onverdraagzaamheid, en tot aan„ maatiging van meer gezags dan iemand „ is toevertrouwd; insgelyks, uit hoofde „ van de verſchillende Perſooneele Belan„ gens, die ons maar al te veel het Al„ gemeen Welzyn uit het oog doen ver„ liezen; van menschlyke Driften, die de „ besten zo vaak in het voorſtaan eener „ goede zaak verſchalken; of hun geheel „ ter zyde afleiden, of veel verder, dan „ zyn oogmerk was, vervoeren; ja ook „ uit hoofde van de droevige Partyſchap„ pen, die 'er of reeds van voorigen tyd „ zyn, of zo ligt uit verſchillende gevoe„ lens ontſtaan kunnen, en die de ge„ meene kragten droevig verzwakken, en „ by beide partyen, doorgaans laakbaare „ verkeerdheden doen gebooren worden — „ Ja, voor het misbruiken der Vryheid

„ ſtaan

„ ſlaan wy zo veel te meer bloot, om LXXXV.
„ dat wy aan 't genot derzelve niet ge- BOEK.
„ noeg gewoon, en met het recht gebruik ——
„ derzelve nog zo weinig bekend zyn. 1795.
„ Wanneer men menſchen, die voor de
„ Vryheid nog niet volkomen berekend
„ zyn, op eens in 't gebruik derzelve
„ zet, dan ſlaan zy wel eens tot losban-
„ digheid over; die onverwagt uit ban-
„ den komt, ſpat zo ligt eens uit. En,
„ indien wy ergens voor bekommerd mo-
„ gen zyn, dan moet het daar voor wee-
„ zen, dat het Character onzer Natie op
„ den duur bevonden worde niet ryp ge-
„ noeg te zyn voor waare Vryheid. ——
„ Van zulk eene misbruikte Vryheid lee-
„ veren de Geſchiedenisſen, ook de jong-
„ ſte Geſchiedenis, zo veele ons waar-
„ ſchuwende voorbeelden op. En, och
„ of ook niet ons eigen Patriotisme, in
„ de dagen vóór de Omwenteling van
„ MDCCLXXXVII, met deeze vlekken ware
„ bezoedeld geweest! —— Zy, die het
„ wel met de zaak der Vryheid meenen,
„ treuren dan daar over. Haare vyanden,
„ die men den mond openbreekt, verheu-
„ gen 'er zich in, en haalen 'er voordeel
„ uit voor hunne Lasterzugt. En aan
„ veele opregte eenvoudige Menſchen,
„ die nog niet weeten wat zy kiezen moe-
„ ten, wordt daar door een afkeer van
„ de Vryheid zelve ingeboezemd."

Onder de Waarſchuwingen tegen de Misbruiken der Vryheid, deelt de Redenaar deeze regt tydige mede. „ Dat dan

LXXXV. BOEK. 1795.

„ uwe Vryheid om de beſluiten en maat-
„ regelen van de Vertegenwoordigers en
„ Zaakverzorgers der Maatſchappye te
„ beoordeelen, niet ontaarte in onver-
„ diende minagting, haatlyke bedilzugt,
„ immer morrende onvergenoegdheid, in
„ den onbillykſten eisch van eene onbe-
„ rispelyke volmaaktheid, die het lot van
„ geen Sterveling op aarde is, en die wy
„ te minder, in deeze omſtandigheden, by
„ geheel nieuwe inrigtingen, by veele ver-
„ menigvuldigde bezigheden, en van veele
„ nog niet geoefende, ſchoon welgezinde
„ en yverige Medearbeiderен, verwagten
„ kunnen! — Dat de Vryheid om in
„ gezelſchappen zamen te komen, en in
„ vergaderingen, over de algemeene belan-
„ gen, te ſpreeken, niet door twistzugt,
„ heethoofdigheid, ongeſtuime drift, of
„ andere onordentelykheden, worde ge-
„ krenkt, of misbruikt tot verkwisting
„ van tyd, verwaarloozing van huislyke
„ belangen, luiheid, dronkenſchap, en
„ andere onchristlyke ondeugden, waar
„ door men zich zelven, en zyn Huisge-
„ zin, tot een ballast voor de maatſchappy
„ maakt! — Dat de Vryheid van ſpree-
„ ken en ſchryven, met welke de Vry-
„ heid der Drukperſe onafſcheidelyk ver-
„ bonden is, niet onteerd of bezwalkt
„ worde door zot geklap, vuile praat,
„ helsch gevloek, en ſchendende ſcheld-
„ woorden; noch ook door het verſprei-
„ den van leugen en laster; het houden
„ van Godsdienſthoonende, rustverſtoo-

„ ren-

„ rende, zedebedervende, gemoedverbit- LXXXV.
„ terende geſprekken, of het verſpreiden BOEK.
„ van zulke Geſchriften, Prenten en wat ——
„ dies meer is! — Dat de afſchaffing van 1795.
„ veele laſtige en belachlyke Pligtpleegin-
„ gen, niet tot ſlordigheid, onbeſcheiden-
„ heid, en norschheid overſlaa!"

Naauwlyks was binnen *Leyden*, zo vroegtydig in de Omwenteling, deeze daargeſteld, of de Leeraar by de *Remonſtrantſche Christenen* C. ROGGE tradt, op den vyf en twintigſten van Louwmaand, ten kansſel, en hieldt ongevergd eene Leerreden op de verwisſeling der Lands-omſtandigheden ſlaande (*). —— Ten dien eigenſten dage, den eerſten Zondag der *Bataafſche Vryheid* geheeten, hieldt der *Doopsgezinden* Leeraar A. H. VAN GELDER eene Redenvoering op die Gebeurtenis ſlaande, en aan het byzonder beſtuur der Voorzienigheid toegekend (†). —— De *Roomſche* Priester en Pastoor P. SCHOUTEN bragt zyne Gemeente onder 't ooge *Ons* Kerklyke Redenvoeringen elders, betreffende de Omwenteling, gehouden.

(*) Zonder 's Leeraars naam te *Leyden* by D. DUMORTIER *en Zoon* uitgegeeven, onder den Tytel *Leerreden over den overgang van Overheerſching tot de Vryheid in Nederland, uitgeſprooken in de Kristlyke Gemeente te Leyden den* 25 *Jan.* 1795 *het eerſte Jaar der Vaderlandſche Vryheid. Naar aanleiding van* PAULUS *Brief aan de Korinthen* 't 17 vs. 1. d. *Het oude is voorbygegaan: ziet het is al nieuw geworden.*

(†) Hy gaf dezelve, met twee andere Redenvoeringen op Bedeſtonden, in 't licht. Te *Amſterdam* by M. SCHALEKAMP.

LXXXV. BOEK. 1795.

Ons verlost en juichend Vaderland (*). Elders ook bleeven veele Leeraars niet agterlyk in het openbaar Godsdienstig gedenken aan dien lotwisfel.

Redenvoeringen te *Amſterdam* door VAN SOELEN en VEREUL.

Meermaalen kwamen in onze Vaderlandſche Historie, als Tempels der Vryheid, waar men vaak in ſtilte offerde, voor oogen, de Vergaderplaatzen der Maatſchappyen *Tot Nut van 't Algemeen*, en des Genootſchaps *Felix Meritis* te *Amſterdam*. Geen wonder, dat men, by de tegenwoordige Staatsverwisfeling, openlyk te voorſchyn tradt, Redenvoeringen hieldt en dezelve het licht liet zien. Ten blyke hier van ſtrekt eene Redenvoering door ARENT JOANNES VAN SOELEN in de Vergadering van het *Amſterdamſche* Eerſte Departement der Maatſchappy *Tot Nut van 't Algemeen*, den tweeden van Sprokkelmaand gehouden (†), en eene, den elfden dier Maand, in de Maatſchappy *Felix Meritis* door Mr. ABRAHAM VEREUL uitgeſprooken (§).

De

(*) Deeze kwam te voorſchyn te *Amſterdam* by P. VAN BUUREN.

(†) *Redenvoering over de waare kragt van den Burgerwensch* Heil en Broederſchap, *door* A. J. VAN SOELEN. Te *Amſt.* by F. DRAYER.

(§) *Redenvoering over de Gelykheid der Menſchen, beſchouwd als dat Algemeen Beginzel, het welk den Bryen Nederlander tot Gids behoort te verſtrekken in het vestigen zyner Politicque en Burgerlyke Vryheid*, door Mr. A. VEREUL, uitgeſprooken in de Maatſchappy *Felix Meritis* 11. Feb 1795. Te *Amſt.* by P. UYLENBROEK. Deeze zag ook eerlang in 't *Fransch* het licht.

De laatstgemelde Redenvoering werd met zo veel onderſcheidende ſtaatlykheid, voorgedraagen, dat wy niet mogen nalaaten 'er iets van te melden. Tot het bywoonen van deeze plegtige viering waren, behalven de Leden der Maatſchappy, ook genoodigd de Burgers Repreſentanten en Generaals van het *Franſche* Volk, de Burgers Repreſentanten des Volks van *Amſterdam*, de Maire, en de Procureur der Gemeente, en uit elk der onderſcheidene Committés, als mede uit den Burger Krygsraad, eene Commisſie, benevens den Commandant KRAYENHOFF, mitsgaders nog eenige oude Regenten. Een heerlyk Muzyk verhief zich by den aanvange, by eene tusſchenpooze, en ten ſlotte. Eenige treffende Aanſpraaken, zo in 't *Franſch* als *Nederduitsch*, ſlooten de Redenvoering. By het uitgaan werd de Marsch der *Marſeljaanen* geſpeeld (*). 1795. Staatlykheid by de laatſte.

Daar deeze Redenvoering thans voor ons ligt kunnen wy den trek niet wederſtaan, om den aanhef af te ſchryven. — „ Lang genoeg had de Ongelukkige, uit „ het eenzaam duister, zyne klaagſtem ten „ He- Eenige trekken uit die Redenvoering.

(*) Men zie het verſlag deezer Feestvieringe in de *N. Algem. Kunst- en Letterbode* III. D. bl. 65. Wy kunnen niet nalaaten hier te herdenken aan het verbod des *Treurmuzyks* by de Lykreden op den Hoogleeraar PIETER NIEUWLAND, in die zelfde zaal door den Hoogleeraar VAN SWINDEN, in Wintermaand des laatstverloopen Jaars uitgeſprooken. *Zie* No. 5. der *Aantekeningen* op die Redenvoering bl. III. en onze *Vaderl. Hiſt.* XXVIII. D. bl. 164.

LXXXV BOEK. 1795.

„ Hemel opgezonden — lang genoeg
„ hadt de Menſchenvriend, die, in 't mid-
„ den van een algemeen bederf, den adel
„ eener vrye Ziel durfde behouden; die
„ de wonden zag, waar aan het lieve Va-
„ derland zieltoogde, traanen — heete
„ tranen om deszelfs kommervollen toe-
„ ſtand geweend, en redding van den Er-
„ barmer afgebeden. — De Erbarmer
„ zag die traanen; de Beſliſſer van het
„ lot der Volken hoorde die klaagſtem.
„ Hy wenkte, en de ſterke muuren, waar
„ achter de luide Hozannas van eigendun-
„ kelyk Gezag reezen, vielen in het ſtof —
„ de Natuur wapende zich met het vrye
„ Volk tegen de Onregtvaardigheid; de
„ Stroomen van het zo diep vernederd
„ *Nederland* werden effen paden, waar langs
„ de Vryheid, aan de hand van een groot-
„ moedig Volk, op den grond der *Bata-*
„ *vieren* terugkeerde.

„ Alles juicht, alles herhaalt haaren hei-
„ ligen Naam. De Menſchenvriend wykt
„ na de ſtille wooning, knielt, en ſtamelt
„ lofzangen, de grootheid van den Almag-
„ tigen altyd overwaardig; de ſtem van
„ 't Vernuft, welke voor 't geluk der
„ Volken waakt, verheft zich weder, en
„ de *Nederlander* is gelyk aan de Wande-
„ laar, die, langen tyd, ten prooye aan
„ kommer en elende, op wegen, die geen
„ uitkomst lieten hoopen, ronddoolde;
„ maar op éénmaal de dorre woesteny
„ verwisfelt ziet met weelige landsdou-
„ wen, in welker verſchiet voor hun

„ nog

„ nog verrukkkender tooneelen ſchemeren. LXXXV.
„ Ook deeze Maatſchappy nam altyd BOEK.
„ een hartlyk deel in alles, wat het lieve ——
„ Vaderland betrof; zy leedt en juichte 1795.
„ met hetzelve; hier bleef men, geduu-
„ rende de zevenjaarige ballingſchap der
„ Vryheid, aan haar denken, van haar
„ ſpreeken; hier hieldt men zich ſteeds
„ bezig met het hoog Ideaal van Volks-
„ geluk; hier leerde men niet het geen
„ was, maar 't geen zyn moest; hier door
„ geen ſchynſchoon beguicheld, door geen
„ vooroordeelen, waar aan het merk van
„ heilige onfeilbaarheid werd opgedron-
„ gen, afgeſchrikt, waren koude Wys-
„ geeren om de waarheid te zoeken, Re-
„ denaars en Dichters om de gevondene
„ waarheid aan te pryzen; en wie ook
„ kruipen of vleijen mogt, hier is door
„ de algemeene ſtem geene ſillabe vleijery
„ geſprooken. —— Geen wonder dan dat
„ zodanige Maatſchappy de eer genoot,
„ verdacht te zyn by de Vyanden der
„ Waarheid, welker ooren meest geſtreeld
„ wierden door de ſtilte des Volks, en
„ die, gelyk aan den dood, liefst over
„ ongevoelige werktuigen regeeren: om
„ dat zy alles vreezen; om dat zy ſidde-
„ ren, dat eene Natie, welke vry denkt
„ eindelyk wel denken moet, dat wie zy-
„ ne Regten kent, die Regten zal willen
„ genieten.

„ Wat dunkt U, Burgers! is zodanig
„ eene Maatſchappy waardig der Vryheid
„ een Feest te vieren? Wie twyfelt,

„ dat

LXXXV. BOEK. 1795.

„ dat de Vriend, die altyd met diepen
„ weemoed aan zynen ronddoolenden
„ Vriend dagt, die ſtille traanen over des-
„ zelfs duister lot ſchreidde, en van ver-
„ langen gloeide om hem weder te zien —
„ by dit wederzien waardig zy op het
„ outer der Vriendſchap te offeren?"

Men hoore 's Redenaars Gelukwenſching.

„ Ik wensch U dan, Burgers! plegtig, uit
„ den naam der Maatſchappy *Felix Meri-*
„ *tis*, geluk met deeze belangryke Omwen-
„ teling — eene Omwenteling, waar by
„ alles zich zo verwonderlyk regelmaatig
„ in elkanderen gevoegd heeft, als de by-
„ zondere tooneelen in een ſchouwſpel —
„ eene Omwenteling, de zagtſte, waar
„ van de Geſchiedenis weet. — In de
„ hartstogtlyke oogenblikken, te midden
„ in de dronkenſchap der vreugd, heeft
„ het Volk van *Holland*, als 't ware, geen
„ oogenblik het Wetboek uit het oog ver-
„ looren; de Boom der Vryheid is ge-
„ plant, en geen druppel bloeds heeft de-
„ zelve beſproeid — Burgers! Ik wensch
„ U geluk met deeze weldaadige Omwen-
„ teling! — Een legerbende beſchaafde
„ Barbaaren bezoedelde, voor zeven jaaren,
„ uwen vryen Grond, en waren niet al-
„ leen Oorlogslieden, maar Moordenaars,
„ maar Beulen tevens; zy, die uit hunne
„ bebloedde handen BATO's Erf, voor den
„ bedongen koopprys, ontvingen, ſtraften
„ de helft der Natie voor haare gevoe-
„ lens; uw weggedreeven Broeders hieven
„ vergeeſsch de kreet des jammers aan;

„ zy

„ zy bleeven gedoemd, om, verre van U, het plekje gronds te zoeken, waar op zy het vermoeid hoofd konden nederleggen; maar, gelyk de Vryheid altyd uit den ſchoot der Dwinglandy geboren wordt; gelyk *Americas* Onafhangelykheid, tevens met den eerſten ſnaphaanſchoot, door *Engeland* tegen dezelve losgebrand, te voorſchyn kwam, zo legden ook, dank zy ten tweedemaal de PHILIPSEN! alle die onteerende uiterſten, welke *Nederlandsch* Geſchiedenis, geduurende de laatstverloopen jaaren bezoedelden, de onverdelgbaare zaaden tot deeze nieuwe Omwenteling; zy wierden, onder de ſtormen der verdrukking, ryp; gy ontvingt uwe veerkragt van de mishandelingen, ieder tegenſtand verſtaalde uwen moed; ieder willekeurige daad ontvonkte uwe ſtandvastigheid; en nu, naa dat de Leeuw zo lang geketend bleef, naa dat, in dien toeſtand het veragtlykst Inſect hem tergde, nu breeken de ketens — de Vryheid zegepraalt — en gy vergeeft! Gy beſchermt uwe verdrukkers tegen den dolk der wraak — Burgers! Ik wensch U geluk met deeze geheiligde Omwenteling!

„ Dus is de groote Opſtand van Vryheid en Gelykheid volbragt — dus zyn de eerſte beſlisſende ſtappen gedaan. Een nieuw Vaderland vertoont zich, voor onze, nog verbaasde, oogen — maar dat Vaderland moet bloeijen; de

„ ke-

LXXXV. BOEK. 1795.

LXXXV. BOEK. 1795.

„ keten is gebrooken — maar haare ſchak-
„ kels knellen en hebben nog niet kun-
„ nen gebrooken worden. *Holland* is nog
„ maar, zints weinig dagen, uit den lan-
„ gen ſlaap verreezen; het moet zich nog
„ tot de hoogte zyner nieuwe beſtem-
„ ming verheffen: het geen verrigt is,
„ blyft eene waarborg voor 't geen zal
„ kunnen verrigt worden; maar niet te
„ min wagt U nog een groot ſtrydperk —
„ Burgers! Burgers! nog moet de toe-
„ komst deeze groote vraagen beantwoor-
„ den. — Zult gy vry — zult gy ſlaa-
„ ven zyn? Zult gy altyd de ſpeelbal-
„ len van grilligheden, de ſlachtoffers van
„ eigendunkelyk Gezag blyven; of zullen
„ uwe Perſoonen, uwe Goederen, on-
„ ſchendbaar, door wyze en onverander-
„ lyke Wetten, verdeedigd worden? —
„ Hoe nadruklyk moeten deeze groote
„ belangens uwe geheele aandagt boeijen!
„ Het oog der Volken is op U geves-
„ tigd; uwe Vyanden ſtaan gereed, ieder
„ uwer verkeerde ſtappen toe te juichen,
„ om dat zy daar in de wenken tot hun-
„ ne herſchepping zullen meenen te zien:
„ ieder disſonant zal daarom in hunne
„ ooren, de ſchoonſte harmonie zyn —
„ Burgers! aan uw tegenwoordig gedrag
„ is gehecht het belang niet van één
„ dag, niet van één jaar; maar van een-
„ wen; het Naageſlacht zal gevoel heb-
„ ben van de wyze waar op wy deeze
„ Omwenteling zullen voltooijen; de min-
„ ſte ſmet op dezelve zou gelyk zyn aan

„ de

„ fyne trekjes op de zagte bast van een jongen boom geſneeden: zy groeijen op met den boom en komen als groote trekken onder het oog van het richtend Naageſlacht!" LXXXV. BOEK. 1795.

Onderſcheiden opgegeeven en geſtaafd hebbende wat men door *Burgerlyke* en *Politieke Vryheid*, een zeer betwist onderwerp deezer dagen, te verſtaan hadt, vaart hy voort. „ Ik kan niet zien, dat, gelyk „ men gezegd heeft, Engelen onder ons „ zouden moeten nederdaalen, en dan „ nog tot Onderdaanen Engelen uit den „ Hemel medevoeren, om ons van die „ Politieke zo wel als Burgerlyke Vry„ heid een wys genot te doen hebben. — „ Neen; dat ſlegts de Engel des Verderfs „ onder ons niet nederdaale; dat ſlegts „ de Burger niet vertrapt worde, gelyk „ wy den worm vertrappen, die aan onze „ voeten wemelt; dat ſlegts het Volk niet „ gedoemd zy gelyk te weezen aan die „ dieren, welke ginds gehegt zyn om „ ſtraks, naar willekeur, ter ſlagtbank ge„ ſleept te worden, en ons Vaderland zal „ het heiligdom dier *dubbele Vryheid* kun„ nen zyn; ons Vaderland, Burgers! zal „ dat heiligdom weezen, en de eerſte Py„ laar, waar op 't zelve rust, het op„ ſchrift draagen GELYKHEID!"

Verſlag van het Vryheids Feest te *Amſterdam* gevierd.

Overal in den Lande waren, ten dage der Omwentelinge, Vryheidsboomen geplant. De verhaasting, waar mede zulks toeging, en het jaargetyde, bragten te wege, dat dezelve, op veele plaatzen, welhaast

LXXXV. BOEK. —— 1795.

haast een jammerlyk voorkomen, kreegen; of geoordeeld werden niet te beantwoorden aan het oogmerk en het aanzien der Steden en Plaatzen, waar men die Vryheidstekens aantrof. Dit hadt ten eigenaartigen gevolge, dat men bykans allerwegen op eene Herplanting bedagt was, en deeze met ſtaatlykheid volvoerde. Wy kunnen in geen verhaal daar van treeden; dan wy maakten ons aan een verzuim ſchuldig, indien wy onvermeld lieten wat des te *Amſterdam* voorviel, en het *Feest der Vryheid* te dier Stede, by die gelegenheid gevierd, niet beſchreeven. Vryheids Feesten elders gehouden, mogten in hartlyke deelneeming aan het *Amſterdamſche* ten vollen gelyk zyn, in pracht, toeſtel, en uitvoering, moesten zy verre wyken.

De nieuwe Vryheidsboom beſchreeven.

Op den dag der Omwentelinge verhief zich een Vryheidsboom op den *Dam*, thans met den naam van het *Plein der Revolutie* beſtempeld (*). Tegen den vierden van Lentemaand, de dag tot het *Feest der Vryheid* beſtemd, hadt men eene Kunstboom vervaardigd, en midden voor het Stadhuis geplaatst. Dezelve verbeeldt een Eikenboom, uit een kolom, ter hoogte van negentig voeten, ryzende. Een kunſtige grasheuvel omringt den voet des Booms, die ſlingerswyze driekleurig geſchilderd, een kruin heeft van zamengevoegde zich beweegende Eikentakken en bladeren. De ſpits des Booms draagt den Hoed der Vryheid

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XXVIII. D. bl. 138.

heid, met een driekleurig Lint en Cocarde vercierd. Een kolom, van de *Doriſche* orde, met een lauwertak omſlingerd, omvat den Boom ter hoogte van vier en twintig voeten. Een Krygstrophé, beſtaande uit drie gebronsde Wapenrustingen, (waar toe men de wel eer op de *Spanjaarden* veroverde bezigde,) vercierd met driekleurige bandelieren en pluimen, praalde op het kapiteel van deeze kolom, rondsom den boomſtam. Tuſſchen deeze moesten drie langwerpig ronde Schilden, in ſtaatlyken optocht omgevoerd, gehangen worden. Deeze van eene vereischte groote om de beelden, daar op in 't graauw gemaald, onderſcheiden te kunnen zien, waren vercierd met een geſchilderden krans van Eikenloof, door driekleurige Linten by een gehouden. LXXXV. BOEK. 1795.

Zinryk bedagt en meesterlyk uitgevoerd waren de beelden deezer Schilden. Het eerſte vertoonde *Amſtels* Stedemaagd, in eene dankbaare houding, haar eene hand droeg een Muts, het zinnebeeld der Vryheid, haar andere een Waterpas, de Gelykheid aanduidende. Naast haar ſtondt een fiere *Frank*, die, gelyk hy haar in 't verkrygen der Vryheid behulpzaam geweest was, het duurzaam bezit daar van door zyne houding verzekerd. Het oog der Voorzienigheid beſtraalt beide deeze beelden. Ten onderſchrift las men DOOR FRANSCHE HULP XIX. JANUARY MDCCXCV. — Het tweede Schild vertoonde twee Maagdenbeelden, *Vryheid* en *Gelykheid*. De

LXXV. BOEK. 1795.

Vryheids Maagd hieldt in haar regter arm een Speer met den Hoed der Vryheid, de andere arm ſteunde op een hoekſteen, met de daar in gegrifde woorden DE REGTEN VAN DEN MENSCH. De Gelykheid hieldt Waterpas en Paſſer in handen. Een Palmboom rees op den agtergrond. Het opſchrift gaf de woorden VRYHEID en GELYKHEID te leezen. —— Men zag op het derde Schild twee *Batavieren*, die elkander, by 't hartlyk omhelzen, de hand drukten, tusſchen beiden ſtondt een Altaar, waar op een brandend hart met deeze woorden ÉÉN HART VOOR HET VADERLAND; ter zyde verheft zich een Olmboom, met Wyngaardranken omflingerd; onder op het Schild las men het woord BROEDERSCHAP.

Optocht.

Het klokkengelui kondigde de opening van het Feest der Vryheid 's morgens ten tien uuren aan. Alles was beſtemd om dien dag luisterryk te maaken, en in de beste orde te doen afloopen. By den Vryheidsboom was alles reeds 's morgens vroeg beſchikt, en deeze afgebakend en omzet. Onder dit klokkengelui trok een gedeelte der Gewapende Burgermagt na de voor hun beſcheide ſtandplaatzen. Niet minder dan zes en twintig honderd Mannen ſchaarden zich in twee reyen, bezettende de *Kalverſtraat* en de *Breeſtraat* tot de *Botermarkt*, de plaats ten aanvange des ſtaatlyken optochts beſtemd. Het losbranden van één en twintig ſtukken geſchut op 's Stads wallen kondigde den aanvang aan.

Twee

Twee Adjudanten van den Stadscommandant KRAYENHOFF openden den trein, gevolgd van een Pauker en vier Trompetters te paard. Een detachement van Burger-ruitery, en een van Grenadiers, ieder uit dertig Man bestaande, zonder Vaandel, gingen voor het eerste Schild, door twee mannen in de hoogte gedraagen, boven 't zelve wapperde de *Fransche Vlag*; negen Muzykanten traden 'er voor heenen. De Leden der Leesgezelschappen volgden hetzelve, uit elke Kamer twee Commisarisen en zes Leden by looting, vier aan vier. Achter deezen vertoonden zich de Burgers, die het zo veel gerugtsmaakend Adres, in den Jaare MDCCXCIV aan Burgemeesteren ingediend hadden, en by de Omwenteling den dag hunner verlossing uit het Werkhuis zagen (*). —— Wekte deezer vertooning herinneringen op, niet minder werden deeze gaande gemaakt by het aannaderen van het Committé Revolutionair, gewapend, twee aan twee, voorgegaan door Vrywilligers met de ontbloote sabel in de vuist. Men zag het tweede Schild in schaduw van de *Generaliteits Vlag*, voorgegaan door Muzykanten. Een Maagdenstoet, bevallig in 't wit gekleed, met bloemen vercierd, en met een takje in de hand, omringde dit gedeelte. —— Een dergelyke Maagdenrey vergezelde de Provisioneele Vertegenwoordigers des Volks van de *Amstelstad*, in

LXXXV. BOEK. —— 1795.

def-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XXVIII. D. bl. 72.

LXXV. BOEK. 1795.

deftig zwart gedoscht, twee aan twee; gevolgd door de vier Collonellen der Burgery, met eenige Vrywilligers, met de fabel in de hand. De Maire C. W. VISSCHER, met M. C. VAN HALL, Procureur der Gemeente, trokken ten deezen ſtonde de aandagt der toekykeren, die zich vervolgens vestigde op de Afgevaardigden uit de Committés, waar van uit ieder vier, desgelyks door eene Maagdenrei vergezeld. De voorſten waren uit dat van het *Algemeene Welzyn* en *Waakzaamheid.* Hier werd het oog getroffen door de daar by gevoegde vier oude Lieden uit het Diaconie Oude Vrouwen en Mannenhuis, en het *Lutherſche* Beſtedelinghuis uit elk één Man en ééne Vrouw; voorts uit elk Godshuis in de Stad één Jongen en één Meisjen. Naa de Afgevaardigden uit het Committé van *Juſtitie* traden die van *Koophandel* en *Zeevaard* te voorſchyn, de laatstgemelden eigenaartig vergezeld door een twaalftal rappe Jongelingen uit het Kweekſchool tot 's Lands Zeedienst. Het Committé van Finantie, van het Militaire, van de Inkwartiering, van Paspoorten en de Requiſitien, als mede eenige Afgezondenen uit het te *Amſterdam* zitting houdend Vereenigd Committé van Omwenteling. — Een aantal Muzykanten ſcheidde deezen van het derde Schild, bewapperd door een Vlag het Wapen van *Amſterdam* voerende. In den ſtoet dit Schild volgende zag men acht Burgers, die, uit hoofde van Staatkundige verſchillen, onder het

voo-

voorige Bewind, in hegtenis gezet, en naa de Omwenteling ontſlaagen waren (*). Een gelyk aantal uit de Leesgezelſchappen, als by het eerſte Schild, ging agter het laatſte. Zo werd ook de trein opgeſlooten door twee Detachementen, uit de Burger Cavallery en uit de Burger Grenadiers. De geſchaarde Burgers, door welke de ſtoet heen getrokken was, vervoegden zich daar agter. LXXXV. BOEK. 1795.

Zo naderden, in vollen optocht, de geheele ſtoet het tooneel der groote verrigtingen van dien dag, en werd ontvangen door den Commandant KRAYENHOFF met diens Adjudanten. Een en twintig kanonſchooten kondigden die komst aan, en de voeglykſte ſchikking gaf aan allen de beſtemde plaats. Deeze was niet genomen, of een der Leden van het Committé Revolutionair liet zich in deezer voege hooren.

Aanſpraak van het *Committé Revolutionair.*

„ Burgers! Vertegenwoordigers des „ Volks van *Amſterdam!* en gy allen, die „ in onderſcheidene Committés geplaatst „ zyt, of aan 't hoofd der Schuttery „ voor het welzyn en belang deezer Stad „ waakt! —— Thans vieren wy het zo „ lang gewenschte Feest der Vryheid —— „ der Vryheid, ons door list, verraad, en „ door in- en uitlandsch geweld, een reeks „ van jaaren onthouden. —— Nog kort „ ge-

(*) Deeze Burgers waren J. LOUWEN, N. SELLER, T. SUUR, J. VERLEM, J. LOOTS, J MELCHIERS, A. BORCHERS en A. VAN VOLLENHOVEN.

LXXIV. BOEK. 1795.

„ geleden, verwagtten wy den ondergang
„ van deeze Stad, en van ons Gemeene-
„ best — Nabuuren, nydig over onzen
„ Welvaard, en aan wier belangen zich
„ een Huis, dat ons ſchatten, bloed en
„ traanen gekost heeft, verbonden hadt,
„ deeden ons hun klemmenden ſchepter
„ meer en meer voelen. — Laage Af-
„ hangelingen, in het beſtuur geplaatst,
„ ſmoorden elke Vryheidszugt, en bereid-
„ den een algemeenen ondergang. —
„ Doch de weldaadige Voorzienigheid
„ waakte over ons; en op het tydſtip,
„ dat wy ons verlooren agtten, daagde
„ de Zon der Vryheid, en ſchoot hier
„ haare eerſte ſtraalen, door de donder-
„ wolken, op onze poogingen neder;
„ toen wy naamlyk onze en uwe kluisters
„ verbraken, en gy de teugels van het
„ verwaarloosde Bewind, uit de handen
„ des Volks, in uwe handen geſteld zaagt.
„ Burgers! Thans vieren wy het eerſte
„ Feest der Vryheid. Wy hebben haar
„ deezen Boom tot een Gedenkzuil op-
„ gericht. Dezelve zy ons tot een Ge-
„ denkteken, dat wy, door de edelmoe-
„ dige hulp der vrye *Franſchen*, en onze
„ eigene moedige poogingen, in onze
„ Regten herſteld zyn, tot dat der *Vry-*
„ *heid*, *Gelykheid* en *Broederſchap*, een
„ eeuwigduurende zuil, ter gedagtenisſe
„ voor de Naakomelingſchap, worde op-
„ gericht. Nimmer moeten wy dien zien
„ zonder in onze harten te zweeren, vry
„ te willen zyn, en vry te willen blyven!

„ Bur-

„ Burgers! Wy, en de ganſche Burgery ſtaaren op U, en zy verlangt met ons „ na het tydſtip, dat wy gezamenlyk U, „ uit hoofde van uwe Vaderlandlievende „ daaden, betuigen mogen, dat gy U „ verdienſtlyk gemaagt hebt, voor het „ Vaderland, en voor deeze Stad.

„ Burgers! Dat wy dan, met de vrye „ *Franſchen*, de hand van Broederſchap „ toereiken aan alle Volken, die de Vry- „ heid waardeeren, en vry willen zyn; „ en laaten wy ons beyveren, om, zo „ veel in ons is, het waare geluk des „ Menſchdoms, te helpen bevorderen, en „ volmaaken.

„ Dat eenmaal deeze Republiek één „ en ondeelbaar, naar wyze Wetten be- „ ſtuurd, het geluk der *Bataaven* volmaa- „ ke, en *Vryheid*, *Gelykheid* en *Broeder- „ ſchap*, voor eeuwig in haar midden ge- „ veſtigd zie!"

Aanſprak des Voorzitters van de Municipaliteit.

De toenmaalige Voorzitter der Municipaliteit S. Bos vatte het woord op. Hy ſprak de zo veel mogelyk luiſterende opeengedrongen Schaare, op deezen trant aan. — „ Braave Medeburgers! Behoef „ ik U, op deezen voorbeeldloozen Dag, „ wel aan te ſpooren tot betaamlyke „ vreugde, daar alles, wat wy zien en „ hooren, ons ter betooninge daar van „ de regtmaatigſte redenen geeft? Neen, „ Burgers! welke luiſter ook ſoms de „ tooneelen der Dwingelandy vergezelde, „ welk een pragt men zoms verſpreidde „ om Vorſtlyke Tyrannen te vereeren,

LXXXV. BOEK. 1795.

„ nimmer kan het woest gejuich van der-
„ zelver Voorſtanderen in eenige verge-
„ lyking gebragt worden, met de blyde
„ Zangen van de Zoonen der Vryheid!

„ Juichende Burgerſchaar! dat ik U
„ egter opwekke tot erkentenis aan de
„ Bron van alle zegeningen. Looft den
„ goeden algemeenen Vader der Men-
„ ſchen. Hy heeft alles dienstbaar ge-
„ maakt om de poogingen te zegenen
„ van hun, die ons de Vryheid wilden
„ aanbrengen. Looft GOD —— Wy zyn
„ Vry!

„ Burgers! Dat ondertusſchen uwe
„ Vreugde U niet doe vergeeten, dat van
„ den Tempel der Vryheid nog maar de
„ eerſte grondſlagen liggen, en dat het
„ aan uwe kloekmoedigheid zal ſtaan,
„ om, op die grondſlagen, een duurzaam
„ gebouw te vestigen.

„ *Dood of Vry* zy dan uwe zinſpreuk!
„ Zulken, welken gy te recht kunt aan-
„ merken als Afhangelingen van een on-
„ deugend Hof, of van deszelfs Aanhan-
„ geren te zyn; deezen moet gy van hun-
„ ne wanbegrippen tragten terug te bren-
„ gen; maar niet vervolgen; doch voor
„ de Vorſten zelve zy uw Dolk gewet!

„ Gy ziet deezen Vryheidsboom: ziet
„ die nimmer zonder U dringend en be-
„ ſlisſend aangeſpoord te gevoelen tot
„ handhaaving der Vryheid.

„ En gy, jeugdige Kinderen van BATO!
„ Gy zyt door uwe Vaderlandlievende
„ Ouders herwaards geleid; verlaat deeze

„ plaats

„ plaats niet, zonder eenen onuitwisch- LXXXV.
„ baaren indruk, van 't geen gy gezien BOEK.
„ hebt, met U te voeren. Zo moet zich ——
„ de zugt tot Vryheid reeds vroeg in 1795.
„ uwe harten vestigen, en uwe alles over-
„ heerschende zugt worden.

„ Grysaards! Gy ziet het geluk van
„ *Neerlands* Volk, hoe zeer vergenoegt
„ U zulks in uwen Ouderdom! Gy na-
„ dert met waggelende knieën tot het graf;
„ maar gy nadert met gerustheid: want
„ gy laat vrye Naakomelingen agter.

„ Jongelingen! jeugdige Maagden! door
„ wier aderen het bloed snellyk vloeit!
„ Gy gevoelt wat het zy vry te zyn:
„ maakt U tot handhaaving der Vryheid
„ geschikt, door deugd en braafheid. Het
„ Vaderland verwagt van U de verdeedi-
„ ging van deszelfs waaragtig heil!

„ *Bataafsche* Vrouwen! Gy zyt met
„ zulk een onwederstaanbaar vermogen
„ over uwe Egtgenooten voorzien, ge-
„ bruikt dat vermogen om hun ter ver-
„ deediging van de Vryheid aan te zet-
„ ten, en ik verwagt van uwe aanspoo-
„ ring eene beslissende tegenkanting, ten
„ voordeele der Vryheid. Dan zal de
„ Dwinglandy te vergeefsch haaren don-
„ der bezigen, om de gevloekte ontwer-
„ pen der Heerschzugt te bevorderen.
„ Gespt dan, vol vertrouwen, uwen Egt-
„ genooten het strydzwaard aan, en de
„ woorden van uw laatst Vaarwel zyn
„ *overwint of sterft!*

„ En, voor zo verre gy Moeders zyt,

LXXXV. BOEK. 1795.

„ dat hier, op deezen plegtigen dag, door
„ U, eene heilige gelofte worde afgelegd,
„ om uw Kroost op te voeden voor de
„ Deugd, de Vryheid en het Vaderland!
„ Nog eens, waardig Nakroost der *Ba-*
„ *taaven!* myne Medeburgers! het zy gy
„ in den gelukkigen ampdoozen kring der
„ Burgery; het zy gy, in onderſcheidene
„ betrekkingen, geroepen zyt om te arbei-
„ den aan het heil des Volks! U allen be-
„ zweer ik getrouw te zyn aan Vryheid
„ en Vaderland! Zyn uwe ketenen, door
„ uwe eigene poogingen, geſterkt door
„ hulp der braave *Franſchen*, verbrooken,
„ uwe jukken verbryzeld, leert ook, op
„ hun voorbeeld, uwe dierbaarſte voor-
„ regten bewaaren! Dat het den gevlug-
„ ten Tyran, en zyne laage Slaaven nim-
„ mer gelukke uwe waakzaamheid te ver-
„ kloeken, noch uwen moed te ontzenu-
„ wen! Altyd gewapend, zult gy tevens
„ akoos geducht zyn, en nimmer aarze-
„ len tuſſchen de keuze *Slaaverny* of *Dood*;
„ maar uw bloed, uw leeven gewillig ten
„ beste geeven, wanneer uw Vaderland
„ dit, te zyner redding, eischt!
„ By deezen plegtig ingewyden Boom
„ verbinde ik U allen, in den dierbaaren
„ naam der Vryheid, tot haare beſcher-
„ ming! Dit is een heilig Verbond, Bur-
„ gers! 't welk ik, in uwen naam ſluite.
„ De donder haarer wraak verplettere el-
„ ken ongetrouwen Booswicht, of laffen
„ Aterling, die dit verbond onderneemt
„ te ſchenden!

„ *Wy*

„ Wy zweeren, in de tegenwoordig- LXXV.
„ heid van den God der Vryheid, trouwe BOEK.
„ aan ons nu vry geworden Vaderland! ——
„ Wy zweeren te leeven voor de Vry- 1795.
„ heid en voor alle daar uit voortvloei-
„ jende Regten en Pligten! Wy zweeren
„ te ſterven eer wy ons die geheiligde
„ panden zouden laaten ontneemen! Zyn
„ blixem treffe elk meineedigen het hart,
„ en voere hem uit ons midden. Zyne
„ Zegen zy voor elken Getrouwen de
„ bron van gelukkig genoegen! Eens
„ zullen de dagen, waar in welvaard en
„ geluk hunnen zetel in ons Vaderland
„ zullen vestigen, te rug keeren; dan
„ zullen wy ontſlaapen, met die troost-
„ ryke verwagting van Burgers te zullen
„ worden van het volmaakt vrye Hemel-
„ ſche Vaderland!"

Zang en ſpel vervingen deeze Aanſpraaken, en het gejuich verhief zich by het hangen der Schilden aan den Vryheidsboom. Het eerſte zag na het *Stadhuis*, het tweede na de *Kalverſtraat*, het derde na den *Nieuwendyk*. De Maagdenrei ving, onder het Muzyk en Gezang, eenen lustigen Dans aan. Het voor de derdemaal geloste Geſchut gaf balderende te kennen, dat de Inwyding van den Vryheidsboom volbragt was. De inwyding van den Boom.

De opgewekte geestdrift om dit Feest te vieren vertoonde zich voorts in den algemeenen Dans. Dappere *Franſche* Generaals, agtenswaardige Leden der Municipaliteit, deftige Mannen uit de overige Com- Vreugdebedryven.

LXXXV. BOEK. 1795.

Committés, gingen met Burgers van allerlei rang, vrolyk ten reye. Stokouden ſcheenen verjongd en huppelden. Mannen, Vrouwen, Maagden, Weezen, dansten met de *Franſchen* hand aan hand. De gewapende Schuttery volgde, in haare gelederen ſtaande, die aandrift door zodanige beweegingen als hun ſtand toeliet. De Kanonniers deeden een vrolyken rondendans. Alles nam deel in de heerſchende vrolykheid.

Getuigen van dezelve was de onberekenbaare Menſchenhoop op het Plein zelve; de menigte op de daken geklommen, en die de venſterraamen, uit welke iets te zien was, oppropten. De raamen van het Stadhuis waren bezet met de Municipaliteitsleden en der Committés, die in den trein geen deel hadden, met de op dit Feest verzogte en verſcheenen Vertegenwoordigers des *Franſchen* Volks, met de Generaals en Conſuls dier Natie, met de Conſuls van *America*, *Deenemarken* en *Zweeden*, met de Beſtuurders van de zich in de zaak der Vryheid zo by uitſtek verdienstlyk gemaakt hebbende Maatſchappye *Felix Meritis*.

Wanneer een gedeelte der tot de Inwydinge beſtemde Perſoonen zich ter ververſchinge op het Stadhuis begeeven hadt, en eene genoegzaame bezetting agtergelaaten hebbende, na hunne loopplaatzen afgetrokken waren, heerschte 'er eene luidrugtige vreugde rondsom de Vryheidsboom, tot welker betoon thans elk gelegen-

genheid gegeeven werd. De Burgerzaal droeg getuigenis van de voortgezette vreugd; daar vermaakte zich de Maagdenſtoet met de *Franſche* Militairen en anderen, in ſpel en dans. LXXXV. BOEK. 1795.

Op zo vrolyken dag, zonder eenig de vreugd ſtoorende ongeluk afgeloopen, volgde een luisterryke avond. Naa het afneemen der Schilden werd de kolom ſlingerswyze verlicht, en vertoonde zich als een Fontein, verſcheide ſtraalen boogswyze uitwerpende, tot op den rand van het om den Boom geplaatſte hek, welks bovenkant een Baſin verbeeldende, die met eene dubbelde rey van Lampions verlicht was, kunſtig en aartig vereenigd. De vreugdereyen hervatten zich by dit Kunstlicht, en duurden een goed deel van den nagt (*).

Dat wy naa deezen onvermydelyken uitſtap tot de Raadzaalen des Landsbeſtuurs wederkeeren. Ter Algemeene Staatsvergadering zagen wy, wegens *Holland* nieuwe Afgevaardigden beſtemd, en zich derwaards vervoegen om de afgezette te vervangen (†). Wel te wagten waren, ten deezen ſtonde, hoogstgewigtige voorſtellen uit den mond dier Afgevaardigden, die met de gezondenen uit *Gelderland*, *Utrecht*, en

Aanſpraak van HAHN ter Vergadering van hun Hoog Mogenden.

(*) In deeze vermelding hebben wy hoofdzaaklyk het Verhaal gevolgd voorkomende in de *N. Nederl. Jaarb.* 1795 bl. 1967—1986. waar men verſcheide byzonderheden, hier algemeen aangeroerd, kan nagaan.

(†) Zie hier boven bl. 262.

LXXXV. BOEK. —— 1795.

en *Overyssel* thans de Meerderheid uitmaakten. De Burger HAHN opende zynen breeden last met eene Aanspraak, die uit verscheiden hoofde, onverkort hier vordert plaats te vinden.

„ Hoog Mogende Heeren! Zedert dat „ de Vergadering van de Staaten Gene„ raal der *Vereenigde Nederlanden*, welke „ te vooren slegts nu en dan, en op gee„ ne bepaalde plaats byeenkwam, in de „ Jaare MDXCIII, ter beteugeling van de „ toen reeds ondraaglyke dwangzugt des „ *Britschen* Kabinets, zich in den *Haage* „ gevestigd heeft, en derzelver gewoone „ Byeenkomsten nu onafgebrooken, en „ ruim twee honderd Jaaren, heeft gehou„ den — zedert zyn 'er zekerlyk, en by „ de buitengewoone zogenaamde groote „ Vergaderingen, niet altyd beuzelagtige, „ brommende en niets beduidende Voor„ stellen gedaan; neen, maar die geheele „ keten in ééns overziende, alle de tyd„ vakken der Geschiedenissen van die „ twee Eeuwen door elkander rekenende, „ zo wel die, waar in haatlyke *Aristocraa„ ten*, zonder *Oranje* hunnen yzeren schep„ ter zwaaiden, als die, waar in kleine „ Dwingelanden, onder *Oranje* kroopen, „ en zich zelven van hunne Slaavernyy „ tragten schadeloos te stellen, door druk„ kende knevelary van het Volk; zo wel „ de staat van zaaken voor September „ MDCCLXXXVII, als naa de voltooijing „ der euveldaaden van den *Vyfden*, en na „ gevlugten WILLEM, en van zyne Me-

„ de-

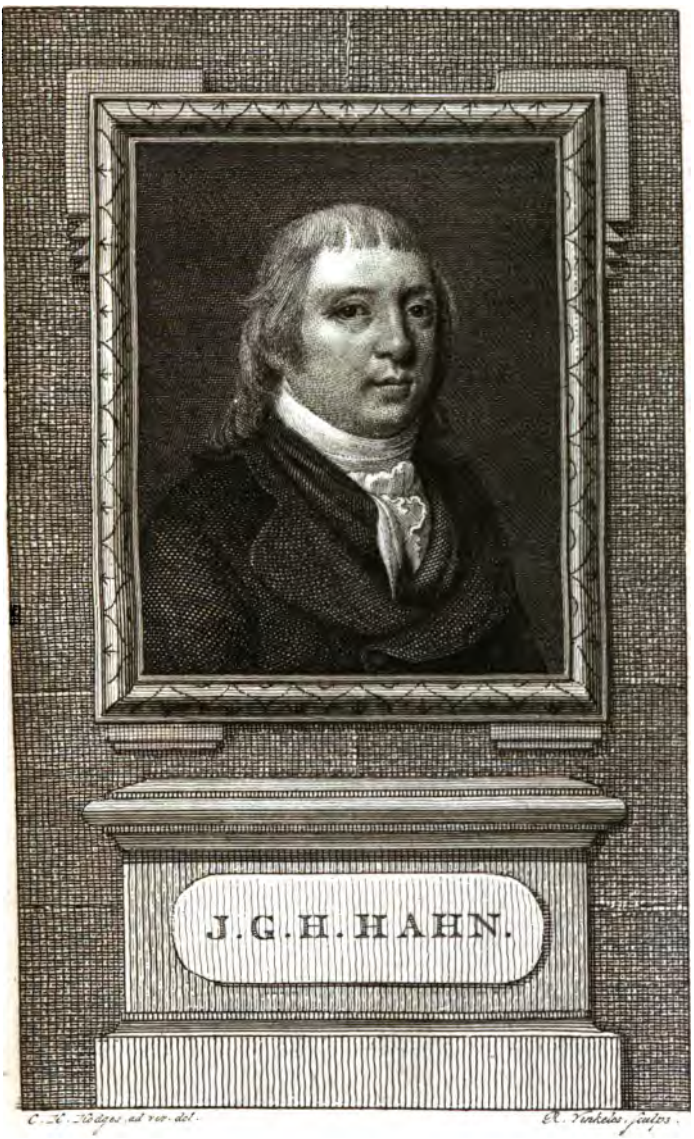
J.G.H.HAHN.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATION

„ depligtigen — alle deeze Tydperken, LXXXV.
„ zeggen wy, door elkander gerekend, BOEK.
„ zyn 'er nu en dan gewigtige Voorſtel- ——
„ len ter deezer Vergaderinge gedaan, 1795.
„ belangryke Deliberatien belegd, en zo-
„ danige Reſolutien gevallen, welke, wel
„ is waar, niet ſteunden op de groote en
„ onwankelbaare beginzelen van het Maat-
„ ſchappelyk Beſtaan en Beſtuur; maar
„ welke, niet te min den Volke van *Ne-*
„ *derland* van nut en voordeel zyn ge-
„ weest.

„ Wie zal ook Hoog Mogende Hee-
„ ren! zulks ontkennen? Wie zal bewee-
„ ren, dat de Millioenen Schats, en ſtroo-
„ men Bloeds, waar op de inſtandhou-
„ ding van het wandrogtlyke en *Gothiſche*
„ gebouw der zogenaamde Oude Conſti-
„ tutie, en dus ook de inſtandhouding
„ deezer Vergadering den *Nederlanderen*
„ komt te ſtaan, door geen enkel voor-
„ deel, in den langen tyd van twee Eeu-
„ wen, zouden kunnen opgewoogen wor-
„ den? En zou het niet ten uiterſten
„ vreemd zyn, wanneer op dien donke-
„ ren grond, niet eenige ſtipjes licht aan-
„ getroffen en gevonden wierden!

„ Ja, Hoog Mogende Heeren! wy er-
„ kennen het gaarne, het heil des Volks is,
„ te deezer Vergaderinge, niet altyd ver-
„ waarloosd, en hier of daar leeveren de
„ omſlagtige en kostbaare Registers van
„ hun Hoog Mogenden wel iets van waar-
„ de op, byzonder ten aanziene van het
„ Bondgenootſchaplyke, dat is van die

„ kragt,

LXXV. BOEK. 1795.

„ kragt, welke gelegen is in de buiten-
„ landſche Betrekkingen en Verbonden,
„ en welke, met het Financieel en Mili-
„ tair vermogen, de drie hoofdzenuwen
„ van een Staatsgebouw uitmaaken.

„ Niet zelden is 'er, ten dien aanziene,
„ iets van belang, te deezer Vergaderinge,
„ voorgevallen —— Maar, op heden,
„ Hoog Mogende Heeren! op deezen bly-
„ den Dag van Waarheid en van Vry-
„ heid, zyn wy door de Proviſioneele
„ Repreſentanten des vryen Volks van
„ *Holland*, met den roemryken last voor-
„ zien, om deeze Vergadering te rug te
„ roepen, tot zodanige Beginzelen, om
„ aan U Hoog Mogenden zodanige voor-
„ ſtellen te doen, en tot het neemen van
„ zodanige Beſluiten, met geheel ons hart,
„ en uit al ons vermogen, mede te wer-
„ ken, als waar van de Dagboeken dee-
„ zer Vergaderinge geen ander voorbeeld
„ opleveren —— Beginzelen, Voorſtellen
„ en Beſluiten, Hoog Mogende Heeren!
„ voor welke die van het voorige Be-
„ wind, als noodzaaklyk medebrengende
„ de davering van hunnen godloozen
„ Throon, beefden en ſidderden, en de-
„ zelve daarom, in hunne Uitſchryvingen
„ van Biddagen, Petitien van den Raad
„ van Staaten, Publikatien en dergelyke
„ Schriften van den dag, affchilderden als
„ harsſenſchimmig, als onbeſtaanbaar en
„ alleen voortſpruitende uit de verrukte
„ verbeelding van dolle *Demagogen*; maar
„ Beginzelen en Beſluiten ondertuſſchen,

„ wel-

„ welke in de daad zo klaar, zo duide- LXXXV.
„ lyk, zo eenvoudig, zo verbindende, BOEK.
„ en den Menſchen en Volken gewis zo ——
„ heilryk zyn, als de eige en eeuwige 1795.
„ Wil der Almagt zelve, waar op zy
„ onmiddelyk ſteunden, moet zyn.

„ Laaten wy dan eenpaarig der waar-
„ heid hulde doen —— niet alleen Wy,
„ wier bepaalde last van de vrye Volken
„ van *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht* en
„ *Overyſſel* daar toe ſtrekken, maar ook
„ Gy, myne Heeren! die van wegen *Zee-*
„ *land*, *Friesland* en *Stad en Lande* (*),
„ U hier nog opdoet, als Afgevaardigden
„ van hun, die zich waanen Souverainen
„ te zyn der genoemde Gewesten, ô VAN
„ CITTERS! ô beide de VAN BORSELENS
„ en VAN BRAKEL uit *Zeeland!* ô SCHUY-
„ LENBURG, AYLVA en RENGERS uit
„ *Friesland*! ô VAN IDDEKINGE uit *Gro-*
„ *ningen!* wischt op heden, uwe voorige
„ ſchande uit, verbryſelt uwe ketens,
„ verheft U zelven tot Menſchen, en laat
„ tog deeze gelegenheid niet voorbygaan
„ om eeuwig te leeven in het dankbaar
„ hart der Naakomelingſchap, ſtemt ge-
„ reedlyk in de voorſtellen, die wy gelast
„ zyn U te doen, en welke hier in be-
„ ſtaan:

„ *Voor eerst.* Dat deeze Vergadering,
„ als tot hier toe, voornaamlyk ten aan-
„ ziene van buitenlandſche betrekkingen,
„ uit-

(*) De Heer VAN IDDEKINGE was wegens ziekte by deeze Aanſpraak niet tegenwoordig.

LXXXV. BOEK. 1795.

„ uitmakende het Repreſentatief van het
„ geheele Volk der *Zeven Vereenigde Ne-*
„ *derlanden*, en van het zogenaamde *Res-*
„ *ſort van de Generaliteit*, en wat verder
„ tot deeze Republiek eenigzins behoort,
„ ſpeciaal mede alle de Colonien van dee-
„ zen Staat, voor dat geheele Volk er-
„ kenne de Oppermagt van dat zelfde
„ Volk van *Nederland*, en aanneeme de
„ Verklaaring van de Regten van den
„ Mensch en Burger, zo en in dier voe-
„ ge als in *Gelderland*, *Holland*, *Utrecht*
„ en *Overyſſel* reeds is geſchied, met Ver-
„ nietiging van het Ampt van Stadhou-
„ der, Capitein Generaal en Admiraal, zo
„ veel van de Generaliteit betreft, in alle
„ zyne onderſcheidene Functien, en hoe
„ ook genaamde Betrekkingen; en dat
„ voorts hun Hoog Mogenden, voor zo
„ veel des noods, een ieder ontſlaan van
„ den Eed, die op de zogenaamde Oude
„ Conſtitutie, of aan de Stadhouder, Ca-
„ pitein en Admiraal Generaal, uit wel-
„ ken hoofde ook, zou mogen weezen
„ gedaan, en dat van dit alles, zo eerder
„ zo beter, eene plegtige Afkondiging ge-
„ ſchiedde.

„ *Ten tweeden.* Dat U Hoog Mogenden
„ eene groote Commiſſie gelieven te de-
„ cerneeren, om daar van kennis te gee-
„ ven, en een ſchriftlyk Declaratoir te
„ overhandigen aan de Repreſentanten des
„ *Franſchen* Volks, welken zich in den
„ *Haage* bevinden; dat U Hoog Mogen-
„ den daar van ook ſchriftlyke Commu-
„ ni-

„ nicatie, naar ſtyle, gelieven te doen toe- LXXXV.
„ komen aan den Generaal en Chef PI- BOEK.
„ CHEGRU, en aan alle Miniſters der ——
„ vreemde Hoven, hier reſideerende. 1795.

„ *Ten derden.* Dat ook aan alle Mi-
„ niſters van den Staat, by welke vreem-
„ de Hoven zy mogen reſideeren, deswe-
„ gen, zo eerder zo beter, behoorelyke
„ Aanſchryving worde gedaan; met laſt
„ om daar van Communicatie te geeven,
„ zo als dezelve van alle Publieke Eve-
„ nementen gebruiklyk is. Niettemin met
„ byvoeging van het opregt verlangen
„ van hun Hoog Mog. en van het gan-
„ ſche Volk van *Nederland* om met alle
„ Natien en Mogenheden beſtendig in
„ Vrede en Vriendſchap te leeven, en
„ ſpeciaal ten opzigte van de Hoven *Wee-*
„ *nen*, *Berlyn* en *Londen*, overeenkomſtig
„ den geest van het drieledig voorſtel,
„ dat de Gecommitteerden op den één
„ en dertigſten January laatſtleden, de
„ eer hebben gehad te deezer Vergade-
„ ringe te doen.

„ *Ten vierden.* Dat wel voornaamlyk,
„ en ten allereerſten, aan de Repreſentan-
„ ten des *Franſchen* Volks, hier tegen-
„ woordig, door dezelfde Commisſie uit
„ het midden deezer Vergaderinge, en
„ daar en boven, zo ras mogelyk, door
„ één of twee, niet uit het Beſogne te
„ billetteeren, maar door deeze Verga-
„ dering plegtig te benoemene bekwaame
„ Vaderlandſche Mannen aan de Natio-
„ naale Vergadering zelve, te *Parys* reſi-

LXXXV. BOEK. 1795.

„ deerende, zal worden te kennen ge-
„ geeven, het vuurig verlangen van hun
„ Hoog Mogenden, en van het ganſche
„ Regt- en Vryheidminnend Volk van
„ *Nederland*, om tuſſchen de beide Na-
„ tien, als twee gelyke en onafhangely-
„ ke Republieken, een vast Verbond te
„ ſluiten, en eene Alliantie aan te gaan
„ op redelyke en aan beiden even voor-
„ deelige voorwaarden; ten einde alzo de
„ langgewenſchte grondſlag gelegd worde
„ van de naauwſte Broederſchap tuſſchen
„ de twee Natien, waar van de Hiſtorien
„ des Menſchlyken Geſlachts tot hier toe
„ gewag maaken, en van welke Broe-
„ derſchap de wiſſe gevolgen zeer wel
„ berekend en voorzien kunnen worden,
„ als ten uiterſten heilryk, zo voor de
„ beide Volken, als voor het bevorderen
„ en daarſtellen van den Algemeenen Vre-
„ de in *Europa*."

Beſluiten hier op genomen

Veel behelzende Voordragt, in welke de Meerderheid ſprak, en de Staatsleden, de Minderheid uitmaakende, op deeze ſtukken niet gelast zynde, geen ſtem hunner Zenderen konden uitbrengen. Wat van hun kant mogelyk was, deeden zy, in deeze dringende omſtandigheid voor hunne Perſoonen ſtemden 'er in toe die van *Zeeland* en *Friesland*, en werd dus tot dit alles, en hoe veel behelsde zulks! beſlooten (*).

On-

(*) De toen afweezige Afgevaardigde van *Stad en Lande* hadt aan zich, by een Briefje, voorbehou-
den,

Onverwyld werd de Bezendinge by de *Franſche* Repreſentanten in *'s Gravenhaage* bepaald, en tot het volvoeren derzelve benoemd de Burgers VAN HAERSOLTE, LESTEVENON, FORSTEN, VAN CITTERS, STRIK VAN LINSCHOOTEN, SCHUILENBURG, VAN PALLANT, en de Griffier QUARLES (*). Zy volbragten zulks den volgenden dag, toogen na het verblyf der *Franſche* Volksvertegenwoordigers, voorafgegaan door de gewoone Bodens van Staat, Trompetters en Kamerbewaarders, en ontvingen de Krygseerbewyzingen, zo van de *Franſche* als *Hollandſche* Wagten. Een Secretaris der *Franſche* Repreſentanten ontving de Bezending aan den trap, geleidde hun na het eerſte Vertrek, waar de Repreſentant ALQUIER zelve hun wagtte, en voorts bragt in de kamer te deezer gehoorgeevinge beſtemd; waar zich de Generaals PICHEGRU en SAUVIAC bevonden; dan ALQUIER was van de Volksrepreſentanten alleen tegenwoordig: de noodzaaklyke bezigheden hadden de overigen na *Amſterdam* geroepen. Een voordragt

LXXXV. BOEK. 1795. Staatlyke bekendmaaking daar van aan de *Franſche* Repreſentanten.

den, het nader uitbrengen zyner Aantekeningen in de Notulen: daar toe door den Voorzitter opgeroepen, verklaarde hy, naa onderzoek van de op dien dag genomene Beſluiten, geene Aantekening te eiſchen: dewyl de Beſluiten aan de Bondgenooten verzonden of commisſoriaal gemaakt waren. Ten aanzien van het Stadhouderſchap ſtemde hy met *Friesland* in. Zie *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 23 Feb. 1795.

(*) *Reſol. Gen.* 16 Feb. 1795.

LXXV. BOEK. 1795

dragt van dien aart als hun boodschap inhieldt, kon niet dat hoogstaangenaam weezen by de Vertegenwoordigers des *Franschen* Volks.

Aanspraak te dier gelegenheid.

De Burger LESTEVENON voerde het woord, 't welk, uit het *Fransch* verduitscht, op deezen zin liep. „ De Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, Vertegenwoordigers van het *Bataafsche* Volk, „ en thans waardig om zich tot Representanten van een groot en vry Volk „ te vervoegen, zedert dat zy zelve hunne ketenen verbrooken hebben, deeze „ zyn het, welke deeze plegtige Bezending hebben benoemd, om Ulieden de „ gevoelens, die zy der *Fransche* Natie verschuldigd, en waar mede zy ten haaren „ opzigte doordrongen zyn, open te leggen. „ Verwart ons niet met dat Bewind, „ het welk, onder eene gelyke Benaaming „ als de onze, de zaak van deszelfs Eerſten Minister aankleefde, die in de daad „ deszelfs Dwingeland was, en welk Bewind zyne magtlooze poogingen te vergeefsch by die van het vereenigd *Europa* „ gevoegd heeft, om uwen overwinnenden „ loop te ſtuiten. De Decreeten of Beſluiten, die wy gelast zyn U aan te bieden, kunnen voor het oog van het Volk, „ dat het Ryk der Vryheid en der Waarheid „ heeft weeten daar te ſtellen, niet anders „ dan ten onzen voordeele beſlisſen. Wanneer wy ons vestigden op de onvervreemdbaare grondſlagen van de Oppermagt des Volks, en de Regten van

„ den

„ den Mensch en Burger, welke wy pleg- LXXXV.
„ tig verklaard hebben, moest noodwen- BOEK.
„ dig de Afgod van het Stadhouderschap ——
„ in het stof daar heen vallen. Hy, die 1795.
„ zich de verontwaardiging van het *Fran-*
„ *sche* Volk op den halze gehaald heeft,
„ bestaat niet meer voor ons.

„ De Gelykheid van Regten, welke
„ onder de onafhanglyke Natien, even
„ als onder de Menschen plaats grypt,
„ belet ons niet, Burgers Representanten!
„ om met openhartigheid en gevoeligheid
„ te erkennen, dat wy de *Franschen* als
„ onze Verlossers aanschouwen; en dat
„ wy verwagten, dat zy onze Beschermers zullen weezen.

„ Onze wenschen strekken zich nog
„ veel verder uit. Uwe grootmoedige
„ Natie heeft haare Vriendschap en Ge-
„ negenheid aan vrye Volken, of die het
„ waardig zyn te weezen, aangeboden.
„ Wel nu dan, wy maaken aanspraak op
„ dit zo grootsch en vereerend aanbod.
„ Neemt onze vriendschap, onze erken-
„ tenis, onze bewondering aan, belooft
„ ons eene wederkeerige Broederschap,
„ vervult onze verlangens door met ons
„ de naauwste Verbintenis aan te gaan,
„ welke wy Ul. met dien nadruk vraa-
„ gen, dien dezelve verdient, en die wy
„ als de voltooijing uwer Weldaaden zul-
„ len en moeten beschouwen.

„ Gy, Burgers Representanten! zult
„ ons niet weigeren om onze begeertens
„ in den Schoot der Nationaale Conven-

LXXXV. BOEK. 1795.

„ tie van het *Franſche* Volk over te bren-
„ gen —— Gy zult daar wel willen ken-
„ nis geeven dat wy ons haasten, om
„ eene plegtige Deputatie aan dezelve te
„ zenden: ten einde onze verlangens en
„ gevoelens te betuigen, en over te bren-
„ gen. En het zy dat de Onderhande-
„ lingen deswegen te *Parys* mogen ge-
„ houden worden, of dat die door de
„ handen zullen loopen van Ulieden, die
„ aanſpraak op ons regtmaatig vertrouwen
„ verkreegen hebt, hoe dit ook zyn moge,
„ die ſchikking, welke ons het ſpoedigſte
„ de Verbintenis, die wy zo vuurig verlan-
„ gen, zal kunnen doen verkrygen is ook
„ die aan welke wy de voorkeur geeven.
„ Dit, Burgers Repreſentanten! is het
„ voornaamſte wat wy behoeven, en waar
„ op wy den hoogſten prys ſtellen. In
„ afwagting van de daarſtelling dier Ver-
„ bintenisſe, willen wy ons met yver toe-
„ leggen op de Organiſatie van ons Le-
„ ger, en de Herſtelling van de Zee-
„ magt. —— Hoe zwak en ontbloot wy
„ ons door de gebreken van het voorig
„ Bewind mogen bevinden, vleijen wy
„ ons egter, dat onze liefde voor de Vry-
„ heid, dat de energie door uw voor-
„ beeld zal ontvonken, dat de geestdrift
„ van Vrienden, van Bondgenooten van
„ het voornaamſte Volk der Wereld te
„ zyn, ons de noodige veerkragt verſchaf-
„ fen om geen onnut Bondgenoot te wee-
„ zen, en om U wederkeerige voordee-
„ len te doen vinden, die gedeeltlyk zul-
„ len

„ len vergoeden de verpligtingen, in wel- LXXXV.
„ ke te erkennen wy onze eer ſtellen. — BOEK.
„ Wyst ons den weg der Overwinning ——
„ aan op het Element, dat ons zo eigen 1795.
„ is, wy zullen ons gelukkig agten U
„ te volgen, en nog gelukkiger, indien
„ wy kunnen medewerken, om, door de
„ ſpoedigſte en kragtdaadigſte middelen,
„ den Vrede aan *Europa* weder te gee-
„ ven, en om aan de Menschheid de za-
„ lige gevolgen te doen ſmaaken van eene
„ Regeeringsvorm, door de Natuur voor-
„ geſchreeven, door de Rede geheiligd,
„ en door het algemeen Geluk bekrag-
„ tigd. —— Hoe aangenaam zal het niet
„ zyn, de Volken, herëenigd door eene
„ naauwe Verbroedering, hunne verſchul-
„ digde eerbewyzen, de blyken hunner
„ agting, bewondering en dankbaarheid te
„ zien toezwaaijen aan die groote Natie,
„ welke geene poogingen of opofferingen
„ geſpaard heeft, om de zaak der Mensch-
„ heid, die geene andere is dan die der
„ Waarheid en der Godheid zelve, te doen
„ zegepraalen, en dezelve op onwankel-
„ baare zuilen te vestigen.

„ De *Bataafſche* Republiek zal dan het
„ genot van uwen roem ondervinden; zy
„ zal zich die tyden herinneren, waar in
„ onze Voorvaders ook hunne Onafhan-
„ gelykheid hebben weeten te verkrygen,
„ ten koste van eenen tachtigjaarigen Oor-
„ log tegen de toenmaalige magtigſte Mo-
„ genheid van *Europa*. Doch geen Eer-
„ tytel zal hetzelve dierbaarder, of meer

LXXXV. BOEK.

1795. Beantwoording.

„ vereerende weezen, dan die van voor „ altoos te zyn Vrienden en Bondgenoo„ ten van de *Franſche* Republiek!"

In beantwoording liet de Vertegenwoordiger der *Franſche* Natie ALQUIER zich op deezen trant hooren. — „ Burgers „ Repreſentanten van het *Bataafſche* Volk! „ De Repreſentanten van het *Franſche* „ Volk, die de verzekeringen van Vriend„ ſchap, en de voorſlagen van eene Ver„ bintenis, in naam hunner Natie, ontvan„ gende, welke aan hun, door de plegtige Bezending van de *Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden* gedaan wor„ den, beſchouwen deeze gebeurtenis als „ een voorteken van den Voorſpoed der „ twee Volken.

„ De Nationaale Conventie, aan welke „ wy uwe verlangens zullen overbrengen, „ zal niet onkundig gelaaten worden, dat „ de Verbintenis met *Frankryk*, op heden „ door de vernieuwde en herbooren *Staaten Generaal* gevraagd wordt. Zy zal, „ met belangſtelling, waar van wy de „ waarborgen by Ulieden zyn, verneemen, dat zy met geene Regeering zal „ te handelen hebben, die de ontwerpen „ en voorneemens van den voormaaligen „ Stadhouder tegen de *Franſche* Vryheid „ gediend heeft, die alleen den Vrede „ vroeg, om dat dezelve verbaasd was „ van wegen den ſnellen voortgang onzer „ Overwinningen, en die het minder te „ doen was om het bloed en de ſchatten „ der Volken te ſpaaren, dan wel, om,

„ door

„ door een Verdrag den luister van des LXXXV.
„ zelfs Afgod te behouden; — met die BOEK.
„ Regeering, welke haare magt deedt ke- ——
„ tenen door de langduurige en menigvul- 1795.
„ dige overweldigingen van een heersch-
„ zugtig Huis, dat met uwe weldaaden
„ overlaaden was; — met die Regeering,
„ die aan *Europa* niet anders ter beschou-
„ wing overliet dan het treurig tegenbeeld
„ van haare weidsche Tytels, en het niets
„ betekenende haarer Magt; — met die
„ Regeering eindelyk, die, bekleed met
„ de Oppermagt des *Bataafschen* Volks,
„ ten gelyken tyde, zich kromde onder
„ de Beheering van een *Buitenlandsch* Hof,
„ en onder de volstrekte willekeurigheid
„ van een Minister, die betaald werd om
„ dezelve te dienen.

„ Wy zullen, met allen spoed, aan de
„ Nationaale Conventie doen toekomen
„ de belangryke Decreeten, van welke
„ gy ons de openhartige en vriendschap-
„ lyke mededeeling doet. Zy zal in uwe
„ Verklaaring van de Regten van den
„ Mensch, in die van de Oppermagt des
„ Volks, en in de Vernietiging van het
„ Stadhouderschap, de grondbeginzelen
„ wedervinden, die zy zedert lang ten
„ toon gespreid heeft; maar waar van zy
„ nimmer de toepassing in andere Staa-
„ ten zal vorderen; dewyl zy altoos ge-
„ trouw zal weezen aan het plegtige be-
„ sluit dat zy genomen heeft, om naam-
„ lyk zich in het Bestuur der vreemde
„ Natie niet te mengen.

„ Uwe

LXXXV. BOEK. 1795.

„ Uwe Beſluiten omtrent de herſchep-
„ ping van uw Leger, en de herſtelling
„ van uwe Zeemagt, zullen op dat oogen-
„ blik, waar in gy haar eene Verbintenis
„ voorſtelt, aan deszelfs Wysheid niet
„ ontglippen.

„ De Nationaale Conventie zal den
„ moed van een Volk, dat tachtig jaaren
„ voor deszelfs Vryheid geſtreeden heeft,
„ op den waaren prys weeten te ſchat-
„ ten. — Zy zal de bekwaamheid en
„ de overwinningen uwer Zeehelden niet
„ uit het ooge verliezen; haar is bekend,
„ wat men van de *Bataaven* verwagten
„ moet op dat Element, waar op zy zo
„ menigwerf voor hunne Vryheid over-
„ wonnen hebben, waar aan zy den grond
„ hebben onttrokken, dien zy bewoonen,
„ en welke ten gelyken tyde bewyzen
„ draagt van hunne Dapperheid en Ny-
„ verheid.

„ Indien, zo als wy verlangen, het
„ Verdrag van Verbintenis door de *Staa-*
„ *ten Generaal der Vereenigde Nederlanden*
„ voorgeſteld, en waar van het aanzoek,
„ door de plegtige Bezending, die gy
„ na *Parys* afvaardigt, moet vernieuwd
„ worden, door het Gouvernement aan-
„ genomen, en door de Nationaale Con-
„ ventie bekragtigd wordt, dan kunt gy
„ op de onafgebrookene getrouwheid van
„ het *Franſche* Volk aan deszelfs beloften
„ ſtaat maaken; dan kunt gy berusten op
„ de magt en de energie, welke hetzelve
„ zal doen blyken om der Onafhangelyk-
„ heid

„ heid en der Vryheid van deszelfs Bond-
„ genooten, ten waarborge te zyn. —
„ Gy zult dan niet meer de aanvallen van
„ die heerschzugtige en trouwlooze Staat-
„ kunde behoeven te verduuren, die,
„ maar al te wel ondersteund door eenige
„ Bewindsleden van uw Bestuur, zich
„ voorbereidde om door eene langzaame,
„ doch steeds voortgaande Dwinglandy,
„ uwen Koophandel te bemagtigen; en
„ *Frankryk*, dat vry en geagt begeert te
„ zyn, en ook zal weezen, zal de Reg-
„ ten en de Voorspoed zyner Vrienden
„ aan deszelfs roemryk lot vasthegten (*)."

Zo staatlyk als de optocht en ontvangst zich hadt toegedraagen, zo was ook het affcheid en het wederkeeren deezer veel inhebbende Bezending, welke ten grondslage strekte van eene Verbintenis, die in een volgend Boek een breed verslag zal vorderen.

Welke kleine Veranderingen by hun H. Mog. plaats greepen, ten aan-

Hoe zeer men ter Vergaderinge van *Holland* voortgevaaren was met eene geheele Hervorming in Naam (*) en Inrichting daar te stellen; hoe zeer de Afgevaardigden uit dat Gewest ter Algemeene Staatsvergadering haakten om ook daar groote hervormingen in te voeren, en den Ty-

(*) *Resol. Gen.* 20 Feb. 1795.

(†) Van de Veranderíng des onden Tytels, in dien van *Burgers Provisioneele Representanten van het Volk van Holland*, gaven de Afgevaardigden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden bericht. *Decreeten van de Provisioneele Representanten van Holland* 20 Feb. 1795.

LXXXV. BOEK. 1795. ziene der Vergadering.

Tytel van *Edele Groot Mogende Heeren* (*) voor een veel eenvoudiger en min brommenden te verwisselen, oordeelden zy egter, dat de buitenlandsche Betrekkingen, en het voornaame doel van alle hunne werkzaamheden, om te komen tot eene Algemeene Vertegenwoordiging van het geheele Volk van *Nederland* en deszelfs Eenheid en Onverdeelbaarheid volstrekt vorderden, dat men zich *deezen gril en dat vooroordeel*, gelyk zy het noemden, liet welgevallen, stelden zy nogthans voor, om van nu af aan de Dagtekening zo te veranderen, dat 'er, naa melding van het Jaar der *Geboorte van* CHRISTUS, altoos bygevoegd wierd, *Het Eerste Jaar*, en zo vervolgens, *der Bataafsche Vryheid*, als mede dat boven de Staatsstukken de veel beduidende woorden GELYKHEID, VRYHEID en BROEDERSCHAP steeds zou geplaatst worden (†). 't Geen vervolgens stand greep.

't Gebed veranderd.

Desgelyks werd het oude Gebed afgeschaft en vervangen door een 't welk met de thans by de meerderheid aangenomene Beginzelen strookte. By den aanvang der Vergaderinge zou voortaan gebeden worden; „ Groote en onuitspreekelyke goede „ GOD! Vader der Menschen en der Vol„ ken! wy zyn hier te zamengekomen „ om de waare belangens te bewaaken en „ waar

(*) Zie WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 287.
(†) *Decreeten der Provisioneele Representanten van Holland* 23. Feb. 1795.

„ waar te neemen van het Vryheid- en Regtlievend Volk van *Nederland*, en om hetzelve te geleiden tot een Maatschaplyk Beſtuur, gevestigd op de eeuwige en onvervreemdbaare Regten, welke gy den Mensch gesteld hebt. —— Geeft ons de noodige Wysheid om aan dit heilig oogmerk te beantwoorden; verlicht ons verstand, zuiver ons hart, verydel alle booze aanslagen, die tegen dit Volk mogen bedagt worden, en richt onze poogingen tot de beste einden! Alles ter verheerlyking uws Naams over de ganſche Aarde. Amen." LXXXV. BOEK. —— 1795.

De Burger HAHN hadt, by het afvaardigen na de Vergadering van hun Hoog Mog. gevraagd, of hy zich moest houden aan het Beſluit by Staaten van *Holland* den drie en twintigſten van Hooimaand des Jaars MDCLXIX genomen; waar op dit Beſluit ontbonden werd, en de Afgevaardigden volmagt kreegen, om by meerderheid in dringende voorkomende zaaken te ſtemmen, en voorts in alle zaaken, die uitſtel konden lyden, ter Vergadering der Proviſioneele Repreſentanten van het Volk van *Holland* eerst Verslag te doen (*).

Geene Hervorming greep 'er toen, ter Algemeene Staatsvergadering plaats, alleen geſchiedde 'er de Stemming, in zeer dringende gevallen, hoofdlyk. Deeze Vergadering, de Oppermagt des geheelen Volks by

(*) *Decreeten van de Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 28 Jan. 1795.

LXXXV. BOEK. 1795.

by buitenlandſche Hoven verbeeldende, hieldt men het voor eene volſtrekte noodzaaklykheid, tot behoud van 's Lands Staatkundig aanzien by vreemde Mogenheden, en 's Lands belangen, den ouden vorm in dit Staatslichaam te bewaaren.

De Afgevaardigden van *Zeeland* verwelkomd.

Eerlang beſtondt, door de komst der Afgevaardigden uit *Zeeland*, BONIFACIUS MATHIAS POUS, IMAN CAU, LEONARD CONSTANTYN VAN SONSBEEK, NICOLAAS CORNELIS LAMBRECHTSEN en CORNELIS GERRIT BYLEVELD, de Vergadering der Algemeene Staaten uit Leden, door de Volksſtem verkoozen.

Aanſpraak van HAHN.

By derzelver verwelkoming door den Voorzitter kon de *Hollandſche* Afgevaardigde HAHN, dien wy de voorige nog zitting hebbende *Zeeuwſche* Heeren, zo ſterk hoorden toeſpreeken (*), niet nalaaten het volgende te voegen. „ De Gecommitteerden van „ *Holland* kunnen niet afzyn den *Zeeuw-* „ *ſchen* Broederen zo veel hartlyker met „ hunne behoudene aankomst alhier ge- „ luk te wenſchen, als de Vryheid meer „ na dezelven gereikhalsd heeft, en hun- „ ne overtogt ongetwyffeld moeilyker is „ geweest. — GOD geeve, dat wy nu „ gezamenlyk ons in deeze Vergadering „ weezenlyk verbroederen mogen, en dat „ wy allen, zo niet Eenſtemmig, ten min- „ ſten met eenen en denzelfden Yver, zo „ wel van ons als van onze Committen- „ ten mogen werken, om de akelige ge- „ vol-

(*) Zie hier boven bl. 321.

„ volgen der misdaaden van het voorig Gouvernement, zo veel mogelyk, te ſtuiten, dezelve niet te min met manlyke vastheid aan het Volk van *Neder-land* aan te wyzen, is het nood te helpen ſtraffen, en ons geheel en al dienſtbaar te maaken, niet aan *Oranje*, niet aan de *Ariſtocraaten*; maar aan Waarheid en Deugd, aan Vryheid, Gelykheid en Algemeene Broederſchap (*)."

LXXXV. BOEK. 1795.

Te regt mogt men den dertienden van Lentemaand, den dag der verſchyninge deezer *Zeeuwſche* Afgevaardigden, wier Lastbrief wy opgegeeven hebben (†), voor den Dag der Voltrekkinge van de groote Staatsomwenteling deezer Landen aanzien.

(*) *Decreeten der Proviſioneele Repreſentanten van Holland* 14 Maart 1795.

(†) Zie hier boven bl. 110.

Einde van het negen en twintigſte Deel.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

ADELS (WIERT) diens moedbetoon in het hernoemen van een prysgemaakt Schip, 159.

Admiraliteit (Slegte ſtaat van de Kaſſen der) 176. Opgave van die der *Maaze* in 't byzonder, 197. Beſluiten ten opzigte van weggeloopen Scheepelingen, 178. Afdanking der Manſchappen van de Kanonneerbooten, 179. Sterke taal door *Holland* wegens het Zeeweezen gevoerd, *Ald.* Raadſlag der Admiraliteiten, wegens het niet gehoorzaamen aan de bevelen des Admiraal-Generaals, 184. Aanmerking door *Holland* hier op gemaakt, 185. Nader verſlag der Admiraliteits Leden, *Ald.* By *Holland* voor bekendmaaking aangenomen, 186.

Algiers (Vrede met) geſlooten, 151.

ALQUIER (De *Franſche* Repreſentant) diens oordeel over den afgezetten Eerſten Edelen VAN LYNDEN, 99. Diens beantwoording aan de Bezending uit de Repreſentanten des Volks van *Holland*, 284. Antwoord door hem gegeeven aan de Bezending uit de Algemeene Staaten, 330.

Altena (Dykbreuken in 't 't Land van) 214.

Amſterdam (Afgevaardigden uit eenige Steden van *Holland* in) genoodigd, 251. Wie daar verſcheenen, en wat men 'er beſloot, 252. Verſlag van het Vryheids Feest daar gevierd, 303. De nieuwe Vryheidsboom beſchreeven, 304. Optocht, 306. Aanſpraak van het Committé Revolutionair, 309. Aanſpraak des Voorzitters van de Municipaliteit S. Bos, 311. De Inwyding van den Boom, 315. Vreugdebedryven, *Ald.*

Arnemuidenaars, hoe deezen zich by de Omwenteling gedroegen, 126.

AYLVA (S. D. VAN) te *Holwert* ingehaald, 56.

B.

BAK (J. W.) wegens gevoerde gesprekken in *Zeeland* bestraft, 59.

BACKER (A. J.) begroet te *Leeuwaarden* de wedergekeerde Uitgebannenen, 17.

Bergen op den Zoom, Regeeringsverandering aldaar, 130.

BOER (F. DE) te *Arum* met vreugdebetoon ontvangen, 57.

Bolswaard (Omwenteling te) 55.

BOS (S.) Voorzitter der Municipaliteit te *Amsterdam*, doet een Aanspraak by het Vryheids Feest daar gevierd, 311.

Breda gaat in handen der *Franschen* over, 131. Hoe de *Fransche* Generaal BLONDEAU daar begroet werd, 132.

C.

CHAUDOIR, Aanspraak diens Hoogleeraars aan de *Franschen* te *Franeker*, 39.

CITTERS (W. A.) legt het het Raadpensionarisschap in *Zeeland* neer. Diens Affscheids Aanspraak, 100. Aanmerkingen op die Aanspraak en diens Gedrag, 104. Ontslaegen, 105.

CLEFFENS (R. VAN) te *Dokkum* door VAN TEUTEM begroet, 51.

CORNELISSE, (CHRISTIAAN) moedig gedrag van deezen Matroos, 156. Door VAN KINSBERGEN met een geschenk vereerd, 159.

D.

DAENDELS, diens onderhoud met de *Friesche* Afgevaardigden, 10.

DALSEM (T. VAN) begroet den Generaal BLONDEAU in *Breda*, 133.

Deenemarken gaat met *Zweeden* een Verdrag van Gewapende Onzydigheid aan, 138. Inhoud deezes Verdrags, 139. Bevel des Konings wegens het voeren van de *Deensche* Vlag, 143.

Dokkum (Omwenteling te) 45. De Stadsregeering afgezet, *Ald.* Aanspraak van den Vroedschap S. VISSCHER, 46. Regeerings verandering, 48. Aanspraak der nieuwe Stadsregeering, 49. De Burger CLEFFENS staatlyk ontvangen, en door VAN TEUTEM begroet, 51.

F.

Franeker (Vreugdebedryven te) beraamd, 35. Volvoerd 37. Optocht, 37. De ketens der Poorten verbrooken, 38. De *Fransche* Commandant doet een Gelukwensching, 39. Door den Hoogleeraar CHAUDOIR beantwoord, *Ald.* De Deuren der Poorten weder daar in gehaagt, 40. Gelukwensching des Hoogleeraars VAN VOORST, 42. J. SCHELTEMAS Slotreden, 43. Besluit van dit alles, 44.

Friesland (Gesteldheid in) 14. Aldaar eene Belasting uit-

geſchreeven, *Ald.* Wat dezelve oplraagt, 5. Neigt tot den Vrede met *Frankryk*, 6. Bekendmaaking der Staaten om de Ingezetenen gerust te ſtellen, 7. Bevel tot eene verandering in de Gebeden, 8. Bezending uit de *Frieſche* Staaten na *Zwolle*, 9. Hoe door den Generaal JARDIN ontvangen, 10 Onderhoud met DAENDELS, en de uitgeweeken *Friezen* te *Kampen*, *Ald.* Wat de Afgevaardigden moesten toeſtaan, 11. Zy vertrekken, 12. Voorbereidzels der Omwentelinge door het Committé Centraal Revolutionair der Landprovintien, 13. Opening der Fraterniteit te *Leeuwaarden*, 15. JOHA's taal te dier gelegenheid, *Ald.* Een Committé Revolutionair Centraal benoemd, 16. Verandering der Staatsleden, 20. Aanſpraak aan de oude Staatsleden, 20. Lyst der nieuw benoemde Staatsleden, 23. Aanmerking op die keuze, 25. Verwelkoming dier Staatsleden, 26. Hoofdinhoud van den Lastbrief, 29. Afſcheid van het Committé Revolutionair, 31. Bekendmaaking deezer volbragte Revolutie in den *Haag*, en hoe door *Holland* beantwoord, 33.

Friesland (Schikkingen in) op de Rogge gemaakt, 242. De Aardappelen aldaar verboden uit te voeren, en voorts belast, 243.

G.

Gelderland (Schets des toeſtands van) ten dage der Omwentelinge, 212.

GELDER (A. H. VAN) houdt te *Amſterdam* eene Redenvoering over de Omwenteling, 295.

Generaliteits Landen, de Uitvoer van Graanen daar verboden, 244.

Goes (Hoe de Omwenteling te) tot ſtand kwam, 127.

Graan, (Gebrek aan) Voordragt by *Holland* deswegen, en Brief daar over, 292. Bepaalingen in *Holland* op den Graanhandel gemaakt, 225. Beloonningen uitgeloofd, *Ald.* Bezending uit *Utrecht* deswegen aan *Holland*, 228. Welke ſchikkingen men daar op in *Zeeland* maakte, 231. Hoe men daar mede in *Stad en Lande* te werk ging, 241. Schikkingen met de *Franſche* Republiek, wegens het opkoopen van Graanen gemaakt, 245. Nadere ſchikkingen by *Holland* op den Invoer van Graanen, 246. Het voorſtel om 's Lands Graanmagazynen aan te leggen, verworpen, 248. Voorgeſlagene middelen om Graan te beſpaaren, 249.

Groenlandſche en *Straatdavidſche* Schepen komen behouden binnen, 145.

REGISTER.

H.

HAHN, diens Aanſpraak ter Vergadering van hun Hoog Mogenden, 318. Woord door hem gevoerd by de komst der nieuwe Afgevaardigden uit *Zeeland* ter Algemeene Staatsvergadering, 336.

Haringbuizen op de Viſchery geſtoord en eenige genomen, 152.

Harlingen (Omwenteling te) 53.

Hellevoetſluis (Verſlag van het voorgevallene te) by de Omwenteling, 164. Der *Engelſchen* voorgenomene Brandſtichting verydeld, 165. Verdere voorzorgen, *Ald.* Last om de *Franſchen* aldaar in vryheid te ſtellen en de *Engelſchen* gevangen te neemen, 166. Volvoering daar van, 167.

HERINGA *Eliasz.* (J.) voert te *Utrecht* het woord op de Dank en Bededag, 290. Een gedeelte van zyn voordragt, 291.

Heusden (Deerlyke geſteldheid te) 216. Hoe daar in voorzien, 219.

HOELANDS (M.) diens Fregat van Oorlog opgeëiſcht door de *Franſchen*, 63. Hoe hy zulks afſlaat, *Ald.*

Holland, Liefdegaven van daar aan de ongelukkigen toegeſchikt, 218. Inzamelingen, waar mede men de armoede te hulp komt, 222. Voordragt in *Holland* wegens Graangebrek, 222. Rondgaande Brief deswegen, *Ald.* Bepaalingen op den Graanhandel gemaakt, en belooningen uitgeloofd, 225. Gunſtige gevolgen daar van, en Bepaalingen op den Uitvoer, 227. Bezending uit *Utrecht* deswegen, 228. Hoe hun voordragt beantwoord 230. Nadere ſchikking op den Invoer van Graanen, 246. Taal door SPOORS ten aanziene van deeze ſchaarsheid gevoerd, 247. Het voorſtel om 's Lands Graanmagazynen aan te leggen, verworpen, 248.

Holland (Afgevaardigden uit eenige Steden van) te *Amſterdam* genoodigd, 251. Wie daar verſcheenen en wat men 'er beſloot, 252. Afgevaardigde Burgers in *'s Haage* byeengekomen, *Ald.* Voorloopige verrigtingen, 254. Zy begeeven zich ongeſtoord na de Vergaderzaal van *Holland*; 255. De Voorzitter P. PAULUS opent de Vergadering, 255. Andere Steden beſchreeven, 259. Verandering in de wyze van Stemming en andere Vaſtſtellingen, 260. Afſchaffingen en inplaatsſtellingen 260. De *Franſche* Repreſentanten des kennis gegeeven met opheldering 261. De *Franſche* Repreſentanten doen hier van berigt aan de *Nationaale Conventie*, 262. Andere Afge-

vaardigden ter Algemeene Vergadering benoemd, *Ald.* Verdere Verandering van Bewindsleden, 265. L. P. VAN DE SPIEGEL van zyne Posten ontslaagen, *Ald.* LA FAILLE en VAN BAARLE afgeweezen, 297. De overige stemmende Steden zenden Afgevaardigden, 267. Afgevaardigden van de *Zaanlandsche* Dorpen toegelaaten, 268. Afgevaardigden uit de Kleine Steden en van het Platteland, 270. Nieuw Gebed ter Vergadering vastgesteld, 271. Publicatie wegens de Regten van den Mensch en Burger en daar op gegronde Veranderingen in het Staatsbestuur, 272. Bezending uit de Vergadering van *Holland* aan de *Fransche* Representanten, 280. Aanspraak, 281. Antwoord van ALQUIER, 284.

HOOP (J. C. VAN DER) Fiscaal der Admiraliteit van *Amsterdam* in hegtenis, 191. Daar uit ontslaagen, *Ald.*

HUBER keert te *Dronryp* weder, 57.

J.

JACOBSON (Capitein) oproerigheid onder zyn Scheepsvolk voor *Amsterdam*, 172. Door den *Fransehen* Generaal SALM krygsgevangen verklaard, *Ald.*

JARDIN (De *Fransche* Generaal) ontvangt de Afgevaardigden uit de *Friesche* Staten, 10.

JOHA (T.) diens Aanspraak by het openen van het Fraterniteitshuis te *Leeuwaarden*, 15.

K.

KINSBERGEN (VAN) geeft CH. CORNELISSE een geschenk, wegens diens moedbetoon, 159. Ontwerpt een Plan ten voordeele der Weduwen en Weezen van Zeeofficieren, 161. Monstert het eerste Corps *Mariniers*, 163. Men wil hem na *Texel* zenden om de orde te herstellen, 175. Wat eenigen des oordeelden, *Ald.* Neemt, naa de Omwenteling het Bevelhebberschap over 's Lands Vloot waar, en verzoekt ontslag, 137. Bevel hem gegeeven om binnen 's Lands te blyven, *Ald.* Schikkingen op 's Lands Schepen, door hem aangeraaden, 188. Verslag hier op uitgebragt, 190. In hegtenis en daar uit ontslaagen, 191.

L.

Leeuwaarden, het Fraterniteit Huis aldaar geopend, 15. Aanspraak van JOHA te dier gelegenheid, *Ald.* Wordt het middelpunt der Omwenteling, 16. De wedergekeerde Uitgebannenen begroet door A. J. BAC-

BACKER, 17. Deezen worden op het Stadhuis verwelkomd, 19. De Stadsregeering veranderd, en eene Municipaliteit aangeſteld, *Ald.*

LESTEVENON, diens Aanſpraak van wegen de Algemeene Staaten by de *Franſche* Repreſentanten, 326.

LOUYSSEN (De *Vliſſingſche* Burger) ſchoot geld om het Scheepsvolk te betaalen, 172. Lof hem deswegen door de *Franſche* Generaals MOREAU en MICHAUD gegeeven, 171.

LYNDEN (VAN) Onderzoek ter *Zeeuwſche* Staatsvergadering, diens post als Vertegenwoordiger van den *Eerſten Edelen* betreffende, 91. Zyne aanmerking hier op, *Ald.* Uitgebragt verſlag ter vernietiging, 92. Nadere verklaaring deezes Heeren, 93. Beſluit ter Afzettinge, 94. Tegenverklaaring door VAN LYNDEN, 95. Het verblyf in *Zeeland* hem, van wegen de *Franſchen*, ontzegd, 99. Vertrek daar uit, en *'s Gravenhaage* hem ten verblyfplaats aangeweezen, *Ald.*

M.

Maatſchappy (*Oost-Indiſche*) aanhoudende Geldbehoefte van dezelve, 190. Gelden op nieuw aan dezelve opgeſchooten, 198. Voorſtel van wegen *Zeeland* gedaan, 199. Aangeſtelde Opzigters tot de zaaken dier Maatſchappy onmiddelyk naa de Omwenteling, 202.

MELVILL (Het gedrag van den Schoutbynagt) omtrent het geleide van vier Smirnavaarders, 147. Hoe hy zich ten tyde der Omwentelinge aanſtelde omtrent het Commando van de Linie van Defenſie te water, 170. Last hem gegeeven, 171.

Middelburg (Zwaarigheden wegens den Wisſelbank der Stad) 64. De Leden van de Schuttery *de Edele Buſſe* van den gedaanen Eed ontſlaagen, 82. Verzoek om Wapenen, en de *Oost-Kerk* tot een Vergaderplaats, 83. Uitnoodiging der Burgery, 84. Afkondiging daar beraamd, *Ald.* Regeeringsverandering, 119. Onder deezen eenigen van de voorige Stadsregeering, Aanmerking hun betreffende, 118. Aanſpraak van VAN DER PALM aan de Municipaliteitsleden, 120.

N.

Noord-holland, Dykſchaden aldaar, 220.

O.

Omwenteling (Op welk tydſtip men zeggen mag dat de) in deeze Landen ten volle ſtand greep, 129. In welken toeſtand onmid-

BLADWYZER.

delyk daar naa, in verſcheide opzigten het Land zich bevondt, 210. Redenvoeringen te dier gelegenheid gehouden, 291 *enz.*

Overyſſel (Toeſtand van) kort naa de Omwenteling, 212.

P.

PALM (J. H. VAN DER) diens anſpraak aan de Municipaliteitsleden te *Middelburg*, 120.

PAULUS (P.) Voorzitter by de nieuwe Vergadering van *Holland*, opent dezelve met eene Aanſpraak, 255.

R.

Raamsdonk (Deerlyk lot van) 218.

ROGGE (C.) houdt te *Leyden* een Redenvoering over de Omwenteling, 295.

Ruslands gedrag ten opzigte van *Frankryk*, 138.

S.

SCHELTEMA (J.) diens Slotreden by het Omwentelings Feest te *Franeker*, 43.

Smirna, vier Schepen derwaards beſtemd, komen 'er onder *Engelsch* geleide, 150

Sneek (Regeeringsverandering te) 55.

SOBLEM (A. J. VAN) houdt eene Redenvoering op de Omwenteling te *Amſterdam* by de Maatſchappy *Tot Nut van 't Algemeen*, 296.

Spanje zegt onze Schepen geleide toe, en vordert het wederkeerig, 151.

SPIEGEL (L. P. v. D.) van zyne Ampten ontſlaagen, 265.

Staaten (*Algemeene*) Nieuwe Afgevaardigden uit *Holland* tot die Vergadering beſtemd, 262. Aanſpraak van HAHN by derzelver verſchyning, 317. Voorſtellen daar door *Holland* gedaan, 321. Beſluiten hier op genomen, 324. Staatlyke bekendmaaking daar van aan de *Franſche* Repreſentanten, 325. Aanſpaak van LESTEVENON te dier gelegenheid, 326. Hoe door ALQUIER beantwoord, 330. Welke veranderingen by hun Hoog Mogenden plaats greepen, ten aanziene der Vergaderinge, 333. 't Gebed veranderd, 334. De Afgevaardigden van *Zeeland* verwelkomd, 336 Aanſpraak van HAHN, *Ald.*

Stad en Lande, de uitvoer van Rogge en Tarwe daar belet, 241. Gedeeltlyk opengeſteld, *Ald.*

STARING (A. H. C.) krygt het bevel over het eerſte Corps *Mariniers*, 163.

STAVEREN (E. VAN) gedrag by de beſchuldiging van ongeoorloofden uitvoer, 146.

STORY (S.) verrigtingen diens Zeecapiteins by de Omwenteling te *Heilevoetſluis*, 164. Zie verder *Heilevoetſluis*. Beoordeeling van zyn gedrag, 166 en 169.

Suriname (Voordeelige ſtaat van) 204. Wat men 'er tot verbetering aanwendde, 205.

BLADWYZER.

T.

TEUTEM (VAN) begroet te *Dokkum* VAN CLEFFENS, 50.

Tholen, hoe de Omwenteling daar bewerkt, 128.

Twenthe, ongelukkige toestand aldaar door schaarsheid, 221.

U.

Utrecht, Bezending van daar na *Holland* wegens den Graanhandel, 228. Uitschryving van een Dank- en Bededag, 286. Aanmerking daar over, 290. HERINGA voert, ten dien dage, het woord, 291.

V.

Veere (Regeeringsverandering te) 125.

VERBUL (A.) doet eene Redenvoering op de Omwenteling in de Maatschappy *Felix Meritis*, 296. Staatlykheid hier by in agt genomen, 297. Eenige trekken uit die Redenvoering, *Ald.*

VISSCHER (S.) Aanspraak diens Vroedschaps by de Regeeringsverandering te *Dokkum*, 46.

Vlissingen, hoe te dier Stede de Regeeringsverandering wordt daargesteld, 122. Edelmoedige trek der nieuw aangestelde Stadsbestuurderen, 124.

VOORST (J. VAN) Hoogleeraar te *Franeker*, doet een aanspraak op het Vreugdefeest, 42.

W.

West-Indien Geldligting door den *Raad der Colonien* gedaan, 203.

WINTER (De *Fransche* Generaal DE) komt ter *Texelsche* Reede en spreekt de Vlootelingen aan, 173.

Woudrichem (Toestand van) 217.

Y.

Yland (Vloot na) hadt een deelyk lot, 153.

Z.

Zeeland, Voorzorgen tegen daar inkomende Personen gedraagen, 58. J. W. BAK, wegens gevoerde gesprekken bestraft, 59. De Landlieden, wegens hunne betoonde hulpe, gepreezen, 60. Bestraffing der slegt oppassende Landwagten, 62. Men verrigt'er niets meldenswaardigs tegen de *Franschen*, *Ald.* Verlegenheid aldaar, by den voortgang der *Fransche* Wapenen, 67. Door de *Franschen* opgeëischt, 67. Raadslag der Staaten, 69. Bezending aan de *Franschen*, 21. Op welke voorwaarden *Zeeland* aan de *Franschen* overging, 72. Men is in *Frankryk* over deeze Daadiging misnoegd, 74. Hoe door CARNOT verdeedigd, 75. MOREAU neemt in *Middelburg* de Staatsche Krygslieden in den Eed, 79 Aanmaaningen van het Committé Revolutionair te *Amsterdam* aan die van

Zeeland, 80. Bezending derwaards, 81. *Middelburg* het middelpunt der Omwentelinge, 84. De Eed op de oude Conſtitutie vernietigd, 90. Onderzoek den *Eerſten Edelen* betreffende, 91. VAN LYNDENS aanmerking daar op, *Ald.* Uitgebragt verſlag deswegen tot vernietiging ſtrekkende, 92. Nadere verklaaring des Heeren VAN LYNDEN, 93. Beſluit ter afſchaffinge, 94. Hoe noodig door den Raadpenſionaris opgemaakt, *Ald.* Breede Tegenverklaaring des Heeren VAN LYNDEN, 95. Zie verder VAN LYNDEN. VAN CITTERS legt zyn Raadpenſionarisſchap neder, 100. Zie verder VAN CITTERS. De Secretaris van het Land aanvaart die post, 106. Nieuwe Tytel door de Staaten aangenomen, *Ald.* Publikatie door de Vertegenwoordigers des *Zeeuwſchen* Volks gedaan, 107. Nieuwe Afgevaardigden uit *Zeeland* ter Algemeene Staatsvergadering gezonden, 110. Lastbrief hun gegeeven; met de daar in gebragte veranderingen, *Ald.* Het Scheepsvolk in *Zeeland* door de *Franſchen* uit den dienst ontſlaagen, 171. Wat de *Vliſſingſche* Burger LOUYSSEN daar toe deedt, 172. Voorſtellen wegens dit Gewest ten opzigte van de O. I. Maatſchappy gedaan, 199. Schaarsheid van Graanen aldaar, 231. Verſlag van een onderzoek op de verzending van Graanen, 232. Berigt wegens den Graan- en Tarwhandel deezes Gewests, 233. Waar toe men aldaar den ruimen Oogst bekeerde, en den uitvoer bleef weigeren, 239. Aanmerking op *Zeelands* gedrag ten opzigte van de Graangewaſſen, 248. De nieuwe Afgevaardigden uit *Zeeland* ter Algemeene Staatsvergaderinge verwelkomd, 336.

Zeezaaken, wegens 't ſcheepsgeleide uit deeze Landen, 147. Lyst van de wederzydsch genomen Schepen, 154. Plan tot het onderſtand der Weezen en Weduwen van Zeeofficieren door VAN KINSBERGEN ontworpen, 161. 't Zelve goedgekeurd, 162. Het eerſte Corps *Mariniers* tot ſtand gebragt, 163. Verwarring op 's Lands Schepen, 175. Algemeene voorzorgen omtrent 's Lands Schepen en de Zeevaart genomen, 183.

Zierikzee, Omwenteling en Regeeringsverandering aldaar, 126.

Zweeden en *Deenemarken* gaan een Verdrag van Gewapende Onzydigheid aan, 138. Inhoud van 't zelve, 139.

OP-

OPHELDERING

VAN HET VOORGEVALLENE MET

Mr. PIETER JAN MARCUS

op bl. 53 *des* XXVIII *Deels.*

Te opgemelder plaatze ſchreeven wy — „ voor zo „ verre wy weeten, is tegen de Heer MARCUS, die „ als zodanig, (naamlijk als Schryver van het bewus„ te Stuk) genoegzaam bekend ſtondt, geene geregt„ lyke vervolging ondernomen."

Nader en volſtrekt zeker berigt van deeze zaak ontvangen hebbende, verzuimen wy niet hetzelve, te eerſte gelegenheid, mede te deelen. Het luidt woordlyk — „ Korten tyd naa het doen der Publicatie over „ het bewuste Expoſé van den Heer Mr. PIETER „ JAN MARCUS, is door het Hof van *Holland* ver„ leend Mandement Crimineel met Apprehenſie tegen „ gemelden Heer, en is dezelve, op ordre van den „ Fiscaal, op Zondag avond den 9 Nov. 1794, door „ den Drost en eenige Geregtsbodens en Dienaars „ der Juſtitie van het Hof, in zyn huis gezogt; doch „ niet gevonden. —— Hier tegen is naderhand door „ deszelfs Egtgenoote Vrouwe IDA AGATHA DEUTZ, „ by deszelfs afweezen aan de Staaten van *Holland* „ gerepreſenteerd, dat, daar haar voorz. Man was „ gebooren Poorter der Stad *Leyden*, en daarenbo„ ven, zedert zyn ontſlag uit de Regeering, geimma„ triculeerd Lidmaat van 's Lands Univerſiteit, de

„ Pro-

„ Procedures tegen hem geëntameerd, waren weder-
„ regtlyk en derhalven gereclameerd zyn dubbel *privi-*
„ *legium fori*; ook is hier tegen door Rector en Reg-
„ teren van gemelde Univerſiteit een ernſtig vertoog
„ gedaan tot handhaaving van hunne Jurisdictie. De
„ meeste Leden van *Holland* hadden reeds gevoteerd
„ om dit alles van de hand te wijzen; doch, terwyl
„ eenige anderen deeze zaak hadden overgenomen,
„ heeft de kort daar op volgende Revolutie een eind
„ van dezelve gemaakt. In het volgende Jaar heeft
„ het Provintiaal Beſtuur van *Holland*, by uitdruklyk
„ beſluit, volgens Publicatie van dato 3 February
„ 1794 alle Procedures tegen Mr. PIETER JAN MAR-
„ CUS ondernomen, vernietigd, en hem onſchuldig
„ verklaard."

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Het Portrait van DAENDELS over bl. 10.

Het inhangen van de deuren der Poorten te Franeker over bl. . . . . 40.
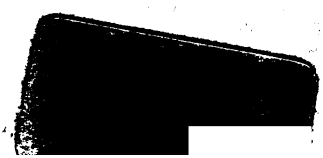
Het Portrait van HAHN over bl. . . 318.